ISSN 1304-1037

DEUTSCHLAND 3.40 - OSTERREICH 3.50 EUR - SCHWEIZ 6.50 CHF - NEDERLAND 3.50 - BELGIQUE 3.50 - FRANCE 3.50 - GB 2.70 - KKTC 3.250.000 tl.

Sayı:49 • Temmuz-Ağustos 2007-7 • 3 YTL. kdv dahil

KAÇAK YAYIN

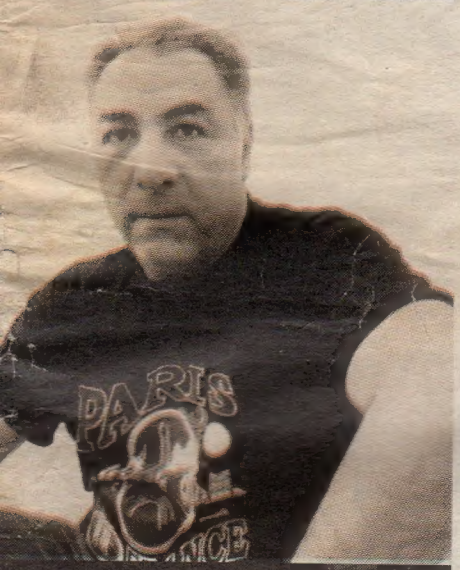

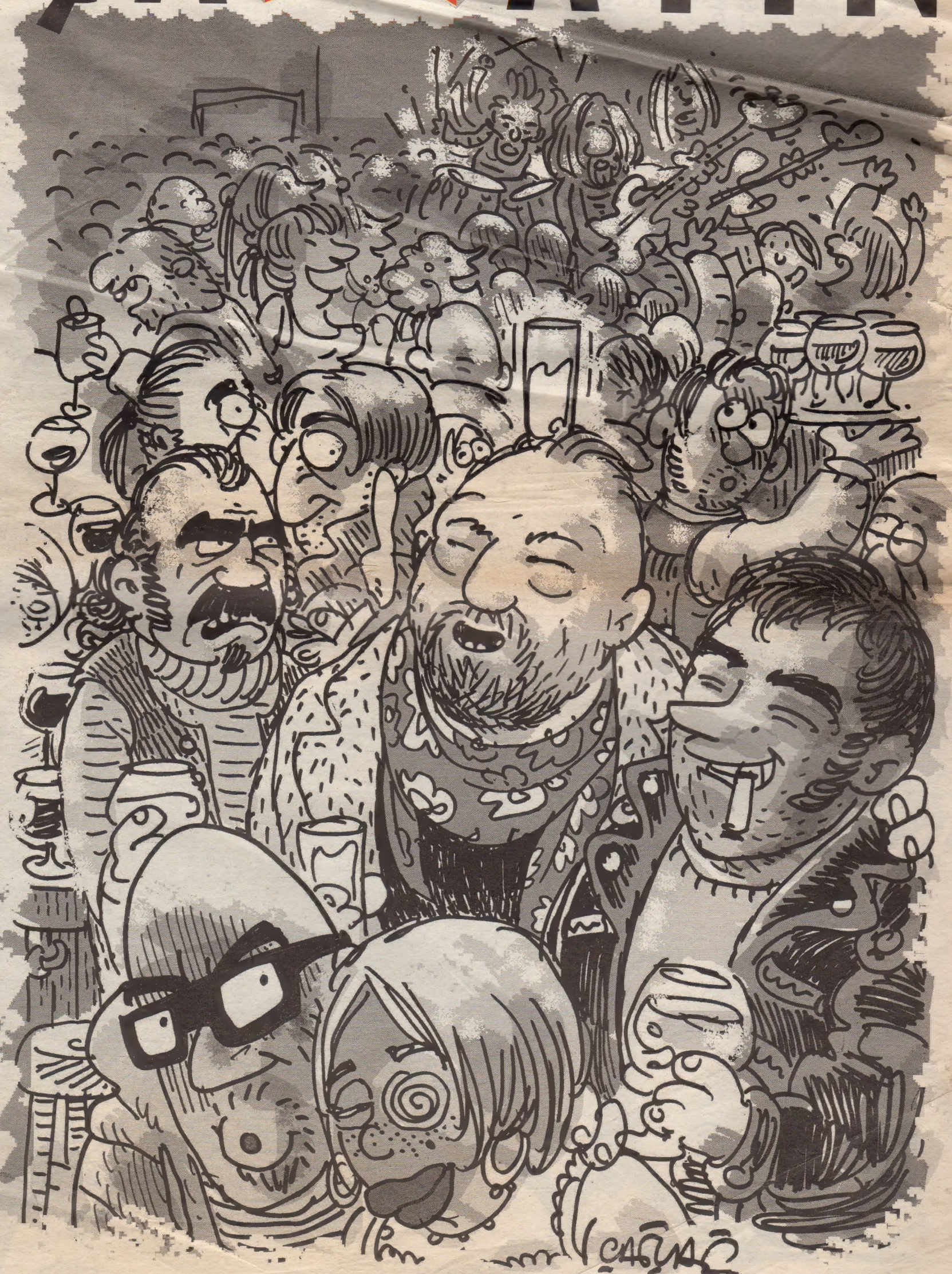

KAZIM KOYUNCU

(1972 - .....)

KAÇAK YAYIN

...Çocukken şiirle güzel oynuyordum. Şairlerle çok uğraşıyordum. Bir ceket yaptırmak istedim o zamanlar İstanbul'a gelirken..., şair ceketi:) geldiğimde şairlerin köprü altına gittiğini biliyordum. Kocaman bir yalana hazırdım, muhtemelen ne ceketler diktirirdim kendime... Köyümden çıkıp gelmiştim, orda başka şeyler okuyordum, burada başka başka şeyler okumaya başladım. Solcu bir babanın solcu oğluydum. Solcular saçlarını uzatmıyordu o zaman. Dik yakalı devrimci kazağım... O çocuk doğru bir çocuktu. Hep o çocuk oldum. Hiçbir şeyi terk etmedim. Şiir yazamadım evet..., vaktim yoktu.

Desen: Melike Acar

www.kucukiskender.com
thesouljam@gmail.com
küçük İskender

SHORT STORY BOARD

DNA ile RNA kardeştir

Rol Ağacı: Ne kadar uzarsa uzasın meyvesine ulaşmak için gece lazım, alkol lazım; yorgun yapraklarda biriken kişilikler, hangi maskların zamkıyla yapışıp kalacak kervanlarla şehre gelen, bir başkadan kaderimize göç eden büyük gölgelerin yüzüne? Küçük çocuklara ruj lazım, öptükleri cesetlere dudak izi bırakabilmeleri için; o halde bütün aşkları Türkçeye çevir sen de, boş durma melankolinin otoritesinde, o boşluktaki kayıp gende.

Bayraklar bitirdi bu gezegeni; bir parça bez parçasının altına sığındıkça insanlar, tabiattan kopmayı şeref saydılar. Sonra uzaydan birileri indi. Elleri boş gelmediler: Ölüme meraklı adalet, kırıma yönelik disiplin, işkenceye bağlı eğitim getirdiler. Bu vahşi ışık, kör etti, köreltti firari asileri, maceraperest anarşistleri. Rol Ağacı, meyvelerine zehir yürüttü bu sıra. Elmalar karardı, portakallar soyundu, incirler mukozalarına asit sığdırdı. Ceviz, kabuğunu bırakıp tüle sarındı. Barışın telafisi ertelendi. Korkuyorsan bunlardan, o halde bütün aşkları Türkçeye çevir sen de, boş durma tarihin çengelinde, o sivri dilin acı raksında, soysuz bir ömrün yüzgörümlüğünde.

Kalkan, ayın görünen tarafında; karanlık tarafta çok uzun kılıçlar var.

Burroughs

Silahını her zamanki gibi kaldırdı ve eşinin başı üzerindeki tekila bardağına ateş etti; hep vururdu bardağı; bu kere kadın tam alnının ortasında açılan delikten içeri sızan oksijen yüzünden öldü. O, dışarıda bir adamdı; evlilikleri bir oyundu adeta ve erkek sevgilisiyle gittiği Güney Amerika ülkelerinden karısına, vücuduna sinmiş genç erkek kokusu ve ürperti armağan getirirdi. Kadınlar, eşlerinin erkek arkadaşlarını kıskanır. Korktukları hep cinselliktir aslında: Silinen makyaj, göğüsleri dik ve toplu gösteren ancak çıkartıldığında bir felaketi başlatan sutyenler, artık işe yaramayan saç spreyleri; süs biter bir gün; gerçek osuruverir. Erkek aslan yelelerini savurur, erkek tavus kuşu kuyruğundaki renkleri salıverir. Der ki: Aslında, ben ihtişamlıyım; sen bana benzemeye çalışıyorsun.

Burroughs, tek kurşunla bitirdi işi. Kadınlığını kusan kadın, erkekliğini çemkiren erkek, gayliğini bağıran gay, tekila bardağının yanına devriliverdi.

Bir taşa, bir bardak suya, bir güle cinsiyeti nedeniyle dokunulmaz; cinsiyeti nedeniyle itilmez o. O, odur hep. Öyle olduğu için o'dur.

Destede iki joker var: Biri sen, biri sevdiğin. Aynı anda çekemezsin iki jokeri de. En az bir el, en az bir ömür bekleyeceksin.

Bekârlar Kim Bunlar Flört

Bir grup gençtiler; içtiğim salaş rock bara canlı müzik yapmak için başvurdular; adları Bekârlar'dı. İşletmeciyle anlaşıp mekândan ayrıldılar; ayaküstü sohbet ettiydik orada. Heyecanlı çocuklardı.

Sahneye çıkacakları ilk gün, hiç müşteri gelmedi. Tek bir kişi bile. Soundcheck'lerini yaparak oyalandılar biraz, belki birileri girer diye içeri. Olmadı.

Biraz buruk, "gidelim biz" dediler. İşletmeciyle göz göze geldik; anladı beni; başıyla onayladı. Uzaktan geliyorlardı; o kadar aleti taşımak için taksi tutmuşlar, kim bilir, ceplerindeki son parayı arabaya vermişlerdi.

Bir iskemle çekip oturdum sahnenin önüne:

- "Nereye?" dedim. "Ben müşteri değil miyim, sizi dinlemeye geldim." Amaç, bir iki parça çalmalarını teşvik etmek ve en azından geri dönüş parasını hak etmelerini sağlamak, incinen gururlarını onarmaktı.

Güldüler. Üsteledik.

Suratları asık, aldılar gitarları, Ata klavyeye geçti. Başladılar dudaklar bükük çalmaya, söylemeye.

Birden tanrının eli değdi geceye; kapı açıldı ve onlarca insan girdi bara. Bekârlar, belki de o gün müziğe küsecek ve dağılacaktı. Onlar çaldıkça, insanlar içtikçe, saatler ilerledi; ortam keyfe bulandı. Sonraki hafta, daha da kalabalık oldu. Gitgide arttı kalabalık ve Bekârlar sevildi, benimsendi.

Sonra adını değiştirdi grup; Kim Bunlar yaptılar grubun adını. Derken albümleri çıktı. Klipler çekildi. Bizim çocuklar, Beyoğlu'ndan kayboldular.

Yıllar sonra, bir kez daha dokundular isimlerine; Flört olmuştu grup. Albümlerini almaya devam ettim uzaktan uzağa. Bir Umay Umay:

- "Dinledin mi son albümlerini, sana şarkı yapmışlar.." dedi. Bir koşu, gidip aldım. "Beyoğlu" adlı şarkıları "Bir zamanlar küçük İskender bana âşıktı" diye bitiyordu. Bu aşk, bilinen bir aşk değil, unutmamanın duygusu, açıkçası vefaydı aslında. Heteroseksüel bir grup gencin bana teşekkürünü ben de unutmadım.

Şimdi nerelerde, nelere, kimlere şarkı yapıyor, söylüyorlardır; bilinmez.

zulüm

Kim bilir, bir gün bütün harfler çeker gider; kelimeleri de, anlamları da götürürler.

Kravatla tavandan sarkan ilmik arasındaki fark kadardır o zaman başka birinin bahçesindeki kuyuya sarkıp suya 'orda mısın' diye seslenmek; kendi bahçende kaybettiğin suyu başkalarının topraklarında aramak, hep aramak.. Diğeri: Harfler giderken bari bu kelimeyi bıraksınlar Tanrı'nın yerine insanoğluna.

çiğ kan

Sevgilisine aldığı kolyeyi takmak için arkasında durdu; zinciri hafifçe bıraktı kadının gerdanına ve klipsi açıp takmaya girişti; kadın, aynada kendine bakıyordu; güzeldi, biliyordu. Sonra adam, kolyenin iki ucundan hızla tutup çekti ve zincir önce eti, sonra da soluk borusunu kesti.

Adam çekti, çekti ve kafa kopup düşünce kolyeyi cebine koyup odadan çıktı.

cihangir

Cihangir, İstanbul'da cinsel azınlığın korunduğu ender yerlerdendir. (Adem elması sırıtır siluetinde) Alternatif yaşam biçimlerini dengeleyen bir yapısı var semtin. Evlerin bir yarısı hep red light. Sınırlamalara gelmeyen, umursamaz, hem duran, hem koşan, hem savrulan, ama asla geriye dönmeyen bir yer; Cihangir'in simgesi uçmak olmalı. Bumerang karanlığı. Cihangir'e devasa bir Hezarfen Çelebi heykeli yapılmasını isterdim. Amerika'daki Özgürlük Heykeli'nden bile büyük olmalı ve bir elini Marmara Denizi'ne uzatmalı. (Denizi işaret edenler, geride kalanların ahmaklıklarını basamak basamak dizerek zekâya merdiven dayarlar)

Cihangir şairleri, yazarları ve diğer sanatçılarıyla Türkiye'nin kültür sanat gündemine yön verir mi: Bir yön tabelası altında, elinde şehir haritasıyla kaç kuş dolanır? Siz hiç yan yana uçan bir çift şahin ve martı gördünüz mü?!

Edebiyat tarzım, Beyoğlu ve Cihangir kültüründen damıtıldı bir dönem; o zamanlar Cihangir'de yazdığım şiirlerin altına civangirl notunu düşerdim. Civan delikanlı, girl ise bilindiği gibi genç kız demektir. Bu söylem, Cihangir'e bakış açımı özetliyordu. Yani ne erkek ne dişi: Hem erkek, hem dişi çünkü. Sonra faşistler travestilere ve transseksüellere saldırdılar; bir kısmı yaşadıkları yerleri terk edip kaçarak canlarını kurtardı, bir kısmı ise evlerinden çıkmayarak direndi. Bu defa sokağa inemediler: Bakkala bile gidemedikleri için aç kaldılar. Sokağın başını tutan ülkücüler, gelen yardım kolilerine de engel oldu.

Cihangir'in kokusunu bir tek Amsterdam'da alabildim; kimsenin kimseye 'neden böylesin' demediği, demeye kalkışmadığı bir cennet. Bizim semtimiz ise kendi özgürlüklerini ve yaşama biçimini yaratmayı başarmış pilot bir bölge aslında. Bir, getto'ları eksik. Ece Ayhan bir zamanlar İstanbul'un başkenti Sirkeci'dir demişti. Bana göre değil. İstanbul bir eyaletse Taksim-Beyoğlu Cihangir bölgesi, İstanbul'un başkentidir. İstanbul'u bir organizma gibi düşünürsek Cihangir onun kalbidir. Cihangir tüm gün kalp gibi atar. Organizmaya hayat, cesaret, hoş bir esinti pompalar. Beyoğlu'nun salgıladığı adrenalin, Cihangir'de Kazancı Yokuşu'ndan Dolmabahçe'ye, denize akar; suyu bulur, suya aşkı anlatır.

Ben, yani bu tekil eşya, hayat beni nereye sürüklüyorsa, onu orada kaçmadan yaşarım. Oyunun biteceği anı düşünmektense, oyundan zevk almaya bakarım.. Basit bir hastalıkla ölmeyi istemem. Eğer varsam, bir katilim de olmalı. Nefret edilmeden yaşadıysam, o zaman hiç bir şey yapmamışım demektir. Beni çok seven birisi de katilim olabilir; tıpkı John Lennon örneğinde olduğu gibi. Tehlikeyi, ölümle burun buruna yaşamayı, o aksiyonu her zaman çok sevdim. Şiir de bir aksiyondur. Durağan bir göl yerine, hızla akan bir ırmakta boğulmak isterim. "İnsan boğulacağı ırmakta önce yıkanmalı' der filozof. Bu söz, hayat çizgimi özetler. Cihangir'in sert akışlı yerlerini seviyorum. İnsan boğulacağı ırmakta önce yıkanır, orada ekmek yer, sevişir, uyur, kavga eder ve orada ölür. Ben burada doğdum, burada öleceğim. Bedenim başka yerde olsa da, aklım hep Cihangir'de ve Cihangir'den göğe çekilen insanlarda olacak.

Yoksa gasp esnasında beni ellerimden, ayaklarımdan bağlayarak yüzükoyun yatağa yatırıp, gırtlağıma ekmek bıçağı dayadıklarında neden aklımdan yalnızca Rimbaud'nun ve Baudleaire'in mısraları geçti sanıyorsunuz?!

(Temmuzda, ay ortalarına doğru "Lucifer'ın Bisikleti" kitapçılarda olacak. Düz yazılar. Kirli Ağustos'ta buluşuruz)

Desen: Elif Nursad

GAZETECİDEN "SESSİZLİĞE KARŞI" ÇIKIŞ

İpek Yezdani

Cumhuriyet gazetesinin deneyimli muhabiri Alper Turgut; "Sessizliğe Karşı" adlı kitabında, Avukat Behiç Aşçı da dahil tecride karşı içeride ve dışarıda ölüme yatan insanların öykülerini anlatıyor.

Polis-adliye muhabirleri ve toplumsal olayları takip eden gazeteciler de tıpkı diğer gazeteciler gibi aslında tarihi olaylara; akışları içerisinde tanıklık ederler, ancak onların diğerlerinden farkı, bireysel veya toplumsal dramlara daha yakın olmaları, insan hikâyelerini içselleştirecek denli yakından izlemeleridir. İşte onlardan biri; gazeteciliğe 15 yıl önce Milliyet'te başlayan ve 11 yıldır da Cumhuriyet'te devam eden yılların deneyimli polis-adliye muhabiri Alper Turgut, Türkiye'de F tipi cezaevlerindeki tecriti ve bu tecrite karşı 7 yıldır süren ölüm orucu eylemlerini; "Sessizliğe Karşı" adlı ilk kitabında anlatıyor.

Dünyadaki bilinen en uzun açlık grevi eylemi olan "ölüm oruçlarını", devletin kendi cezaevlerine düzenlediği ve onlarca kişinin ölümüyle sonuçlanan "operasyonları" ve tecritin yıktığı hayatları; Türk basınında en yakından takip eden gazetecilerden biri olan Alper Turgut, bu kitabı beş yıl önce ölüm orucu eylemlerini izlerken yazmaya karar vermiş. Kitaba başlama hikâyesini "Tutuklu ve hükümlü ailelerinin gözyaşları, inadına suskun toplum ve gözler önünde eriyen bedenler nedeniyle ölüm orucu eylemine dair bir kitap yazmaya karar verdim" diye anlatan Turgut, onu bu kitabı yazmaya iten dürtüyü de "Tecrit konusunda kitap yazmak zorlu bir görevin yerine getirilmesi, sansür duvarını yıkabilmek için çırpınan acılı ailelere karşı bir vicdan borcuydu," diye tanımlıyor.

Gerçek olaylara dayanıyor

Turgut, gerçek olaylara ve yaşanmışlıklara dayanan "Sessizliğe Karşı"da; tecride karşı içeride ve dışarıda ölüme yatan insanların öykülerine dair çarpıcı bazı bilgileri şöyle aktarıyor:

"122 insanı aramızdan alan 600'ü aşkın sakata yol açan tecrit karşıtı eylem tamı tamına 2.285 güne yayılmıştı. Bu, milyonlarca cana mal olan 2. Dünya Savaşı'ndan daha uzun bir süreye denk geliyor. Direniş başlarken doğanlar bugün ilkokul öğrencisi... Düşünün! Gazeteci Hrant Dink'in katil zanlısı Ogün Samast açlık grevinin ilk günlerinde henüz 10 yaşında masum bir çocuktu. The New York Times, açlığın birinci yıldönümünde 'modern tarihin en uzun eylemi' notunu düşmüştü. 1984'te Aysel Zehir'le başlayan Wernicke Korsakoff Sendromu'na (WKS) yakalananların sayısının ise bugün bin kişiyi aşacağını tahmin bile edemezdim."

Turgut'un kitabında, asla var olmayan bir Latin Amerika ülkesinde yaşayan Ramon ve

Dolores'in, ölmeden önce "Onların ekmeğini yiyemezdim" diyen bir çocuk annesi Sevgi Erdoğan ve eylemde iki yavrusunu yitiren Ahmet Kulaksız'ın gerçek öyküleriyle kesişen kurgusal hikâyesine de yer veriliyor.

Kitaba sondan başlayın

Turgut, kitabı sonundan, yani "cezaevi tarihçesi" bölümünden başlayarak okumamızı tavsiye ediyor.

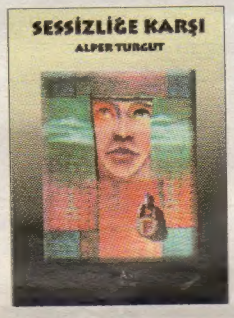

Zira "sonsöz" yerine yazığı "tarihçe"de, dünya ve Türkiye cezaevlerini anlatan binlerce belgeyi inceleyip özetlemiş. "Sonsöz"de; Türkiye'deki cezaevlerindeki çeteler, operasyonlar ve işgallerden, yani Türkiye'nin cezaevi gerçeğinden bahsederken, aynı zamanda Irak'taki "Kaynayan Kazan" olarak anılan "Ebu Garib Cezaevi"nden ve dünyadaki diğer benzeri cezaevlerinden de örnekler veriyor.

Alper Turgut'un yazımı iki yıl süren kitabı matbaaya gittikten sonra, Avukat Behiç Aşçı'nın cezaevlerindeki tecrite karşı başlattığı ölüm orucu eyleminden somut sonuçlar elde edilmesiyle birlikte 22 Ocak 2007 günü ölüm orucuna ara verildi. Turgut, kitabına "son anda" müdahale etmesine neden olan bu süreci ise şöyle anlatıyor:

"Vicdanları tekrar ayaklandıran Avukat Behiç Aşçı, hayatını ortaya koyarak 'Sessizliğe Karşı' çıktı. Onun 'İnsanlık asla kaybetmez' çığlığı yüreklerde yerini buldu. Baroların önerisi '3 Kapı 3 Kilit' ete kemiğe büründü ve artık tecridin kaldırılması için somut adımlar beklenir oldu. Ben de son anda baskıdaki kitaba müdahale edebildim. Zor da olsa uğurlu geldiğine inandığım 'Sessizliğe Karşı'yı güncelleyebildim."

"Sessizliğe Karşı" Alper Turgut, Ant Kitap, 18 YTL

ROMANIN DÜŞÜŞÜ

Alper Çeker

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu modern; muhafaza ve müdafaa edilmesi ise postmodern bir süreçtir.

İttihat ve Terakki iktidarı ile Türkleri yönetmeye başlayan askeri-pozitivist seçkinler, Birinci Dünya Savaşı yenilgisini askeri bir yenilgi olarak görmek istememişlerdir. Aynı zamanda yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin de kurucu kadroları olan bu askeri-pozitivist seçkinler, bu askeri yenilginin suçunu Türklerin medeniyetine yüklemeyi daha kolay bulmuş ve yeni yenilgilerin önüne geçmek için bu medeniyeti Batılı bir model ile değiştirmek istemişlerdir. Tarık Ali, Bush Bağdat'ta adlı kitabında Irak'taki Britanya yanlısı seçkinler için şu dipnotu düşer: "Britanyalılar gibi giyinmek ve onların emirlerine harfiyen uymak iktidarda kalmalarına yetecekti sanki. On dördüncü yüzyıl Arap tarihçilerinden İbn Haldun bu konuda şunları söylemişti: 'Mağluplar her zaman galiplerin giyim kuşamını, rütbelerini, inançlarını ve diğer gelenek göreneklerini taklit etme yolunu tutarlar. Böyle davranırlar, çünkü yenilgilerinin basit sebeplerden kaynaklandığını kabul etmeye yanaşmaz, fatihlerin olağanüstü birtakım güçleri olduğu bahanesiyle kendilerini avuturlar.'" **1**

1930'lar tüm Avrupa'da faşizmin yükseldiği yıllardır. Mimari, edebiyat, arkeoloji ve daha pek çok meslek dalı, İtalya, Almanya ve İngiltere gibi ülkelerde ırkçılığın hizmetine sunulmuştur. Yani Türkiye'nin örnek aldığı yıllar, Avrupa'nın talihsiz bir dönemidir.

Dil, tarih ve mimari alanında Türkiye Cumhuriyeti'ndeki rejime en önemli eleştiri, görüldüğü üzere Türk romanından gelmiştir. Bu eleştirinin yer aldığı eserler, Türk edebiyatının kenarda köşede kalmış romanları değil, Saatleri Ayarlama Enstitüsü, Tutunamayanlar, Devlet Ana gibi başyapıtları, yani ana damardır.

"Totalitarizm için en büyük tehlike belki de onun ideolojisini kabul eden bir halktır..." **2** diyen Slavoj ek, aslında Türkiye Cumhuriyeti'ndeki fiili durumu ifade etmektedir. "Gericilik-ilericilik" karşıtlığı, Sovyetler Birliği gibi totaliter ülkelerde, baskı aracı olarak kullanılan kavramlardır. Örneğin İkinci Dünya Savaşı öncesinde Sovyetler Birliği topraklarında yaşayan Türklerin ortak destanı olan Dede Korkut, gericilik olarak ilan edilmiş, ancak savaş sırasında Kızıl Ordu'nun asker ihtiyacını Türklerle karşılamak gündeme gelince, bu destan aleyhindeki kampanyaya son verilmiştir. Türkiye'de de rejim gericilik-ilericilik karşıtlığını kullanmaktadır. İdaresi altındaki büyük çoğunluğun değerlerini gericilik olarak ilan eden rejim, varlığını bu değerlerle mücadeleye borçludur. Terry Eagleton, bu postmodern süreci şöyle tarif eder: "Buna karşın postmodernistlere göre bütün yaşam tarzları muhalif ya da azınlık gruplara ait olduklarında övülecek, çoğunluğa ait olduklarında ise azarlanacaktır. Bu nedenle, postmodern 'kimlik politikaları', (erken romantik radikaller için, geç postmodern radikallerden farklı olarak, tümüyle mantıksız bir hareket olan) lezbiyenliği içerir ama milliyetçiliği içermez. Çoğunluk hareketlerinin ya da konsensüslerinin her zaman gerici olduğuna inanma saçmalığından korunan ilk grup, siyasi devrim çağından sağ çıktı. Aynı tarihin daha az coşkulu olan daha sonraki bir evresinde filizlenen ikinci grup, radikal kitle hareketlerine olan inancını yitirdi; elinde her zaman hatırlayacağı birkaç değerli hareket kaldı." **3**

Türkiye'deki askeri-pozitivist seçkinlerin her zaman hatırlayacağı birkaç değerli hareket, dört askeri darbe (ki dördüncüsü, mimarı tarafından "postmodern darbe" olarak adlandırılmıştır) ve sayısız muhtıradır.

Bu seçkinlerin basına yaptıkları açıklamalarda sık sık "İslam'a karşı değiliz, tabii ki onun doğru yorumlanması şartıyla" anlamına gelen cümleler duyarız. Böylesi bir cümle, hem İslam ile hem de yorum ile uğraşanların ciddiye alabileceği bir ifade değildir. Ancak bu cümle, Slavoj _i_ek'in "zorla seçme özgürlüğü" diye adlandırdığı postmodern duruma işaret eder: "Mesele öznenin aslında hiçbir zaman bir seçme konumunda olmamasıdır: Ona her zaman sanki seçimini yapmış gibi muamele edilir. Üstelik böyle zorlama bir seçimin totaliter İktidar'ın tebasını yakalamasını sağlayan bir tuzak olduğu şeklindeki ilk izlenimin hilafına, bunda 'totaliter' bir yan olmadığını vurgulamamız gerekir. Bu paradokstan kaçabileceğini ve gerçekten özgür bir seçim yapma yetisine sahip olduğunu düşünen özne psikotik bir öznedir, simgesel düzenler arasında bir tür mesafeyi koruyan –anlamlandırma ağına gerçekten yakalanmamış olan- öznedir. "Totaliter" teba psikotik konuma daha yakındır: Bunun kanıtı da totaliter söylemde 'düşman'ın (Faşizmde Yahudi'nin, Stalinizmde hainin) statüsüdür- bu düşman tam da özgür bir seçim yapıp, özgürce yanlış tarafı seçmiş olduğu farz edilen öznedir." **4**

Ülkemizde çoğunluğu oluşturan halk iradesine karşı, başından beri böyle bir ön kabul vardır. Rejimin varlığını sürdürebilmesi için, Türkiye'deki büyük çoğunluğun seçimleri, her zaman bir şeylerin yanlış yorumu olacaktır. Türkiye'de seçimle başa gelmiş hükümetlerin tüm askeri darbelerin sorumlusu olarak görülmesi, evi soyulan bir adamın kapısını kilitlemediği için hırsızlıktan hüküm giymesine benzemektedir.

Böylesine delice bir ortamda roman, edebiyatın simgesel anlatımını kendisine zırh edinerek Türkiye'deki rejime karşı en ciddi muhalefeti gerçekleştirmiştir. Alegoriye sığınmak pek çok yazarın hayatını kurtarmıştır. Buna karşılık 2000'li yıllarda romanın ciddi miktarda para getiren bir piyasa nesnesi haline dönüşmesi, hem roman kalitesinde bir düşüş getirmiş, hem de romancının işlevinde bir hafiflik yaratmıştır. Bu yıllarda Türkiye'nin en çok konuşulan romancıları, kadınları ne kadar iyi tanıyor olmalarıyla gündeme gelmişlerdir. Günümüzde roman adı seçmede kullanılan pazarlama teknikleri, herhalde Ahmet Hamdi Tanpınar ya da Kemal Tahir'in hayal bile edemeyeceği şeylerdi. Buna karşılık aynı yıllarda ülkemizdeki roman eleştirisinin de metin çözümlemek ve yorumlamak yerine, metnin misyonunu yermek ya da övmek üzerine kurulu olduğunu görüyoruz. Eleştirmenlerin romanlara gerekçelendirmedikleri övgüleri ya da yergileri yağdırmaktan öteye gitmemeleri, ülkenin siyasi konjonktürü ve piyasa koşulları ile doğrudan ilişkili bir tavırdır.

Sonuç olarak, Türkiye'de rejimin baskılarına karşı tavır koyan Türk romanının altın çağı geride kalmıştır. Türkiye'de eleştirmenler romanları değerlendirirken "edebi" tür ile "çok satan" tarzı arasında ayrım yapmadıkları için, 2000'li yıllarda "ucuz roman" kategorisine girmesi gereken kitaplar edebiyatın yerini aldı. Biz de buna dayanarak, romanın düştüğünü ilan edebiliriz.

Dipnotlar: 1- Tarık Ali, Bush Bağdat'ta (2003, çev. Osman Akınhay), s. 81 / **2- Slavoj _i_ek,** İdeolojinin Yüce Nesnesi (2004, çev. Tuncay Birkan), s. 43 / **3-Terry Eagleton,** Kültür Yorumları (2005, çev. Özge Çelik), s. 24 / **4- Slavoj _i_ek,** a.g.e., s. 180

Sappho

Bölüm 31, Sevgiliye Övgü

Yoksa o olmasın ölümsüz
tanrılardan biri,
Oturan yanında tüm o
gençliğiyle, sevinçli,
Bu arada görür ve duyar
her şeyinle seni,
Uysalca konuşur ve güler
tatlılıkla.

Bu ruhumu mahrum
bırakmıştı huzurundan,
Ve büyük bir kargaşa
yükseldi göğsümde,
Ona baktığımdaysa taştı
içimdeki büyük heyecan,
Alamadım nefes ve kayboldu
sesim birden;

Yanıyordu tüm gövdem;
o hoş alev kırmızısı,
Sardı birden, bedenimde
canlı kalmış er tarafı;
Bulanık gözlerimde asılı
kalmış bir karanlık;
Çınlarken kulaklarımda
o sahte mırıltılar.

Çiy ile ıslanmış nem
dondurdu kolumu,
bacağımı,
Nazik korkularım
karışırken
heyecandan titreyen
kanıma;
Zayıf kalan kalbim unuttu
birden çarpmayı,
Bayıldım, düştüm ve söndü
sonsuza dek ateşim.

**İngilizce'ye çeviren*
Ambrose Philips, 1893

Öykü

VEFASIZ TAVŞAN

Atilla Atalay

Tavşan besleyen, uzaktan ve sessizce kargışlanmaya da hazırlıklı olmalıdır –arada, gözlerinin içine– garip bir biçimde anlayarak, bilerek bakıldığını kurmaya da... *Oruç Aruoba - Tavşan Besleyene Kılavuz*

Şirket ve şahsa hizmet bazında parti animasyonları, "catering" servisleri (açılış kokteyl ve partilere yiyecek içecek servisi) Türkiye için yeni sayılırdı. "Parti Kampani" bu anlamda hizmet veren kuruluşların en başarılılarından biriydi. Geçen yıl yapılan şirket içi Brayn Sitorming (Beyin bombardımanı) sırasında Oytun ve eks görlfrendi İdil'in bastırmasıyla, Parti Kampani, yeni hizmet grupları oluşturup iş alanını genişletme kararı almıştı. Doğumgünü partileri için eve servis veren palyaçolardan oluşan animatör grubu, yıldönümü kutlanan kişinin adına yapılmış özel afişleri bilboardlara yapıştıran ekip, gardın partilerde eski panayır ambiansı yaratan cambaz, şerbetçi, macuncu, kokoreççi, simitçi gibi seyyar satıcıların katıldığı davetler, medyada yankı bulmuş, Parti Kampani, Oytun'un önerisiyle giriştiği bu organizasyonlarla kendi yarattığı kulvarın tartışmasız lideri olmuştu. Esasen Oytun, Parti Kampani'de hissedarlığa doğru emin adımlarla ilerliyor, "ayın personeli" geyikleri, üç maaş ikramiyeli "bonus" lütuflarıyla kendisini daha fazla oyalayamayacaklarını, bunu yönetimin de bildiğini düşünüyordu. Tüm EQ ve IQ'suyla kendisini vakfettiği bu işten daha fazlasını beklemek hakkıydı. Son hazırladığı işle, herkesi adeta hipnotize edicek, sonra da masaya yumruğunu vuracaktı. Herru ve merru dan başka alternatif yoktu.

İdil aslında iyi bir kızdı. IQ olarak tamam da. EQ olarak anlaşamıyorlardı.

Birlikte son hazırlanan kır partisinin "çek listini" gözden geçirirlerken, İdil'in fosforlu sarı flomaster tutan eli, kazaen eline değince, tüm bedeni tuhaf bir elektrikle sarsıldı, ama, toparlanması kısa sürdü.

"Çiganlar çıngar çıkarıyo" dedi İdil'e.

"Bu partide Çigan Grubu'nun gösterisi olmasın. Panayır ambiansı için ille de çingene çalgıcılar olması şart diil, konservatuar keman'dan dört çocuk bulup roman kostümü giydiririz, darbuka felan işte..."

İdil, "iyi de abi" dedi, "o geçen partiye gelen çalgıcı ekibi, atmosferi sahici kılan en sıkı takımdı. Tamam, arıza bi tarafları var, fakat, olay da o yani. Davetliye, bu herif cüzdanımı yürütür mü, bir şeyden huysuzlanıp bana sustalı çeker mi sertliğini yaşatıyo, anlatabiliyo muyum?"

Anlaştılar sonra. Yalnız, geçen gardın partide sarhoş olup panç kâsesine izmarit alan bakla falı bakıcısı kadının yerine yenisi bulunacaktı. İdil, konuyu kırmızı renkli ufak bir post-it'e not edip çek list kâğıdına yapıştırdı. Şerbetçinin takma bıyığı sakil duruyordu, seyyar pilav arabasının piknik tüpünden yapılma lüks ışığıyla aydınlatılması daha gerçekçiydi, geçen yılki pilli ışıldak saçma olmuştu... Arnavutköy Akıntıburnu'nda köfte minübüsü işleten Gökşen'e haber salınacaktı. Közde mısırcı aynı adam olsundu. Yalnız, düğüne gelir gibi takım elbise giymemesi konusunda uyarılacak, biyerden beyaz satıcı önlüğü tedarik etmesi istenicekti. Alev yutan adamın ücretine "benzin parası" dahildi... Macuncu, horoz şekerci tamamdı. Peki ya, tavşana niyet çektiren ak sakallı amca? Geçen partide en çok o niyetçi amca ilgi görmüştü. Oytun, tavşanın İdil'le kendisi için çektiği niyet kâğıdını düşündü.

O zaman, daha yeni "çıkmaya başlamışlardı". Oysa, tavşan önünde dizili yüze yakın kâğıt parçasının arasında kendileri için ayrılık yazanını çekmişti.

Kâğıttaki mani, "Menekşe gözler yalan bakar/Manası yoktur, hakikati saklar/Sonu yok bu riyanın/Cümle yollar ayrılığa çıkar" diyordu.

Oytun, bu kısa süreli "fleşbekten" aklına gelen bir yaratıcı düşünceyle sıyrıldı: *Ciklet reklamı. Aksakallı nur yüzlü niyetçi bir amca var... Tavşanın niyet çektiği tablada "Falım" sakızları doludur. Tavşan bir sakız çeker. Amca gülümseyip beyaz dişlerini göstererek sakızı tabla başında duran tiineyç çifte uzatır. Delikanlı ve kız sakızın içinden çıkan falı okurlar, mutlu bir şekilde sarılarak yürürler. Tekrar amcayı görürüz, üstüne cikletin logosu biner...*"

Oytun, bu kısa cümleleri hızla bir kâğıda yazıp, fikri araklanmasın diye, İdil'e göstermeden cebine attı.

"Niyetçinin tavşanı ölmüş gelemiyomuş".

Oytun, ofisteki akrobat lambaya tutturulmuş bu postiti görünce, hiç duraksamadan bir ofisboy bulup, Mısır Çarşısı'ndan "sıfır tavşan" aldırtmayı düşündü. Önümüzdeki gardın parti, niyet çekmeyi henüz öğrenememiş "vasıfsız bir tavşanla" geçiştirebilirdi. Ama ek iş olarak ciklet reklamını kabul ettirebilirse, bu süre içinde, tavşan terbiyecisi niyetçi dede, hayvanı eğitirdi. Okeydi.

Niyetçi dede, "Nuh" deyip "peygamber" dememe konusunda kararlılık gösteriyor, "vasıfsız tavşanı" eğittiğini, fakat, gardın partiye asla gelmeyeceğini, isterlerse tavşanlarını geri alabileceklerini söylüyordu. İdil telefonda "yapma amca yaa, başkası olmaz, biz senin yüzünü istiyoruz" dedi, dede "La havle" çekti. Konuşma uzadı. Derken, Oytun İdil'e "dede mi yok lan" dedi. Cast ajansından "nur imajı dede" istendi. Peki, bizim dede aksesuar olarak kullanılmak üzere niyet tablasıyla manilerini verebilir miydi? Hayır.

O gün öğleden sonraya kadar Oytun'la İdil gülüşerek, parti için bir sürü mani metni yazıp minik rulolar yaptılar. Öğleden sonra da dedeye uğrayıp, "feys tu feys" son bir ikna geyiği çevirdiler. İhtiyarın gönlünü edemeyeceklerini anlayınca, eğitilmiş tavşanlarını geri alıp ofise dönmeye karar vermişlerdi ki, dede ağzındaki baklayı çıkardı...

"Tavşan tabladan boş kâğıdı çekti" dedi. "Her niyet tablasında bir boş kâğıt olur. Milyon kere çektirsen tavşan ona dokunmaz. Ama çekerse, yedi vakit geçer, ölüm gelir. Bana gelirse evimde bulsun"...

Oytun, bu olup biteni "Emeyzing sitoriez" (Alacakaranlık Kuşağı Öyküleri) için "hoş bir trük" olarak, İdil'e göstermeden gizlice not defterine kaydetti. Birkaç tane daha bulup, yeni sezon için televizyona verebilirdi.

Kır partisinin ortasına aniden indiren yaz yağmuru, konuklara eğlenceli dakikalar yaşattı. Tüm davetliler, çil yavrusu gibi ağaçların altına kaçıştılar. Medya sırılsıklam olan ünlülere ardı arkasına flaşlar patlatıyor, kendiliğinden çılgınlaşan atmosfer, çok konuşulacak enstantaneler yaratıyordu. Oytun, sığındığı karaağacın altında tanımsız bir mutlulukla olanları izlerken, gözünü kör eden bir flaşın patladığını sandı. Son sandığı şey oldu. İlkten partidekiler de "leyzır animasyonu" yapılıyor diye düşündüler. Oysa ilk kez yıldırım çarpan bir insanın ölümüne tanık olmuşlardı.

O kır partisi, haftalarca konuşuldu.

vecdihisar@gmail.com
Vecdi Çıracıoğlu

MAYHOŞ ZAMANLAR

ALACALI PALET
RAFET EKİZ

"Bir ressamın **Alacalı Palet**'i nedir?" Bu sorunun yanıtını, ölümünün dördüncü yıldönümünde kardeşi Turgut Ekiz'le birlikte 'Rafetçe' adlı biyografisini yayına hazırladığımızda kendiliğinden verilmiş oldu. Bu, ressamın gerçek yaşamıydı...

Bir ressamın, eserini yaratabilmesi için, renklerin tuvaline geçiş macerasında bir geçiş, bir sırat köprüsü olan palet, resim malzemeleri satan herhangi bir dükkândan alınan yakışıklı ahşap malzemeden yapılma olduğu gibi ressamın tercihine göre bir mermer, bir cam parçası ya da bir teneke kutu kapağı gibi basit bir malzemeden de olabilir.

Boyalardan her tuvalinde başka hayatlar yaratan bir ressam için alacalı palet, yaşamının aynasıdır. Bir ressamın resimleriyle hayatı arasındaki paralellik anlaşılmak istendiğinde paletine bakmanın gerekliliğini savunurken, 'Yaşadığı hayat gibi renkleri savruk, edilgen ve alacalı olmalıdır,' diye de düşünenlerdenim.

Güzel Türkçemizde yazıldığı gibi Modi, Kisline, Sutin, Utrillo, Rivera ve Lutrek gibi ressamların hayatlarını inceleyenler, onların bir eser bitirdiklerinde fırçalarını kırdığını, buna karşın paletlerine saygı gösterdiklerini çok iyi bilirler.

Ressam Rafet Ekiz kardeşimi bundan tam dört yıl önce bu ayda, Ttemmuz ayının on dördünde kaybettik. Arkasında bir çok değerli eser ve anı bırakarak aramızdan ayrıldı.

Onun **Alacalı Palet**'i, her yılı dörder dörder atladığı yaşamına sığdırdığı birbirine benzemez binlerce olayla doluydu. O, hayatı tam anlamıyla dolu dolu yaşadı, bunu, onu yakından tanıyan gerçek dostları çok iyi bilirler.

Rafet Ekiz, hayatı bodoslama yaşayan, olaylara telmaşa yaklaşmayan ve öleceğini bilse de, tehlikelerin üzerine korkusuzca giden ender insan yapılarından birine sahipti.

Rafet'le yaşadığım yüzlerce anı aklıma geliyor da bazen gülümsemekten kendimi alamıyorum.

*

Darbelerden yıldığımız zamanlardı. Seksenli yılların daha ortalarına gelmemiştik. Her gece Beyoğlu'ndaydık. Bugün olduğu gibi her mahallesinde neredeyse on bar ya da meyhaneye sahip değildi Beyoğlu. Beyoğlu'nun bey gibi adamları çoğunlukla İktisatçılar, Yakup, Refik ya da Gamsız Bar'da demlenirdi.

İktisatçıları yeni kapatmış Boksör Somer, yanına Sakallı Necip'i ortak almış, Asmalımescit'e Tünel'den girişte Leyla Gamsız'ın atölyesinin altında, uzun koridorlu ve de iki göz odalı Gamsız Bar'ı açmıştı. Her gece istisnasız, Gamsız Bar'ın gamsız görünen ama her fırsatta tartışan, hırgür yapan müdavimleriydik... Ressamlar, yazarlar, darbeden yara bere almadan kurtulanlar, az yara alanlar, oynayanlar, gerçekçiler, bankacılar, müdürler, mühendisler, hüzünlü yalnız kadın ve erkekler hep bir arada, aynı sahneyi paylaşıyorduk.

Dedim ya.. seksenli yılların başıydı ve darbe etki-tepkisini hâlâ isyankâr ruh taşıyan itaatsizler üzerinde sinsi sinsi gülerek hükmünü sürdürüyordu. Adam gibi olanlar kaybetmiş, bir elin parmaklarını geçmeyecek sayıdaki içkili mekânlarsa kısa devresini her daim hazır tutup arızaya muktedirdi.

Rafet Ekiz'de Asmalımescit'in, o sahnenin gerçek oyuncularındandı, tıpkı Burhan Uygur gibi, Bihrat Mavitan gibi, Orhan Benli gibi, Nilgün Tüzüntürk gibi...

Müzik adamı, yaratıcı sanatçı Ruhi Su ye-

ni vefat etmişti. Her gece çalınan eserleri, o yıllarda kavgaları, içkisi ve yüreğiyle tanınan Rafet Ekiz tarafından saygı anlamında yasaklanmıştı, Gamsız Bar'da.

O gece, babasının emekli albay olduğunu söylediği hayli kilolu tonoz bir kadın, takım elbiseli kravatlı üç bankacı, Rafet Ekiz ve ben, Gamsız'ın girişteki ilk odasındaki geniş ve tek tahta masanın etrafında hasbelkader bir araya gelerek oturmuş, Ruhi Su'nun ne kadar önemli bir sanatçı olduğundan bahsediyorduk. Birbirini tanıyan, Rafet'le bendim. Diğer kişiler orada tanışmış, adlarını bile bilmiyorlardı. Sırayla bir Rafet anlatıyor, susuyor, sonra; ben anlatıyor, susuyordum. Masadaki diğer dört kişi, Ruhi Su'dan bihaber aval aval yüzümüze bakıyordu.

Saatler birbirini kovalamış, Gamsız Bar'ın kapanma saati çoktan aşılmıştı. Boksör Somer, son müşteriler olan bizlerin gitmesi için gözlerimizin içine adeta yalvarırcasına bakıyordu.

Öneri Rafet'ten geldi: "Atölyeme gidelim. Sohbetimize orada devam ederken, sizlere memleketimden getirdiğim özel otlardan hazırlanmış çaydan ikram edeyim!.."

Gündüz dünyasının köleleri atelyenin yerini sordu ve "Hemen şuracıkta, İtalyan Yokuşu'nda," cevabı verildi, Rafet tarafından.

Bankacılar şıktı. Kalın paltoları içinde ellerindeki çantalarıyla İtalyan centilmenleri gibiydiler!.. İtalyan Yokuşu'nun mor kaldırım taşları üzerine düşmüş sokak lambasının loş ışıkları üzerinde yürürken tonoz hanımın düşmemesine dikkat ede ede tepesinde küçük bir ampulün yandığı atölyenin kapısına geldik.

Rafet, demir kapının iki kanadını birbirine bağlayan asma kilidi açtı ve zinciri çözerek kunt kapıyı gıcırtıyla itelediği anda karanlıkta bile fark edilebilen bir yaratık eşikten dışarı çıktı. Yavru bir kedi zannettiğim yaratığa biraz daha dikkatli baktığımda onun bir fare irisi olduğunu fark ettim. Bacaklarımızın arasından hiç rahatsız olmaksızın çıkan fareye Rafet, "Misafirlerim var, çık dışarı biraz dolaş ve sonra gel," dedi. Rafet, farelerin dostuydu. Onları karşısına alır konuşur ve beslerdi. Hisar'da da fare dostları vardı. Rakılı, şaraplı ekmeklerle beslediği dostu Faretin için Öküz dergisine yazdığım öyküye dostunun desenlerini çizmişti.

Bankacıların ve tonoz hanımın, atelyeden çıkanın bir fare olduğunun farkında olmadıklarını gün gibi hatırlıyorum.

Atölyeye girdik. Alçak üç pencerenin altında bir kanepe, sağda solda bir iki yontu, bir sürü ıvır zıvır, tuğlaları çıkmış üzeri kireçle boyalı duvarları kısmen yarım, kısmen de bitmiş yağlı boya tablolarla dolu bir fukara atölye... Hava soğuktu ve eski bir binanın zemin katına kurulu tek göz atölyenin rutubeti bizi bir kat daha fazla üşütmesine karşın Rafet, "Burası çok sıcak, kusura bakmazsanız ben soyunacağım," dedi ve kenefin olduğu dar yere girerek, çıplak ve altında bir şortla çıkageldi ve atelyenin camlarını açtı.

Rafet'in bu çeşit davranış biçimlerine alışık olduğum için normal karşılarken, bankacı dostlarımız Rafet'e tuhaf tuhaf bakmaya başlamışlardı. Öncesi çok şaşıran tonoz hanım arkadaşımız da, konudan bir hayli uzak ve ilgisizmişçesine, havayı değiştirme bâbından, resimler hakkında sorular sormaya çalışıyordu.

Rafet, bir piknik tüpü getirerek atölyenin ortasına koydu ve üzerine dışı kapkara bir ta yerleştirerek, içini yarısına kadar suyla dol durdu. Amerikanbezi bir torbanın içinden çı kardığı o güne kadar şekline şemaline hiçbi yerde rastlamadığım kuru otları doldurdu kibriti yaktı ve tüpü ateşledi. Su ısınmaya baş ladığında, atölyenin içini dayanılması güç ko kular sarmaya çoktan başlamıştı.

Rafet bardakları getirdi. Cam bardakla yağlı boyalı elle tutulmakta grileşmiş, seramil fincanlar gibi içini gösteremez haldeydiler Bardaklar bir bir dolarken atölyenin tinerl karışık muhteşem kokusuna daha da muhte şem kokular eklendi. Rafet, "Buyurun arka daşlar, içelim!" dedi.

Bardaklardan birini aldım. İçer gibi yapa rak burnumun ucuyla kokladım. Aman alla hım, o ne berbat, rezil bir kokuydu?!. Kokus buysa, tadı nasıldı? Midem kalktı. Zaten ev vel beevvel böyle kokular midemi hemen ka dırırdı. Tavustüyü yapmama ramak kalmıştı Bardağı yerine bırakarak, "Rafetçiğim, be rakı içtim, bu Hollanda romuyla karıştırma yayım!.." diyerek yaptığım espriyle sırayı il ben savdım. Rafet çekik gözlerini çizgi halin getirerek ikinci derece sıçan bakışını fırlattı anda, duvarda asılı tablolara bakmak için a kamı çoktan dönmüştüm.

Rafet'in ikramda bulunduğu, tüpün üzerin de sürekli kanayan 'hayat iksiri', birlikte ge diğimiz misafirler tarafından da şiddetle red dildi. Rafet sürekli dayatıyor, onlarsa aynı da yatma gücünde teklifi reddediyorlardı. Sini ler gerilmeye başlamış, arızaya ramak kala devrelerde periyotları dar dalga boylu kı devreler çoktan çakmaya başlamıştı! Sonunc Rafet ısrardan pes etti ve tüpün yanına gidi soğuk betona, Dalai Lama Buda'sı gibi ba daş kurarak oturdu.

Ortamı sessizlik sardı. Bankacılar ken aralarında, "Bu kadar da ısrar olur mu? "Ne feceat bir sıvı bu kardeşim?" gibisinde fısıldaşırlarken, ben de yanıma gelen tono hanıma Rafet'in resimlerindeki renk anlayış nın derinliği ve sürdüğü boyaların diyalekt bütünlüğü gibi kendime göre zırvalardan ba sederek durumu geçiştirmeye çalışıyordu Zaman da gecenin ikisine doğru ilerliyordu

Yerinden doğrulan Rafet, konuşmadan yi kenefin oraya girdi ve bu kez bir paketle ge döndü. "Annemin elceğizleriyle yaylalarda topladığı otlardan hazırladığı çayı beğenmed niz, bari keçi sütünden yaptığı peynirden y yin..." diyerek, paketi açtı.

Açmaz olsaydı... Bilenler bilir, taze ot z manı keçinin sütü nasıl da kokar? Buna bir atölyenin tinerle karışık rutubetini ekleyin Gazete kâğıdının içinde, eğitim yapmış bir b tarya asker ayağı kokan ekşimiş höşmeri peynir, Rafet'in renklerini karıştırarak asla de edemeceği sarımtrak yeşilimsi bir renkte di. Höşmerim yumuşak olmasına karşın, R fet'in ikram ettiği bu peynir her halinden tuğla kadar sert görünüyordu.

Yine, sürekli ısrarlar başladı ve peşi s reddedişler...

Rafet sinirlendi ve elindeki peyniri duva savurdu. Peynir, hiçbir yara almadan ve tarafı kırılmadan, Rafet'in elinden nasıl ç tıysa, öylesi yere düştü ve yuvarlanarak yerlere gitti.

Rafet, yine Buda frekansına girdiğin bankacılar gitmek için karar aldılar. O â kadar onlarla konuşmayan resim sever ton hanım, "Aman beni bırakmayın!" diye yanlarına seğirtti ve birlikte dışarı çıktılar.

İşte ne olduysa o anda oldu. Bankacılard biri, açık pencelerden birinden Rafet'e, "(yını da peynirini de .ikeyim," diyerek, b imalarda bulundu! Bulundu, bulunmas ama yaptığının ne derece kötü ve anlamsız

Akşamsefası

Eskilerde lokantalardan birinin helasından çıkıp, tuvaletini yapan bir kadını korkuttuğunu hatırladı. Kadının avaz avaz bağırmasıyla bütün insanlar peşine nasıl da düşmüşlerdi? Gülmeye çalıştı ama midesindeki yanma buna izin vermedi. Köpek öldürendendir diye düşündü. Tombul bedenini tatlı bir sıcaklık sardı.

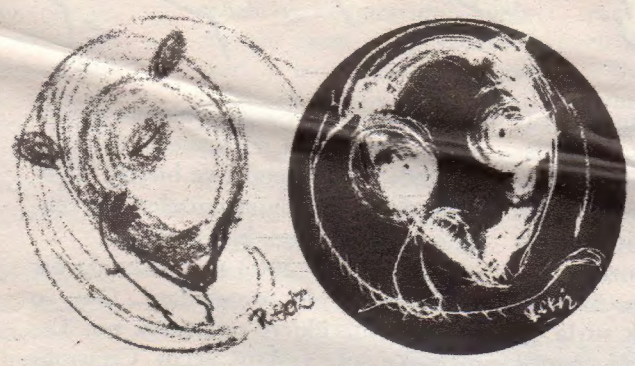

"Faretin"

VECDİ ÇIRACIOĞLU

Vinum novum, amicus novus
Yeni şarap, yeni bir dost (demektir)
Ecclesiastes

Faretin'leri baldıklarla besleyen ressam dostum Rafet Ekiz'e...

Adını Faretin koymuşlardı. Kütük Restaurant'taki beraber geçen gecelerinde, mezesiz içki sofralarının davetsiz misafirlerinden biriydi. Soyunun yeryüzüne düşmesinden bu yana düşmanlarına karşı kullandığı en gelişmiş silahı olan nından biri olan Goril, yalnız olmanın verdiği can sıkıntısıyla Faretin'i karşısına almış, eski denizcilik maceralarına girmenin ana başlığı olan "Sen beni gençliğimde gemiciyken görecektin" cümlesiyle başlayacağı anda, caddenin sahil kaldırımı tarafından sunturlu bir küfür duyuldu. Az bir süre sonra akasya ağaçlarının yanından paytak paytak yürüyen biri gözüktü. Goril, başını yukarı kaldırdığında içtiği bir yığın sülfatlı 'köpek öldüren'in gözlerine verdiği bulanıklıkla, çimde çok sıkıldı. Evlendiğinden bu yana kendisine dayatılan. Ya içki, ya kansı... Ne güzel olurdu içkisiyle beraber kansının da yanında olması? O, ikisinde seviyordu

Garip, gelip boş bir kütüğe oturarak, sırtını büfenin deposuna yasladı. Yarım yamalak seyrettiği oyundan aklında kalanları dili döndüğünce anlatmaya koyuldu. Kansından ve olanlardan hiç söz açmadı. Goril, Garip'e baktığında kendini gördüğünden susuyordu. O, durduk yere oturmuş orasını burasını karıştırıyordu. Nezarethanede herkes hayatından memnundu.

Apar topar Rafet'i dışarı aldılar. Komiser, Rafet'e olayın ne olduğunu sordu. Rafet, bankacıları atölyesine davet ettiğini, onlara annesinin elleriyle topladığı kır çiçeklerinden yapılma çayından ve köy peynirinden ikram ettiğini ama karşılığında anasına küfredildiğini anlattı. Anlatılanlar birbirine uyuyordu.

Komiser biraz düşündüktan sonra, "Haydi barışın bakalım," dedi.

Rafet, "Ben barışmam, anama küfretti," dedi. Bankacılar da, "Barışmayız," dedi. Komiser sinirlendi. "Peki, o zaman işlem yapacağım. Yarın mahkemeye çıkarsınız," diyerek adeta tehditkâr konuştu. Ertesi gün işleri olan gündüz dünyasının köleleri tırstı ve "Eh ne yapalım, barışalım bari!.." dediler. Bu kez Rafet, "Ben barışırım ama elimi öpsünler," dedi. Bankacılar, "Olmaz!" dedi. Olur, olmaz bu tartışma sürerken, çok sinirlenen komiser yeni getirilen bir transseksüele hiç yokken iki tokat attı. Önceleri Rafet'e garip garip bakan transseksüel neye uğradığını şaşırdı ve daha da şavalaklaştı.

Sonunda Rafet'in elini öptüler. Saat, sabahın beşine yaklaşıyordu. Komiser, önce onları saldı. Ben, Rafet'le kaldım. Yarım saat sonra komiser, elbise getirilmesini emretti. Karakolda polis elbisesinden başka ne olabilirdi! Bir takım rütbesiz elbise getirdiler. Rafet giyindi. Dev gibi Rafet'e ceketin kolları kısa, pantolonun boyu uzun gelmişti. Ayakkabı vermediler. Artık kendimi tutamadım. Makaraları koyuverdim. Ben güldükçe bekçiler, polisler ve komiser de gülmeye başladı. Rafet, polis giysileri içinde kısık göz çizgileriyle somur somur somurtuyordu.

Nihayet aynı minibüs geldi. Komiser polis memuruna, "Elbiseleri almadan gel de, kafanı kırayı e mi!" dedi. Minibüse bindik ve Tophane'den İtalyan Yokuşu'na vurduk ve

Akşamı düşündüm ve havayı kokladım. Atelyenin içi, tinerin kokusunu bastırmış ekşimik yayla çayı ve peynir kokuyordu.

Rafet'in polis elbisesi giydiğini bugüne kadar anlatmadım.

*

Günümüzde toplum tarafından kısa yoldan serseri (seribaşı, başıhoş, önde giden) olarak tanımlanan insanların; modern kentlerin asla bir felsefesi olmayan ve ürettiği her türlü yıkıcılık içinde her ne olursa olsun ayakta kalmaya çalışan ve toplumun zorla ürettiği, kendi iç dinamiğiyle üreyemeyen sahta sahne oyuncularıyla karıştırılmaması gerekir. Gerçek Bilge Serseriler, tahta kılıçlı modern kahramanlardan değillerdir. Onlar, bireysel kahramanlardır. Çünkü, Bilge Serserilik zor zanaattır. Anlık değildir ve tatlı suyu hiç kabul etmez! Akıl, mantık, matematik, deniz ve süreç ister. Bu zor zanaat, hele bir de serde bilgelik varsa, daha da zordur. Bu şirkette asgari ücret ödenmez ve kuyu suyu kullanılmaz!

Üretim ilişkileri dışına çıkmış serseri yaşam biçimi kendi adabını da oluşturur. Para, mal, unvan, dünya malı ve işinde Bilge Serseri'nin gözü yoktur.

Rafet Ekiz bir bilgeydi. Bilge bir Serseri... Bilge Serseri'nin sonu ne olacak? Bilge Serseri çemberinin dışına çıkarken adımını çeperin dışına attığında, yaratmaya çalıştığı iyi huylu başka bir dünyayı neşe içinde, dramdan komediye gülücüklerle merhaba diyen, kendinin şen neferi olacak. Bu dünya için yaratılmamış olan yeni bir insan tipine dönüşecek. Kademeleri ve piramitleri, onları inşa edenlerle beraber reddedecek. Sınırları yok etmeye çalışacak. İşte Nietzsche'ye göre bu şen dönüş, onun çemberinden çıkışıdır.

Unutulmamalıdır ki, kampçı (Scamp=Serseri) ve uzun yolda yürüyen Şen Bilge Serseri için bilgelik, bundan sonra ne yapacağını

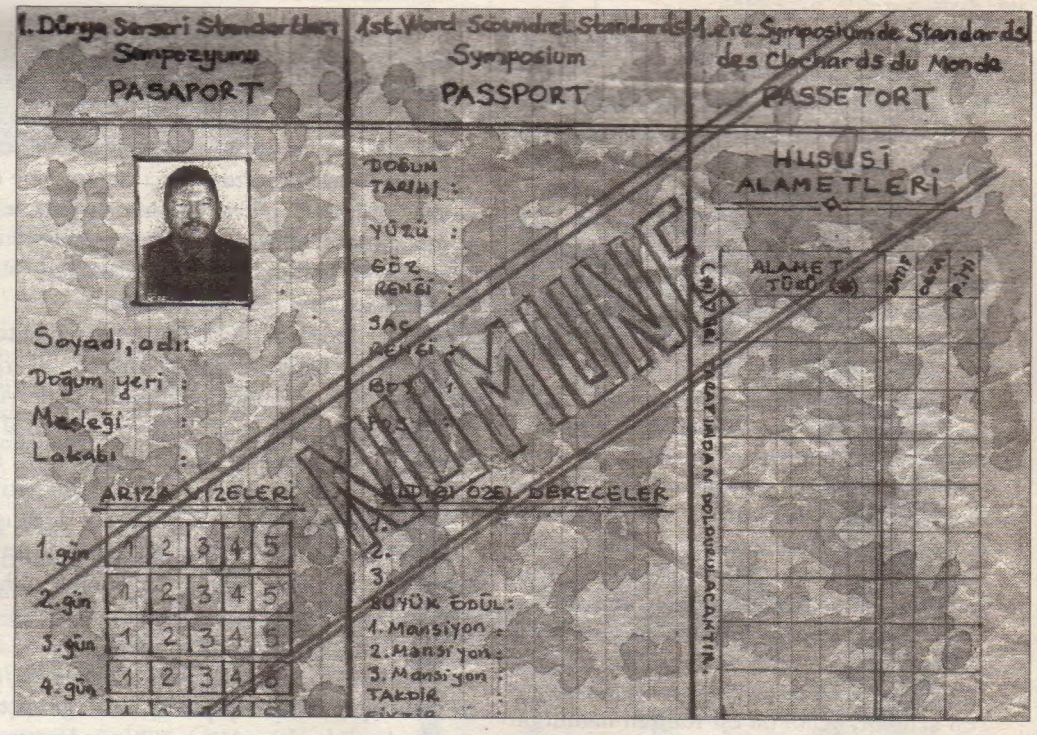

iş olduğunun farkına varmış olacak ki, yokuş yukarı koşarak kaçmaya çoktan başlamıştı. Bankacının arkadaşları da onu takip ederek kaçmaya başladıklarında, Rafet kapıdan mı çıktı yoksa pencereden mi, anlayamadım.

Atölyeden çıktığımda, İtalyan Yokuşu'ndaki manzara şöyleydi: Benim önümde tonoz hanım oflaya poflaya koşmaya çalışıyor ama adımları ancak bir karış açılırken, onun önünde iki bankacıyı sollamış Rafet ve en önde küfreden esasoğlan bankacı İstiklâl'e yaklaşmış, sürat denemesindeydiler.

Rafet'in yetiştiğimde, arkamda kalanlar tehlikeyi atlattıkları için yavaşlamış, biz de çoktan ıssız caddeye çıkmış koşturuyorduk. Tüm kum torbalarını boşluğa salmış kâşif balonu Rafet şanslıydı! Çünkü, üzerinde şortundan başka bir şey yoktu ve ayakları çıplaktı bir Antik Grek atleti misali. Elindeki çantaya sıkı sıkıya sarılmış küfürcü bankacıysa havaleliydi, üzerinde kalın paltosu ve ayaklarında gıcır gıcır kalçın ayakkabıları vardı ama canhavliyle o kadar hızlı koşuyordu ki, yetişmek imkânsızdı. Ayakkabılarının topuğundaki kabaralardan çıkan kıvılcımlar eşliğinde İktisatçılar'ın önüne kadar geldik ve durduk. Zira küfürbaz yorulmuş ve hemen orada park etmiş bir minibüsün arkasına saklanmıştı. Rafet, küfürbazı yakalamak için her hamle yapışında, o, minibüsü kalkan yaparak çevresinde dönüyordu. Yapacak bir şey yoktu. Bir kenara çekilip olanları ve olacakları izlemeye başladım. Rafet ve küfürbaz, minibüsün çevresinde kâh saat yönünde, kâh tersi, fır fır dönerken tonoz hanım ve diğerleri de avdet buyurdular. Onlar da minibüsün çevresinde dönüyor ve Rafet'e, bir şey yapmaması konusunda telkinde bulunup adeta yalvarıyorlardı.

Bir minibüs çevresinde sürekli dönen biri çıplak, biri kadın ve diğerleri kravatlı beş kişi az sonra gelen polis otosuyla 'Atları da Vururlar' dans yarışmasını sona erdirdiler! Her kafadan bir ses çıktığı için polisler olaydan bir anlam çıkartamadı ve telsiz anonsu yaparak bir minibüs istediler. Anonsta şöylesine konuşmalar geçiyordu:

"Başkomserim, bunlar galiba deli!.."

"Getirmeyin o zaman salın gitsin. Zaten burası dolu, ibnesiyle transseksüeliyle hırsız uğursuzuyla..."

"Ama biri çıplak, tıpkı tarzan gibi komserim!.."

"Alla alla, getirin bakalım şu tarzanı da görelim!.."

Polis minibüsü geldi. Rafet'i en arkaya yanında iki polisle yalnız, bizi de başka yerlere oturttular. Beyoğlu Emniyeti'ne götürüldük. İçeri girdik, komserin karşısına çıkarıldık. Komiser, "Bu ne rezalet, utanmıyor musun? Eşşek kadar adam şu haline bak!" gibisinden laflar etti Rafet'e ve bize dönerek ne iş yaptığımızı sordu. Ben mühendistim, diğerleri bankacı ve bir de emekli albay kızı. Bizler muteber işler yapanlardık. Kılık kıyafetimiz yerli yerindeydi. Ya rafet!.. O an Rafet'e baktım. Acaba bir eziklik emaresi gösteriyor mu, diye? Düşündüğümün tam aksineydi. Dimdik duruyordu, göğüsünü ileri çıkarmış...

Kimliklerimizi gösterdik. Rafet'in kimliği yoktu. Zaten üryandı, giyinik olsa da o zamanlar kimliği yoktu ve açtığı bir sergisinin dörde katlanmış kataloğunu yanında taşıyarak her karakola düştüğünde ya da polis çevirmelerinde onu gösteriyordu.

Albayın tonoz kızını oturtarak çay söylediler. Bizler ayaktayız. Komiser Rafet'e kimliğini sordu saf saf. Rafet, "Yok!" dedi, "Görmüyor musun üzerimde cep yok!.." Komiser tam bir şey söyleyecekti ki, genç polislerden biri Rafet'i tanımış olacak, "Komiserim, Rafet Bey, Türkiye'nin tanınmış ressamlarındandır," dedi. Rafet, tanınmanın verdiği rahatlıkla şöyle bir kasılırken komiser, "Ulan herif haftada bir buraya geliyor. Tanımıyor muyum sanki onu? Onu tanımayana prim vermiyorlar, İstanbul karakol polislerine," dedi. Güler gibi olduk. Komiser zaten işi geçiştirip hepimizi salmak istiyordu. Hafta sonu karakol oteli iyice dolmuş, boş odası yoktu! Komiser yine de ciddiyetini takındı ve "Atın şu herifi nezarete," dedi.

Rafet, direniş göstermedi. İki polis, komserin odasının karşındaki demir bir kapıyı açarak, onu içeri soktular.

Komiser, bana dönerek, "Siz efendi birine benziyorsunuz, ne oldu?" dedi. Gülmemek için kendimi zor tutuyordum. Olayı olduğu gibi anlattım. Komiser de bunun üzerine bankacılara döndü. Bankacılar zorla içirilmek ve yedirilmek eylemine maruz kaldıklarını, bunun bir taciz olduğunu anlattılar. Komiser bunun üzerine tonoz hanıma dönerek olayın teyidini aldı. O da aynısını söyledi.

Bu arada garip bir şey oldu. Komiser, 'Ben ne yaptım?' gibisinden eli çenesinde ayağa kalktı. Polis memuruna dönerek, "Ulan çıplak adamı transların, ibnelerin arasına koyduk. Ses de çıkmıyor. Koşun gidip bakın şuna. Bir şey yapmasınlar sakın!.." dedi. Polis anahtarı alarak koştu. Biz de meraklanmıştık. Kapıya kadar geldik.

Demir kapı açıldığında görünen manzara şuydu: Rafet, üç nezarethane arkadaşını karşısına almış, onların ruj ve göz kalemleriyle duvara resimlerini yaparken, biri de yanına atelyeye geldik. Polis memuru elbiseleri aldı ve Rafet'le tokalaştı. Ben hâlâ gülüyordum. "Elbiseler çok yakışmıştı Rafet, keşke vermeseydin," dedim. Rafet, önce konuşmadı. Üzüldüğünü o an anladım. Gülmeyi kestim. "Polis elbisesi giydiğimi kimseye anlatma," dedi. Bir süre yere baktıktan sonra, "Kendime ceza vermem gerekiyor," diyerek, atelyesinin geniş ve soğuk taban döşemesi taşlarının üzerine çıplak bedeniyle uzandı.

Kanapeye uzandım. Uyuyakalmışım. Öğleye doğru uyandım. Rafet'e baktım. Aynı yerde hâlâ yatıyordu.

bilmek; beceri, bunu nasıl yapacağını bilmek; yapmaksa erdemdir.

Kısacası, insanın onuruna duyduğum inanç, onun dünya üzerindeki en büyük serseri olmasına dayanıyor. İnsan onurunun itaatkâr, disiplinli ve yola sokulmuş bir apoletli ideasına değil de, bir serseri ideasına bağlanması gerekliliğini savunmamın nedeni işte budur. Bu kavramlaştırmaya göre en sıradan insan tipi apoletliyken, en görkemli tipi de muhtemelen Bilge Serseri'dir.

Akşamsefası

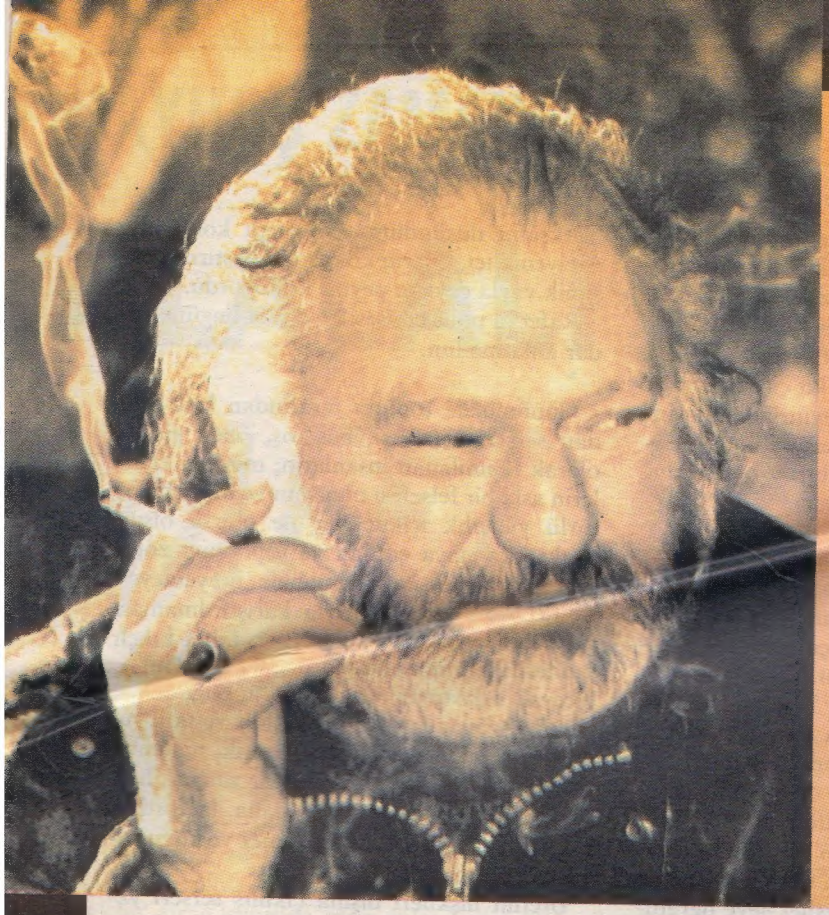

RAFETÇE

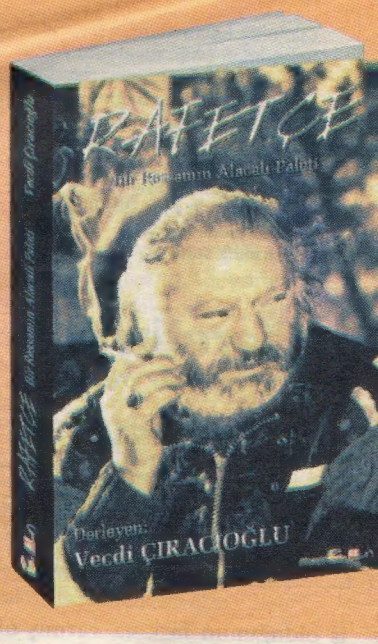

1950 Samsun Terme nüfusuna kayıtlı, kalıpcı ustası Raif'ten olma, Tekel işçisi Esma'dan doğma ressam Rafet Ekiz, Yunus Emre'nin dizelerindeki gibi öldü. Yunus'un yoksul Anadolu köylüsü için söylediği dizeler böylesine bozulsa da, Rafet Ekiz'i son dizedeki gibi önemsiz kılmak mümkün değil. Soğuk suyla yıkanmadı ama o, kendine ceza vermek için atelyelerinin soğuk taş döşemelerine kıvrılarak yatmayı severdi. On üç gün bir morgun soğukluğunda kimsesiz yatmak sonu olmamalıydı.

Kimliği tespit edilmesine karşın, cenazesi morgda kalıp kimsesizler mezarlığına gömülmek üzreyken kardeşleri ve arkadaşlarının çabasıyla bulunan ressam Rafet Ekiz, yirmi iki kişisel, iki yüzün üzerinde karma sergisi ve birçok ödülü olan, dünyanın bütün müzelerinde kendine yer bulabilecek bir sanatçıydı.

Rafet Ekiz'i 2003 temmuzunda bir trafik kazası aldı aramızdan... Onu ve hayatını sözcüklere sığdırmak zor. Leman Yayınları'ndan Vecdi Çıracıoğlu'nun derlemesiyle çıkan 'Rafetçe, Bir Ressamın Alacalı Paleti' kitabı süslüyor kitapçı raflarını şu sıralar. Burada okuyacağınız yazılar ise o kitapta yer almayan ama Rafet'e başka bir halkada yakın olan dostları tarafından kaleme alındı.

Timur Çelik - Ressam

Rafet Ekiz'i ilk kez 1984 yılında bir sergi açılışında görmüştüm ve hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Atatürk Eğitim Fakültesi Ögretim Üyeleri Sergisi'ydi. Kılık kıyafetleri standart olan insanların arasında -mayıs sonu olmasına rağmen- onun ayağında askeri botlar, kalın ve dizlerine kadar yün çoraplar, kalın potur pantolon, kışlık siyah denizci ceketi, başında tiftikten kumuk ve kıpkırmızı yanakları olan, aslında akıl hastanesinde olması gereken uyumsuz bir görüntüsü vardı? Daha sonraki yıllarda onu daha yakından tanıdım. Çok hikâyesine katıla katıla güldüm. O aslında şişman bir çocuğun saflığını taşıyordu iri bedeninde. İçtigi zaman işleri hep ters gidiyordu. Delirdi mi herkesi -kaç kişi olursa olsun- birkaç dakika içinde dövebilirdi. Dövülebilirdi... Yıllarca Ege sahil köylerine yerleşip Van Gogh hesabı resim yapma hayali ile yaşadıysa da, Türk yörüğü, köylüsü onu asla sevmedi. Çünkü düzen bozuyordu ve onu on, on beş kişi ile döverek köylerinden kovuyorlardı. Bir Ege köylüsü onu soranlara aynen şunları söylemiş: - Gaadişim adam çekiveriye şarabı, çekiveriye şarabı sonrada a.ı g.tü dağıtıveriye. Biz de kovuveedik koyümüzden. Yetti gaari... Burası Fransa, Avrupa deel, oralara gediveesin... Benim en çok hoşuma giden hikâyesi: Rafet ve Yavuz Tanyeli körkütük sarhoş oluyorlar, meyhanelerin bile kapanış saatleri gecenin bir yarısında Şenol Yorozlu'nun Kadıköy'deki atölye evine çat kapı dayanıyorlar. Şenol'u yataktan kaldırıp birlikte âleme devam etmek isteseler de eşi Rahşan hanımı düşünemiyorlar. Rahşan hanım İsveç-İstanbul gidip gelmekte ama Şenol Yorozlu genelde yalnız kalıyor. Zili defalarca çalıp, yüksek sesler derken üst kat penceresi açılıyor, Şenol'un eşi Rahşan hanım bir otoriter ögretmen tavrı ile bunları fena halde fırçalıyor. Rafet zılgıtı yiyince bütün planları bozuluyor. Hesapta olmayan bir kadın onun sosyal ve psikolojik dengesini altüst ediyor. Yine kızarıyor kızaran şişman yanakları onu çileden çıkarıyor ve işaret parmağını savura savura yine incecik -hiç karizması olmayan ses tonu ile insana gülme krizi getiren ses biçimi- bir filozof edası ile diyor ki: Hanımfendi lütfen sakin olun inin aşağı ya da biz gelelim sizinle AET (bugünkü AB) meselesini bile tartışabiliriz. Siz kendinizi ne sanıyorsunuz?..

Caner Karavit - Sanatçı

Rafet'le tanışmam kavgalı bir ortamda oldu. Bir sergi açılışında arkadaşımı tekmeleyince üzerine yürümüştüm. Göğüs göğse gelince "delikanlıymışsın" demişti. Bizim kültürümüzde kavramını bir türlü çözmediğim ve iyi mi kötü mü olduğuna hâlâ karar veremediğin bir yakıştırmayı yapmıştı. Rafet'le karşılaşmalarımın çoğunda ona kızmışımdır. Bir sergi açılışında nereden geldiğini anlamadığım bir kung-fucu ile (kung-fucu Rafet'in derin sözlerle yaptığı hakaretleri anlamamıştı) kapışmaması için bana enerji harcatmasına, Akademi rıhtımındaki mini futbol maçlarında bir pankreasçı (okulda görevli polisle girdiği mücadelede adamı biçmiş ve polis üniforması yırtılmıştı) gibi oynamasına, şarap almak için girdiğimiz Çukurcuma'daki bir bakkalla karşılıklı yaptığı tasavvuf şiirleri atışmasını mahallelinin bizi linç etme aşamasına kadar getirmesine vs. hep kızmışımdır. Ancak, ölmüş tanıdıklarınızdan kaçı cenazesinde dayak attığı ve dayak yediği insanları bir araya toplamıştır? Tüm kızgınlığıma rağmen, itiraf etmeliyim ki Rafet'in kendi cenazesinde bunu başarması beni çok duygulandırdı.

Rafet hayattaki ayrıntıları tuhaf yöntemlerle fark ettiren ve onlara ansızın sizi irkiltecek kadar anlamlar yükleyen bir dervişti. Tuhaf diyorum, çünkü bu yöntem alışıldık uzlaşıcı yöntemlerin aksine tahrik edici, saldırgan ama detayları sonradan hissettiren bir yöntemdir. Onun bir anısının yurtdışında yaşadığım bir olaya kaynaştığına tanık olunca, sıra dışı yönteminin komik olduğu kadar romantik, içsel olduğu kadar da evrensel olduğunu iyice anladım.

İkibinlerin başında Paris'e Akademi'den arkadaşım Mustafa'yı ziyarete gitmiştim. Akademi'den birçok ustamızın ve hocamızın eğitim gördüğü ve feyz aldığı kent olan Paris'e gelmek heyecanlı oldu benim için. Ancak, heyecanımı tetikleyecek bir atmosfer bulamayınca hayal kırıklığına uğradım. Tam da düşlediklerimle bir şeyler görme umudumu yitirmek üzereyken, o an geldi. Ben, Mustafa ve 80 askeri darbesi sonrası çocuğu sırtında olduğu halde Meriç nehrinden yüzerek yurtdışına kaçıp Paris'e gelen Halit, Sacre de Coeure'daki ressamlar sokağına girdik. Eski ustaların resim yaptığı sokağı Japon ressamlar mafyasının ele geçirdiğini görünce iyice canım sıkıldı. Umutsuzca Mont Martre'a inerken Halit hoş bir teklif yaptı: "size alevli krep ve Fransız şarabı ısmarlayayım" dedi. Bir kafeye oturup şarap ve krep söyledik. Halit, Fransız şarapları üzerine uzmanlığını konuşturmaya başladı; şarabın yılı, yeri, mahzeni, rengi vs. şarabımızı yudumlayıp, alevli krepimizi yerken o sırada içeriye elinde gitarıyla pos bıyıklı orta yaşlı birisi girdi ve ayağının altına bir tabure çekip şarkı söylemeye başladı. Halit hemen devreye girdi: "68'li devrimci şarkıcıdır. Ara sıra buraya gelip şarkı söyler" dedi. Şarkıyı biraz çevirmesini istedim Halit'ten: "Public Banc'ı çalıyor, parkta bir bankta oturan iki sevgili bir müddet sonra tartışarak ayrılıyorlar. Şarkı bu bankta son bulan aşkın hikayesini anlatıyor" dedi. "Sıkı dur şimdi, bir Public Banc hikayesi de İstanbul'dan geliyor şimdi. Özlemişsindir memleket hikayelerini" dedim ve anlatmaya başladım bir Rafet hikayesini. Rafet bir gece Akademi'nin yanındaki Fındıklı parkında ağaç altında şarap içerken biraz önündeki banka bir çift oturur. Sevgililer Rafet'i görmez ve biraz sevişip koklaştıktan sonra bir konu üzerine tartışmaya başlarlar, Fransız şarkısındaki gibi. Kavga ederler ve ayrılırlar. Ağacın altında olaya tanık olan Rafet, karanlığın içinden boğaza karşı şarabını içmeye devam eder. Biraz sonra boş kalan banka bir adam oturur. Ancak adam kısa süre sonra gürleyen bir sesle irkilir: "Kalk o banktan!". Adam karanlığa doğru seslenir: "Ne dedin sen?". Rafet devam eder: "Kalk dedim sana o banktan, az önce iki sevgili ayrıldı oradan. Saygı göster oraya" Adam karanlığa biraz dikkat edince Rafet'i tanır: "Rafet sen misin?" der. Rafet aldırış etmez, tekrarlar: "Kalk o banktan dedim!". Rafet'in arkadaşı olan adam: "Saçmalama Rafet hiç bir yere kalkmam" deyince Rafet adamın üzerine hücum eder. Adam kendini savunmak için banktan kalkar, bunu fırsat bilen Rafet bankın bir ucuna yapışır, adam da diğer tarafına. Bank bir müddet bir oraya bir buraya çekiştirildikten sonra Rafet'in elinde kalır. Rafet de: "İki sevgilinin ayrıldığı bu bankı ne sana ne de bir başkasına yar ederim" diyerek denize atar.

"İşte bu da memleketten bir bank hikâyesi" dedim Halit'e. Krepin üzerindeki alev sönmüş, şarap dibe vurmuştu. 68'li devrimci şarkıcının şarkısı sona ererken, memleketten uzaklarda komik bir Rafet hikâyesinin bir ilticacıyı nasıl sarstığına tanık oldum. Kimse gülmemişti, galiba hikâye komik değildi.

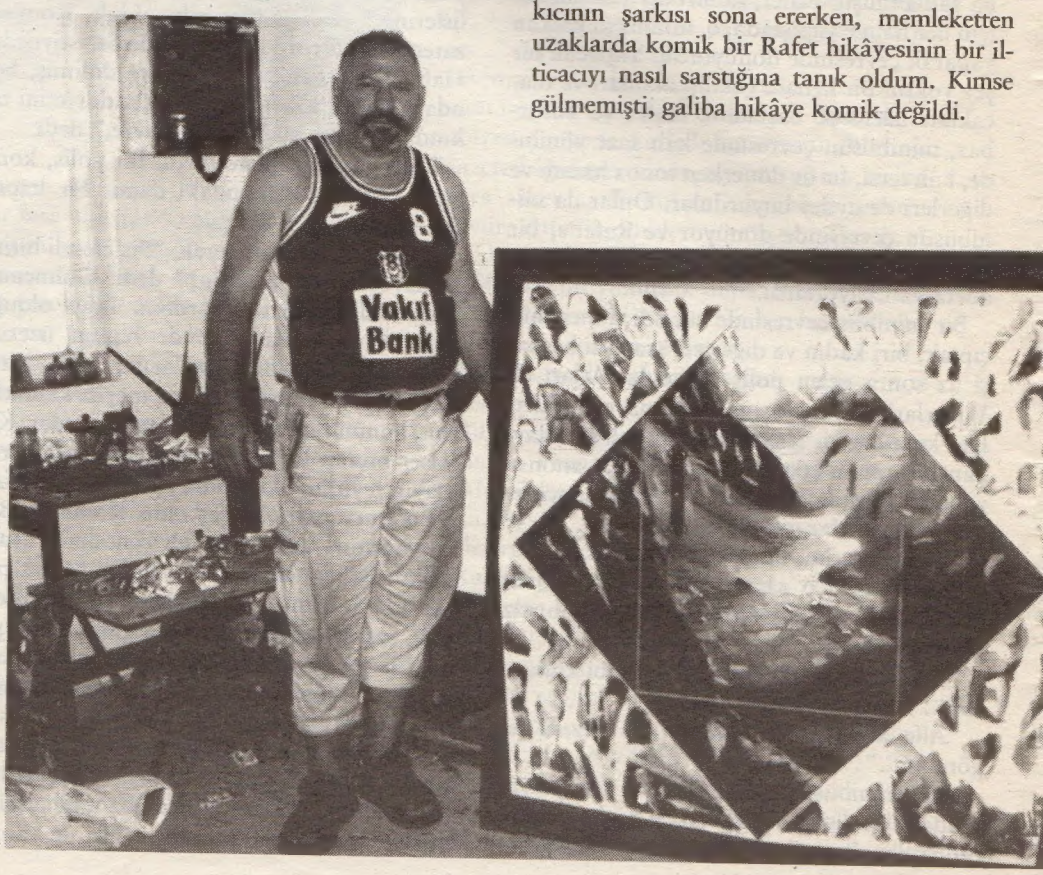

Ayhan Odabaş - Müzisyen

Beyoğlu'nun yeniden canlandırılmaya çalışıldığı yıllardı. Bizler bu yeni Beyoğlu'nun yeni çocukları olarak (BAR) taburelerindeki yerlerimizi çoktan kapmıştık. Bir tanıdık görmiyelim, sevinçten deliye dönüyor, saçma sapan bir coşkuyla birbirimize övgüler yağdırıyorduk. Şımarıklık Bombası atılmıştı sanki İstanbul'a, gerçekler bizi ırgalamıyordu. Sonradan (gurme)ler gazetelerde boy göstermeye başlamıştı.

Mavi gözlü ŞEHİR BELEDİYESİ BAŞKANI'NIN zevksizliği Beyoğlu süsleme sanatına dönüşmüş, Racon Beyoğlu'ndan kaçmış, onlarca yılda biriktirdiği argosunuda huzurevine bırakmıştı.

Hem zaten bizde BAR taburelerinde dönmeye çoktan alışmıştık. Hepimiz renkli insan olmaya çalışıyor yaptığımız çılgınlıkları birbirimize zevkle anlatıyorduk. (Bende bu konuda oldukça başarılıydım.) Tabii ki RAFET EKİZ'i görenekadar.

Bu usta sanatçının bende bıraktığı ilk izlenim (ZAMANSIZLIĞI) idi, sanki modernizmanın Yeniçeri'si, ya da çok uzun yıllar sonra oluşaçak (Yepyeni Sanat)'ın bir müjdecisi!! Her neyse Rafet Ekiz bizim için yıllarca eşe dosta (zevkle) anlattığımız başkalarından maceralarını hayretle dinlediğimiz bir kahrama dönüştü!

* * *

Yakın arkadaşım Tuncay Akgün'le (Barın) son dakikalarına oldukça huzursuz girmiştik. Zira ikimizde eve gitmek istemiyorduk. Sempatik tavurlarımızla Barcı'nın geceyi biraz daha uzatmasını bekledik ama bir sonuç vermedi. Tam eve gitmeye hazırlanırken barın kapısı gıcırdayarak açıldı ve Rafet Ekiz kapıda belirdi. Gece tekrar bize dönmüştü, eğlence bir kez daha bize gülmüştü. O saatte kimse Rafet'e hayır diyemezdi. Rafet Ekiz hemen içkileri söyledi ve üzerine basa basa Kayık Tabakta Elma üzerine biraz kahve sipariş etti!!

Barcı içkileri getirdi, biraz tedirgin. Barda elma kalmadığını söyledi. Bunun üzerine küplere binen Rafet hemen başka yere gidiyoruz dedi!!

Gittiğimiz ikinci barın kapısı mekan arabalarıyla doluydu. O gece mekan yanlızca protokle ayrılmıştı başka hiçbir müşterinin girmesine izin verilmiyordu. Fakat nasıl olduysa bir koruma ordusunun içinden rahatlıkla içeriye girebilmiştik. İçerideki protoklün ağarlığını görünce durumun vahametini hemen Tuncay'la hemen anladık. (Mavi gözlü Şehir Belediyesi Başkanı, bir kadın bakan, devlet sanatçısı bir piyanist ve yeni açılmakta olan bir konser salonunun direktörü vardı.)

Ama Rafet Ekiz, barın baş köşesinde yerini almış siparişlerini vermişti. ÜÇ DUBLE RAKI, KAYIK TABAKTA ELMA, ÜZERİNE BİRAZ KAHVE!!! Bar işletmecisi Rafet'e durumu anlatmaya çalıştı, fakat nafile Rafet sürekli siparişleri tekrar ediyordu. Üç duble rakı, kayık tabakta elma üzerine biraz kahve!! Biz donup kalmıştık. Korumalar çoktan başımıza üşüşmüştü. Niyetleri, kibarca ve gürültüsüzce bizleri dışarı çıkartmak sonrada bi temiz sopa çekmekti! Hiçbirşey Rafet'in umurunda değildi, korumalarıda garson zannedip siparişlerini artık emrediyordu. Kayık tabakta kapana kısılmıştık. Korumaların elmadanda kahvedende anladığı yoktu. Dünyanın en gürültüsüz kavgası başlamıştı. Garsonlar ve korumalar Rafet'in siparişlerine fısıldıyarak küfrediyor. Bir yandan protokol, öte yanda sessiz film gibi dünyanın en kibar kavgası yanlızca Kayık Tabakta Elma için.

Tam o sırada salondan ayrılmakta olan oldukça zeki ve espirili müzik direktörü hanımın gayretleriyle hastanelik olmaktan kurtulmuştuk.

Cahit Sıtkı Ciltaş - Artist

Üstada "Deli" demelerinin sebebi ola ki muhteliftir; bunların bir kısmı onun sanatı ve eserleri karşısında duydukları hayranlık ve kıskançlığı perdelemek ve aynı zamanda onu bu yolla hafife alarak küçümsemek istemiş olabilirler; bu, mezarlıkta ürperip tribe girmek gibi bir şeydir. Diyeceksiniz ki, üstat deli değil miydi? Evet 'deliydi, ama öyle sokakta görsali parktan ayrılıp evlerine gittiler. İnsan keyifli bir sarhoşluk içindeyse her şeye gülen gözlerle bakar. Bu hoşnutluk içinde parktan kalktık. Geçmiş gün tam hatırlamıyorum hikâyedeki dostlardan bir eksik bir fazla olabilir.

Üstat yoldan bir taksi çevirdi, kendisi öne bindi, biz Erkmen'le arkaya geçtik, her halde Homeros ve diğer dostlar bizimle gelmemişti. Erkmen'i bilenler bilir, her daim bir komiklik içindedir, vergi memurları gibi insanı bunaltmaz. Afacan zekası ve sempatik yüzünde

düğünüz türden deli değildi, bu işin inceliklerine vakıftı.

Yanılmıyorsam mayıs ayının ilk günleriydi okulun yanındaki Fındıklı Parkı'nda şarapla vakit geçiriyoruz, bir öğlen sonrası. Erkmen, Homeros (Ömer) Caner, Mustafa, Bekir, Manuel, Ben, Rafet ve okuldan iki kız öğrenci çimlerin üzerinde oturuyoruz. Üstat bağdaş kurmuş, karşısındaki kızlara sanattan, aşktan, edebiyattan, şiirden, masallardan, mesellerden süzdüğü, hayatlarında pek duyamayacakları kadar güzel hikâyeler anlatıyordu. Çocuklar yarı efsunlanmış bir halde üstadı dinliyorlardı. Zaman su gibi akıp gidiyordu. Kızlardan birisi saati sordu. Kimsede saat yoktu. Rafet avuçladığı çimlere şöyle bir baktıktan sonra **"7'yi yirmi geçiyor"** dedi. Homeros buna inanmak istemedi ve iddia etti ki, **"Saat 7"** Hatta bahse girmek istedi... Sonunda parktan geçen birisine saat soruldu, adam **"7'yi 18 geçiyor"** dedi. Artık gün dönmek üzereydi, kızlar çiçekten ayrılan arı misali daima bir kedinin masumiyeti vardır. Elindeki kalemi dişlerine vurarak çıkardığı seslerle, yetmişli yıllardan kalan unutulmaz bir parçanın melodisini ustalıkla çalıyordu. Rumeli Hisarı'na gidiyoruz. Rafet, Bektaşilikten bahsediyor, arada es verip konuşmasını Hayyam'dan okuduğu dörtlüklerle süslüyordu. Taksici, yarı büyülenmiş bir halde Rafet'e bakıyor, üstadın anlattıklarını can kulağıyla dinliyordu. Şarap şişesi; Erkmen'in bacakları arasında yan yatmış köpek öldüren, sidikli göl gibi çalkalanıp duruyordu. Dolmabahçe Sarayı ve ağaçlı yol arkamızda kalmış Ortaköy'e yaklaşıyorduk. Taksici daha fazla dayanamamış olacak ki, Rafet'in konuşmasını bölerek heyecanla atılıp, **"Sizin gibi insanları nerede bulabilirim?"** diyerek lafa girdi. Erkmen hayretle sarhoş kafanın aralığından bana bakıyordu, doğrusu inanılacak gibi değildi. (Demek bizim gibi insanları da arayan birileri varmış) Rafet, taksici delikanlıya döndü, gözlerini biraz daha kıstı, sonra şöyle geriye doğru yaslandı ve tebessümle, Türkiye'nin dört bir yanından birkaç ili bir çırpıda saydı ve ekledi, **"Biz her yerdeyiz... İstediğin zaman bizi bulabilirsin"** dedi. Taksici cevaptan tatmin olmamıştı, kastettiği şey tekrar görüşmekti. Erkmen yardımcı olmak ve taksiciyi yormamak için söze girdi. **"Her akşam 4'te parka gel, buralardayız..."** dedi olağan bir ifadeyle. Taksi, Hisar'daki Ali Baba'nın çay bahçesinin karşısındaki büfenin hemen yanında durdu. Rafet sahildeki balıkçıları bir imparator edasıyla selamladı, bazılarını da kucakladı. Hararetli konuşmalar, mavralar, laf atmalar, hemen oracıkta bir iki çıplak Bektaşi fıkrası derken göz açıp kapanıncaya kadar bitip tükenmişti şarap. Tüm bunlar olup biterken taksici yol kenarında arabanın yanında neredeyse esas duruşta olup biteni gıptayla izliyordu. Daha balıkçılar boş şişelerin dibine inatla vurup imbikten süzülen son damlayı beklerken, taksici altı şişe beyaz köpek öldürenle çıka geldi. Hemen şişelerden birisinin plastik kafası kesildi. Büyük Üstat, denize karşı gazoz içer gibi şişeyi kafaya dikti. Ve kurtarıyormuşçasına şişeyi ağzından çekip taksiciye uzattı. Taksici içmek istemedi, kem-küm edince Rafet, şişenin ağzını eliyle silip tekrar uzattı. Taksici ıkına-sıkına, **"Yeminliyim...içmesem"** gibi şeyler döküldü ağzından biraz da, mahcup olmuştu. Rafet'in yüzü denize dönük, bir ayağı kayanın üstünde, saçları başının iki tarafından rüzgâarla bir taç gibi göğe yükselirken. Tanrısal bir edayla döndü. Taksiciye şöyle bir baktıktan sonra yumuşak bir sesle **"İç"** dedi. **"İçki benim elimden haram edilmemiştir"** Taksicinin söyleyecek bir şeyi kalmamıştı artık, şişeyi ağzına götürdü ve hemen sonra müsaade isteyip gitti.

Üstadın Birkaç Hatırası

Resim Sergisi:

Bu anıyı da sevgili dostumuz Caner Karavit nakletmişti. 80'li yılların ortası Beyoğlu Kâzım Taşkent Sanat Galerisi'nde bir ressam İstanbul konulu bir sergi açmış ; mahalleler, sokaklar, bahçeler filan resmedilmiş. Öğlen vakti pek kimsenin olmadığı bir saat Rafet sergiyi geziyormuş. Birkaç resme baktıktan sonra kenarda duran ressama **"Bu resimler sizin mi?"** diye sormuş. Adam üstadı tanımış olacak ki, ilgiyle **"Evet, buyurun"** demiş. Üstat, adamın yakasından tutup resimdeki bahçe kapısını göstererek, **"Ulan bu kapı açılmaz, sen önce perspektif çalış sonra sergi aç"** diyerek adamı iki eliyle sarsmış.

Nişantaşı'nda Bir Sergi:

Dostlar teyit edecektir. (Bekir ve Mustafa) Yağmurlu bir akşam üstü Teşvikiye'de bir sanat galerisinde açılış var. (kokteyl) Malum, herkes orada kalabalık fiyakalı, kanepeler güzel, içki bol, yiyiliyor, içiliyor izzet-ikram yerinde... Derken birden elektrikler kesiliyor, kısa bir hay-huy dan sonra kapı açılıyor; yağmurdan sırılsıklam olmuş bir adam elinde fener içeri giriyor. Kalabalığa kısık gözlerle baktıktan sonra muzip bir gülümsemeyle **"Sizi aydınlatmaya geldim"** diyor. Üstadın manidar hatıralarından biri de budur. Nur içinde yatsın.

Aksamsofrası

Atilla Kanbir

RAFET EKİZ: KESİNTİSİZ DÜELLO

Vakaların vakur adamı Rafet Ekiz'le tanışmamız, bittabi ki (onu tanıyanların da tahayyül edeceği gibi) bir kavgayla vuku buldu. 12 Eylü ihtilalinden bir kaçay sonraydı. Anfilerde inzibatlar devriyede, bahçede simitçi memurlar pusudaki bir güzel sanatlar akademisine başladığım ilk aylardı. Rafet o sıralar mezuniyet resmi ile uğraşıyordu. Okula arada bir uğruyordu. Biz tıfıllar, bizden kıdemli atölye arkadaşlarımızdan Rafet efsaneleri dinlerdik. Derken tanıştık. Akademinin, merdivenlerin altında bir çay ocağı vardı. Orada Şükrü Karakuş (Ressam, İspanya'da yaşamakta) çay içiyorduk. Rafet kıyafeti ve şahsıyla Moğol istilası gibi daldı çay ocağının bulunduğu alana. Ayakta dikilip (sandalye 2-3 taneyi geçmezdi genelde de hanımlarca işgal olunurdu), öbekler halinde sanatçı adayları biraraya gelip sanat ve felsefe cenahında sohbetler ederdi. Şükrü ile iyi dosttu Rafet. Birbirlerine sarıldılar. Sonra da beni tanıştırdı. Beş altı kişilik bir grup oluştu kendiliğinden. Konuşmalar bir lahza dinmisti ki; Rafet, kırmızı görmüş bir boğa gibi bana doğru hiddetle yönelip, balyoz gibi yumruğunun ucundaki işaret parmağını sallıyarak "sen TKP'lisin" filan türünde bağırarak saldırdı. Ki o siyasetle hiçbir bağım olmamıştı, Dev-Yol taraftarıydım... Nereden kıl kapmıştı ne ben anlayabildim ne de, o izah edebilmişti daha sonraları. Araya arkadaşlar girene kadar birkaç saniyede birkaç yumruk havada uçuştu ve o ardebede benim yumruğum Rafet'in anlına isabet etti. O Boris Yeltsin kalıbında, bense Mr. Bean inceliğinde. Sağ elimi bir hafta kıpırdatamamıştım. O zamanlar haftalarca karakalem Lesboslu şair Safo'nun desenlerini yapıyorduk. Gına gelmisti zaten. Bir hafta okuldan (Rafet korkusu dahil) kaytarmıştım. Bereket onun yumruğu bana denk gelmemişti, yoksa halim tramvaya çarpma halinin dili geçmis zamanı olarak bu yazıya kaydedilecekti. Bir hafta sonra akademiye geldim. Rafet ile yine Şükrü Karakuş tarafından barıştırıldık. Zaten unutmus gitmişti. Kin gütmezdi. İkindi vaktiydi, bir şişe ucuz Derdalan şarabı alıp, Fındıklı Parkı'nda demlendik. Hatta çok iyi hatırlıyorum, bir ağaca çıkıp üçümuz de ayrı bir dala tüneyip, şarabı bitirip şişeyi içine Rafet'in karaladığı bir pusula koyup denize fırlatmıştık. Unutamadığım ise akşamın koyuluğunda ayrılırken elimi candan ama biraz da vargücüyle sıkarak ayrıldıktan sonra, incinmesi tamamen geçmeyen elimin acısının birkaç gün daha sürdmesiydi. Ödeşmiştik!

Ressamın hasıydı. "id" dalaşı enerji kaynağıydı. O enerjiyi, ışık olarak bariz bir şekilde resimlerinde görebilen gözler görür... *Soyut ve figüratif resim arasında, şu anda benim gibi arasattaydı...* O müphem, belirsizlik resim yüzeyinde daha yorucu ve de daha yaratıcıdır... Soyutu somut, somutu da soyut olarak arzeder resimlerinde... O hem oralı (soyut) hem buralı (somut) idi... İki arada bir derede olmak; ressam için yaratı kaynağı bol, kişisel huzuru kıt bir durumdur... O da insani ilişkilerindeki özgüven arayışında sorgulayan bir kişilik durumuna sokar insanı. Resim eleştirmeni değilim, ki eleştirmenleri de sanat pezevengi olarak görürüm. Ama görünen resim kılavuz istemez ki!

Anılarımı, hafızamda kayıtlı en ucra koşelerini, bir kare dahi ıskalamadan taradım... 25 yıl öncesiyle ruhsal temasa geçtim. Anımsadıklarımı, beyin videosundan yazıya nakledeceğim.

Akademinin (şimdiki Mimar Sinan Üniversitesi) resim bölümü züğürtleri, o zamanlar sergi açılışlarında boy gösterip, beleş içki ve mezelerle akşamı kurtarıyorduk. Sanırım 1983'lü aylardı. Galeri Baraz'da, Yahşi Baraz kalenderliğinde kalite şarapları devirdik. Rafet Yahşi Baraz'la takışacaktı ama o fırsat vermedi, çok babacan bir tavırla bizleri uğurladı. Rafet aslında takışma, dalaş aradıysa bir ilgi eksikliği duydugundan kaynaklanan bir ruh haliydi. Galeriden ayrıldıktan sonra, cebimizdeki son paralarla, Galeri Baraz'ın şarapları kalitesinde bir sarap aldık... Yani şarap pahalı ve biz züğürt... Son paraları şarabın serabına kurban edip, benim Elmadağ'daki eve doğru yola koyulduk. Yarı yolda, metruk bir evin duvarında, sişenin duvardaki kırılış sesini ve şarabın bıraktığı rengini gördüğümü hatırlıyorum... Rafet, alkolün verdiği volümle "ha içimize akmış ha duvara" gibisinden birşeyler demişti. Daha sonra benim eve geldik. Konuşacak, hatta oturacak halimiz kalmamıştı. Rafet, benim evin salonunun tahta döşemelerine boylu boyunca uzanıp, uykuya ramak kalmış bir sesle: "Ey dost ben burada zıbarıyorum, yorgan döşek merasimine gerek yok'deyip horlamaya başladı.

Yine aynı yıllarda, yine meteliğe kurşun sıkma günlerinden biriydi. Şarap parasını denkleştirdik ama mideye bütçemiz yetmemişti. Rafet'in o zamanlar Beyoğlu-Cihangir tarafındaki evine gittik. Üst katlarda bire evdi.

Fakir mutfağından bulduklarını kara bir kazanın içine boca etti. "sana kızıldereli aşı yapıyorum dost" dedi. Açlıktan bayılmak üzereydim. Ne bok olsa yiyeceğim. Son anda, kullanılmış, hatta kokmuş bir çorabı da çorbaya dahil etmeye kalkınca, isyan ettim. Yalvar yakar ikna edip, kuru ekmeği banarak mide zilini kırıp Beyoğlu'nda veresiyemiz olan bir meyhaneye sığınmıştık...

Rafet Ekiz bir fenomendi, vukuatları frekans aramakla ilgiliydi.

Dalaşkandı. Sesinin yüksek tonu ve felsefesini ikrarı Rafet'i bizle hem bütünleştirdi hem de özel yerini belirledi.

Konuşuldukça Rafet'in adı ırmak gibi uzar gider büyük denizlere doğru...

Onu başkaları konuşacak... Mesela; gelecek kuşak...

Ölülerimizden öğreneceğimiz ne çok şey var.... Ölmeden öğrenelim!

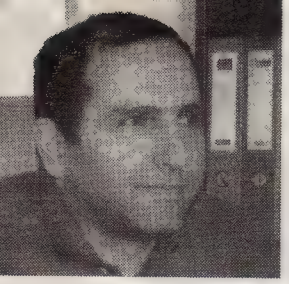

www.oktaytaftali.com - otaftali@hotmail.com

Oktay Taftalı

TÜRK EDEBİYATINDA TAKLİT VE İDEOLOJİ

Öncelikle, her fırsatta kolayca ağzımızdan çıkan "ideoloji" kavramına ilişkin, bir kaç kısa değini gerekiyor. Memlekette bu kadar yazan çizen adam "ideoloji" diyip duruyor, tv'lerde bu kadar sözde siyaset bilimci, şaklaban profesör boy gösterip ideolojiden söz ediyor. İdeoloji aşağı, ideoloji yukarı, bu laf her köşe başında konuşuluyor. Ama yıllardan beri bir Allah'ın kulu çıkıp da, bu kavramın tanımını bize bildirmedi. Üç beş anlaşılır cümleyle: "ideoloji" sözcüğü nereden türemiştir, bunu kim icad etmiştir, amacı nedir, söylemedi. Kafayı laiklikle, demokrasi palavralarıyla, AB yalakalığıyla bozmuş çapsız siyaset bilimcilerin boşluğunu doldurmak, anlaşılan sonuçta bizim gibi edebiyatçılara kaldı.

Avrupa Aydınlanması insanlığa iki tür yeni metin hediye etmiştir: a) **Roman** b) **ideoloji**. Fransız Devrimi'nin önde gelen isimlerinden **Destutt de Tracy** (1754-1836) "idebilimin elementleri" adlı başyapıtı sayesinde, bugün herkesin gelişigüzel ve bir çırpıda sarfettiği "ideoloji" sözcüğünün doğmasına neden olmuştur. Tracy bu yapıtıyla, soyut kavramlardan oluşan 'ide'ler alanını, bilimsel (!) olarak incelemeyi öngörüyordu. Sanat, siyaset, hukuk gibi 'ide'lerin bilimsel olarak araştırılması empirik duyu verilerinden hareketle mümkün olabilirdi. Daha sonra bir dönem, Fransa'da empirist filozofların hepsine, "ideolog" denildiği de olmuştur.

Batı Aydınlanma'sının zirvesini oluşturan diyalektik-materyalist anlayış açısından ise, "ideoloji": toplumda maddi ekonomik altyapı tarafından belirlenen, felsefi, siyasi, dini, sanatsal, ahlâki, vd. düşünce biçimlerinin tümünü kapsayan dünya görüşüdür. ("Dünya görüşü" kavramını ise, yine Aydınlanma sürecinde Hegel, kapsamlı biçimde kullanmış ve kavramın modern içeriğiyle dünya dillerine yerleşmesine yol açmıştır.)

Bu durumda yazımızın başlığını göz önüne alırsak, aslında tümüyle Avrupa Aydınlanması'na ilişkin bir meseleyle uğraştığımız anlaşılacaktır. Avrupa Aydınlanması'nın bizim edebiyatımızdaki etkileri saymakla bitmez. Burada sol ideoloji kapsamındaki etkiler üzerinde kısaca durmaya çalışacağız.

Ayrıca vurgulamak gerekirse: dünya bugün değil, çok önceden küreselleşmiştir. Üçyüz yıllık batılı meseleleri, bugün dahi kendi derdimizmiş gibi tartışma hamallığını, sırtımızda hissetmemiz, bize bunu gösteriyor.

Avrupa Aydınlanma'sından önce, dünyada ne roman vardı, ne de ideoloji. İnsanlar şiir ve şarkıyla teselli buluyor, din ve ibadetle umut arıyorlardı. Acılar yine çok acıydı ama sistematize, doktrine, kitlesel ve bilimsel değildi. Aydınlanmanın bilime tapmayı temel ilke haline getirmesiyle, dünya sistematik, kitlesel ve en önemlisi daha o günlerde küresel bir canavarın pençesine düştü. Bu sayede bilimden, sanata, hukuktan, ahlâka kadar İnsanın ve toplumların bütün yaşam alanlarında; bütün yaşam değerlerinde bir **evrenselleşme** histerisi başgösterdi.

Bu imkândan faydalanan ideolojiler, fırsat kaçırmaksızın kendilerini evrensel ilan ettiler. Yine aydınlanmanın bir ürünü olan roman da, bu süreçte evrensel bir sanat olarak edebiyat dünyasındaki yerini almıştır.

Osmanlı döneminden başlayarak, türklükleri hayli tartışma götürebilecek "Jön Türk" lerin, tanzimat kozmopolitlerinin ve bazı seçilmişlerin Batı hayranlığı dolayısıyla, yurdumuz, bu görünürde evrenselleşmeyi, hakikatte ise batılı kültür şövenizmini yayan dalganın etkisine girmiştir.

Cumhuriyetle birlikte uluslaşma ve kimlik kazanma bilinci her ne denli yaygınlık kazansa da, kozmopolit kesimlerin Batı hayranlığı, değişik biçimler alarak, hız kesmeksizin bütün yaşam alanlarımıza yansımıştır. Sözel ifade ağırlıklı halk edebiyatı dışında, başından beri bir seçkinler uğraşısı olan Türk edebiyatı Tanzimat'tan itibaren evrensel değerleri yakalamak adına, Batılı biçim ve akımları tercüme ederek işe başlamıştı.

Tercihen Fransız şair ve yazarlarına öykünen, onlar gibi yazmaya çalışan kuşaklar, sözde Türk edebiyatını temsil ettiler. Servet-i Fünun'cular (Fikret, Şehabettin, Halid Ziya), Fecr-i Ati'ciler (Haşim, Refik Halid), hepsi Karacaoğlan'dan, Fuzuli'den çok, Baudelaire, Mallarme, Verlane, Rimbaud, Valery hayranı idiler. (Bu Fransızlar iyi edebiyatçılardı kuşkusuz.) Ancak dönem yapıtlarında (Türk edebiyatından söz ediyoruz.) Fransız romantizmi, parnasiyen etkiler, Fransız sembolizmi, vs. gayet doğal karşılanıyordu. Üstelik Galatasaray Lisesi'nin etkisindeki bu yazarlar, hayran oldukları Fransızları bir yandan da büyük bir gururla tercüme ediyorlardı.

Cumhuriyet döneminde Beş Hececiler (Faruk Nafiz, Yusuf Ziya), Yedi Meşaleciler (Sabri Esat, Ziya Osman) yerel ve ulusal bir damar yakalamanın gereğini seziyorlardı, ancak yazar ve "entelektüel" olarak kabul görmek, şehirli olabilmek yine de Fransız duyarlığından ve ulusalcılık ideolojisinden geçiyordu. Dolayısıyla onların yansıtmaya çalıştığı yerellik, ne yazık ki yine Fransızlardan öğrenilmiş bir yerellikti. İşte bu süreç ve bu tavır, özellikle şiirde ucu yetmişli yılların sonuna dek uzanan bir kopya çekme geleneği oluşturmuştur. Cumhuriyet her ne denli özgün ve özel bir ulusal kimlik oluşturmaya çalışmışsa da, bu süreç boyunca, dünyaya Fransız gibi bakan, Fransızca düşünen ama Türkçe yazmaya çalışan kuşaklar, hayatın her alanında itibar gör/müşlerdir/mektedirler.

Yahya Kemal'in ulusal tarih tutkusunun bile, bir Aydınlanma bilimi olarak programlanmış tarih bilimine duyulan tutku olduğunu, unutmamak gerekir.

Fazıl Hüsnü Dağlarca, yıllar önce gerilimli bir sohbet esnasında bana, Ahmet Kutsi Tecer'in sırf Goethe okumak için yırtın didin Almanca öğrendiği söylemişti. Peki ama bir Türk şairi için Goethe neden bu kadar önemlidir? Olmasa olmaz mı? Bu tavır nasıl bir gelenek oluşturabilir, bu gelenek aynı zamanda bir aşağılık kompleksi tarihi değil midir? Bugün niçin Nâzım Hikmet'in bile, biçim ve ses tekniği açısından, Mayakovski'yi taklit ettiğini tartışmak zorunda kalıyoruz?

Şimdi anlayış, tavır, gelenek bu olduktan sonra, çeşitli zamanlara göre Batı'da "yükselen değer" olarak tanıtılan şeylerin, niçin kısa süre sonra bizde de aynen takit edildiğini sormak gerekmiyor.

Bu doğrultuda örneğin: Batı'da II. Dünya Savaşı sonrasından, 70'li yıllara uzanan süreçte, yükselen sosyalist değerler dolayısıyla, sosyalist gerçekçilik aynen transfer edilmiş ve yerli yersiz, yalan yanlış her bakımdan tartışılmıştır. Savaş sonrası yıkımın, bireyde doğurduğu tinsel güvensizliği yansıtan Varoluşçuluk aynen transfer edilmiş, yalan yanlış öykü, tiyatro, gibi türlere uyarlanmaya çalışılmıştır. Batı'da hangi, **akım, tarz, tavır, eğilim, yöntem ve söylem** gündeme gelirse, anında ülkemizde taklidini doğurmaktadır.

Bir bakarsınız aslının ne olduğunu doğru dürüst anlayamadığımız **Avantgarde** söylemi, olur olmaz yerde karşınıza çıkar. Bir bakarsınız edebiyat dergilerimiz **yapısalcı** değerlendirme ve analizlerden geçilmez olur. Bir ara **post-yapısalcılık** gündeme gelir ve kaybolur. Bir bakarsınız edebiyatımızın **underground**'u kimdir, **marjinal**'i kimdir diye tartışılır. Bir bakarsınız Türk romanı **modernizm** çağını atlayıp **post-modern** olur.

Resim sanatımız, heykelimiz de çok farklı değildir. Batı'da ne varsa, bizde de onun taklidi varolur. İzlenimcilik ise izlenimcilik, dışa vurumculuk ise aynen dışa vurumculuk, soyut ise soyut, figüratif, non-figüratif (bu arada deyim ve söylemler de birebir apartmadır tabiiki) artık Allah ne verdiyse.

Şimdi bütün bunlar taklit değil de, "evrensel" sanatın ülkemizdeki yansımalarıdır, falan diyebilmek isterdim. Ancak bunu diyebilmek için, ortada en azından karşılıklı bir etkileşimin olması gerekmiyor mu? Yani bizim onlardan etkilenip aktardığımız kadar olmasa bile, arada başkalarının da, bizim geliştirdiğimiz, **akım, tavır** veya **söylem**lerden etkilenmesi, o doğrultuda eser vermesi gerekmiyor mu?

Kültür bakanlığının yaptığı gibi, durup durup, bin kez Mozart'ın mehter müziğinden esinlendiğini yinelemek, Mevlana mistisizmi ile – Kabbala panteizmi arasındaki benzer verilerden övünç payı çıkartmak, bence durumu kurtarmıyor. Kültürler arası karşılıklı etkinin tarihi örnekleri, tarihi aydınlatarak bugüne ilham verebilir. Ancak yakın dönem sonuçlarını, yine yakın dönem eser üretimini esas alarak örneklemek zorundayız. Bugün Türk yazar ve sanatçısı, özgün yöntem, tavır ve söylem geliştirmek gibi bir görevle karşı karşıyadır. Yani Şefika Kutluer'in Viyana'da Mozart çalması, hiçbir Viyanalıyı ilgilendirmez. Bu garabettir.

Şairler ve bir kısım romancılar 80'lerden beri bu meselenin belli ölçüde farkına varmışlardır. Ancak bir yanda bestseller yazaları, öte yanda ise özellikle sinemacılar, tanzimata özgü aşağılık kompleksinin ve bilgi yetersizliğinin ifadesi olarak, hâlâ Batı'da dolaşıyor, modası geçmiş tarz ve biçemleri taklit etmeye çalışıyorlar.

Yine özellikle sinemacılar, 60'lı yıllar Fransız filmleriyle, günümüzün Hollyvood B kategorisi arasında bir taklit sıkışması yaşıyorlar. Yani, Ezel Akay'ından, Mustafa Altıoklar'ına kadar, **okumadan** ve **düşünme yöntemi** öğrenmeden sanat yapılamayacağını, sinemacılar da bir gün öğrenmek zorundalar. Yerli bir konuyu, "demode" bir Fransız tarzında ifade eden şair, romancı veya sinemacıya ancak tanzimat locasında yer ayırmak mümkündür.

Büyük siyasi ve askeri zaferlerin sonucunda kurulmuş bir cumhuriyetin çocukları olarak, özellikle kültür ve edebiyat alanında, yakın zamana dek süregelen özgüven eksikliğini anlamak hayli zordur.

Galatasaray'ın UEFA şampiyonu olduğu yıllar genç kuşaklar açısından sanki bir dönüşüm imkânı sunuyordu. Yenilgi bilmeyen, kendi özgücüne, üretici ve yaratıcı kapasitesine güvenen, taklide gereksinim duymayan, taklit kültüründen ve geleneğinden etkilenmeyen bir toplumsal kesim, sanki boy veriyordu. Veya biz öyle algılamak istiyorduk. Ama çok geçmeden edebiyattan, futbola dek hayatın hemen her alanında, yine eski tas eski hamam taklit ve ezik eğilimler, sömürge kültürünün doğal sonucu olarak iç karartmaya başladı. Ve sonuçta Nobel'in, spekülasyona açık bir siyasi propagandayla harmanlanarak elde edilmesi, bu sömürge kültürüne cillop gibi oturdu.

Tartışılması gereken: edebiyatımızda ve şiirimizde sol veya ideolojik etkiler değil, bu alanlardaki Batı taklitçiliğinin, niçin görmezden gelindiğidir.

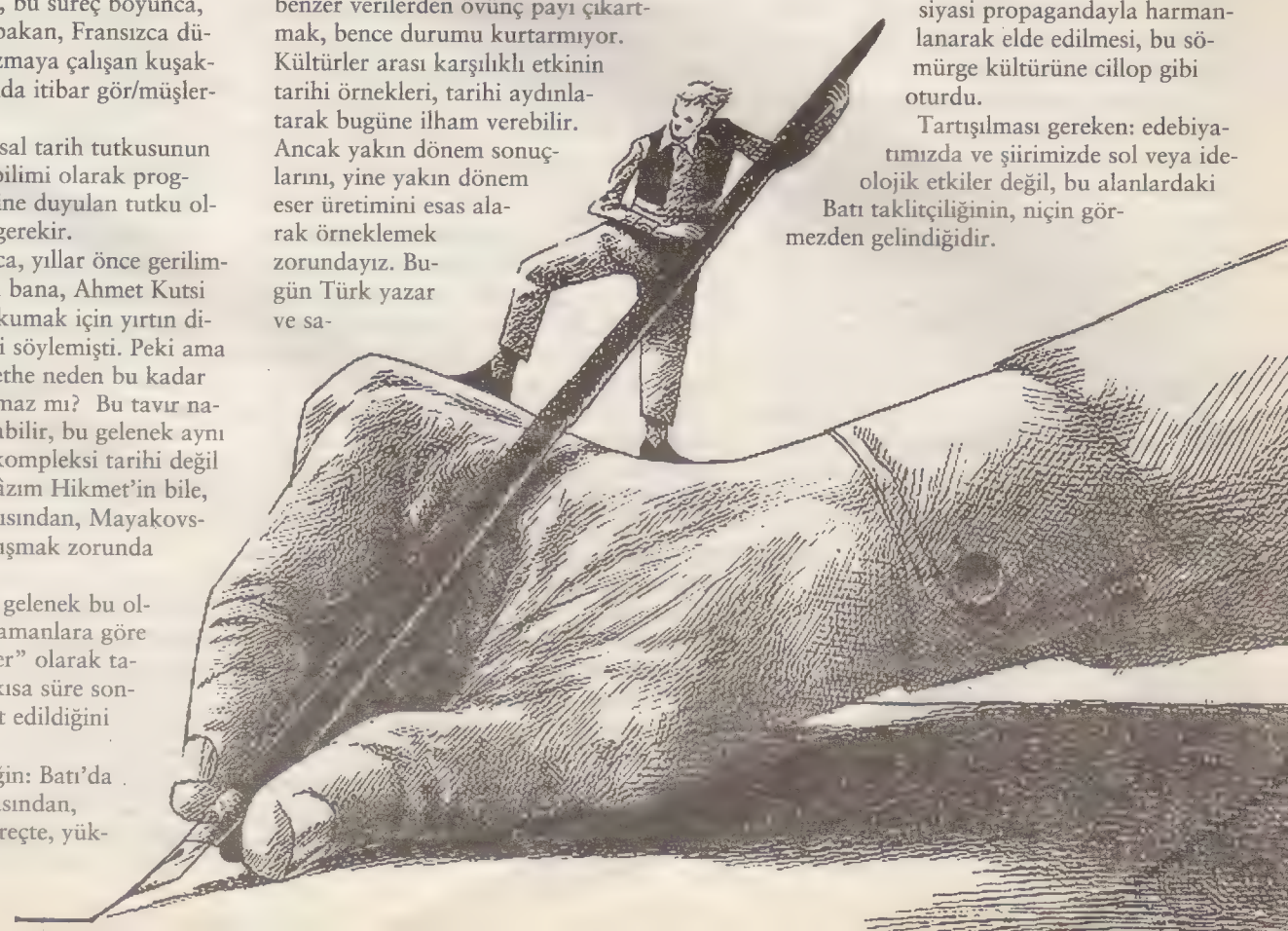

ADALET AĞAOĞLU'YLA BİR İKİNDİ VAKTİ

Haziranın sekizinci günü, ikindi sularında, Adalet Ağaoğlu ile önceden konuştuğumuz gibi Etiler'deki evinde buluştuk. Yarısı yurtdışında olmak üzere, on sekiz ameliyat geçirdiği "malum ve meşum" trafik kazasının izleri silinmiş değildi. Hayatındaki maddi ve manevi zararı sürüyordu kazanın! Bu, şimdiki evine taşınmasının nedeni de, artık merdiven çıkma şansının bulunmayışıydı... Gösterişsiz, ama güzel manzaralı evinin duvarlarını süsleyen tablolar, fotoğraflar arasında, tellerine nicedir akort verilmemiş bir ut hemen göze çarpıyordu. Ağaoğlu, -kimseler bilmez- klasik Türk müziğine olan ilgisini, kısa bir dönem ders aldığı utla pekiştirmek istemiş, ama sonra koşullar olanak vermemişti buna... Söz müzikten açılınca, biz de edebiyat söyleşimize müzikle başladık...

Röportaj: Necati Güngör

Konuya müzikle girmek istiyorum. Altmışlı yıllara kadar müzik denilince, akla önce Türk sanat müziği gelirdi. Yaygın ve egemen müzik türü buydu. Radyolarda sürekli çalınır, plaklar çıkar, konserler düzenlenir, gazinolarda fasıllar olurdu. Sanat müziğinin geniş bir dinleyici kitlesi vardı. Sonra bir uçtan pop, bir uçtan arabesk, kör topal çıkageldi. Altmışların sonlarındaysa, artık Türk müziği arabesk ve pop müziği karşısında enikonu gerilemişti. Bugün artık Türk sanat müziği büsbütün yenik durumda!

Ne dersiniz, edebiyatta da böyle bir gerileme oldu diyebilir miyiz?

Diyebiliriz! Klasik Türk müziği tamamen unutuldu; yerini arabeskin işgal ettiği çok doğru bir saptama. Bir de benim özel bir durumum var, bu müzik konusunda. Ankara Radyosu'na girdiğimde üniversiteyi yeni bitirmiştim. Bana verdikleri oda, kütüphane diye geçiyordu; ben de kütüphane memuru. *Ne güzel*, dedim, *kitapların arasında olacağım hep!* Öyle bir şey yoktu. Akşamları fasıl heyeti gelip provayı o odada yapıyordu. Benim görevim notaları çıkarıp onlara teslim etmek; sonra yerden toplayıp, dosyasıyla dolaba kaldırmaktı. Bir dolap da klasik Türk müziğine ayrılmıştı. Orada da katalog falan, hiçbir şey yok. Yalnızca boş fişler var. Ben başladım, diskotekte ne kadar plak varsa onları fişlere yazmaya. Ve, ilginçtir, babam hafızmış eskiden; **Münir Nurettin**'in, **Hâfız Burhan**'ın plaklarını getirirdi İstanbul'a gidip geldikçe. Daha çocukluğumda, kasabaya getirirdi bunu babam ve şöyle takılırdı: "Ben eğer Münir Nurettin gibi terbiye görmüş olsaydım, o kaç para eder?" Şimdi ordan bir yakınlığım vardı bu müzikle. Ayrıca radyodan da bir yakınlığım söz konusu. **Tamburî Cemil Bey**'in oğlu **Mesut Cemil**, müdürdü bizde. Tamburunu dinlerdik ara sıra. Sonra –artık maaş sahibiyim ya– eve bir pikap aldım. O yetmiş sekiz devirlik kocaman plakları alıyorum. Ben gidip gidip **Vivaldi** alıyorum, **Bach, Beethoven, Mendel, Mozart** alıyorum. Onları dinledikçe, kendi kendime dedim ki, bunlar da sonuçta sarayın ısmarladığı müziği yapıyorlar. Bizim **Dede Efendi** de öyle, **Itrî** de öyle. Aralarında ne fark var? Çünkü onları dinlerken aldığım tadı, bunlardan da alıyorum. Elbet onlar orkestra, çok telli, çok sesli sazlar. Bizimki değil... Ama aslında ikisi de mistik. Kilise müziği, açıkçası. **Handel**'inki de öyle, **Haydn** da öyle.

Hatta hatırlarsan, ben, "***Romantik Bir Viyana Yazı***"nı, barok- Itrî- Dede Efendi- adım sesleriyle başlatıyorum. Yani edebiyatımda kullanmışımdır. O kadar ısrarcıyım bu konuda. *Niye geriye itildi bu müzik, niye bilgilendirilmedik*? diye sorarım.

Şimdi biliyorsunuz, son dönemlerde genç besteciler yetişti, Londra'da, plakları, orkestrasyonları yapılıyor. Bunlar olumlu şeyler.

Evet, arabesk geldi yerleşti. Bu biraz da köyden kente göç olgusuyla bağlantılı. Aynı şey romanımız için de geçerli. Köy edebiyatı denildi. Yalnızca köy coğrafyasında geçiyordu, köy sorunları etrafındaydı. Çok da güzel yazıyordu köy öğretmenleri. **Fakir Baykurt** ve öteki yazarlarımız. Oysa kent romanı yok bizde. "***Aşk-ı Memnu***" falan. **Sabahattin Ali** mesela, bizde taşrayı yazan ilk yazar. Taşra bile yoktu bizde yani. Yalnız, köy romanı yazarları kendi kendilerini tekrara başlamışlardı. Fakir Baykurt söylemişti bana: "Artık köy romanı yazamam." diye. Peki ne yapacaksın? "Almanya'ya gidip işçimizi yazacağı" dedi. Ama, değerli Fakir Baykurt, işçiyi giderek yazmak ne kadar mümkün olabilir? diye karşı çıktım ben. Burada Aslolan, köyden kente inen insanın ne yaptığı? Yalnızca, Almanya'ya gidip de kültür iklimi içine yuvarlanmaksa, bu İstanbul'da da yaşanıyor. Cumhuriyet başından beri bunu yaşıyor. Böyle bir konuşmamız oldu.

Şimdi buraya arabesk notu aldıysak, edebiyatımızda aynı çizgi söz konusu. Güzel açıkladınız. Buna tamamen inanıyorum ve katılıyorum. Şimdi ne oldu? Pop müzik gibi Batı'ya özenmemiz yüzünden, post-modern edebiyat eğilimi baş gösterdi. Bir kuram oldu bu. Yurtdışına giden kişiler, -yazar olmak isteyen- yazarlık okuluna da gidiyorlar. Bu arada bunları da öğreniyorlar. Benim şöyle bir ısrarım var: Pop müziğin arkasından bu edebiyat geldi. Ancak bir eksiklik var. Modern edebiyatın içinde yüzmeden post-moderne geçilemez. Bir süreklilik olması gerekir.

Sizce, okula giderek yazar olmak mümkün mü?

Onu söylemeye çalışıyorum... Bu kitap "post-modern" deniliyor; alıp okuyorsunuz, bakıyorsunuz ki orda bir sahicilik eksik! Bir samimiyet eksik. Bilinçle yapılmış, bilerek yapılmış... Mimar gibi, bir teknik öğreniyor okulda, onu öyle yapıyor, bunu böyle... Kendi arayışından doğma değil! Kültür birikimi üstüne bir şey yapmak değil. Bunu, okurken ayırt edebiliyorum. Ama orkestrasyon yapan bestecilerimiz, müzikçilerimiz öyle değil. Hepsinin plaklarını alıyorum. **III. Selim'i, Itrî'yi, Dede Efendi**'yi biliyorlar.

Yazarın bir duyarlığı vardır, dili vardır; yazar kendi dilini getirir. Okulda edinilebilir mi bunlar? Şoför kursuna gider gibi?

Öğretilir bir şey değil bence de... Ancak şu öğretilebiliyor. Polisiye nasıl yazılır?

Orda öğretilen teknik. Sinema da öğrenilebilir, teknik olarak. Oysa yönetmenin de bir duyarlığı var.

Samimiyet eksikliği görüyorum dediğim, bu! Kendi ihtiyacından çıkma, kendi arayışından çıkma bir şey olmadığı hemen belli oluyor. Yalnızca pazara yönelik bir kaygı var. Bunu iki kitap arasında görebiliyorum...

Bir de şunu söylemek isterim: Birkaç yıldır üniversiteler, konuşma yapmam için çağırıyorlar. Bazen konu önceden seçilmiştir; bazen de konuşmak istediğim konuyu bana bırakırlar. Ben, hep *roman ve mekân* konusunu işliyorum, üç yıldan beri. *Romanın hayatı mıdır mekânı seçen, yazarın hayatı mıdır*? Genellikle yazarın hayatı romanın mekânı seçiyor. Ama bir de romanın hayatı var. Diyelim ben ...karnaval üstüne bir roman yazmak istiyorum. Düşünüp taşındım, bunu en iyi anlatacağım yer Viyana'dır dedim. Oysa ben Viyanalı değilim. Orda, romanın hayatı bunu istedi demek istiyorum. Ama elbette, ***Ölmeye Yatmak***'ı yazarken, Ankara'dan başka bir yere gidemezdim. Kokusuna, taşına, mezarlığına kadar anlatmam gerekiyordu. O hem otobiyografik oldu, hem de mekânı Ankara olmalıydı, başka türlü düşünemezdim.

Şimdi edebiyatımızda çeşitli yaklaşımlar derken, bunu üçe ayırmamız gerekiyor: Bir ideolojik yaklaşım. Sağ mı, sol mu? Fanatik mi, değil mi? Dinciliği mi öne çıkarıyorsun, ateizmi mi öne çıkarıyorsun? Bir de kuramsal yaklaşım var: Klasiğe mi benziyor, moderne mi benziyor? *İkinci Yeni*'ye uygun mu, değil mi, mesela. Bizim edebiyatımız da ağırlıklı bir kuramdı. O zamana

Fotoğraflar: Burak Kara

kadar kuramsız... Şimdi de yok kuramımız. Bir şeyler tartışılıyor ama, post-modern gözle onun cetveline vuruyorlar. O da samimi değil gene. Değerlendirme de samimi değil. Pazar gözetilerek yapılıyor değerlendirme. Ben böyle düşünüyorum... Dünyanın her yerinde terazi bunlar. Bir de, okur terazisi var. Hiçbir kalıba uymayan yazarı da, okur benimseyebiliyor.

Okuru reklam da yönlendiriyor.

Kulaktan kulağa reklam edilmek, bir yazar için en iyisi.

Bu noktada, bir eleştiri yokluğundan, eleştirmen erozyonundan söz etmek mümkün mü? Kimsenin hakkını da yemiş olmayalım.

Bence bu söz konusu edilebilir. Tanıtımla edebiyat eleştirisi birbirine karıştırılmış durumda... Küçücük bir şey dahi bize işaret olabilir: Eskiden, bir şeyi ele alıp da konuşurken, tırnak açar, işte, *Cemil Meriç'in dediği gibi* derdik mesela. Edebiyat eleştirisinde, bunlar vardı. Fethi Naci'de de vardı. *Şunu şöyle demiştir ama, bence öyle değil*... gibi. Şimdi eleştiri adı altında yazılan yazıların çoğu, doğrudan doğruya günübirlik pazara bağlı. Bunlara edebi eleştiri diyemiyoruz. Birçok edebiyat dergileri var. O edebiyat dergilerinde, senin soruya cevap olsun diye yapılmış incelemeler var... Bizim "edebi eleştiri" dediğimiz şey yozlaşmış durumda. Vitrine mal nasıl konuluyorsa, o gözlük takılıyor. Tabii bundan kendini kurtarabilen bazı edebiyat incelemecilerimiz var, ender ama var... Edebiyat eleştirisi bu kadar yozlaşmışsa, ona bir cevap geliyor. Etkiye tepki... Eskisinden daha iyi, birkaç edebiyat eleştirmenimiz yok değil.

Kitap eklerinin çoğu, yeni çıkan kitaplar üzerine tanıtım yazılarıyla çıkıyor. Eleştiri diyemeyiz bunlara.

Kuşağımın yazarları, reklamla yazar olmadı.Reklamı bilmedi. Bir gün, Ankara'dan İstanbul'a gelirken, yol kenarında büyük bir afiş görmüştüm. Şezlongda bir adam oturuyor. Koca bir afiş ama... Altında da, *kitap okumak iyidir* diyor. Başımı yerin dibine sokacağım geldi! Ayıp buldum, kitabın böyle afişle tanıtılmasını...

Afiş, "e yayınları"nın olmalı.

Evet, "e yayınları"nındı... Ancak bunun da böyle olması gerektiğini öğrendim! Çünkü kitap, önünde sonunda bir mal... Eleştiriden söz ederken, kitaba mal olarak bakmak başka bir şey, içeriğine bakmak başka. Reklamı reddetmiyorum. Yayıncı koyduğu parayı çıkarsın ki, yayını sürdürsün... Ama bu arada içerik yok ediliyor, yazarın duruşu yok! Aynı fotoğrafa konulmak isteniyor herkes. Bu durum, reklamla var olmamış, yalnızca okurun ilgisiyle var olanları biraz tedirgin etmiyor değil. Kimin yeni kitabı çıkarsa, televizyonda görünüyor hemen. İnsan değer biçemiyor... Sahiden çok önemli bir iş mi yapıyor da, ekrana çıkıyor? Kaotik bir şey çıkıyor ortaya

Kitap tanıtımları böyle değildi eskiden. O kadar ilgisizlik vardı ki... Korku vardı, en önemlisi!... TRT'de çalıştığım yıllarda, "*Sartre Küba'yı Anlatıyor*" adlı bir kitap tanıtmıştım, hiç unutmuyorum, ertesi gün polis olaya el koydu.

Remzi Kitabevi'ne gittiğim zaman şunu gördüm: **Nâzım Hikmet**'in de, **Kemal Tahir**'in de, **Orhan Kemal**'in de ilk kitapları orada yayımlanmış. Bunu kimse bilmiyordu. Tanıtımı yoktu. Tamamen kendi adlarıyla, kendi edebiyatçı kişilikleriyle varsa var, yoksa yok...

Biliyor musun, şimdi, bize öğretilmeyenleri yeniden öğrenmek durumunda kaldık! Cumhuriyet'in ilk kuşaklarından söz ediyorum. Araştırıyor ediyorsunuz, tanıyınca utanç içinde kalıyorsunuz.

Şöyle bir sözünüz var, yanılmıyorsam günlüklerinizde geçiyordu, birinci ciltte; "*Cumhuriyet'in hayatı roman...*"

"*Ölmeye Yatmak*"ta geçiyor olması lazım. Bu cümlenin altını sizin gibi çizenler var. "*Ölmeye Yatmak*" bununla ilgili. Cumhuriyetin hayatını yazdım. Cumhuriyetin ilanından sonraki ilk ve ikinci kuşaklarını... Hep söylerim, *biz kendimize bir dönüp baksak* diye. Orda da söylerim. Osmanlının orta sınıf okuryazar insanlarının, Cumhuriyetin ilanının hemen ertesi günü bizim gibi olması beklenir... Biz çünkü ilkokuldan başladık, Cumhuriyet ilkeleriyle ilgili şırıngalar yiye yiye geldik. Ona rağmen, Atatürk'ün ölümünden, yani 1938'den beri, bugün 2007, hâlâ demokrasiyi kuramadık. Cumhuriyet'in demokrasisi yok. Bizim kuşakların bir hesaplaşması lazım diye düşündüm ve yazdım bunu. Cumhuriyetin romanı, bizim kuşakların romanıdır bir bakıma. Ama bir eksiğimi buldum: İki kültür arasında geçiş süreci bir gündür! Mesela o insanlar namaz kılıp oruç tutuyorlar diye o insanlarla alay ediyorduk! Yok sayıyorduk, yazık ki öyleydi... Onların ruhunu, o büyük çelişkideki trajedilerini okuyamadık. Ben bunu "*Ölmeye Yatmak*"tan sonra keşfettim. Bireylerin iç dünyası **Reşat Nuri Güntekin**'de vardır bir, o da yalnızca bir din adamıdır... Osmanlıdan Cumhuriyet'e geçerken bir kasaba esnafı, düz bir vatandaş diyelim, bir gece önce okuryazardı. Onun iç dünyasındaki çelişki yazılmadı. Bu konuda bizim biricik cevherimiz Orhan Kemal'dir! Köyden kente göçü ve kentteki yaşamı anlatan ilk romancımız... Cumhuriyet'in romanına dönersek... Tamamen insanların iç dünyasına girerek, iç dünyasını okuyarak... Bir altıok'a bilerek ve severek katılanlar var; bir de *susarak* katılanlar... Bizim İslam

"Pop müzik gibi Batı'ya özenmemiz yüzünden, post-modern edebiyat eğilimi baş gösterdi."

halk –biliyorsunuz– içine kapalıdır, suskundur, konuşması yoktur. Hep içine bastırma olayı var. Onu göremedik. Görmezden geldik. *Ya, bize Cumhuriyetçi demezlerse...* diye, ayrı bir baskı yaşadık. Onları görmemeyi tercih ettik. Söylemek istediğim, *yazılmalı* dediğim, bu hayat.

Yakın zamanlarla ilgili bir gözlemim var; yanılıyor muyum, bilmiyorum. Sovyetlerin yıkılışından sonra Türk yazarı motivasyonunu yitirdi sanki. Örneğin, hayatını bu ülküye adamış olan Nâzım Hikmet için şöyle denildi: "İyi ki bugünleri görmedi." Köyü yazan edebiyatçı kuşak da, boşlukta kaldı sanki? Böyle bir gözleme katılır mısınız?

Hemen şunu söyleyeyim: Ben, özgürlükçü ve demokratik solcuyum. Stalinist bir komünist olmayı bir an olsun düşünmedim. Baskıcı, zorba bir değişimden yana da olamazdım... Siyasal hareketlerin de fiilen içinde yer almadım. Sempatim oldu. Sana katılıyorum... Birçok yazarımız orada saygı gördüler, çevrildiler, tanındılar. Bazı yazarlarımız, *ne yapsalar doğru* anlamında bakıyorlardı meseleye. Ben öyle bakamıyordum. Sovyetlere gittiğim zaman, blucin peşinde, çiklet peşinde koşan gençler gördüm. Kapitalizmin ne kadar şirin göründüğünü, bunun şırınga edildiğini sezmiş, hissetmiştim.

Yazar sezgisi...

Bir yazar olarak söylüyorum... Bir de, ikinci gidişimde, Nâzım Hikmet'in en yakınlarından **Ekber Babayef**, şunu söyledi: "İyi ki Nâzım bugünleri görmedi!" Yıl, 1970'ler... "Adalet Hanım, Nâzım Hikmet tam zamanında öldü! Eğer Nâzım'ı şiirlerine göre biliyorsak, o, despotizme gelemezdi. Mesela bir Kazak yazara ödül veriyorlar; o yazar eserini Türkçe de yazmak isterse, kadro dışı bırakıyorlar... Yalnız kalıyor. Bizim bildiğimiz Nâzım Hikmet, elbette bundan rahatsızlık duyardı. *Ne iyi yapıyorsunuz* demezdi."

Bunları Ekber Babayef'ten dinledim. Doğrudur, iyi ki Nâzım Hikmet görmedi!

Aslında Nâzım'a Fransız Komünist Partisi sahip çıktı. Tıpkı Sovyetlere sahip çıkması gibi. Onlar sahip çıkmasaydı, Fransızca, İngilizce gibi Avrupa dillerinde göremeyebilirdik Nâzım'ın şiirlerini...

Başa dönersek, türlü sosyalizme inanmış arkadaşlarımız –bir inanç, bir görüş sahibi olmak başka bir şey, fanatiklik başka bir şey tabii– o zaman bir boşluğa yuvarlanmış gibi oluyor... **Erich Fromm**'un şu sözünü hep bağrımda hissettim: "*Ne kadar azsan, o kadar çoksun.*" Azınlığı taşıyabilmek kolay bir şey değil, en zor şeydir. Bir bu nedenle popülizmimiz oldu. Halkımızı seviyoruz elbet; yoksulluk ortadan kalksın, gelir dağılımı eşit olsun, çocuklar okusun, sağlık hizmeti olsun, insanca yaşama olsun... Bunları hâlâ istiyoruz. Ama, halkım baldır kaymaktır, şekerdir, pırlantadır demekle olmuyor! Bu popülizmi terk etmek lazım. Azınlıklara, etnik gruplara karşı da öyle. Herkes kendi dilini mutlaka konuşsun derim; çünkü kendimden biliyorum, benim dilim olmadan, yazarlığım kaç para eder? Hepimiz için vatan, dilimizdir. Başkasının da dili, vatanıdır. O noktadaki itirazın yanındayım. Ama biz okuryazarların işi, çoğunluğun önünde eğilmek değildir! Biz onlara ineceğimize, bilinç olarak onları yukarı çekmek lazım diye anlıyorum.

Peki, biraz da Nobel Edebiyat Ödülü'nden konuşalım mı? Bunu Türk edebiyatına verilmiş bir ödül gibi mi görüyorsunuz, sizce önemli bir ödül mü, ne dersiniz?

Ben rastlantı sonucu öğrendim o gün. Gündüzleri televizyon izlemem. O gün Fransa'da, "*Ermeni soykırımı yoktur*" diyenlerle ilgili hapis cezası öngören yasa oylanıyordu, biliyorsunuz. Bunun kabul edilip edilmediğini öğrenmek için televizyonu açmıştım. O zaman haberim oldu. O sırada öğrendim ve soranlara da şunu söyledim: "*Türk edebiyatı diye bir şeyin var olduğunu dünyaya duyurmuştur.* Göreceksiniz, bundan sonra Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatına karşı istek çoğalacaktır. Bu işin pratik sonucu. Gerçekten de fazla ilgi başladı Türk edebiyatına karşı. Gerçi **Orhan Pamuk**'tan önce başlamıştı bu ilgi, ama Orhan Pamuk bunu imzalattı.

Tabii bütün ödülleri kendi yapıları çerçevesinde değerlendirmek gerekiyor. Beni ilgilendiren, her zaman seçici kurulları sorgulamak olmuştur; yazarı değil. Kurul üyelerine sorulmalı ve onlar da doğru dürüst cevap vermeliler. Böyle bir şey yok. Mesela bizde Orhan Kemal Ödülü birine verilir; ya *onun hakkıydı* derler, ya da küfrederler, *ona yakışmadı* derler. Ama seçici kurul yoktur ortada. O sadece seçmiştir.

Jürinin sorumsuzluğu, cumhurbaşkanının sorumsuzluğu gibi, galiba. Tasarruflarından dolayı sorumlu tutulamıyor.

Seçtik ya, diyor. *Daha ne olsun? Demek ki, olumluyuz*, demek istiyorlar. Nobel de öyle... Aslında benim yaklaşımım şu oldu: Bana Nobel verilse tavrım ne olur, diye düşündüğümde, alıp almayacağımdan kuşkudayım. Toplu kıyımlar sürdükçe, bu kuşkum da sürecek. Çünkü ne olursa olsun, dinamit bilimsel bir buluştu, ama onunla insanlar öldürüldü, öldürülüyor... Acaba bu konulan ödül, bir vicdan azabı sonucu mudur? Ardından Hiroşima toplu kıyımı oldu. Şimdi burada, verilen ödül, bütün insanların hayatına iyi cevap veren birilerine mi veriliyor? Yoksa kapitalizmin silah gücüne pay biçenlere mi veriliyor? Bunu da düşünmemiz lazım. Para gücüne mi yapılıyor bu ödül, yoksa insanlığın daha iyi bir dünyada, daha iyi bir gelecek içinde yaşamasına mı? Dün de kuşkudaydım bu konuda, bugün de kuşkudayım! Orhan Pamuk'a niçin vermişler? Tabii, verenler, *edebiyatı çok iyiydi* diyecekler. Bütün herkes için bu böyle olmuştur. **Sartre** reddettiği zaman, silah gücüne karşıydı. Benim gibi. Sonra kabul etti diyorlar, bilmiyorum. Sonra öyle yazarlar var ki, okuyorsunuz, *neresine verilmiş* diyebiliyorsunuz! Avustralya'dan birine verdiler; *biz de bunun gibi elli bin tane güzel kitap var* diyorsunuz. İlişkiler ağı çok önemli. Hayatımız öyle. Rastlantısal da olabilir bu. Büsbütün sıfıra verilmez, o kesin! Burada o mu iyi, bu mu iyi tartışması boşuna. O anlamda tartışıldı, bir de Ermeni meselesi konusunda tartışıldı. O etkiledi, deniliyor. Öyle ya da böyle, Türkiye'nin adı geçiyor edebiyatta.

Bir de şu var: Kendi ülkesinde var olmayan bir şey, dışarıda var olamaz! Kendi ülkende doğru dürüst portakal yoksa, dışarıya boyayıp, hormonlayıp satmışsın, ne anlamı var?

Bir dönemler, öyle kuşaklar vardı ki, edebiyat dergileri dışında adlarına rastlamazdınız. Kitaplarının arkasındaki resimler dışında, resmini görme şansınız olmazdı... Edebiyat magazinleşmemişti.

Çok doğru! Tabii aradan kaç kuşak geçti o günden bugüne. Az önce de konuştuk. Biz, bir kere o tür reklamı ayıp sayardık. Ama şimdi bu çok doğallaştı. Şimdiki kuşaklar tam tersine... Amerika'da bir şey varmış: Başaramadınsa, adamdan saymazlarmış!

Ben gittikçe kafama koymaya başladım: Bizlerin görgü tanıklığını, mutlaka geleceğe bırakıp gitmeliyiz. Çünkü resmi belgeler tamamen günün politikasına göre ayarlıdır. Ya iktidarı övmek için yazılır, ya da yermek için. Sözlü tarihler, görgü tanıklıkları tarihe bir katkı sağlar. Altmış yıldır yazan biri olarak bunları da yazmışım defterlerime. Yakmaya kalktım, ama geleceğe ilişkin, tarihe karşı sorumluluk duygum baskın çıktı. Çıkan yazılardan görüyorum ki, tarihe bir katkı söz konusu. Beni samimiyetle yazıyorum olayları, bugün şu katledildi, bugün yürüyüş yapıldı; tabii görüşlerim de var orda. Yazarken, bunların yayımlanması fikri hiç aklımda yoktu. **Virginia Woolf** gibi değilim mesela. Onun kocası yayıncı. Vasiyet etmiş, günlüklerim benden sonra yayımlansın diye.

Şu var ki, bu da bir cesaret işi. Romanda ilk adımımı attığım zaman, çok cesur davrandı, deniliyordu benim için. Tepetaklak ettim çünkü romanımızın biçimini. Başta, yapmam gerekir diye düşünüyor, yapıyorsunuz. Şimdi öyle değil. Dışarısı ne der, iyi karşılanacak mı, kötü mü satacak, diye soruyorsunuz.Günlükleri tutarken de tamamen içimi döktüm, düşüncelerimi döktüm. İyi ki yakmamışım. Bir kitap okumuşum ya da bir film görmüşüm, onları betimlemişim, anlatmışım. Ayrıca roman üstüne düşüncelerim var. Günlüklerimde bunu gördüm, inanın kendim bile hafifçe titredim. Ben neler yazmışım buraya, vallahi bilmiyorum dediğim olmuştur. Bir yazarın kişiliğini, kimliğini anlamaya da yararı dokunabiliyor. Mesela Virginia Woolf'un kadın arkadaşıyla seviştiklerini bilmiyordum. İpuçlarını yakaladım. Bir edebiyat çevreleri var, orada hiç kimseyi beğenmiyorlar, yalnızca birbirlerini beğeniyorlar. Bunun gibi.

Cezmi Ersöz

GÖZÜMÜ KAMAŞTIRIYOR HARCANMIŞ HAYATIM

Sabah perdelerimi açtım. Dışarıda ilkyaz vardı. Öyle güzel bir maviydi ki gökyüzü, güneş öylesine aydınlıktı ki, orada, pencerenin önünde ne yapacağımı bilemez halde, şaşkın kalakaldım.

Kalbimin o doludizgin heyecanı dinsin diye beklerken, kendimi anlamaya çalışıyordum bir taraftan. Rakibimdi sanki penceremden içeri teklifsizce giren ilkyaz aydınlığı.

Mavi bir coşkuyla gülümseyen gökyüzü küçümsüyordu sanki o kırılgan, o içe dönük ve kıskanç özlemlerimi...

Bir an öylece kasılı kaldım. Ne kadar acıkmışım hayata, anladım ve içim ürperdi.

Yalnızlığımı nasıl da gizlemişim kalın bir örtüyle, anladım... Benim dışımdaki herkes nasıl da benimsemiş görünüyordu onu...

Penceremden giren ilkyaz ölümsüzdü sanki ve işte hazırlıksız yakalamıştı sisler içindeki ruhumu...

Dünya aslında ne kadar güzelmiş, ben kendi kışımda derin bir unutkanlıkla yaşarken.

Kendi kendime fısıldıyordum, öylece, pencerenin kenarında: Hazır değilim daha bu aydınlığa. Biraz daha zaman tanıyın bana.

Oysa güneş, bütün o eski ve bilge metinler gibi **git,** diyordu, **git, her şeyi bırak ve git... Arın sisler içindeki ruhundan, kurtul o kırılgan, içe dönük ve kıskanç özlemlerinden...**

Ölümsüz ilkyaz, eğer her şeyi bırakıp gitmeyeceksem beni ışıklarla zonklayan boy aynasının önüne çağırıyordu: Kötü yaşanmış hayatımı görüyordum ilkyazın aynasında...

Korkuları, ertelenmiş düşlerimi, beni bahtiyar kılması gerekirken lanetleyen kitap sayfalarını, anlamsız acıları, harcanmış sevinçleri, ruhumdaki morlukları görüyordum...

Kötü bir hayat... Bütün bunları hazırlıksız yakalandığım ilkyaz gösteriyordu bana... O acımasız boy aynasında...

Oysa ne çok emindim ruhumu bir sis gibi saran mutsuzluklarımdan...

Bir köstebek gibi yaşardım evimde. Üzüntülerim beni erkenden uyandırırdı. Yatağımın içinde kendimle savaşırdım, kış ortasında soğuk terler içinde... Sevmediğim kendime bu dünyada çok özel, çok farklı bir yer arardım... Bir köstebek gibi yaşarken gökyüzüne kafa tutar, gökyüzünden hesap sorardım...

Derdim kendimleydi, ama ben tarihle uğraşırdım. İnsanları bir yerden alıp bir başka yere koyardım...

Beğenmezdim kendimi, dağlara küserdim.

Uzun bir kıştı ömrüm ve bu küskünlük iyi gelirdi bana...

Bir gün elbet beni de hatırlarlar, deyip hüznümü beklemek iyi gelirdi...

Yanımda kimseler yokmuş gibi; **beni gerçekten kim seviyor, kim biliyor?** derdim durmadan...

Tamam, penceremden odama giren ilkyaz acılarımı, korkularımı küçümsesin... Sorgulasın uzun bir kış olan ömrümü. Işıklı aynasında ruhumun morluklarını teşhir etsin coşkuyla ve kayıtsızca gülümseyen gökyüzü...

Ama o soru yine de çıkmazdı hiç aklımdan: **Peki, kime âşık olacağım bu ilkyaz, kim bana âşık olacak?..**

Sonra yüzün gelirdi aklıma, yüzün... En çok imkânsız aşklara yakışan yüzün... Sonra yalnız kavruk adamlar, zamansız isyanlar; acemi, tedirgin hayatlar gelirdi...

O bir türlü aşmak istemediğimiz dünya üzüntüsü gelirdi...

Çünkü bu üzüntü sevdirmişti seni bana... Bu ayrılıklar, bu yalnız, bu kimsesiz otel odalarında konuştukça kanayan telefonlaşmalarımız.

Ben uzun bir kış gibi olan ömrümü nasıl sevmişsem, seni de öyle sevmiştim...

Nasıl eminsem ruhumu bir sis gibi saran mutsuzluklarımdan, senden de o kadar emindim...

Seni de kışıma ortak ettim. O uzun ömrüme.

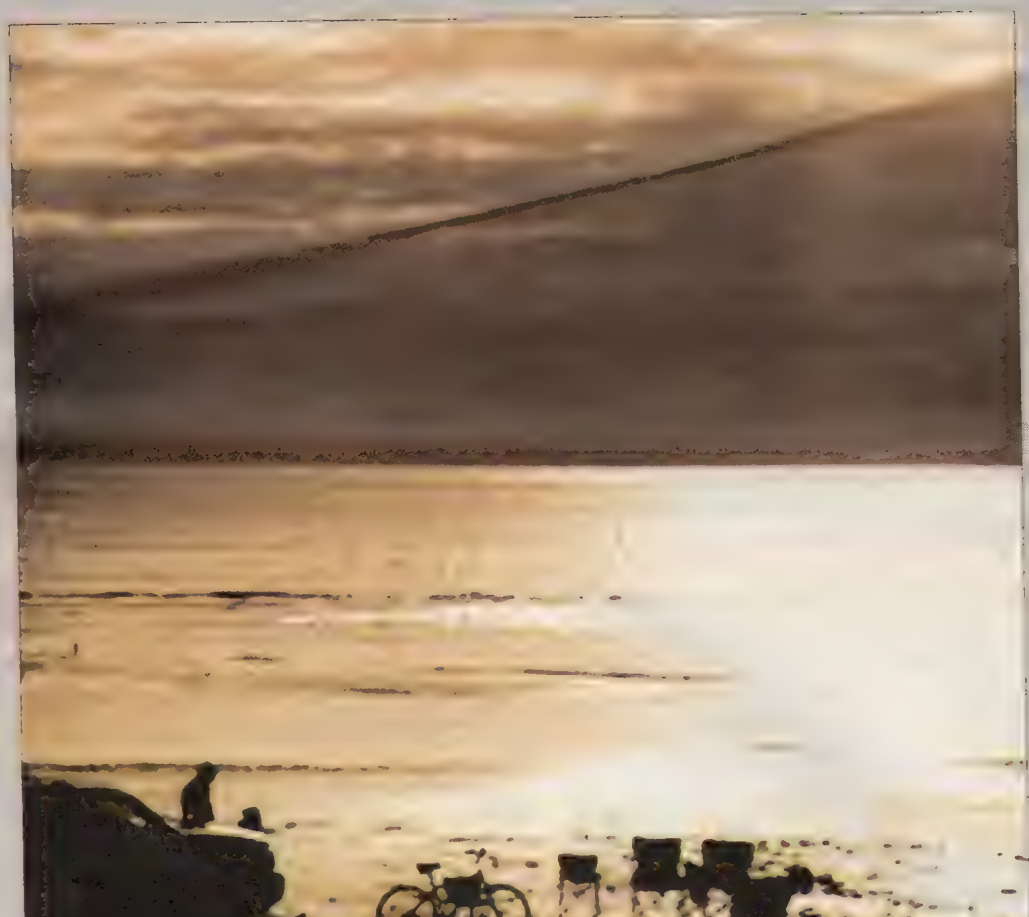

Çünkü aşk sende annelik duygusu uyandırırdı.

Aşk sende hastalıklı bir sahiplenme duygusu uyandırırdı...

Sonunu hiç düşünmeden bütün enerjini, bütün bildiklerini, bütün özlemlerini ve varlığını aşkına yatırırdın...

Ve menekşe kokardı kazağın. Ve hiçbir ilkyaz seni küçümseyemezdi, beni küçümsediği gibi...

Bana ruhumdaki morlukları ve kötü hayatımı gösteren ilkyaz, seni kutsardı ışıklarıyla...

Hayat kaçkınlarını bozguna uğratmak için güzelliğini kışkırtır, çiçekleriyle süsler, seni mağrur ve ulaşılmaz kızı yapardı ilkyaz...

Oysa şimdi beni seviyorsun. Benim uzun bir kışta geçen ömrümü...

Menekşe kokan kazağın ne zamandır hüzün, gözyaşı ve anason kokuyor...

İlkyazların, doğanın, gençliğin sana duyduğu hayranlıktan hep daha büyüktü aşkın... Ölümse ölüm, yıkımsa yıkım, ayrılıksa ayrılık... Aşksa gelen, açıktı yaraların.

Adı aşksa gözü kapalı severdin sen, iyileşmeyen hastalıkları bile...

Bense küskünlüğüme, ruhumu bir sis gibi saran mutsuzluklarıma bağlıydım. O köstebek hayatıma.

Benim derdim kendimleydi. Senin derdin benimle...

Sen hep benim yanımdaydın. Oysa ben hep başka hayatları özlerdim. Beni o uzaktaki başkalarının hatırlamasını isterdim...

Bana âşık oldun ve ben seni o uzun kışıma ortak ettim.

Sana çevremi anlattım sonra. Ne tuhaftı çevrem. Oradaki insanlar. Dünyayı değiştirmek isterlerdi, ama yine de ezip küçümseyecekleri zenciler ararlardı kendilerine... Ve ezip küçümseyecekleri zenciler bulduklarında başkalarının zencileri olmayı seve seve kabullenirlerdi...

Denizin dibinde yaşardık. Acımasız doğanın içinde. Boğuşurduk birbirimizle kan ve öfke içinde. Bazen yukarı çıkar, hiçbir şey olmamış gibi yan yana fotoğraf çektirirdik. Sonra tekrar inerdik o kanlı denizin dibine... Boğuşmaya...

O kadar insafsız değildim sana karşı. Saklamadım kendimi senden. Gözünün önünde inmiştim kaç defa o karanlık, o kanlı denizin dibine...

Bir anlam veremiyordun bütün bunlara. Aşk vardı sana göre. Gerek var mıydı artık o kanlı denizin dibine inmeye... Gerek var mıydı aşağılanmaya, aşağılamaya... Yeni zenciler bulmaya.

Aşağıda, kendi adıma savaşırken seni düşünürdüm sık sık. Seni düşündüğümü... Sana belli etmeden senin için üzüldüğümü... Bir gün seni de bırakıp gideceğimi, senin buna ne kadar üzüleceğini düşünür üzülürdüm...

Bir başka hayatta ne kadar iyi bir insan olabileceğimi düşünür, ona üzülürdüm...

Çocukları çok sevdiğin aklıma gelince, doğmamış çocuğumuzu özler, onun saçlarını koklar, bu kokuda bir başka hayatı özlerdim... Seni ortak ettiğim o uzun kışımda bırakıp giderdim sonra... Şarkılarıyla gemicilerin kafalarını karıştırıp, kalplerini bulandıran o deniz kızlarına benzeyen kadınlara giderdim.

Onlarla bencil ve küçük ölümler yaşardım. Kirli aşk oyunları... Öyle severdin ki beni, gitmeme izin verirdin kalbinden...

Bilirdin çünkü özlediğim nereye gitsem, hangi arzuma kavuşsam sonunda o uzun bir kış olan ömrüme geri döneceğimi...

Bilirdin içimdeki boşluklardan kaçamayacağımı... Bilirdin içimdeki yaranın kavuştuğum her özlemi, kazandığım her başarıyı bir süre sonra anlamsız kılacağını...

Belki de en çok bu yanıma âşık olmuştun sen. Kazandıkça kaybedişime, kavuştukça yitirişime... Kendimi hep umutsuzca özleyişime.

Bu yüzden bu denli bencil, ama bir o kadar da duyarlı oluşuma şaşırmazdın...

İlkyaz ömrümün kısalığını hatırlatıyor şimdi bana...

Bir ateş düşüyor içimdeki derinliklere...

Gözümü kamaştırıyor güneş, gözümü kamaştırıyor harcanmış hayatım...

Yine de savunuyorum o uzun bir kış gibi geçen ömrümü ilkyaza karşı... Soymuyorum ruhumu o yalancı sözlerden...

Ve neysem ona benzetiyorum ilkyazı da... Denizin dibindeki kanlı boğuşmaya... Şarkılarıyla gemicilerin kalplerini bulandıran deniz kızlarına benzeyen o kadınlara...

Sen o uzun bir kış olan ömrümü anlamak isterken, ben kalbimde kaderimin bir izi gibi duran sevginden kurtulmaya çalışıyorum...

Seni seyrediyorum, öylece...

Sense hiç telaşlanmadan, elinde kalemin önünde beyaz sayfalar, sana yazdığım şiirleri temize çekiyorsun...

Seni seyrediyorum, ensende mutluluğun o küçük, sarı ayva tüyleri...

Neysem ona benzetiyorum bu ilkyazı da...

Ve ilkyazı nasıl kıskanmışsam, öyle kıskanıyorum, beni benden daha çok sevmeni...

İlkyaz penceremden içeri giriyor...

Sen hep bana benden daha yakındın.

Ama kendime benzettiğim kışkırtıcı ilkyaza soruyorum yine de:

Kime âık olacağım bu ilkyaz, kim bana aşık olacak?..

OYUN BOZAN

RIINNN!.. NIIIGN!.. iii i-i-i-i!..

DÜT DÜÜT BUFF!

TRİŞŞŞ!..

SİKTİR GİT ODANDA OYNA ŞUNLA.' SABAHTAN BERİ DÜT DÜT! YETTİ BE!..

SENİ Mİ DİNLİYCEM, OKUDUĞUMU MU ANLIYCAM?! Bİ SESİN ÇIKSIN BİLİYOSUN NAPARIM...

DELİRTTİ BENİ OĞLAN YAA!..

BABA YİNE KIZDI.' KAÇ KERE SÖYLİYCEM SANA BABAYI KIZDIRMA DİYE! HA!'

AL SANA!.. DİKŞ! DİKŞ! DUF!..

OYUUN?

TIIR!

KENDİM ALABİLİRİM ÇÜNKÜ BEN BİR TIR ŞÖFÖRÜYMÜŞÜM ŞİMDİ...

IMH!..

TRAŞ!

ULAN BEN SANA ÇİTİN ÇIKMAYACAK DEMEDİM Mİ HA?..

SEN SADECE BUNDAN ANLARSIN DİYE Mİ ALLAHIN BELASI...

HA?!!

DAAAT

DAT DAAT

HAYIIIIIIIIIIIIIIIR...

KALP KRİZİ GEÇİRMİŞ EFENDİM... EVET ÖLMÜŞ...

ALLAHIM! İNANAMIYORUM! NEDEN!

SAKİN OLMAYA ÇALIŞIN HANFENDİ...

Melike Acar

www.melike@laman.com.tr

KÜLLENMİŞ ZAMANLARIN ARDINDAN **Bülent Karaköse**

ÇOCUKLUĞUMUN KOMİKLERİ VE TRAJİKLERİ

- Neden ağlıyorsunuz teyze?
- Ağladığımı nereden çıkarıyosun yavrum, bunlar sevinç gözyaşları...

Bu hüzünlü repliklerin Tepebaşı Yazlık Sineması'nın yıldızlı gökyüzüne doğru uçuşup kaybolacaklarını, bin bir kötülüğe maruz kalarak ayrılan filmin 'esas kız'ı ile 'esas oğlan'ının filmin nihayetinde yeniden bir araya gelerek bizlere 'mutlu son' yaşatacaklarını bilirdik...

Sıcak yaz akşamlarında Tepebaşı Yazlık Sineması'nda (şu an yerinde yeller esmekte) "iki film birden" izlemek mümkündü. Biri Ediz Hun'lu, Hülya Koçyiğit'li bir melodrama, diğeri Cüneyt Arkın'lı, Serdar Gökhan'lı bir avantür...

Dört bir yanı briketle örülü, kaba sıvası bile olmayan Tepebaşı'ndaki yazlık sinemaya kimi zaman ailelerimizle, kimi zaman ise mahallemizin 'güvenilir abilerinin' paçalarına ya da 'güvenilir ablalarının' eteklerine tutunarak giderdik.

İstanbul'un orta yerinde yaşayıp da, haftasonlarında ya da halk günlerinde sinemaya gitmemek olur muydu?

Gong Sineması Tepebaşı'ndaki Aynalıçeşme Mahallesi'nde çift girişi olan bir pasajın alt katındaydı. Sinema havalandırma tertibatından yoksun olduğu için mahalle halkı tarafından yaz aylarında oraya gitmek pek tercih edilmezdi.

Gong Sineması'nın kapısında bilet kesen eski Yeşilçam emekçilerinden **'Arap Celal Amca'** dan başka-

Hulusi Kentmen, Nejdet Tosun, Mürevvet Sim, Cevat Kurtuluş

sı değildi. Arap Celal Amca sinemanın kapısında bilet keserken, bizler ise onun da rol aldığı filmleri izliyorduk. Bu durum çocuk zekâmızda şaşkınlığa yol açmıyor değildi. Acaba, Arap Celal Amca "iki hayat birden" mi yaşıyordu?

70'li yılların ikinci çeyreğinde memleketin iktisadi istikrarsızlığı Türk sinemasına da yansımış, Yeşilçam'daki film yapımcılarının rotasını masrafı az, seks komedilerine yöneltmişti. **"Parçala Behçet", "Ah Deme, Oh De", Hasan Almaz, Basan Alır"** içerikten yoksun, bayağı, çocuk yüzlerimizi kızartacak kadar basit bazı filmlerin isimleriydi bunlar. Genelde film afişlerinde gözleri yuvalarından fırlamış, ağzından salyalar akan, pala bıyıklı yarı çıplak bir erkek, yatakta ise tüm şehvetiyle kollarını açmış , etine dolgun, iri göğüslü, geniş kalçalı çıplak bir dilber yer alırdı. O yüzden ailelerimizle Beyoğlu'ndaki bir çok sinemaya gidemez olmuştuk.

Zerrin Egeliler, Seher Şeniz, Zerrin Doğan, Figen Han, Feri Cansel... Yeşilçam Sineması'nın o dönemki seks ilaheleriydiler. Çoğunun hayatı trajik sonla-

la nihayete erdi; kimi öldürüldü, kimi intiharı seçti, kimi uyuşturucu batağında boğuldu... Kimler geçmemişti ki yatak odalarından... Partnerlerinin bir kısmı sonradan dine döndü, bir kısmı rahmetli oldular; bir kısmı ise **Nebil Özgentürk**'ün **'Bir Yudum İnsan'** isimli belgeselinde kendilerini aklayıp, günah çıkarma fırsatı buldular.

Yazar ağabeyim **Cihan Demirci** 80'li yıllarda birçoğuyla söyleşi yapma fırsatını yakalamıştı. Söyleşilerini ve o döneme ait araştırmalarını 2001'de yayımladığı **'Araya Parça Giren Yıllar'** isimli dokümanter kitabında toplayıp, dönemin karanlık içyüzünü okurlarıyla paylaşmıştı...

Yeşilçam seçimini doğru mu, yoksa yanlış mı yapmıştı bilmiyorum, ama günümüzde Yeşilçam'ın o günlerini Türk Sinema Tarihi'nin kara sayfalarına kazıyan birçok sinema eleştirmenine rastlayabiliriz.

Yeni yüzlerin gelmesi Yeşilçam'ın çehresini epeyce değiştirmişti. Bayağı senaryolara yüz vermeyen namuslu sinema emekçilerini Beyoğlu'nun arka sokaklarında artık çok sık görür olmuştuk... Cevat Amca (**Cevat Kurtuluş**), işsizlikten satranca daha çok vakit ayırıyor, Mürüvvet Abla (**Mürüvvet Sim**), Saray Sineması'nın (Güzelim Tarihi Saray Sineması geçtiğimiz aylarda yıkıldı; yerine alışveriş merkezi inşa ediliyor.) pasajındaki küçük dükkânında piyango bileti satıyor, Necdet Amca (**Necdet Tosun**), sinemada olduğu kadar tavlada da ne kadar hünerli olduğunu arkadaşlarına gösteriyor, Sami Amca (**Sami Hazinses**) iyi bir iş çıkar umuduyla Kalyoncukulluğu'ndaki evinden ağır adımlarıyla her sabah Yeşilçam'ın yolunu tutuyordu...

Daha burada ismini saymakla bitiremeyeceğim ve çoğunun yaşamının zorluklar içinde geçtiğini gözlemlediğim çocukluğumun komikleri artık yoklar.

Onlar komiklik uğruna seyircilerinin, sevenlerinin pantolonlarını indirmediler; Engelli insanları sahne şovlarına alıp rencide edici davranışlarda bulunmadılar. Komiklik'in ciddi bir sanat olduğu düsturuna erişmiş Yeşilçam mutfağının, arka bahçesinin gerçek emekçileriydi onlar. Kimi aşçı, kimi bahçıvan, kimi hizmetçi, kimi şoför, kimi garsondu... 'Devletin Sanatçısı' olarak değil, 'Halkın Sanatçısı' olarak bu dünyadan göç ettiler.

Yüzümüzde çocukluğumuzdan kalma küçük bir tebessüm izi varsa, bunu onlara borçlu olduğumuzu düşünüyorum...

BAŞKA BİR MERKEZ

Mayıs ayında yapılan ve benim de davetli olduğum 2. İstanbul şiir festivali sırasında, çocukluğunu Avusturya'nın Graz şehrinde geçirmiş olan genç gazeteci hanım, bana anadilimde, yani Almanca, İstanbul'un kültür başkenti olmasıyla ilgili kişisel olarak ne düşündüğümü sordu. İstek üzerine cevabımı, sonradan Türkçe'ye çevrilmek üzere İngilizce verdim. Bütün metropollerin analarından bir olan İstanbul'un, nehir kıyısında durmuş, rüzgarda saçları uçuşan İstanbul'un, bence böyle bir adaylığa, böyle bir sıfata hiç ihtiyacı yok. Ama zamanı geldiğinde İstanbul, şimdiden gözler önünde olan özelliklerini herkese gösterecektir. Avrupa merkezci bakış açısında bir kenar mahalle olarak görülen İstanbul, bugün sanat ve kültürün bir başka merkezidir, hem zamansa hem de mekânsal olarak son derece yaratıcı bir labirenttir.

Gelecek 3 yıl içinde toplam 3 Avrupa şehri kültür başkenti olacak: Eski bir AB üyesi Almanya'yı temsilen, benim de doğum yerim olan, yarım milyonluk Essen şehri, AB'ye yeni katılan ülkeleri temsilen, 160.000 nüfusuyla Macaristan'ın beşinci büyük şehri Pécs ve özellikle, karmaşık ekonomik, politik, hukuksal ve bürokratik yapısıyla AB'nin dışından bir şehir: İstanbul.

Avrupa Kültür Başkenti 2010 gibi muazzam bir sıfat için İstanbul Aristo'nun dört temel elementinden esinlenebilir: tarihi yapılar ve kültürel miras nedeniyle "toprak", Boğaz, Haliç, Marmara Denizi ve Adalar nedeniyle "su", minareler, kiliseler, sinagoglar, dini çok renklilik ve hoşgörü nedeniyle "hava", gençlik, teknoloji, futbol ve modern sanatlar nedeniyle de "ateş". Acaba Avrupa kültürel köklerini yeniden mi keşfediyor?

Bu arada ben başka bir şeyi merak ediyorum: Türk Kültürü hakkında Almanya'da hâkim olan görüş, çok özel istisnalar dışında tabii, neden ağırlıklı olarak bir taşralılık, çoğu zaman demodelik, bazen köylülük, kısmen egzotiklik ve bazen de geri kalmışlık

"RÜZGARIN FİLİ"

SEÇKİSİZ/DERGİSİZ-

Ankara'dan bir seçki çıkıyordu: 'Tan Edebiyat'.
Edebiyat/şiir ortamımızda bir çok dergi ve seçki çıkıyor. Hepsi de gerekli. Hepsine saygım var. Hepsini ayrı nedenlerle, ayrı ayrı seviyorum. Herkesin, her kişi ve grubun farklılığına, rengine saygı duyuyorum. Ama, 'Tan Edebiyat'ın yeri başka. Bu seçkinin duruşu, sunuluş biçimi, içerik seçimi, bir araya getirdiği isimler, işlediği konular, bana hep yakın geldi. Bunu, saygıdeğer A.Kadir Paksoy'a birçok kez ilettim.. O güzelim seçkide, zaman zaman şiir yayımlama onurunu da yaşadım. İstedim ki, bu güzel biçem/anlayış unutulmasın. Vefa olsun! Dergiyi çıkaranın anlayışı/yapısı, çıkardığı dergiye yansıyor zaten. A.Kadir Paksoy'un; şiirindeki insanilik, hayat içilik, güzelce/hakça duyguların sözcükleri saran örgüsü, yürekten ve yürekli duyarlılıklar, katı olmayan imge yapısı, sahici söyleyişler, iyi insanların mahcup hayat kavrayışı, yurttaşın gündelik yaşantı içindeki seyrüseferinden ince yansımalar, yapıntı olmayan yaklaşımlar, biçemindeki şiir içi ve yalınlık, dingin ve içtenlikli akış, kibirsiz ve saygın bir şiir yaratıyor. Bu, bir sevgi ve dinginlik şiirini belirginleştiriyor. Paksoy'un bu özelliği, çıkardığı seçkide aynen gözüküyor.

'Tan Edebiyat'ın sayfalarında; Azer Yaran'dan, şair Bülent Ecevit'e, İsmet Kemal Karadayı'dan Muzaffer Buyrukçu'ya, Vecihi Timuroğlu'ndan Berin Taşan'a, İlhan Erdost'tan Muzaffer İlhan Erdost'a, Fahrettin Koyuncu'dan Hidayet Karakuş'a, Ahmet Uysal'dan Tan Doğan'a, Oğuz Tansel'den Hasan Mercan'a, Fikret Otyam'dan Nusret Kemal Otyam'a, Tevfik Fikret'ten Remzi İnanç'a, Ahmet Özer'den Mehmet Güler'e, Ahmet Say'dan Vedat Günyol'a, Tahsin Şimşek'ten Günay Güner'e, Ruhi Su'dan Asaf Koçak'a ve daha nicelerinin isminin geçtiği, yazdığı/yazıldığı ya da konu edildiği geniş bir ilgi, duyarlık ve vefa ekseni var! Bunun yanında; Küreselleşme ve Son Çeyrek Yüzyıl Türk Şiiri, Tarih Bilinci ve Edebiyatçının Sorumluluğu, Hasan Mercan'ın Ardından, 'İlhan'layız, İlhanlarlayız', Batı'nın İki Yüzü ve Orhan Pamuk Olayı.. vb. bir çok başlık altında konuların işlendiği özgün ve temiz bir şiir penceresi bu..

OLARAK KENAR MAHALLE

Tobias Burghardt

izlenimi içeriyor? İki milyondan fazla Türk kökenli insan yaşıyor burada, bunların üçte biri Almanya doğumlu, anne babaları, büyükbabaları ve büyükanneleri yıllar önce göçmen işçi (eskiden "misafir işçi" denirdi) olarak ya da sığınmacı olarak gelmiş olan, ikinci ve üçüncü kuşak, büyük oranda Alman vatandaşı olmuş durumda.

Mesela İstanbul'da, Berlin, Frankfurt, Essen ya da Stuttgart'takine oranla çok daha az türbanlı insan gördüm. Bunu sadece örnek olsun diye söylüyorum. Ya da bir başka açıdan: 1973 Frankfurt doğumlu, Türk-Arap Alman komedyen **Kaya Yanar**, birkaç yıl önce oldukça sevilen bir etnik komedi dizisi yapıyordu: *"Was guckst du?!" (Ne Bakıyon?!)*. Dizide sık komik bir ehliyet kursuyla ilgili skeçler oluyordu. Fahrschule Yıldırım. (Yıldırım Ehliyet Kursu). Kurs Almanya'nın ortayeninde kurulmuş küçük Anadolu modeli gibiydi. Nacak orada gösterilen son derece komik kurgusal hikâyeler, Almanya'nın bir çok şehrinde bulunan Trük ehliyet kurslarında kısmen gerçekten de yaşanıyordu. Yani dizide olduğu kadar direksiyon başında da sık sık türbanlı kadınlar görüyordunuz.

Bir başka deyişle: İstanbul ve onun uykusuz modernitesi, şiiri ve zekâsı henüz Türk kültürünün Avrupa'daki imajına dahil değil, özellikle de Almanya'da. Acaba, gelecek yıl onur konuğu olarak Türkiye'yi ağırlayacak olan Frankfurt Kitap Fuarı'nın, Türk edebiyatını, tarihini, sanatını, şiirini ve kültürünü tematik ağırlık olarak işleyecek olması bu imajı bir parça olsun değiştirebilecek mi? Bunu en azından şiddetle umut ediyorum, çünkü özellikle Almanya ve Avrupa Birliği, Türk yazarlarla, sanatçılarla ve şairlerle gerçekleştirilecek yoğun, verimli ve özgün kültürel bir diyalogu, ki bu, 21. yüzyılın başlarında, Boğaz'dan dinamik, yaratıcı ve helezonik bir esinti getirecektir, içtenlikle ummakta ve beklemektedir.

İrfan Yıldız

YAYINSIZ ŞAİRLER! AYAĞA KALKIN!

Şiir adına söz alanlar, seçki ya da dergi çıkaranlar, hesapsız kitapsız olmalı. Piyasa mantalitesinin dışında kalmalı. Bir şey bekleyerek, şunun için bunu/bunun için şunu hedefleyerek çıkmamalı şiir yayını. Statü ve konum arayışı olmamalı. Derece-kademe atlama hesabı olmamalı. Doğası neyse öyle ortaya koymalı kendini. Elmaysa elma, kirazsa kiraz, çamsa çam olmalı! Bütün kurnazlıkların, bütün tuzak kurmaların, bütün kumpasların, bütün gizli hesapların dışında olmalı. Ve, meccanen bir ruh taşımalı. Şaman'ca, Yalvaç'ça, Yunus'ça, Yoksul'ca düşünmeli, duymalı yüreği. Bir bedel isteği olmamalı. Bir bedele karşılık olmamalı. Şiirin bedeli nedir ki? Hayatın bedelidir şiir! Öyle değil mi? Ben, naçizane ve acizane şiir benliğimi/duygu ve düşüncemi böyle koydum ortaya. Şair imgemde bu var. Ben belki de, bu algılayış biçimim nedeniyle; bu insani yalınlığı, içtenliği, duruluğu, hesapsız kitapsızlığı gördüğüm için bu denli yakın buldum 'tan edebiyat'ı...

Dergi ya da seçki çıkarırken; ünlü ve kariyerli(nasıl oluyorsa) şairlerden ve yazarlardan zorlama demetler yaparak, okura fiyakalı bir sunum yapabilirsiniz. İlgi de görebilirsiniz, iyi (nasıl oluyorsa artık) bir satış da yapabilirsiniz. Bütün bunlardan ne olur ki?! Benim en çok sevdiğim dergi ve seçkiler; okurlarına postayla ulaşan, yalnızca kendisini iletmek için çıkan, yurdun her yerinden çıkıp her yerine dağıtılan, ya elden götürülen, ya birisiyle gönderilenler... Postadan geldiğinde, karşılıklı sevinilenler... Elbette, bu biçemdeki sevinç olgusunu, bir takım tumturaklı (!)-azametli (!) kişi ya da gruplar küçümseyebilirler(!)... Ama, şiir zaman gibidir. O kibirli, tumturaklı(!), azametli (!)leri yer durur işi gücü... Siler durur, zamanın karatahtasında yazılı olan bu gibileri... O nedenle, Yunus'lar, Karac'oğlan'lar, Âşık Veysel'ler sonsuza değin, diğerleri ise kibirlerinin/gururlarının/kasıntılarının sevimsiz süresince var olurlar... O yüzden, hayat'ın, doğa'nın gizli bilgisi ve gizli soluğu olan, denizdeki/ırmaktaki çakıl taşı denli yalın, ama gerçek bir olgu olan şiir, kendi dışında olanı atar, kendine yabancı olanı atar, şiirin kardeşi zaman da bu gibileri silip durur işi gücü...

Neyse.. Konu dağıldı, toparlayalım: Kanımca; kuşatılmış ve kırtasiyeye (bürokrasiye) dönüştürülmüş olanın ve alanın dışında, ayrı ve iyi bir pencereydi 'Tan Edebiyat'! Kişilerini ve konularını özgürce, takıntısız ve rahatça seçiyordu. Bu önemli bir durum. 'tan edebiyat' penceresi, şimdilik kapanmış gözüküyor. Ama, ben kapandığına inanmak istemiyorum. Kapansa da, şiir evinin penceresi, her zaman yeniden açılmak için kapanır. Yani, kapanmaz!

(Bu arada; dergi ya da seçki çıkarmayarak, "hımbıl hımbıl" oturan şairler utansın; utanmazlarsa, düşünsün, tedirgin olsun, kaygılansın! Dergi ya da seçki çıkarmadan, yayıncılık yapmadan, "sözünün, söyleminin, biçiminin, biçeminin, edasının, şairlik ruhsatının" bedelini ödemeden, âlemde gerile gerile gezmek yok abiler! Söze tasarrufta bulunmak ruhsatı, çok pahalı bilesiniz! Söz ola pişe ateşte; can ola, yanmaya ateşte!

İyi şiir söylemek istiyorsak, dergilerin/seçkilerin fırınını yakmalıyız. Biz, Anadoluluyuz. Ekmeği pişkin severiz, somunu pişkin, simidi pişkin; mısırı fırında severiz, fasulyeyi de. Elmayı bile fırına atarız biz. Sözü de pişkin severiz. Şairi de! Çiğ sözlüler, ham ervah bizden olası değil. Biz, "Yunus" severiz!)

İşin sonunda dostlar, derim ki: Tan'ınız kararmasın! 'tan'lar ağarsın! Kalın sağlıcakla!

BİR GIRGIR EFSANESİ

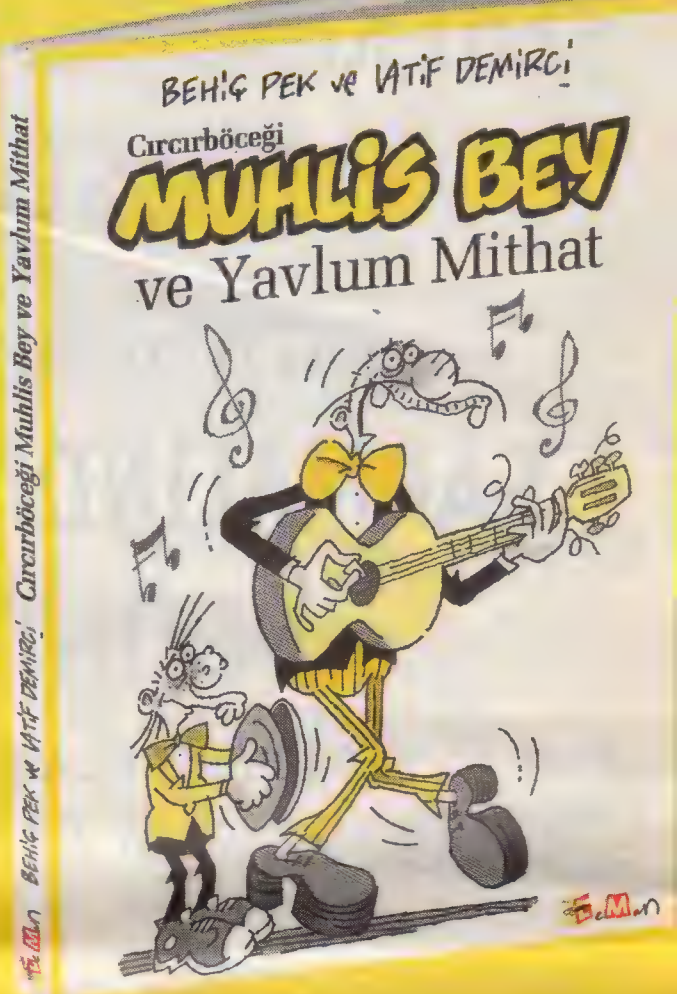

Tüm satış noktalarında ve Gazete bayiilerinde

haticeozhay@gmail.com **Hatice Özbay**

NAZLI ERAY'IN YENİ KİTABIYLA DÜŞSEL KURGLAR SARMALINDA GEZİNTİ

Nazlı Eray'ın Merkez Kitapçılıktan çıkan son kitabı 'Farklı Rüyalar Sokağı' ile başlayan sohbetimiz, siyasete de uzandı.

Nazlı Eray'ın yine fantastik bir kitabının piyasaya çıktığı duyumunu aldığımda Merkez Kitapçılığı arayıp yazar ile buluşmak istediğimi söyledim. Yetkililer, Nazlı Eray'ın İstanbul'a geleceğini ve notumu ileteceklerini söylediler. Gün geldiğinde Kalamış'ta buluşmamız yazar için sürpriz oldu. O her zamanki içten, güler yüzü, samimiyeti ile "Aaa neden söylemedin bizim yıllar öncesinden tanıştığımızı?" Dediğinde özlemle sarıldık. Onu yıllardır sevgi ve saygı ile takip ettiğimi, inanılmaz düş gücünü nasılda büyüttüğünü, bunu okurlarına sevgiyle geçirdiğini konuştuk. Nazlı Eray, romanlarında ve öykülerinde düşsel olanla gerçek olanı ustaca harmanlıyor. Okuruna farklı bir dünya kurup, bunu da inandırıcı kılıyor. "Farklı Rüyalar Sokağı"nda da, romanın içerisinde uzun bir yolculuk yapıp, içinde yaşayıp, başka bir kapıdan çıkıyorsunuz. Farklı dünyalardan gelen insanların fantastik bir dünyada buluştuğu bir olay örgüsü içinde, Ankara'dan İstanbul'a, Buenos Aires'ten Avrupa'nın birçok ülkesine uzanıyor bu yolculuk.

Hem tarihi bir belge hem de geçmişe gidip gelmelerle bu kitapta da başarılı sıçramalarla dolu bir yolculuk var.

Aslında bu kitap bir kadının sıçramalarla dokunulan biyografisi. Gecenin içinde, gündüzün başladığı yerde... Eva Peron'u bulmak. Eva Peron burada başkişi diyebiliriz.

Kadının sıçraması bilinçli bir sıçrama mı?

Onu bilemiyoruz, çünkü Eva Peron tahsilli bir kadın değil. Hayat ona çok tuhaf sürprizler hazırlamış. Bir kadın olarak bu bakımdan Evita benim çok ilgimi çekti. Olağanüstü yoksulluklarla geçen çocukluğu, gayri meşru bir çocuk oluşu. Hiçbir zaman babayı görmüyor, bilmiyor. Üçüncü sınıf filmlerde oynuyor. Bir dergi kapağında çıkabilmek için fotoğraf stüdyolarında gidiş gelişleri, hayatta tırmanmaya çalışmaları... Derken Radyo Belgrano olayları. Radyo Belgrano'da onun sesi anlaşılıyor. Evita'nın konuşması, hitabeti, kimi zaman bir kanarya, kimi zaman bir panter melodisi gibi. Kimi zaman haykırıyor, kimi zaman duygu dolu etkileyici. Belki o anda onu fark etmiyor. Her insanın ilk doğuşu vardır ya, yeteneğinin doğuşu. Çok iyi bir hatiptir Evita.

Bunu kitapta vermişsiniz zaten.

Evet tabi, birden bire kendini diktatör Peron'un karısı olarak buluyor. Evita'nın ikinci hayatı başlıyor. İlk önce alışamıyor aslında bu duruma, zorluk bile çekiyor. O zamana kadar ona verilmeyen o şaşaa, debdebe, her şey Evita'nın oluyor. Günde yirmi saat çalışıyor ve çok kısa bir süreç bu, yedi yıl sürebilmiş. . Konuşmaları, o halka hitabeti, Peron'la Casa Rosada'nın o pembe evin balkonundan yaptıkları, milyonlar toplanıyormuş. Onları coşturuyor., gömleksizlerle, işçi sınıfı arsında ki olağanüstü ilişki, dikiş makineleri dağıtıyor, protezler, evler dağıtıyor, arabalar dağıtıyor. Evita bir yerde çocukluğunda ve ilk gençliğinde kendine verilmemiş her şeyi insanlara vererek, insanların yaşamını bir nevi güzelleştiriyor. Peron'un iyi bir yanı. O diktatörün, halka serinletici ve mutlu edici bir yelpazesi gibi bir şey aslında Evita.

Tabi Faşist bir lider Juan Pero'un eşi...

Zaten Peron ve Evita bir arkadaş gibi, onların arasında cinsellik olduğunu da sanmıyorum son yıllarda. Çünkü Evita kendi farkında değil ama hasta, söylenmiyor da.Belki 1951 yılında Amerika dışında, kanserde bilinen ve tedavi edilebilen bir hastalık değil. Tabi bu kısım çok hazin, Evita'nın birden bire halsizleşmeye başlaması, hastalanışı ve bütün onu seven kitleler tarafından paylaşılan ölümü.

Bunlardan dolayı bu kitapta, Evita'yı ana karakter olarak görüyoruz.

Böylece, Evita bizim ana karakterimiz gibi meydana çıkıyor, çünkü güçlü bir karakter.

Ölümünden sonra mumya olayı da çok enteresan. Doktor Perdo Ara, iki yıl mumyaladıktan sonra, yirmi iki yıl saklanması olayı...

Evet, doktor o mumyaya bağlı, bir nevi kendi yarattığı bir şey gibi görüyor. Ona bir düşkünlüğü var. Belki bir bebeği sever gibi. Belki onun bir zamanki canlı halini tahayyül ediyor. Ondan bir film bile olabilir. Her halde Arjantin'de bu olaylar tabu olduğu için böyle filmler yapılmamış ama yapılabilir.

Geçmiş, mumyalama derken bir de bilimin üzerinde çalıştığı klonlama olayını işlemişsiniz romanda. Daha önceki kitabınız *"Aşk Artık Burada Oturmuyor"*da daha koyun Dolly yoktu ve sizin kitabınızda klonlama olayı vardı, bu metafizik öngörü mü?

Evet, o zaman Koyun Dolly yoktu, ama şimdi var.

"*Farklı Rüyalar Sokağı*"nda da klonlama olayları var ve çok ilginç. Adamdan alınan hücrelerle ortaya çıkan Mehmet Ali Bey farklı bir adam, diğerleri de öyle.

Evet başka bir adam çıkıyor, kaza oluyor. Mehmet Ali Bey'in klonu otuz yaşında, hiç dünyayı bilmeyen, muhteşem yakışıklı, dalgın ve onun hayatı ile ilgilenmeyen biri, bunlar da gerçekleşecek.

Makbule hanımı da dikkate almayan biri..

Saygısız değil ama saygılı kaçıyor gidiyor bu adam.

Yazarlık sürecinize baktığımda çok uzun zamandır yazdığınızı görüyoruz. İlk kitabınız 1976 yılında çıktı, bu gün 2007 yılının ortalarındayız, otuz bir yıl içerisinde 28 yapıt var ortada. Yani hemen hemen her yıl bir kitabınız okurlarınızla buluştu. Bundan öncede henüz ondört yaşında iken yayınlanan öyküleriniz var.

Evet her yıl bir tane. Yayınlamadığım iki kitabım vardı, "*Eski Suadiye*" ile yirmidokuz ediyor, "*Bir Kadeh Yıldız Olur musunuz*" diye bir oyunum da vardı, bununla da otuz ediyor. Demek ki her yıl bir kitap oluyor.

Bu arada basılmamış kitapları da öğrenmiş olduk. Bu üretkenliği ve düş gücünün bu kadar parlak olmasını nasıl açıklayacağız?

Aslında yılda sadece bir buçuk ay yazıyorum. Basılmamış ama "*Eski Suadiye*" den belli bölümler alıp diğer kitaplarımda kullanmışımdır. Mesela, "*Kız Öpme Kuyruğu*" nda ki ananaslı bölüm, Havai bölümü, ama yine de kendi kendine duran iki kitap.

Bir de çocukluğunuzu geçirdiğiniz Tepebaşı'nı anlatan benim de çok sevdiğim *"Beyoğlu'nda Gezerken"* isimli kitabınız var. Bu tür kitaplara devam edecek misiniz?

Aa evet, Şişhane Yokuşu'nu anlatır, gü-

Fotoğraflar: Sinan Göksel

zeldir. Birde "Yazarların İstanbul" unda yazdım "Benim İstanbul'um". O da Merkez Kitaplardan çıktı.

Sizin kitaplarınızın diğerlerinden farkı hazır yaşanmışlıkları yazmıyorsunuz? Kitaplarınızda bir gerçek üstücülük hakim.

Benim roman anlayışım bu, modern roman, büyülü gerçekçilik benim yazdığım tür. Olmadık, dümdüz bir çöldesin, hayat platformunda yürüyorsun. Orada birden bire veya yavaş yavaş bir dünya kurgulamak, bu kurgunun içine yavaşça kişilerin girmesi, kapılardan, yollardan, koridorlardan, bu kurgunun içinde rüyaların ve yoğun gerçeklerin olması... Ama şu anda, şu saatte, dünyanın şu tarihinde ki olaylar olamayabilir. Başka bir dünya yaratıp onun kurallarını kendim koyup, ama bunu çok inandırıcı kılıp, sizleri bir kapıdan içeri alıp okurlarımı, bütün bu olaylarla da etkileyip, her şeyi inandırıcı kılıp, yaşatıp sonra artık bir başka kapıdan da dışarıya bırakmak ben bu olduğuna inanıyorum.

Sizin okurunuz olarak benim de gözlemlerim, gerçekten bu konuda çok başarılı olduğunuz yönünde. Kitaplarınız İngilizce'ye, Almanca'ya çevrildi, Amerika'da yayınlandı. Hatta öykülerinizden birisi Angelo Savalli tarafından İtalya'da sahnelendi, Sera Yılmaz'da oyuncu bu oyunda. Gelecekte Avrupa'da veya Amerika'da sahnelenecek yada başka dillere çevrilecek eserleriniz ile ilgili hazırlıklar var mı?

İtalyan yönetmen **Angelo Savalli** "*Monte Cristo*" ve "*Rüya Sokağı*" adlı iki öykümü oyunlaştırmış, tiyatro oyunu. İki yıldan fazla oldu hala kapalı gişe oynuyor oyun. Davet ettiler beni gittim, olağan üstü idi. Çok mutlu oldum, çok güzel yapmışlar.

Peki bir Türk yazarının öykülerinin İtalya'da oyunlaştırılıp, üstelik de iki buçuk yıldır kapalı gişe oynamasını nasıl karşılıyorsunuz?

Çok olağan üstü bir şey bu. Angelo Savelli bana dedi ki "Herhalde sizin bütün hikâyeleriniz Türkiye'de oyunlaştırılmıştır!" Hayır, böyle bir şey yok. Ben sesimi çıkarmadım tabi... Angelo Savelli tesadüfen rastlıyor benim adıma ve kendisi İngilizce bilmiyor, Türkçe bilmiyor. İtalyanca'ya da çeviremiyorlar da, İtalyanca satır satır anlattırıyor birkaç hikâyeyi. Ondan sonra çeviriyorlar veriyorlar tabi. Fakat o ikisine tutuluyor. "*Monte Cristo*", "*Ah Bayım Ah*"ta ki bir öykü ile "*Aşk Artık Burada Oturmuyor*"da ki "*Rüya Sokağı*"na.

"*Aşk Artık Burada Oturmuyor*" da, verdiğiniz gibi, özel yaşamınızda da Marilyn Monroe hayranlığı seziliyor.

Evet seviyorum, naif bir kadın. Angelo Savelli muazzam bir **Marilyn Monreo** yapmış. Marilyn Monroe Rüya Sokağında akşam olurken ve kadının sevgilisi kaçmış üzülür, kadın sahnede akıyor onu nasıl yaptıklarını anlamadım. Ayakta dakikalarca alkışlıyorlar onu ve ağlıyorlar.

Öyküleriniz de ondört dile çevrildi...

Şimdi çok daha fazla,

Hangi dillere çevrildi?

İngilizce, Almanca, İtalyanca, Fransızca, Urduca, Arapça, Çekçe, İbrani'ce, Hintçe, İsveççe ve daha birçok dillere çevrildi. Japonya'da bir öyküm var, eskiden çevrilen. İsterim Japonya'da okunsun kitaplarım ilgilerini çeker onların. Kitap fuarlarında rastlıyorlar bir tesadüf olarak çevriliyor. Bunda benim hiç katkım yok. "*Orpfée*"de öyle... Çevirmen **Robert Finn** hem Türkolog, hem de Amerika'nın sefirlerinden biri. En problemli günlerinde okuyor. Afganistan'da, Tacikistan'da Büyük Elçi iken okuyor. Bana ulaştı, "Bu kitap bana meditasyon gibi geldi. En zor günlerim de okudum ve İngilizce'ye çevirmek istiyorum" dedi. Ben de kabul ettim. Romanım "*Orpheus*" adıyla ABD'de Austin Univercity Press tarafından yayınlandığı hafta 400 tane satılmış. Bu müthiş bir şey, çağırdılar ama gidemedim Amerika'ya. "Yeni kitabınızı bekliyoruz" dediler. İmparator çay Bahçesi'ni çok servim keşke o çevrilse..

Artık Türkiye'de de yazar ajanları var. Onlarla çalışmıyor musunuz?

Var olabilir tabi.

Bu ajanlar sayesinde artık Türk Edebiyatı da uluslararası platforma taşınacak gibi görünüyor...

Keşke... Bizim edebiyatımız çok güçlü bilmedikleri ve okuyamadıkları için taşınamıyor.

Türkiye'de yazarlar, şairler zor koşullarda, üretiyorlar. Yazarlık ya da şairlik meslek olamadı. Halide Edip Adıvar, Nezihe Meriç, Orhan Hançerlioğlu gibi isimler de öğretmenlik ya da memurluk yaparak geçimlerini sağlamışlar yıllar geçse de durum değişmedi.

Hikâyeci bir yerde çalışıyor, çocukları var. Yazdıklarını yayınevine bastırmak için uğraşıyor ya da bastırmış. Şair meyhane köşesinde şiirini yazmış... Bu insanlar nasıl Amerika'ya gidebilir? Paris'e veya Frankfurt Kitap Fuarına... Yazarlar arsında da mutlu azınlık var aslında. Gidebilenlerin de belki hepsi yetenekli olanlar değil.

Geçmişte gazetecilikle uğraşan yazarlarımız da vardı. Oktay Akbal, Peyami Safa, Tarık Dursun K. Tahir Hüsnü gibi...

Tahir Hüsnü benim dedem. İstanbul Gazetesinin de başyazarıydı. Derinliği olan insanlardı.

Sizce Türkiye'de kültür emperyalizmi var mı?

Var ve kötü tabi...

Yazarın ürettikleri ile kazanmasının zor olduğu bu dönemde kitap okuma oranının az olmasını neye bağlıyorsunuz?

Kitaba sarılma durumu yok. Eğitim diyorum. Kitap okuyan çok iyi okuyor. Ben bu konuda çok şanslılardanım aslında. 12 yaşında okurumda, 70 yaşında okurum da var.

Yaklaşan seçimler arifesinde biraz da siyaset konuşalım. Oniki yıl chp parti meclisi üyeliği yaptınız. Nazlı Eray2ın politik yaşamında en üst nokta CHP Parti Meclisi üyeliği mi?

Ben evet oniki yıl parti meclisi üyeliği yaptım. Tüzük olayında Deniz Baykal ile ters düştüm. Geçirilmek istenen tüzüğü anti demokratik buldum, çekimser kaldım. Hatta ret vermek istiyordum. Tabi bu şaşkınlık yarattı. CHP Parti Meclisi üyesi Nazlı Eray, açık oyla genel başkanın geçirmek istediği tüzüğü onaylamıyor. Tabi bir daha parti meclisi listesine giremedim. Girmeyince de zaten politikanın dışında kalıyorsun. Bu beni üzmedi. Milletvekilliği adaylığında, kadına harikulade bir anahtar veriliyor. Her seferinde harika buzdan bir anahtar verildi bana. Listeler yapılıp seçime gidildiğinde birde bakıyorsun avucunda bir yudum su, hiçbir kapıyı açmıyor. Seviyordum politikayı ama bir süre sonra bana da bıkkınlık geldi.

Eğitimli, kültürlü birey ve yazar olarak mecliste olsaydınız, ülkeye mutlak katkılarınız olurdu diye düşünmekteyim, eğer siz milletvekili olsaydınız öncelikle neler yapardınız?

Hatice Özbay, Hasan Fehmi Güneş, Nazlı Eray

İlk etepta dört şey bile yapsam yeterliydi. MEB. İle iletişim kurardım. Okuma derslerine önerilerde bulunurdum, yaratıcı yazın konusunda, Bunlar Workshop'lar... Hiç para da gerektirmez bunlar. Çevirileri önemserdim, şimdi TEDA'yı kurdular TEDA'nın yurt dışında çevrilen eserlerin ses getirmesi için, ajanların nasıl ayarlanacağını söylerdim. Bu üçü bile yeterli. Yazar olarak otuz yıldır bu işin içindeyim. Partide bunlar olmadı ama yapmak isterdim.

Ülkenin gidişatını nasaıl görüyorsunuz?

Çok karışık görüyorum. Apar topar seçim yapılıyor, kanunlar geçiriliyor. Cumhurbaşkanı orada rüzgârda geminin güvertesine tutunan bir adam gibi durmaya çalışıyor. Bunlar çok tehlikeli. Başbakan sakin ve dirayetli gibi davranmaya çalışıyor, bilmiyorum altında ne var? Kim ne için hazırlanıyor? Birleşmiş olan sağ tam böyle çamurdan yapılmış bir bebek gibi birden ayrılıverdi. Yaz ortasında seçim olması da çok kötü ve tehlikeli...

Ülkenin aydınlık bir düşünürü olarak, sosyal demokrasi mücadelesi veren bir insan olarak, öykülerine ders kitaplarında ter verilen bir yazar olarak Milli Eğitim'de ki gerici kadrolaşmayı nasıl yorumlayacaksınız?

Yeniden iktidara AKP tek başına gelirse, İmam Hatipleri öne çıkaracak. Onlara çok büyük imkânlar sağlanacak.

Sizce Türkiye gerçekten laik bir ülke mi?

Bu bir kaos, kendine özgü ve tehlikeli bir laiklik...

Bitirirken söyleşiyi yeni öyküler kitaplar var mı? Ya da ne zaman?

Yeni romanlar, öyküler oluşuyor. Ancak yeniden bir köşem olsun istiyorum gazetelerde.

"Düş İşleri Bültenleri" çok güzeldi ve ilgi ile izleniyordu..

Evet, yıllarca Güneş gazetesinde, Cumhuriyet'te, Radikal ve Akşam Gazetelerinde yazıyordum ve yine yazmak isterim...

Bu samimi söyleşiyi Sinan Göksel görüntüledi. Mutlaka Nazlı Eray'a sorulmadık sorularım kaldı, bir daha ki buluşmaya bıraktım onları da... Mutlaka Sevgili Nazlı, yeni kitaplar yazacak ve bende sizlerle paylaşacağım...

colette

***Vivet Kanetti**'den **Colette** hayranlarını sevindirecek güzel haber... **Colette**'in **'Caniko**'sundan sonra bu kez **'Caniko'nun Sonu'** kitabı **Vivet Kanetti**'nin berrak Türkçesiyle okurlarla buluşuyor. **Proust**'tan **Fitzgerald**'e, **Jean Genet**'den **Julia Kristeva**'ya birçok yazarı kendine hayran bırakan büyük çılgın ve edebiyat dehası **Colette** Türkçeleştirmeleriyle **Vivet Kanetti** adeta Türkiye okurlarının zihninde birşeyler açmak istiyor. **'Caniko**'da ki gibi **'Caniko'nun Sonu**'nunda yayınevi **Cadde**. Kapak çizeri de yabancımız değil. Yine **Ramize Erer**. Bu yaza damgasını vuracakmış gibi gözüken **'Caniko'nun Sonu'** yine en iyi **Vivet Kanetti**'nin yorumuyla okunur. O halde buyrun.*

Colette (1873-1954) ülkesinde hep okunmuştu ama, 80'li ve 90'lı yıllarda bütün dünyada yeniden keşfedilir, 20. yüzyılın en iyi "ihraç" edilen Fransız yazarı olur. Sadece son 10 yılda en az 10-15 biyografi ve inceleme... 2000'lerin başında da Julia Kristeva'nın "Dişi Deha" adlı parlak üçlemesi: Hannah Arendt (felsefeci), Melanie Klein (psikanalist) ve Colette (edebiyatçı).

Colette'in yeni bir çağda uyandırdığı ilgi muhakkak ki rastlantısal değil. Türkiye'deki okur, yazar ve eleştirmenlerin Colette'e uzun süre lakayt kalışları da (Azra Erhat, Selim İleri, Tahsin Yücel birer istisnadır) rastlantısal olmadığı gibi... Bazı alanlar var ki, oralara entelektüel merakla, gayretle kararlılıkla girilemez... Oralarda hayattan gelen temel, hayvani, hatta nebati bir ihtiyacın oluşması sanki şarttır...

Nedir o "koşullar" ki, bizleri Batı'dan, tam Batı olmayan bir iberik dilli dünyadan bu kadar keskince ayırabiliyor?

Niçin Türkiye'de feministler, edebiyatta trajiğin, yaşamaya ayak uyduramamanın, erken ölümün simgeleri Sylvia Plath ve Virginia Woolf'u bayrak edinmişlerdir de Colette'e uzun süre bakmamışlardır? Colette 81 yaşına varmış, şan şeref görmüş bir yazar olduğu için mi?

Colette olağanüstü bir üslubun yanısıra (belki onunla organik bir iç içelikte) hayatını emeğiyle kazanır hep. Edebiyatıyla, gazete yazılarıyla, editörlükle, tiyatro eleştirileriyle, senaryolarıyla, hatta Brecht'ten de önce reklam metinleriyle, hatta kendi kurduğu güzellik enstitüsüyle)... Bu kadarla yetinmez. Müzikhollere çıkıp göğsünü açar, 1912 yılında boks dersleri alır, üç kez de evlenir... Her iki kocası da çapkındır ama, Colette bu arada hayatı öğrenir: ilk eşini erkek kılığında dolaşın giren bir markiz hanım için terkeder, ikinci evliliği biterken kendinden otuz yaş küçük üvey oğluyla ilişki kurar ve bu ilişkiyi beş yıl sürdürür. Üçüncü ve son kocası gene kendisinden on beş yaş küçüktür! Daha tuhafı, bunları hırsla, başkaldırı adına değil, annesinin bahçesinden çilek toplarcasına, kendine tanıdığı "haz hakkı"yla yapar Colette...

Gün gelir, bir zamanlar sahnede çıplak sergilediği göğsüne akademiler, hükümetler, kraliçeler madalyalar asarlar... Colette'in hayatını Cocteau iyi özetler: "Birbiri ardına skandallar. Sonra herşey altüst olur, Colette idol katına çıkar".

Proust'ta derin hayranlık uyandırması, Cocteau'yu, Claudel'i, Gide'i, Mauriac'ı, Stefan Zweig'ı, Brasillach'ı, Sartre'ı, Beauvoir'ı, Le Clézio'yu sarsması, Pierre Louys'e "dahi kadın" dedirtmesi, Aragon'a şiir, Elsa Triolet'ye makaleler yazdırtması, genç Jean Genet'ye mektup döşetirmesi ("Sizi çok seviyorum Madame Colette"), genç gazeteci Walter Benjamin'ı ayağına getirtmesi, Scott Fitzgerald'in "okunması şart yazarlar" listesinde yer alması (bu ayrıntıyı Colette biyografilerinde değil, bir Fitzgerald biyografisinde keşfettim)... Bu değilse, nedir idollük?

Simone de Beauvoir, Amerikalı sevgilisi Nelson Algren'e yazdığı bir mektubunda der ki: "Colette, Fransa'nın tek b yük kadın yazarıdır, kastettiğim, hakiki bir büyük yazar."

Türkiye için Colette hâlâ biraz egzotik bir edebiyatçıdır... Bizler ki kadın veya erkeğiz, feministiz ya da değiliz eşcinsel ya da heteroyuz, moderniz ya da postmoderniz.. Ama bir noktada birleşiriz: günah duygusundan, azaptan arınmış hazzı edebiyata taşımayı nerdeyse "haram" saya rız... Bizler ki çok şey olabildik, ama pagan olamadık...

Ölümünden (1954) yarım asır sonra, Colette'in kendin ve eserini inşa edişinde hâlâ parmak ısırtan şey şu çekirdekte toplanır sanki: günah duygusundan temizlenmiş, tüm lezzetlere açık bir yolda gitme...

1937'de yazarlara "roman üzerine fikirleri" sorulurken Colette şu yanıtı verir: "Hiçbir zaman, salt hayal ürünü, her tür anıdan, çağrışımdan, bencillikten arınmış bir eser yazmadım. Yani kendimden, en iyi/ en kötü yanlarımdan kısaca benzerlikten kurtulabilmiş bir eser. Yani hakiki b roman. (...) Okuduklarımdır hakiki romanlar, yazdıklarım değil"... Bakarmısınız güvene! Kimseyi dövmeden, kendini apayrı bir yere koyuşa!

caniko' nunsonu

Birçok araştırmacıya göre erkeğe "seks nesnesi" olarak yaklaşabilmiş ilk yazardır, Colette... 1972 tarihli Marcelle Biolley-Godino'nun "Colette'te nesne-erkek" adlı kitabı, tümüyle bu konuya adanmıştır... Bana kalırsa Colette'in "nesne" gibi bakabildiği, erkekler kadar kadınlar ve hayvanlardı da... Kahramanları, çevresi, öz duyguları, hayatın tümü...

O güne dek Batı'da bu kadar "ihlilâlci", norm dışı bir bakışı kimsede göremeyiz. Daha ilginç olan, bu "ihtilâl"in Colette'te mücadele veya misilleme duygusuyla, hınçla değil, neredeyse kendiliğinden vücuda gelmesidir. Lezzetli şeftaliyi lezzetsizinden, iyi reçel verebilecek çilekleri diğerlerinden ayırdedercesine tartar Colette, erkeği, kediyi, kadını ve kendini.

Proust'un Colette eserlerine, alelacele yazılmış o küçüçük piyeslere bile (Mitsou) hayranlığını, onları okurken niçin ağladığını anlayabiliriz... Proust'un sağlığını feda ederek dalacağı alanda ilk keşfe çıkmış yazardı, Colette... Başka bir ritmle, farklı hayat koşullarıyla, ama aynı madene inerek...

Colette'in aşk ve seks ilişkilerini anlatışındaki sürprizler, o çok çalışılmış hafifliği başka yazarlara "üslup dehası"

'Caniko' ve 'Caniko'nun Sonu' kitaplarının kapak desenleri Karikatürist Ramize Erer çizdi.

dedirtir. André Gide'in güncesindeki nidası: "Ne beğeniyorum Colette'in yazış şeklini! Sözcüklerin seçimindeki güveni! Ne ince bir nüans duygusu! Bütün bunlar oynarcasına(...) titiz bir hazırlığın sonucu; nefis bir sonuç!".

Colette'in eserlerinde ilişkilerin hep bir sportif karşılaşmaya dönüşmesi... İki varlık arasındaki zevkin bile yokedemediği o ontolojik rekabet... Teslimiyet anlarında bile uyumayan düşmanlık: aşk diyalektiği (Colette'te sevgililer birbirine düşmanca, düşmanlar birbirine kardeşçe bakarlar)...

Bir Colette eseri okuduktan sonra, "o cins faaliyetler" etrafında dönen her kitabı biraz hantal, hazmı yağlı bir yemeğinki gibi ağır, kıvraklıktan yoksun görmemek zordur... Kendisi de bu alanda pek müşkülpesentti. Önsözü Malraux tarafından yazılmış D.H. Lawrence'un kitabını şöyle hırpalar: "Ya Lady Bilmemne'nin Aşığı'nın yazarı, o

zavallı, çocuksu, gözü dönmüş adam hakkında ne düşünüyorsunuz? Ne kadar yaş onaltı! Ne kadar kolej! Çeviride, birkaç ıslak gece peyzajı güzel. Ama ne dar bir alan, şu müstehcenlik. İnsan hemen boğuluyor, sıkılıveriyor."

Colette'in erkekleriyle kadınları, birbirlerini manav tezgâhındaki birer meyve, vitrinde birer nesne gibi serinkanlılıkla tartarlar ama, bu yaklaşım -ne mucize!- o "nesne-insanlar"ın esrarını azaltmaz... Belki Colette, meyve/hayvan/bitki/nesne zekâsı baştan vakıf bir yazardır, ondan...

Acıya dahi nesn muamelesi çeker Colette. Caniko'yu nerdeyse eliyle evlendirmiş Léa, hazırlıksız yakalandığı en duygusal ve tensel ıstırabı başta gripl, bir soğuk algınlığıyla karıştırmamış mıydı?

"Caniko"yla yani "Chéri"yledir, geniş bir çevrenin Colette'te dev bir yazar görmesi... Ona bir deha atfetmekten nihayet utanmaması...

Koca zoruyla yazmaya başlamış, ısmarlama Claudine'leri başta kocasının adıyla yayımlanan, sonra sömürücü ve sefih Willy'yi lezbiyen bir markiz için terketmiş, sahnelere fırlayıp dansetmiş, göğsünü açmış, lezbiyen markizini aristokrat bir gazeteci-siyasetçiyle evlenmek üzere bırakmış, üvey oğlunun cinsel eğitimini üstlenmiş Colette, çağın en büyük edebiyatçılarından biri olmaya aday bir profile sahip miydi? Açıkçası, hiç değildi... Frenklerin ülkesinde bile... Başka bir kadın Colette'in yaptıklarını yapsa, taşlanmasa dahi, edebiyat ve basın çevresinden ebediyen aforoz edilebilirdi... Colette'in nasıl bu kadar az zarar görmesi, bir muammadır...

Yalnızlığın DA lezzetini bilen kadını (evinde, lokantada, tatilde, otelde, yatakta...) bunca erken, bu kadar iyi dile getirmiş olmasını ve gayretsiz, doğal feminizmini de aynı noktaya bağlayabiliriz... Parasını kazanmış, geçinmenin yolunu gerektiğinde yaratmış kadınlığın verdiği güvene...

Nasıl Flaubert'in Emma'sı (Madam Bovary), duyduğu vicdani eziklikten çok, aldığı güzel kumaşların parasını ödeyemez hale geldiği için intihar edip ilk "modern kadın kahraman" mertebesine çıkmışsa, Colette'teki kadın kahramanlar da hep borçlarla boğuşurlar... Ancak Colette'de, hiçbir kadın intihar etmez... Onlar, namuslu/hafif meşrep, evli/bekâr, hiç değilse maddi açıdan "kendi kaderlerini kendileri tayin eden" kadınlardır... Sadece bu şartlarda mümkün ve inandırıcı olabilirdi, sevişenler arasındaki o yarı kardeşçe ve yarı düşmanca ilişkiler, eşitler arası o bitmeyen düello, o zevkli bilek güreşleri...

Gelelim Colette'in şaheserlerinden biri kabul edilen

"Caniko'nun Sonu"na... 2004'te gene bu Cadde Yayınları'ndan çıkmış "Caniko"nun son sayfalarına doğru, annesinin kokot arkadaşları arasında büyümüş, Léa'nın yedi yıllık sevgilisi Caniko, genç karısıyla yeni bir hayata ayak uyduramayacak, üç ay sonra gene Léa'nın kapısına dayanacaktı... Léa önce ilişkiyi sürdürmeye karar verse de 24 yıllık yaş farkının her gün biraz daha büyüyeceğini anlamıştır, ertesi gün Caniko'yu karısına geri gönderir.

Bu gayet ahlâklı bir sondu ve Colette böyle bir sonla yetinecek yazar değildi...

Altı yıl sonra, o müthiş ihtilalci Caniko'nun Sonu gelir...

AMERİKA'DA LOLİTA'YI OKUMAK

New York

Aslı E. Perker

Yüzde 76'sı Hristiyan olan Amerikan halkının 2006'da yapılan ankete göre yüzde 51'i din işlerinin devlet işlerine karışması gerektiğini düşünüyor. Acaba bir gün Lolita Amerika'da yasaklanabilir mi?

2003 yılında çıkan İranlı yazar Azar Nafisi'nin kitabı "Tahran'da Lolita'yı Okumak"ta bir grup İranlı kadın her hafta Nafisi önderliğinde toplanıp yasaklanmış Batı Edebiyatı eserlerini okurlar. Başlığa Lolita'nın taşınmasının iki sebebi vardır. Birincisi İranlı kadının tutsaklığı ile Lolita'nın tutsaklığı arasında psikolojik ve politik bir bağ kurmak, ikincisi ise Lolita'nın sadece İran'da değil, Batı toplumlarında bile kabul edilmesi zor bir kitap oluşudur. Kitap ilk olarak Fransa'da yayımlandıktan ancak 3 yıl sonra Amerika'da da baskıya girmiş, buna rağmen bazı kütüphane ve okullarda yasaklanmış, aynı dönemlerde İngiltere ve Fransa'da da ancak el altından satılabilmişti. Basıldığından bu yana her dönem kafaları karıştırmış olan Lolita en iyi edebi eserlerden biri ünvanına layık görülmüş olsa bile bir kısım halkın tepkisini çekmiştir.

Kitap piyasaya çıktıktan sonra kimi İranlı edebiyatçılar Nafisi'yi Amerikan kültürü ve özgürlüğünün İran'ınkinden daha iyi olduğunu söylüyor olmakla ve ihanetle suçladılar. Amerika'nın İran'dan özgür olduğu su götürmeyecek bir gerçek, fakat yüzde 76'sı Hıristiyan olan ülkenin yükselen dini değerleri, bu özgürlüğü tehlikeye sokacak mı, asıl merak konusu bu.

Orta doğu'nun baskın dini değerlerini ancak 11 Eylül'den sonra yakın takibe alan ve birdenbire kendileri için tehdit unsuru oluşturduğuna karar veren Amerikan halkı karşı tepki olarak kendi dinine daha da bir sıkı sarılıyor. Büyük, kozmopolit ve geniş etnik gruplara sahip olan şehirler listeden çıkartıldığında 'gerçek' Amerika konuya ağaç yaşken eğilir mantığıyla yaklaşıyor. Hıristiyan çocuklar için düzenlenen yaz kampları yöneticilerinin savunduğu şey şu: Eğer Müslümanlar çocuklarına dini öğretip onları bir ordunun askerleri gibi yetiştiriyorsa, bizim de çocuklarımıza Hıristiyan değerlerini öğretmemiz ve onları aynı şekilde hazırlamamız gerekir. Bu kamplarda bir hafta geçiren bir çocuk bu süre sonunda kendini İsa adına, kendi dini adına savaşmaya hazır hissediyor. Dualar esnasında transa geçen, ağlayan, sallanan çocuk görüntüleri en az radikal Müslüman çocuk görüntüleri kadar korkutucu. Kamplarda çalışılan kitaplardan biri Survival Kit for New Christians, yani Yeni Hıristiyanlar İçin Hayatta Kalma Kılavuzu. Burada bahsedilen 'Yeni Hıristiyanlar' din değiştirip Hıristiyanlığı kabul edenler değil, zaten Hıristiyan bir aileye doğup, bu kampa gittikten sonra İsa'yı hayatlarına kabul ederek dinin yeniden farkına varanlar. Kampların yetişkinler için olan versiyonu da var. Hıristiyan bir ailede dünyaya gelmiş, fakat hayatının daha önceki kısmında dinin öngördüğü değerlere göre yaşamamış bir kişi bir grup insanın tanıklığı önünde İsa'yı kurtarıcısı ve Tanrısı olarak kabul ettiğini söylediği andan itibaren gerçek bir Hıristiyan olmuş oluyor. O andan itibaren bu kişi tüm günahlarından sıyrıldığı gibi bir de ileride işleyeceklerinden de muaf olmuş oluyor. Bir kere İsa'ya kalbinin kapılarını açan kişi hayatı boyunca bir daha ne yaparsa yapsın cennete gitmeyi garantiliyor. Bu kurtuluşa giden yolda yaşanması muhtemel beş ayrı aşama var. Birincisi, heyecan aşaması. Dini yeniden keşfeden kişi kendini yeniden doğmuş gibi hissediyor, bu aşamada vaftiz ediliyor ve bundan sonra hayatı İsa'ya ve kiliseye ait oluyor. İkincisi, savaşma aşaması. Eski alışkanlıkların zaman zaman başgöstermesi. Yalan söylemek, kötülük yapmak, kıskançlık, vs. Üçüncüsü, kuşku duyma aşaması. Eğer din doğru öğretilmezse kişi bu aşamayı yaşayacaktır deniyor. Fakat yaşasa da bedene çoktan nüfuz etmiş olan İsa eski alışkanlıkları yavaş yavaş yok edecek ve savaşı kazanacaktır. Dördüncüsü, panik aşaması. Gerçekleri arama aşaması da deniyor buna. Bu durumda İncil'e başvurulması ve tüm gerçeklerin öğrenilmesi gerekiyor. Beşincisi ve sonuncusu ise sessiz Hıristiyan aşaması. Aşılması gereken bir dönem. Bir Hıristiyan sessiz olmamalı, diğerlerini de doğru yolu bulma konusunda ikna edebilmeli.

Bizim de her hafta kapımızdan hayal kırıklığına uğratarak geri gönderdiğimiz misyonerler asla yılmıyor, yıllardır aynı kapıyı çalıyor.

Biraz önce bahsi geçen İncil'in okunmasıyla gerçeklerin öğrenilmesi aşamasına dönmekte fayda var. Zira Amerika'da hâlâ şiddetle devam eden konulardan biri bununla fazlasıyla ilgili. Evrim teorisi. Amerika'nın bazı eyaletlerinde biyoloji derslerinde çocuklara evrim teorisiyle beraber tüm evren ve dünyanın bir yaratıcı tarafından var edildiği de öğretiliyor. Amerika'nın ortasında yer alan eyaletlerde bazı aileler okulda çocuklarına evrim teorisi öğretildiği ya da yeteri kadar Hıristiyan değerlerine uygun eğitim almadıkları için çocuklarını okula göndermek yerine evde kendileri yetiştiriyorlar. Onlara göre öğrenilmesi gereken her şey kutsal kitapta mevcut. Kimi eyaletlerde mezun olan çocuklara diplomalarıyla beraber İncil de veriliyor. Yakın arkadaşlarımdan birinin çocukluğunun geçtiği Virginia'da enteresan bir deneyimi var. Liseden mezun olurken kendisine İncil verilince kabul etmiyor ve bu konuda eyelet sistemine savaş açıyor. Mektuplar yazıyor, protestolar düzenliyor ve İncil'in devlet lisesinde işi olmadığını söyleyerek neye dayanarak mezuniyette kendilerine verildiğini soruyor. Bu çabası kendi toplumları içinde büyük bir olaya dönüşüyor ve sonunda arkadaşım kazanan taraf oluyor. Ancak olayı takip eden iki yıl boyunca evine taşlı saldırılar düzenleniyor, ölüm tehditleri alıyor, hatta bir kez evlerini ateşe vermeye kalkışıyorlar.

Okullarda incil verilmesine ya da biyoloji derslerinde bir yaratıcıdan bahsedilmesine karşı çıkanların savunduğu şey şu: Çocuklara bir yaratıcının varlığından bahsedilebilir, fakat bu biyoloji dersinde değil, din dersinde olmalı. Dinin okulun klasik müfredatına müdahale etmesi din ile devlet işlerinin birbirine karıştırılması olarak görülüyor. Fakat din ile devlet işleri, ülke başkanı İncil'in üzerine el basarak yemin ettiğinde çoktan birbirine karışmış olmuyor mu? Ya da paranın üzerine "Allaha Güveniyoruz" yazıldığında. Kutsal kitabın üzerine yemin ederek göreve gelmek, geleneksel bir davranış olarak da değerlendirebilir elbette ve öyle bakıldığında zararsız da görünebilir, fakat din konusunun Amerikan politikasındaki etkisi o kadar basit ve naif değil. Amerika'da seçim kampanyaları yaklaşık iki yıla yayılacak kadar uzun sürüyor. Kampanyalar süresince ele geçirilmeye çalışılan en önemli oy veren kesimlerinden biri Evangelik ve Katolik Hıristiyan grup. (Evangelik, Hristiyan İncil öğretisini yaymaya çalışan Hıristiyan olarak tanımlanabilir.) Bunda da avantaj genellikle Cumhuriyetçilerin elinde. Her zaman Demokratlardan daha muhafazakâr olarak öne çıkan Cumhuriyetçiler zaten derin dini inançları olanların ilk tercihi. Seçim öncesi daima değinilen iki önemli nokta var. Kürtaj ve embriyotik kök hücre araştırması. Dindar Amerikalı her zaman bu ikisine de karşı. Tanrı tarafından bağışlanan insan yaşamının diğer bir insan tarafından sona erdirilemeyeceğine inanan koyu Hıristiyanlar, hamile kalan kadın bir tecavüz ya da ensest ilişki sonucunda hamile kalmış olsa bile bebeğin alınmasına karşı. 1982'den bu yana kürtaja karşı olanların doktor muayenehanelerine, hastanelere ya da kürtaja yardımcı olan kurumlara düzenledikleri saldırılardan meydana gelen hasar 13 milyon doları buluyor. Bunun yanı sıra ölümle sonuçlanan saldırılar da mevcut. Amerika'da kürtaj yasak değil elbette, fakat zaten işin ikiyüzlü tarafı da bu. Her seçimden önce bu konu tekrar alevlenerek adayın duruşunda çok önemli bir rol oynuyor. Başa gelecek olan kişi kürtajı toptan yasaklayamayacak olsa bile en azından inanç olarak kürtaja karşı olması oy verenin kararını etkiliyor. Öyle bir duruma geliniyor ki oy toplamak için daha önce kürtajı savunmuş olan bir aday, duruşunu değiştirip kürtaja karşı olduğunu söyleyebiliyor. Geçtiğimiz haftalarda Cumhuriyetçi Parti'den aday olan Rudy Giuliani'nin başına gelen aynen buydu. Daha önce kürtajdan yana olan Giuliani partisi tarafından başkan adayı gösterilmeme korkusuyla bir anda söylemini değiştirip kürtajı doğru bulmadığını açıkladı. Bu sefer de daha önce söyledikleri gündeme getirilip de iki yüzlülükle suçlanınca geri adım atarak kişisel olarak doğru bulmadığını fakat kadının buna hakkı olduğunu söyledi ve orta yolu bulmaya çalıştı.

Embriyotik kök hücre tedavisinde karşı gelinen husus ise şu: Embriyolar ilk andan itibaren insan olarak kabul ediliyorlar ve biraz önce bahsedilen sebepten ötürü de Amerika'da embriyotik kök hücre tedavisini başlatacak araştırmalar yapılamıyor. George W. Bush konuya hassas yaklaşıyor. Her ne kadar bilime ve teknolojiye ve insan hayatının kurtarılmasına saygı duyduğunu söylese de, sonuç itibariyle embriyonun insanlığa ilk adım olduğunu, bu yüzden de dokunulmaması gerektiğini söylüyor. Bir konuşmasında çok dikkatli kelimeler seçerek yine dindar Amerikalıları kendi yanına çekmeyi başarıyor: 'Benim başında bulunduğum yönetim federal fonların, sizin vergilerinizden kazanılan dolarların insan emriyolarından elde edilen kök hücre araştırmalarında kullanıp kullanılmaması konusunda karar vermeli.' Burada insanların ödediği vergilerle yapılacak araştırma hususuna değinerek çok güzel bir yerden vuruyor: Suçluluk duygusu. Dindar Amerikalıların ayakta alkışlayacağı bir söylem bu.

Amerika, kuruluşundan itibaren aslında din ile devlet işlerinin öyle ya da böyle birleştiği bir ülke, ancak başkan adaylarının ilk olarak seçimlerde dini inanışlarını tartışması 2004 yılında meydana geliyor. 2006 yılında yapılan bir ankete göre de halkın yüzde 51'i din işlerinin politikada etkili olması gerektiğini düşünüyor. Politika analistleri bunun nedenini öyle açıklıyor: Amerika'da daha önce hiç görülmemiş ölçüde dini bakımdan kutuplaşmaya gidilmesi.

Tehlikenin kendilerine Ortadoğu'dan ve İslam dininden yaklaşacağını düşünen Amerika, durup kendi yükselen dini değerlerini sorgulamıyor. Her seçim öncesi hâlâ kürtajın tartışılması sadece bir avuç entellektüeli korkutuyor. Jesus Camp adlı belgeselde Hıristiyan bir çocuğun "Dinim adına savaşırım" demesi korkutucu gelmiyor. Kimbilir belki de bu ürkütücü kelimeler sarı saçlı, mavi gözlü, pembe yanaklı bir çocuğun ağzından duyulduğu için.

Evet, Nabokov'un Lolita'sı Amerika'da yasak değil, ama bazı bölgelerde okuması en az Tahran'da olduğu kadar zor. Üstelik giderek de zorlaşacağa benziyor,

Yeni Hıristiyanlar İçin Hayatta Kalma Kılavuzu Hristiyan çocukların katıldıkları yaz kamplarında ve sonrasında çalıştıkları kitaplardan biri.

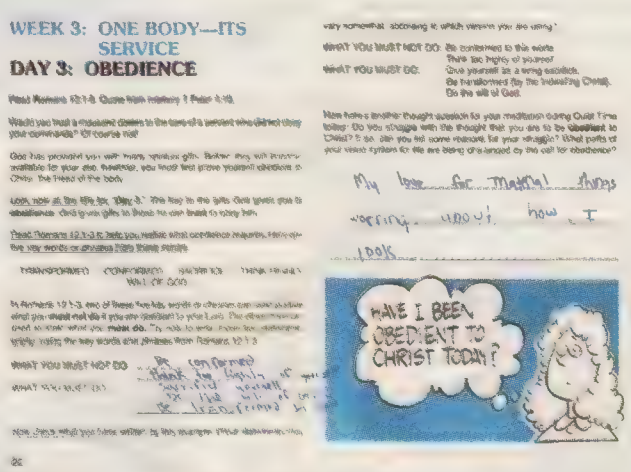

"Bugün İsa'ya itaat ettim mi?" Bir Hıristiyan'ın her gün bu soruyu kendine sorması gerekiyor.

Metin Kaçan

ARAP ŞARAP

seto'ma meleğime,
annem Solmaz Kaçan'a...

Arap şarabı içer
Şarap Arabı çeker
Kim bilecek bu serabı
Ver diyecek şu şarabı

Şarap elâ gözlü mü
Yoksa Arap sözlü mü
Şarap gözlü Arap özlü
İçme gel de bu şarabı
Zaman geldi fakir oldu
Kâinat mangır doldu
İndirada brahman oldu
Avesta'da Filler boldu

Kama Sutra, Itırlı Bahçe
Yandan yırtmaç gizli pençe
Arap sende var mı pençe
Arap sende varmı geye
Metin beye geye çekse

Şarap yüzüm gülmez pençe
Arabın gülü güllü Agop
Itır'i santos Belgin doruk
Hırıisto usta, bay Sarandi

Elveda gece selam hece
Miki maus bohemince
İnce belli selyan kaymak
Edebinle yat
Ey edebiyat
Terakki et
Ey harfiyat

ALEMDE GÜZEL

Arap Nurhan'a

Abanda kavala yabaya
Saranda sarandis saraya
Edimde yalanda kalarya
Yalaya yamaya kamaya

Metin Kaçan adres: Kastamonu E tipi Cezaevi D.1. KASTAMONU

Siyasetin solundan Edebiyat

Malum! Temmuz ayı, seçim ayı oldu bu yaz. Kaçak Yayın dergisi olarak, bu kritik dönemi irdelemeden geçemezdik. 22 Temmuz genel seçimleri nedeniyle Kaçak Yayın'ın elinizdeki sayısını, edebiyat ve siyaset ilişkisi üzerine şekillendirirken, elbette milletvekilliği yapmış yazarları, şairleri atlamak olmazdı.

Dosyada yer alacak röportaj için yılların gazetecisi, değerli yazar Çetin Altan ile konuşmak gayet anlamlı olacaktı. Çetin Altan kalitesinde bir ismin, mecliste yer alması meclisin çıtasını yükseltirken, dönemin öteki muhalefet partileri ve iktidar için de tam bir kâbustu; onun sivri dili ve muhalif tavrı meclis sıralarında keyif çatan milletvekillerinin rahatını epey kaçırmış, tansiyonlarının yükselmesine sebep olmuştu! Altan, Türkiye İşçi Partisi'nin meclisteki on beş milletvekilinden biriydi. Bir oturumda "Nâzım Hikmet vatan hainidir" diyenlere karşılık; "Nâzım Hikmet, büyük bir vatan şairidir" diyerek tepki gösterince, bütün meclis tarafından komünistlik yapmakla suçlanmıştı. Bu ve bunun gibi birçok konuda, yaptığı çıkışlarla diğer parti üyelerinin sert tepkisiyle karşılaşmış, hatta onlardan dayak yiyerek, sağ gözünde geçici görme kaybı bile yaşamıştı. Yazarın dayak yediği günün ertesinde Demirel çıkıp, "Çetin Altan, meclisi tahrik etmiştir," diyerek kendisine yakışacak manevralıktaki cümleyi sarf etmişti. Altan'ın mecliste bulunması o kadar çok rahatsızlık yaratmıştı ki; hakkında gensorular verildi, milletvekili dokunulmazlığı elinden alınmaya çalışıldı ama bütün baskılara rağmen hukuk mücadelesini kazanan Çetin Altan olacak ve dokunulmazlığı iade edilen ilk milletvekili olacaktı. Çetin Altan'ın meclisteki varlığı birilerinin fena halde canını sıkmış olmalıydı ki, bir an önce alt edilmesi planlanıyordu. Yani, bir edebiyatçının, bir yazarın yolu meclise düşerse, gör başına neler gelir misali!.. İşte bütün bunlar Çetin Altan ile röportaj yapmak için yeterli nedenlerdi.

Randevulaştığımız gün, Özgül Apaçe ve fotoğrafçı arkadaşımızla yazarın Göztepe'deki evine gittiğimizde, bizi kapıda öperek karşılayınca, tabii ki heyecanımızı gizleyemedik. Ne de olsa Çetin Altan bizi evinde ağırlıyordu, etkilenmemek elde değildi. Biraz sonra Solmaz Kâmuran'ın ikram ettiği soğuk biraların serinliği ile iyi bir sohbet ortamı yakalanmış olsa da, bir türlü röportaja geçmek mümkün olmamıştı. Çünkü sevgili Çetin Altan bize teybi açtırmamış, sadece sohbet edelim diye tutturmuş, fotoğrafçı hamle ettikçe "Otur, evladım!" diyerek, onun fotoğraf çekmesine de engel olmuştu. "Röportaj yerine buradaki sohbeti yazarsınız, daha iyi olur," diyerek taktik vermeyi de ihmal etmemişti. Bir başka sürpriz ise yazarın o gün 80. yaşına basmış olmasıydı. Bu nedenle, konuşmalarında biraz hüzün ve elbette mizah vardı... Altan, bir sürü şey anlattı; bilgilerini, deneyimlerini, yaşadıklarını bizimle paylaştı. Bir ara, Necip Fazıl'ın "Kaldırımlar" şiirini okuduğunda hüzün sarmallarına bizi de çekti. Ardından, Necip Fazıl'ın gazete köşelerinde ailesine hakaret ettiğini, akşamları ise ona içmeye gelişini komik bir anekdot olarak anlattı...

Şüphesiz, Çetin Altan'ın sivri dilinden Özgül Apaçe arkadaşımız epey nasiplendi. Özgül, bu duruma bir an karşı koyup kırıldıysa da biraz sonra kırgınlık artık tatlı bir anıya dönüşecekti belleklerde...

Sevgili Özgül, Çetin Altan'ın evinde yaşadıklarını, hissettiklerini yazdı. (İleri ki sayfalarımızda göreceksiniz.) Altan'ın, "Ben Milletvekili İken" isimli kitabından bir bölümü kullanmak üzere izin alarak evden ayrıldık. Böylece, bu dosya kapsamında, Çetin Altan söyleşisi yer almasa da, yazarın 1960'lı yılların siyaset arenasına tanıklık ederek kaleme aldığı yazıyı keyifle okuyacağınızı umuyoruz.

Kuşkusuz mecliste mebusluk yapmış tek yazar, Çetin Altan değildi. Birçok yazar, gazeteci, edebiyatçı mecliste halkı temsil etmeye soyunmuştu fakat çoğunun da oradaki varlığı farklı fikirlerdeki vekillerce yadırganmıştı. Hatırlanacağı üzere mecliste bulunan şairlerden biriside yakın zamanda yitirdiğimiz Bülent Ecevit, nam-ı diğer Karaoğlan'dı. Bir başka detay da, mürekkep yalamış üyelerin yarıdan fazlasının mecliste solu temsil ediyor olmalarıydı.

22 temmuz seçimlerinde iktidarı hedefleyen partiler, ekonomi, iç ve dış politikalarını açıklarken, biz de bu partilerden kültür programlarını, kültür politikalarını öğrenip sizinle paylaşmak istedik, ama maalesef ulaşacak kimseler yoktu ortalarda.

Görünen o ki, siyasetçilerin kültür ve edebiyat sözcüklerine yakınlık duyabilmeleri için daha çook kitap okumaları gerekiyordu.

Aslan Özdemir

POLİTİKACI EDEBİYATÇILAR VE AKIBETLERİ

emin.karaca@ttnet.net.tr Emin Karaca.

Bizde edebiyat insanlarının politikayla uğraşmaları, politikaya girmeleri pek de yeni bir şey değildir. Cumhuriyet'ten önceki dönemlerde; hele II. Meşrutiyet'ten itibaren serpilip gelişen politik dünyada yer alan önemli edebiyat adamlarına rastlanmıştır. Hele Mütareke Dönemi'nde yaşanan İttihatçı-İtilafçı kutuplaşmasında; Temmuz 1908-Kasım 1918 arasındaki İttihat ve Terakki Yönetimi'ne şiddetli bir tepki olarak, İtilafçıların hükümetlerinde bakanlık, genel müdürlük gibi görev alanlar bile olmuştur.

Bunların en uç örnekleri; şair ve filozof Rıza Tevfik, yazar Refik Halid, gazeteci-yazar Ref'i Cevad'dır.

Şair ve filozof Rıza Tevfik Bey, II.Meşrutiyet'te şiirleri, eleştirileri ve nutuklarıyla herkesin dikkatini çekmişti. **Edebiyat-ı Cedide** grubunun bir mensubuydu. Bir süre **Malumat** gazetesinde de çalışmıştı. İlk seçimde Mebusan Meclisi'ne Edirne mebusu olarak girdi. Bu dönemde İttihat ve Terakki mensubu iken, bir süre sonra koyu İttihatçı karşıtı oldu. Mütareke Dönemi'nde de ilk Tevfik Paşa hükümetinde Milli Eğitim Bakanlığı yaptı. Bundan sonra Şurayı Devlet Reisliği'ne getirildi. Bu sıfatıyla Sulh Konferansı'nda Osmanlı Devleti'nin delegesi olarak Sevr'e gitti. Sevr Muahedesi'ni imzalayan üç kişilik **"heyet-i murahhasa"**dan biri oldu. İstanbul Darülfünunu'nda felsefe profesörü olarak bulunduğu mütareke yıllarında; Ulusal Kurtuluş Hareketi'ne ve önderi Mustafa Kemal Paşa'ya sürekli muhalefet etti.

Şair ve filozof Rıza Tevfik Bey bütün bu durumu ve tutumu yüzünden, Kurtuluş'tan sonra, Haziran 1924'te **"150'likler"**in listesine sokuldu. Bu nedenle uzun yıllar Lübnan'da yaşadı. 1938'de **"150'likler"** için çıkarılan afla hemen ülkesine dönmedi, çünkü Ürdün Kralı'nın müze müdürlüğünü yapıyordu. 1943'te Türkiye'ye dönebildi. Çeşitli gazete ve dergilerde şiirleri, yazıları yayımlandı. **Yeni Sabah** gazetesinde haftalık sohbetler yazdı. Aynı gazetede 1948'de, o zamana dek başından geçenleri, **Biraz da Ben Konuşayım** başlığı altında yayımladı. 30 Aralık 1949'da öldü.

Güçlü bir edebi kalem olan Refik Halid Bey, daha yazarlığının ilk başlarında İttihat ve Terakki yöneticilerinin hışmını üzerine çekmiş, 1913'ten 1918'e kadar Sinop'a gönderilmesiyle başlayan sürgünlük yılları Bala, Çorum, Ankara ve Bilecik'e kadar uzanmıştı. Böylece bir daha uzlaşmayacak şekilde başlayan İttihatçı karşıtlığı, Refik Halid Bey'i Mütareke Dönemi'nde Hürriyet ve İtilafçıların safında, tam bir partizanlığa, dolayısıyla da Anadolu Kurtuluş Hareketi'ne düşmanlığa sürüklemişti.

Basında yürüttüğü yıkıcı muhalefetin yanında; Hürriyet ve İtilaf hükümetlerinin birinin yeni ihdas ettiği Posta ve Telgraf Müdüri Umumiliği'ne getirilmesi, durumunu Ankara'nın gözünde daha da kötüleştirmişti.

Kurtuluş'tan sonra; 6 Kasım 1922'de Ali Kemal'in İzmit'te linç edilişinden sonra İngiliz Sefareti'ne sığındı. İngilizlerin yardımıyla 22 Kasım 1922 günü Piyer Loti Vapuru'na binerek Lübnan'a gitti. Haziran 1924'te **"150'likler"** listesine sokuldu. 1938'de çıkacak affa kadar Halep yakınlarındaki Cuniye kasabasında yaşadı. Af çıkınca **Tan** gazetesi sahip ve yazarlarından Ahmet Emin Yalman'ın telgrafına verdiği cevap, Türkiye'nin posta tarihinde **"ilk edebi telgraf"** olma özelliğini gösterdi.

Refik Halid Bey yıllar önceki yanılgı ve yanlışlarını kabul ederek, Mustafa Kemal Atatürk'e de alkış tutuyordu:

"Dönüş sevincim katmerlidir.

Sevgili yurdumu ne halde bıraktım? Nasıl bir harika ile karşılaşacağım.

Dumanı yaslı tüten bir fabrika bacası tanırdım: Zeytinburnu...

Ankara'da tek bina Taşhan'dı.

Bankalarda dilimiz ötmez, şirketlerde sözümüz sökmezdi.

Trende Türkçemi Rumlaştırmadan biletçiye meram anlatamazdım.

Tokatlıyan'da Frenkçe söylemezsem garsona dileğimi kolayca yaptıramazdım.

Plajlarımızda yüzen yabancılara kıyıdan korkarak bakar, Avrupa'dan dönerken hududta şapkamı pencereden atardım.

Memlekette toprağın kurusu bizim, yaşı elindi.

Bıraktığım haldeki bu vatan yerine, istiklal ve mucize ülkesine kavuşmaktan duyduğum heyecan içinde, şu yaşımda ağlar-güler ilan bebeklerine döndüm.

Mütemadiyen tekrarladığım söz: Yaşa Atatürk, beni gurbette de göğsümü kabartarak yaşatan Atatürk."

1938 yazında ülkesine dönen Refik Halid Bey; ilk zamanlarda **Tan** gazetesinde, daha sonra diğer bazı gazete ve dergilerde; fıkra, hikaye, roman yazdı. 1965 yılında öldü.

Edebiyatçı ve gazeteci olan Ref'i Cevad Bey, Mütareke Dönemi'nde **Alemdar** gazetesinin sahip ve başyazarlarından birisiydi. **Alemdar**'daki yazılarında Milli Mücadele'ye ve önderi Mustafa Kemal Paşa'ya ağır şekilde saldırıyordu. Kurtuluş'tan sonra **"150'likler"**in içine sokuldu. Sürgün yıllarının büyük bölümünü Fransa'da, özellikle Paris'te geçirdi. 1938'deki afla ülkesine döndü. Çeşitli gazetelerde fıkra ve roman yazdı. 1951'den, öldüğü Kasım 1968'e kadar **Milliyet** gazetesinde **"Takvimden Bir Yaprak"** başlığı altında fıkra yazdı.

Cumhuriyet Dönemi'nde...

Cumhuriyetin ilanından sonra; Milli Mücadele'ye destek olup Mustafa Kemal Paşa'nın yanında saf tutan edebiyatçılar; hem Çankaya'da onun sofrasında hem de TBMM'de yer aldılar.

Milli Mücadele döneminde Mustafa Kemal Paşa'nın yanında yer alan Halide Edip Hanım, Kurtuluş'tan hemen sonra onun politikasıyla anlaşamayarak eşi Doktor Adnan Bey'le birlikte ülkesini terk etti. Falih Rıfkı, Ruşen Eşref ve Yakup Kadri Beyler ise ta başından beri Mustafa Kemal Paşa'nın Çankaya'daki ünlü **"sofra"**larının müdavimi olarak bulunarken, çeşitli dönemlerde çeşitli illerden Cumhuriyet Halk Fırkası'ndan milletvekili olarak TBMM'ye girdiler.

Falih Rıfkı Bey uzun dönemler Bolu ve Ankara milletvekilliği yaptı.

Yakup Kadri Bey ise bir-iki dönemlik Ankara milletvekilliğinden sonra; Tiran, Prag, Lahey ve Bern Büyükelçiliklerinde bulundu.

Çeşitli dönemlerde değişik illerden milletvekili olarak TBMM'de bulunan Ruşen Eşref de çeşitli ülkelerde elçilik yaptı. Son görevi Atina Büyükelçiliğiydi.

Bir Komünist "Politikacı"...

Tam da bu yıllarda; Fecr-i Âti edebiyat akımına mensup genç bir şair, 1921'de gittiği Sovyetler Birliği'nde Türkiye Komünist Partisi'ne girerek, en uç siyasi bir noktaya varacaktı. Bu şairin adı Nâim Hikmet'ti. 1922'den itibaren TKP'li oluşuyla, şairliği ve komünist siyasetçiliği günümüze kadar tartışılan bir vakıa olacaktı. 1925'ten itibaren bu komünist siyasetçiliği hem Türkiye Cumhuriyeti kanunları karşısında cezalandırılan yasadışı eylemlerden sayılacak hem de Partisi'nin üst yönetimiyle çatışmaya götürüp tasfiyeye uğratan bir unsur haline gelecekti.

T.C. yasaları karşısındaki durumunun dökümünü yapacak olursak; Nazım Hikmet'e komünist siyaset içinde yer almasının cezai maliyeti şöyleydi:

1925'de Takrir-i Sükûn Kanunu'na göre, gıyabında yapılan yargılamayla Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından 15 yıl kürek cezası.

1927 Komünist Tevkifatı'nda İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 3 ay hapis cezası.

1928'de Hopa, Rize, İstanbul ve Ankara cezaevlerinde toplam 3 ay süren hapislik.

1931'de **"Sesini Kaybeden Şehir"** ve önceki dört şiir kitabıyla **"halkı suç işlemeye kışkırtma"** gerekçesiyle İstanbul 2'nci Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanma.

1933 Martı'nda merkezi Bursa olan komünist tutuklamasında 4 yıl hapis cezasına mahkûmiyet, Ağustos 1934'te tahliye.

1936 yılı sonlarında **"komünist ajitasyon yapmak"** suçundan bir grup işçiyle birlikte Nisan 1937'ye kadar İstanbul Sultanahmet Cezaevi'nde tutukluluk.

17 Ocak 1938'de **"askeri isyana tahrik ve teşvik iddiası"**yla tutuklanıp, bir grup Harp Okulu öğrencisiyle yargılandıktan sonra 15 yıl ağır hapis cezası.

29 Ağustos 1938'de Erkin gemisinin güvertesinde kurulu askeri mahkemece, bir grup sivil ve bahriyeliyle birlikte **"donanma askerini isyana tahrik ve teşvik"** iddialı yargılama sonucu 20 yıl ağır hapis cezası.

Nâzım Hikmet'in komünist siyasetinin partisinin yönetimiyle ilişki ve çelişkisine göz atacak olursak da, şunları görürüz:

1929 yazında Pavli Adası'nda kendisine yakın TKP'lilerle bir kongre toplayıp Muhalif-TKP'yi oluşturarak Komintern'e başvurunca, oradan verilen grubunu dağıtıp asıl partiye katılması talimatına uymayınca partisinden kovuldu. Bundan sonra, 1930'lardan itibaren TKP'nin yeraltı organları **İnkılap Yolu, Orak-Çekiç, Kızıl İstanbul** vb. yayınlarda **"Kalleş ve dönek, polis hafiyesi, Troçkist"** nitelemeli ağır eleştiri yazılarına muhatap oldu. 45 kişilik partiden kovulanların kara listesinde 24'ncü sırada adı teşhir edildi.

Uzun hapislik yılları sürüp giderken, 1940'larda bulunduğu cezaevinden, gelip-giden ziyaretçileriyle TKP yöneticisine; **"Hatalı olanın kendisi olduğu, affedilip yeniden partiye alınması"** mesajlarını gönderiyordu. Partisiyle sorunu nihayet 1948'de çözüldü. TKP **"Nâzım Hikmet'e af!"** kampanyası açtı. Yani onun adını kendi kısır siyaseti için bir koçbaşı gibi kullanma ihtiyacı duydu.

15 Temmuz 1950 affıyla hapisten çıkan Nazım Hikmet'e **"Soğuk Savaş"**ın en pimpirikli ülkelerinden birisi olan Türkiye'de rahat verilmedi. O da 1951 yılı Haziranı'nda **"İkinci Vatanım"** dediği Sovyetler Birliği'ne sığındı. Orada vatan hasretiyle kavrularak 3 Haziran 1963'te öldü.

Çankaya'dan atanan "mebus" edebiyatçılar

Yukarıda değindiğimiz, Cumhuriyet'in başından itibaren Mustafa Kemal Paşa'nın **"sofrası"**nda ve TBMM'de yer alan isimlerden sonra; hangi politikaya ve neye hizmet ettiği anlaşılamayan bir şekilde; genç Cumhuriyet rejimini tutup sahiplenen seçkin şairler, edipler, muharrirler, kısacası edebiyatçılar 1927 seçimlerinden itibaren adeta Çankaya'dan atanarak çeşitli illerden milletvekili gösteriliyorlardı. Bu isimlerden pek çoğu, belki de hayatında bir kez bile milletvekili olduğu ili görmemişti. Bunlardan adlarını tespit edebildiklerimiz şöyle:

Hüseyin Rahmi (Gürpınar)
Kütahya Milletvekili - 1936-1943

Ahmet Rasim
İstanbul Milletvekili - 1927-1932

İsmail Habip (Sevük)
Sinop Milletvekili - 1943-1946

Reşat Nuri (Güntekin)
Çanakkale Milletvekili - 1933-1943

Aka Gündüz
Ankara Milletvekili - 932-1946

Fazıl Ahmet (Aykaç)
Elazığ Milletvekili - 1927-1938

Behçet Kemal Çağlar
Erzincan Milletvekili - 1941-1947

İbrahim Alaattin (Gövsa)
Sinop, Sivas ve İstanbul milletvekillikleri (1927-1932-1939)

Agâh Sırrı Levend
Aydın Milletvekili - 1940-1946

Ahmet Hamdi Tanpınar
İstanbul Milletvekilliği - 1942-1946

Daha aklımıza gelmeyen pek çok edebiyatçının, bu şekilde, tek parti diktatörlüğünün kültür-sanat adamları hamiliği görüntüsüne omuz verdiği bilinmektedir. 14 Mayıs 1950'deki seçimlere kadar; hiçbir zaman, çok partili ve gizli oy, açık sayım esasına dayanmayan bir politik yapının siyasi aksesuarı olan bu edebiyatçılar üzerinden hâlâ günümüzde bu "altın çağı" özleyen edebiyatçılarımız olduğunu biliyorum.

Yukarıda saydığımız ya da sayamadığımız isimlerin TBMM'de gerçek bir halk temsilciliği görevi yaptıklarına; mecliste temsil ettikleri illere adım attıklarına inanmak oldukça güç. Sadece bunlara Cumhuriyet rejiminin Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki edebi yüzleri olarak bakılabilir.

Politikaya kendi iradeleriyle atılanlar...

Çok partili siyasi hayatın başlatıldığı 1946'dan itibaren politikaya atılarak; doğrudan, demokratik kurallara uygun şekilde seçilip Meclis'e giren edebiyatçı örneği, hikaye yazarı Samet Ağaoğlu'dur. 1930'ların ortasında **Varlık** ve **Yücel** dergilerinde yayımlanan hikâyeleriyle edebi gücünü kabul ettiren Samet Ağaoğlu'nun **Strasburg Hatıraları** ve **Zürriyet** politikaya boylu boyunca girdiği yıllarda yayımlanan iki hikâye kitabıydı. 1950, 1954 ve 1957 seçimlerinde Demokrat Parti'den Manisa milletvekili olarak Meclis'te yer aldı. Adnan Menderes kabinelerinde birkaç kez bakanlık yaptı. 27 Mayıs 1960 Müdahalesi üzerine bütün DP yönetici ve milletvekilleri gibi tutuklanarak Yassıada'ya kapatıldı. Yüksek Adalet Divanı tarafından hapis cezasına mahkûm edildi. Beş yıl kadar sonraki afla hapisten çıkabildi.

Özgürce politikacılık yapmak isteyen Samet Ağaoğlu'nun akıbeti de böyle oldu.

Hece'nin Beş Şairi'nden birisi olan Faruk Nafiz Çamlıbel; duygu ve düşünceyi bir arada yürüten, romantik ve realist konu ve hayatları işleyen şiirleriyle yaygın bir üne sahipti. Aynı zamanda aruz veznini de ustalıkla kullanan Faruk Nafiz'in politikaya atılmadan önce yayımlanan şiir kitapları şunlardı: **Şarkın Sultanları** (1928), **Bir Ömür Böyle Geçti** (1933), **Elimle Seçtiklerim** (1934), **Akarsu** (1937), **Akıncı Türküleri** (1935)

Faruk Nafiz Bey'in1946'da Demokrat Parti'den İstanbul Milletvekili olarak başlayan parlamento hayatı 27 Mayıs 1960'ta Yassıada'da tutuklulukla noktalandı.

Sonuç...

Ülkemizdeki **"Politikacı Edebiyatçı"**ya son örnek olarak rahmetli Bülent Ecevit gösterilebilir.

Şair ve yazar Bülent Ecevit; Robert Kolej'deki öğreniminden sonra, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. Kendi şiirlerinin yanında Tagore, T.S. Eliot vb. gibi şairlerden çeviriler yaptı. **Hep Bu Topraktan** ve **Yücel** dergilerinde şiirlerini yayımladı. Sonraki yıllarda da dönem dönem şiirlerini kitaplarda topladı.

Cumhuriyet Halk Partisi'nin resmi yayın organı **Ulus** gazetesinde çalışırken; 1957 seçimleriyle birlikte politikaya atıldı. O yılki seçimlerde Zonguldak milletvekili orak Meclis'e girdi. 1961-1962'den itibaren kurulan koalisyon hükümetlerinde bakanlık yaptı. İleriki yıllarda CHP Genel Sekreteri ve CHP Genel Başkanı oldu. 1973 seçimleri sonucunda kurulan koalisyon hükümetinin başbakanıydı. Bu döneminde, Temmuz 1974'te aldığı Kıbrıs'a müdahale kararıyla kamuoyunda büyük bir prestij kazandı. Ortak olduğu partiyle Kıbrıs müdahalesinin prestijini paylaşamama yüzünden koalisyon bozuldu. Haziran 1977 seçimlerinin ardından kurduğu hükümet güvenoyu alamadı. 1978'de bir azınlık hükümeti kurdu, ertesi yıl istifa etti. 12 Eylül 1980 Müdahalesi'nde darbeci askerlerin bir askeri kışlada enterne ettiği dört siyasi parti liderinden birisiydi.

Darbecilerin siyasi hayata izin vermesinden sonra; eski CHP ile tüm bağlarını koparark **"Demokratik Sol"** adında bir parti kurdu. İlk yıllarda hiçbir başarı elde edemeyen DSP; 1995 ve 1999 seçimlerinde nispi bir genlik kazanınca 1997'deki koalisyon hükümetinde başbakan yardımcısı, 1999 seçimlerinden sonraki koalisyon hükümetinde de Başbakan oldu.2001'den sonra hızla sağlığı bozuldu, Kasım 2002 seçimlerinde partisi barajı aşamadı. 2006 Mayısı'nda girdiği komadan bir daha çıkamayarak, o yılın sonuna doğru vefat etti.

Edebiyatı, özellikle şiir yazmayı hiçbir zaman bırakmayan rahmetli Bülent Ecevit'in politikacı yanı, denilebilir ki, Kıbrıs'a askeri müdahale kararı dışında, kamuoyunca pek de memnun edici olmadı.

Ölümünden sonra hem politikacılığı hem de şairliğiyle anılır oldu.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; tek parti diktatörlüğü döneminde Çankaya'dan **"mebus"** olarak atanan edebiyatçılarımızın **"bal kaymak"** dönemi; hâlâ günümüzde kimilerinin ağzının suyunu akıtsa da; edebiyat adamının kendi iradesiyle atıldığı ya da katıldığı politik hayatın sonu hep hüsran oluyor.

Tanja Dückers

ŞİİR VE POLİTİKA İLİŞKİSİ ÜZERİNE

"Diren onlara," diye yazıyordu Jan Egge Sedelies ve "[...] hissedeceksin öfkeyi / hiddeti / acıyı." Bu satırlar, direkt söylemi ve kışkırtıcı tavrıyla altmışlı ve yetmişli yılların şiirlerini hatırlatıyor. Öfkenin, hiddetin ve acının dile getirildiği bu şiir "sonradan doğan birinin sorusu" adını taşıyor. Bu günlerde yeni bir kuşaktan söz ediliyor; yurtseverliklerini pervasızca kutlayan ve siyah-kırmızı-sarı (Alman Bayrağı) renkli mayolarıyla kumsala uzanan insanlar. Erken yaşta iyi bir gelire kavuşan genç adamlar, sol eğilimli hükümetin sosyal içerikli önlemlerine küfredip duruyorlar; ama aslında onlar da bu önlemlerden kâr elde ediyorlar. Ve burada, adamın biri, son yıllarda hakkında sert eleştiriler yapılan 68 kuşağının sosyal iyileştirme emirlerine apaçık bir dille katılıyor.

Altmışlı yılların sonunda, içinde itiraf barındırmayan sanat ahlaki açıdan uygun bulunmazdı; edebiyat ile politikanın alaşımı şiddetle talep edilirdi; bu da anlamsız bir çaba olma ve sadece, daha kitabı okumadan "doğru" düşüncelere sahip insanlara ulaşma tehlikesini de beraberinde getiriyordu. Enzensberger "Middle Class Bleus"u mırıldanıp duruyor, aşırı doygunluktan, tek taşlı üzgün ev kadınlarından ve 'sanat için sanat' düşüncesini şiar edinmiş bir edebiyatın ölümünden dem vuruyordu. Erich Fried barış için yazıyor, Peter Rühmkorf bir emir cümlesiyle işin içinden çıkmaya çalışıyordu: "Çık şu kasko sigortalı karanlık odandan!"

Kullanılan dil direkt, mesaj apaçıktı. Seksenli yılların sonlarında ve doksanlı yıllarda ise bu tür bir edebiyat ayıp sayılıyordu. Şiirde, yargılamak, değerlendirmek, umut etmek ve talep etmek için sadece şu geçerliydi: Sadece belgele! En iyi durumda, Durs Grünbein'ın yaptığı gibi, soğukkanlı bir şekilde parçalara ayırmak suretiyle puan kazanılmaya çalışıyordu. Bir şiirde bir düşünceyi dile getirmek edebi bir yetersizlik, hatta bir acemilik kabul ediliyordu. Hakim sosyolojik söylemde "gerçekliğin aşırı karmaşıklığı"ndan, yeni bir " giriftlik"ten, "çokluk"tan, "çoğulluk"tan ve tabii ki "asimetrik çatışmalar"dan söz edilirken, yüzyılbaşlangıcı-sonrası popüler şair, bu fenomenlere sadece dildeki karşılık yoluyla hakkını verebildiğini düşünüyordu. Öyle görünüyor ki "anlamı açık" şiirler sadece soğuk savaş dönemindeki iki kutuplu dünyanın "anlamı açık" politik zamanlarında talep edilen bir şeydi. Aksi taktirde ve Roul Schrott ve taklitçilerin kolaj şiirlerindeki zamana uygun teknolojik serpintileriyle aniden sanatsal açıdan kuşkuyla karşılanmaya başlamalarını anlamak pek mümkün değil. Bir soru ya da bir düşünce yerine genellikle sadece bir "malzeme" dökümü veriliyordu: TV'den, filmlerden, belgesellerden, hatta tıptan, sosyolojiden ve hatta hatta askeri tarihten bazı cümlecikler ya da cümle parçacıkları bir araya getiriliyordu. Önemli olan sözcüklerin birbirleriyle uyum içinde olmasıydı. Böylesi bir şiirsel onay birden şık kabul edilmeye başlandı, çünkü sürekli olarak gerçeklikten memnun olmamaktan bıkıp usanmıştı insanlar. Artık kendilerini toparlamak ve az önce savaştıkları şeyleri nihayet kucaklamak istiyorlardı.

Hiç kimse edebiyatı ya da şiiri tek başına tanımlayabileceğini ve bir şiirin ne zaman bir şiir olduğunu, hangi niteliklerin –politik/apolitik- bir şiir için olmazsa olmaz olduğunu belirleyebileceği yanılgısına düşmemelidir. &8 kuşağının gerçekten de yaptığı bir hatayı, insanlara politik ya da yaratıcı mutluluğunun biçimini dayatma hatasını tekrar yapmamalıyız. Ama doksanlı yıllarda olduğu gibi edebiyatta düşünce yasağı, gerçekten de edebiyatın ölümü anlamına geliyordu. Sanat kendini her zaman gerçekliği dönüştürmenin bir sonucu olarak bulmuştur. İster taklit şeklinde, yani sadece dış görünüşü tasvir edip aktarmak, ister içsel bir "gerçekliğe" yönelip soyut bir şekilde olsun, sanat hep, mağara resimlerinden günümüze değin insanın dünyayı algılama biçimlerini belgelemiştir. Ve işte tam da bu subjektiftir, kişiden kişiye değişir. Algılamak her zaman seçiciliktir, dolayısıyla yargılama ve değerlendirme de, bu yüzden şiirde "ben" sözcüğünün yer almaması gerektiği düşüncesi yazmayı yasaklamakla eşdeğerdir.

Son zamanlar kültür çevrelerinde, doksanlı yıllardaki düşünce içermemek, olaya bizzat karışmamak düşüncesi tekrar sorgulanmaya başladı. İnsanların kolektif deneyimi olarak politika da tıpkı diğer bireysel ve toplumsal deneyim alanları gibi edebiyatın, özellikle şiirin ayrılmaz parçalarından biri haline gelmeye başladı. Üstelik politika genellikle tam da bireyle toplumun kesişme noktasına dokunur. Jan Egge Sedelies'inki gibi şiirlerde şair artk, post-ya da post postmodern giriftliği yine aynı silahlarla (dilde: soyutlama, kapalılık, bulanıklık, düşünce yerine malzeme dökümü, özlerine dair eleştirel sorular yerine neslerin seri bir şekilde sıralanması) karşılamak yerine taam da onun sunmadığı şeylerle karşılamayı deniyor: yerler, isimler, nedensellik, sorular, yanıtlar, çıkarımlar, yeni yollar... Öyle görünüyor ki artık şair politik konulara omuz silkip belirsiz konulara yönelmek yerine, görünür, somut düşmanlara karşı konuşuyor. Sedelies, "LH 558 Sayılı Uçuş" adlı şiirinde –bu uçuş sırasında bir sığınmacı polisler tarafından boğulmuştu- "savaş halindeki Almanya"yı anlatıyor:

> "Arazi arabası Daimler Chrysler'den
> tanklar Bremen'deki Trasco'dan
> baraj Züblin'den
> çimento fabrikaları Thyssen-Polysis'den
> Basra'daki havaalanı Hochtief'ten
> Üçüncü mobil telefon ağı Siemens'ten
>
> 55 Alman şirketi vardı
> Irak'ı Yendien Yapılandırma Furaı 2004'de [...]"

Doksanlı yılların club kültüründen ve Love Parade'lerinden, boyun eğmiş bir bireysellikten ve buna uygun oturma odası edebiyatından sonra, yeniden kendine olan güvenini kazanmış ve olan bitenden rahatsız olan şairler çıkmaya başladı; bir takım edebiyat ödüllerini alamama pahasına... Ve bu şairlerin toplumun elit kesimlerinden değil de, özellikle marjinal kesimlerinden çıkması dikkat çekici.

Jan Egge Sedelies'in şiirleri kültür ortamları için uygun bir sos değil elbette, okurları kuantum teorisiyle de uğraşmak zorunda değiller, şair silah depolarındaki birkaç kavramı şık buluyor diye. Sedelies'İn yeteneği şiirlerde, her haberlerde karşılaştığımız istatistiksel olgularla öykü anlatabilmekte yatıyor: O bu olguları betimliyor, varış noktasında ölü bulunan sığınmacıyı, ya da gösterilerde terörist muamelesi gören göstericileri anlatıyor. Sakin bir tavırla konuşuyor, ama haberlerdeki gibi de değil. "cesetlerin yanında boş bisküvi paketleri duruyordu". Bu bir gazetecinin değil, bir sanatçının bakışıdır. Burada gerçeklik olduğu gibi veriliyor, ama dönüştürülerek: Seçim, yargı, analiz, damıtma, bir biçime oturtma, sanat. "Büyük Dünya"nın olayları küçük bir olayda görünür kılınıyor ve soyut içerikler insani boyutlara indirgeniyor – şiir gerçekliğin bir minyatürü ve küçük bir kesiti gibi. Sanat ve politika – bu ikisi, kendi kendine mırıldanan sanattın ya da tıkanıp kalmış anti-edebiyatın ötesinde, pekala da birlikte yaşayabilirler.

EDEBİYAT İÇİN SİYASET, SİYASETÇİ İÇİN EDEBİYAT

Necati Güngör

Siyaset, bizim toplumumuzda kökleri yüzyıllara uzanan bir kurum değil. Yalnızca bizde mi böyle? Doğu toplumlarının çoğunda... Düşünmek ve siyaset yapmak, en birinci yasakların başında yer alır... Devletlerin, içeriye ve dışarıya karşı bir siyaseti vardır elbet; hatta köklü siyasi gelenekleri olan devletler var; ama halk, yani tebaa'nın at oynatabileceği bir alan değildir siyaset. Halk ancak ayaklanır, celali olur, dağa çıkar, bu hareketi bastırılır, bedelini asılarak öder!

Birçok Doğu masalları, aslında kamu hukukunu ilgilendiren düşünceler içerir. Örneğin Hint düşünürü **Beydebâ**'nın masalları böyledir. Kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla tarzında, devleti yönetenlere öğütler verir. Ancak düşünme ve düşüncesini açıklama olağan bir yol olmadığı için, bunu ancak hayvan masalları biçiminde yansıtır... Hükümdara, vezire, ülkenin ve halkın adaletle, doğrulukla, iyilikle yönetilmesine ilişkin akıl vermek kimin ne haddine!

Saray uleması dışında düşünmek de, siyaset üretmek de yasaktır...

Tarih boyunca aykırı düşünce üreten iki kişi çıkmış bu coğrafyadan: **Hallâc-ı Mansûr** (857-922) ve **Şeyh Bedrettin.** (1358-1420). Hallâc-ı Mansûr, İslam düşünürüydü; "Ene'l Hak", (Hak benim) dediği için idama mahkûm edildi, derisi yüzüldü! Sonradan anlaşıldı ki, İslam düşüncesini bağnazlıktan kurtaracak büyük bir reformcu yok edilmiş!

Şeyh Bedrettin'i idamla yargılayıp, *Serez'in esnaf çarşısında / Bir bakırcı dükkânının karşısında* asan Osmanlı, onun düşünür yanını örtbas etti. Çünkü, suçu büyüktü, yerleşik kalıplara aykırı görüşler ileri sürmüştü. Bugün hâlâ, kamu hukuku, felsefe, ilahiyat dersleri okutulan fakültelerde ondan söz edilmez. Oysa, düşünce tarihinde yer alan birçok düşünür kadar Bedrettin de kendine özgü görüşler ortaya koymuştur.

Bugün daha çok turistik bir öğe olarak yere göğe sığdıramadığımız, gerçekte yaşadığı çağın ötesinde bir düşünce adamı olan **Mevlâna**'nın da Anadolu'da yadırgandığını, dışlandığını, hatta taşlandığını unutmayalım...

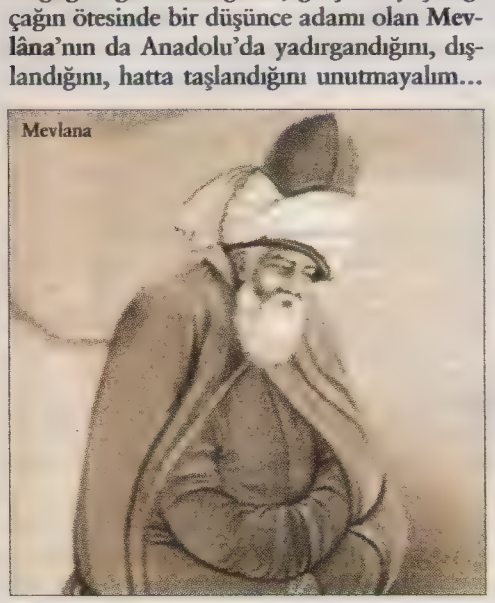
Mevlana

Çünkü onun sanat ve hayat anlayışı, geleneksel kalıplara pek uymuyordu.

Yerleşik düşünce kalıplarının dışına çıkmanın suç sayıldığı, cezasının ölüm olduğu bir coğrafyada düşünceye dayalı bir edebiyat elbette yeşeremezdi. Bu yüzden Divan edebiyatının siyasi dokusu eksiktir. Bırakın, siyaset ve düşünceyi, kişileri yeren bir şiirin bedeli bile "baltacı"nın yağlı kemendiyle karşılık bulmuştur geçmiş yüzyıllarda. Şair **Nef'î** (1572-1635) bunun en tipik örneği. **Bayram Paşa**'yı yeren şiirinden dolayı cellada teslim edilmiştir!

1874'te İstanbul'a gelen İtalyan yazarı Ed-

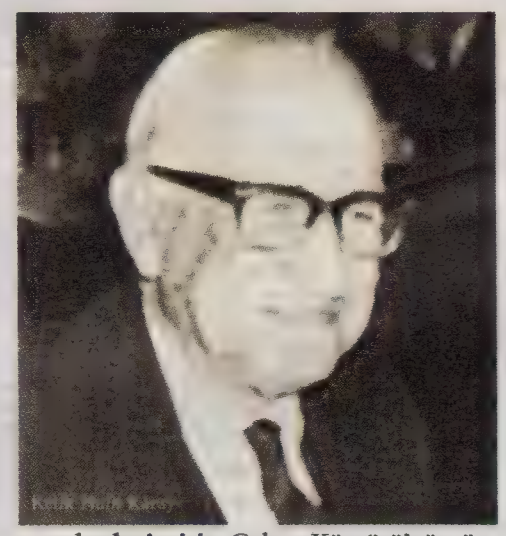

mondo de Amicis, Galata Köprüsü'nün üstünde durup, değişik kıyafetlerle geçen farklı ırklardan insanları saymaya çalışır. Bunu yaparken de, şöyle bir saptamada bulunur: *Her gün binlerce insan geçer bu köprünün üzerinden, ama on yılda bir fikir geçmez!*

Amicis'in bu saptaması, ülkeyi dışarıdan izleyen Avrupalı bir yazarın önyargılı bakışının bir eseri miydi acaba? Elbette hayır.

Yüzyıllar boyunca, Osmanlıda "karşı düşünce" olmamış; onun yerine "gizli faaliyet" içinde olunmuştur. Devlet yönetimiyle ilgili akla gelen tek yenilik, tahtta oturan kişiyi değiştirmek olmuş... Devirmek, tahtan indirmek, hal'etmek, azletmek, mührü elinden almak, menfaya (sürgüne) göndermek, cellada vermek, malına mülküne el koymak... Osmanlı tarihinin en yaygın kavramlarıdır. Kelle almakla ünlü olduğu için böylesi kavramları lakap edinmiş paşalara bile rastlamak mümkün. **Mere Hüseyin Paşa, Kuyucu Murat Paşa** gibi. "Mere" Arnavutça "al" demek. Aşçılıktan sadrazamlığa kadar yükselen Hüseyin Paşa, o kadar çok "al" anlamında "mere" dermiş ki celladına, sonunda bu sözcük onun lakabı haline gelmiş!

Yenilik hareketi padişahtan geldiği zaman, bu kez de Saray çevresi bundan rahatsızlık duymuştur. Örneğin **III. Selim** devlet yapısında, orduda, toplum yaşamında bazı yenilikler yapmak istiyordu. Sözgelimi "İlmiye tayinlerinin" sınavla olmasını istiyordu. Bundan zarar göreceklerini anlayan softalar kara çalmakta gecikmediler: "Gâvur Padişah!" Ardından, Ayasofya Camii'nde suikast düzenlediler; yolundan çeviremeyince, tahttan indirdiler; o da yetmedi, canına kıydılar bu yenilik yanlısı padişahın...

II. Mahmut da, yüzü Batı'ya dönük, yenilikçi bir padişahtı. Onun dönemi de kanlı hesaplaşmalarla, Saray entrikalarıyla geçti.

II. Mahmut'un oğlu **Abdülmecit** döneminde Tanzimat Fermanı ilan edildi, malum. Ferman'ın başmimarı **Büyük Reşit Paşa,** o sabah Gülhane'ye gitmeye hazırlanırken, kâhyası yanına gelip, ev işleriyle ilgili bir şeyler sormuştu. Ancak Paşa'nın kafası başka konularla meşgul olduğu için kâhyasını şöyle yanıtlamıştı: "Dur bakalım, akşama eve sağ dönersem, bunu konuşuruz!" Paşa laf olsun diye söylemiyordu "sağ kalırsam" diye... Gerçekten hayatından endişe ediyordu! Çünkü yüzyıllardır belli kalıplar içinde yaşayan toplumda bir yenilik başlatıyordu! Yenilik demek, "gâvurlaşmak" demekti!

Nitekim korkusu hissedilen "gizli teşebbüs"ler bu dönemde kendini gösterdi: **Şeyh Ahmet Efendi, Feyzidaim Paşa** gibi kimseler, "Genç Türkler" adında bir gizli cemiyet kurdular. Amaçları, Abdülmecit'i indirip yerine ağabeyi Abdülaziz'i getirmekti! Amaçlarına

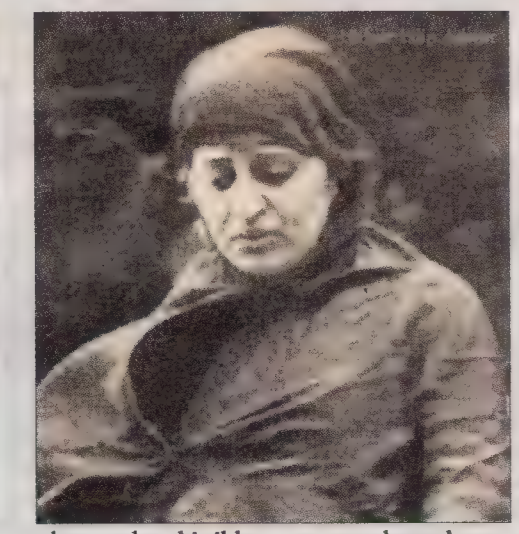

ulaşamadan, bir ihbar sonucu yakayı ele verdiler... Ancak genç Padişah'ı devirmeye de gerek kalmadı; Abdülmecit otuz sekiz yaşındayken tüberkülozdan öldü!

Kendisine umut bağlanan Abdülaziz tahta geçti.

Abdülaziz'in saltanatıysa, tam bir "keyfi yönetim" dönemi olarak tarihe geçecekti... Ancak ok yaydan çıkmış, Tanzimat sonrasında birtakım fikir hareketleri filizlenmeye

Nazım Hikmet

başlamıştır toplumda. Bu fikir hareketlerinin öncüleri de yine bazı edebiyat adamlarıdır: **Namık Kemal, Şinasi, Ziya Paşa, Ahmet Vefik Paşa...** Abdülaziz onlardan şikâyetçiydi, onlar da Abdülaziz'den... Matbuat (basın) yoluyla Saray yönetimi eleştirilmiş, devleti elinde tutanların israf ve rüşvetçiliğe son verilmesi istenmiştir. Bunları yazıp çizmenin bedeli elbette sürgün ve zindan olarak ödenmiştir!

Ne olursa olsun, siyaset ve düşünce bu dönemde edebiyata girdi; edebiyatçılar, gazeteciler, toplumda yeni fikirlerin öncülüğünü yaptılar.

Öte yandan siyasetin edebiyata malzeme yapılması ya da edebiyatçının siyasi bir tavır içinde bulunması, tavrını edebiyat yoluyla açıklaması, bu alandaki en eski tartışma konularından biri olageldi.

Siyasal çalkantıların toplum yaşamını etkilediği dönemlerin edebiyatçıları, genellikle kendilerini bunun dışında görmek istememişlerdir. Örneğin, Abdülaziz döneminde yönetimin tüm baskısına karşın kalemiyle özgürlük savaşı verenler, aynı savaşımı **II. Abdülhamit'e** karşı da yapmak durumunda kaldılar. II. Abdülhamit, bir anayasa ve bir meclis vaadiyle tahta çıkmış; ancak ipleri ele aldıktan bir süre sonra çeşitli bahanelerle, hem meclisten hem de anayasadan kurtulmak istemiştir! Kendisine anayasayı kabul ettirip meclis kurdurtanların kimini boğdurmuş (**Mithat Paşa**), kimilerini sürgüne göndermiş, kimilerini zindana attırmış, birçoğunun da peşine hafiyelerini takarak hayatını denetim altında tutmuştur.

II. Abdülhamit'in baskıcı yönetimine karşın sönmeyen özgürlük ateşini diri tutanlar arasında edebiyat adamlarının önemli bir yeri olduğunu söyleyebiliriz. En başta "Genç Kalemler" dergisi çevresinde toplanan edebiyatçılar. "Milli Edebiyat" akımı içinde yer alan yazarlar... Bunların bir bölümü daha sonra Kurtuluş Savaşı'nı destekleyecek, Cumhuriyet'in bir dönemini de temsil edeceklerdi.

Cumhuriyet'in ilk dönemlerinde edebiyatçıların, "muhalif" olmadığı sürece, yönetimden ve toplumdan saygı gördüklerine tanık oluyoruz. O yılların "muhalifleri" ya Kurtuluş Savaşı'na inanmayıp ti'ye alanlardır (**Refik Halit** gibi) ya da Cumhuriyet'le gelen bazı yenilikleri, uygulamaları içlerine sindiremeyen kimselerdir (**Mehmet Âkif, Halide Edip** gibi). Bu çizginin dışında kalanların çoğunun iç ve dış görevlerle ödüllendirildiklerini görüyoruz: **Yahya Kemal, Yakup Kadri, Ruşen Eşref, Falih Rıfkı, Memduh Şevket, Yunus Nadi** vb.

Ama bu dönemin asıl "mağduru", **Atatürk**'ün artık ölüm döşeğinde olduğu günlerde, düzmece bir suçla yargılanıp ağır cezaya çarptırılan **Nâzım Hikmet**'tir! Üstelik de Nâzım Hikmet "suçsuz suçlu" olarak hapsedildiği yerde, *Kuva'yı Milliye Destanı*'nı kaleme alacak kadar Kurtuluş Savaşı'na inanmış bir dava adamıydı! Bu dönemin mağdur edilmiş kalemlerinden biri de **Cevat Şakir.** İdam mahkûmlarıyla ilgili bir hikâyesi yüzünden yargılanıp Bodrum'a sürgün edilmesi yakın tarihimizin bir garabetidir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında ülke yönetimini ellerinde bulundurlar, bir yandan bazı "apolitik" şair ve yazarları Türkiye Büyük Meclisi'ne doldururken, öbür yandan "sakıncalı" şiir ve hikâye yazarak "muhalefet" yapanları göz altında, işkencehanelerde, hapishane hücrelerinde ağırlamışlardır! Bu konuda Avrupa'nın tek partili ülkelerindeki uygulamalardan esinlenen dönemin yönetimi, içeride bütün bir kuşağın (**Kırk Kuşağı**) yaşamını zehir etmeyi başarmıştır! Muhalif yazılar yazdığı için sürekli polisçe izlenen, hapse atılan **Sabahattin Ali**'nin, sonunda ülkeyi terk etme kararı alması ve kaçarken sınırda öldürülmüş olması, tek partinin aydın kalemler üzerindeki baskı ve zulmünün boyutlarını göstermeye yeter.

Ellili yıllar, demokrasiye geçiş dönemi diye nitelenir siyasal tarihimizde. Ama nedense, söz konusu "demokrasi"nin, şair ve yazarlarımızın birçoğunu kapsamadığını görüyoruz.

Hangi gereksinimden doğmuştur Demokrat Parti? Tek parti döneminin bütün uygulamalarında sorumluluk payı bulunan bazı milletvekilleri, geleneksel partilerinden koparak yeni bir parti oluşturmuşlardır. Olay

Sabahattin Ali

bu. Tek parti yönetimlerinin yıkıldığı Avrupa'da da zaten demokrasi rüzgârları esiyordu bu sıralarda. Bizim demokrasimiz hiç kuşkusuz bu rüzgârın eseriydi.

Ne var ki, on yıllık Demokrat Parti iktidarı döneminde edebiyatçılar siyasetten soğumuş, siyasetçiler de zaten edebiyatçılara yüz vermemişlerdir. Gerçi Demokrat Parti'nin kurucuları arasında nazar boncuğu gibi iki edebiyat adamı vardı; **Fuat Köprülü ve Samet Ağaoğlu**... Ancak DP ilke olarak aydın kesimden çok köy ağalarına, kasaba tüccarlarına, din adamlarına yaslanmayı seçtiği için, arkasında aşireti bulunmayan yazar çizer takımından bir beklentisi olamazdı... Hiç değilse başlangıçta yoktu bu beklenti... Sonraki yıllarda, **Necip Fazıl** gibi bazı kalem erbabına, kendilerini desteklemeleri için örtülü ödenekten paralar ödendiği bilinmektedir.

Buna karşılık, Köy Enstitüleri'nden yetişen bazı öğretmen yazarları sindirmeyi (dikkat buyurun, bu yazarlar, eserlerinde, din adamı - toprak ağası - tefeci tüccar üçgenine karşı çıkarlar) önemli bir görev saymışlardır kendileri adına.

Çıkarılan bir genel aftan - açlık grevi yoluyla - yararlanarak özgürlüğüne kavuşan Nâzım'a bu kez de dışarıda rahat yüzü gösterilmedi. Ensesinde sürekli polis vardı. Ayrıca, hem bahriye okulundan subay çıkmış olması, hem de askerliğe elverişli değildir diye çürük raporunun bulunması göz ardı edilerek, yasadışı bir uygulamayla askere alınmak istemesi, bu söz de demokratların gerçek niyetini ortaya koyuyordu. En sonunda, ülkesine, insanlarına, anadiline aşkla bağlı olan koca şairi, dışarıya kaçmak zorunda bıraktılar! Yetmedi, yurttaşlıktan da çıkardılar!

Elli yıllarda ortaya çıkan İkinci Yeni şiir akımına yöneltilen eleştirilerden biri de, siyasal içerikli şiirden uzaklaşılmış olması değil miydi? Bu akımı hep desteklemiş olan **Memet Fuat**'ın, ölümünden sonra yayımlanan günlüklerinin bir yerinde, "şiirin içi boşaltıldı" diye yakınması oldukça düşündürücü. Oysa bu akımın öncü şairlerine (**Cemal Süreya, Ece Ayhan, Edip Cansever, Turgut Uyar, Ülkü Tamer**) birey olarak bakıldığında, ne genel ne de güncel anlamda ülke sorunlarına ve siyasete gözlerini yummuş ya da sırtlarını dönmüş insanlar olmadıkları görülür.

Burada, edebiyatçının gündemine bir başka soru gelip oturur: Bir edebiyat eseri, siyasal içerikli de olsa, öncelikle edebi niteliğe sahip olmak durumunda değil midir?

Geçmiş dönemler bu türden tartışmaların örnekleriyle dolu.

Altmışlı yıllar, siyasal gelişmelerin yoğunluk kazandığı yıllardı; dolayısıyla bu yılların en önemli tartışmalarından biri, edebiyat-siyaset ilişkisi olmuştur denilebilir. "Militan edebiyat" kavramı bu yıllarda ortaya atılmıştır sözgelimi. Daha eskilerde kalmış olması gereken parti edebiyatı, güdümlü edebiyat gibi kavramları savunanlar da çıkmıştır.

1980 sonrasında, edebiyatçılarla siyasal partiler arasında, ellili yıllarda açılan uçurumun çok daha genişlemiş olduğunu söylemek yanılış olmaz. Siyasetçiler, "yazar çizer takımı"nı kendi yedeğinde görmek isterler elbet; ne ki edebiyat insanları güncel siyasete gönül indirmiyor nicedir. Siyasi oluşumların içinde yer almıyorlar. Yer almaya heves edenlerin de, bu hevesleri kursağında kalıyor zaten! Menderes'in partisinde nazar boncuğu misali iki edebiyatçı vardı; ama ne Süleyman Demirel'in, ne de Özal'ın çevresinde - her boydan insan bulunmasına karşın- bir tek edebiyatçı görülmüştür. Bunu bir ayrışma olarak mı anlamak gerekir, bilemiyorum: Sapla samanın birbirinden ayrışması gibi.

Bazı marjinal sol partilerin "yazar çizer takımı"na olan aşırı ilgisi de nedense bana içtenlikli ve sağlıklı bir ilgi olarak görünmez.

Radi Fiş'ten dinlemiştim: Bir toplantıda **İ. Bilen**'e sormuşlar: "*Orhan Veli nasıl bir şair?*" diye. Nâzım da hemen yakınlarındaymış o sıra. İ. Bilen: "*Ben bilmem, onu Nâzım'a sorun,*" demiş. Nâzım'ın yanıtı, gerçekten düşündürücü: "*Orhan Veli iyi bir şair; ama siz iktidarda olsaydınız, onu keserdiniz!*"

Ülkemizde, siyaset arenasında boy gösteren siyasetçinin çapı küçüldükçe, eli kalem tutan insanlarla olan çelişkisi de büyüyor mu acaba, ne dersiniz

CHE GUEVERA İHTİYAR MARIA

Bir ayağın çukurda, ihtiyar Maria,
geldim seninle gerçekleri konuşmaya:
Bir tesbihin dizili acıları oldu hayatın
ne seven bir erkeğin oldu, ne sağlık, ne mal mülk,
ancak açlık vardı paylaşılan.
Geldim seninle umudundan konuşmaya,
kızının nasıl olduğunu bilmeden
kuzuladığı o üç ayrı umuttan da.
Sarı sabunla perdahlanmış ellerinin arasına al
bir çocuğunkini andıran bu erkek elini,
sertleşmiş nasırlarını ve kıvrılmış saf parmaklarını
doktor ellerimin yumuşak utancında ov.
Dinle, emekçi büyükanne,
inan gelen insana,
göremeyecek olsan da geleceğe inan.
Tüm bir hayat boyunca umudunu boşa çıkaran
acımasız Tanrıya da dua etme.
Yağlıkara okşayışlarının büyümesini görmek için
ölümden acımasını isteme;
gökler yeşil ve karanlık hüküm sürüyor sende,
her şeyden öte kızıl bir intikama sahip olacaksın,
şafağı yaşayacaklar torunlarının hepsi,
huzur içinde öl yaşlı mücadeleci.
Bir ayağın çukurda ihtiyar Maria,
o gideceğin günlerden biri
otuz kefen tasarımı
bakışlarıyla selamlayacaklar seni.
Bir ayağın çukurda, ihtiyar Maria,
suskun kalacak odanın duvarları
birleşince ölüm astımla
ve sevdaların boğazına dizilince.
Bronzdan dökülmüş üç okşama
(geceni hafifleten tek ışık)
açlıkla kuşanmış üç torun
her zaman bir gülümseme buldukları
yaşlı kıvrık parmaklarını özleyecekler.
Hepsi bu olacak, ihtiyar Maria.
Bir tesbihin dizili acıları oldu hayatın
ne seven bir erkeğin oldu, ne sağlık, ne mal mülk,
ancak açlık vardı paylaşılan,
geçti keder içinde hayatın, ihtiyar Maria.
Bulandırdığında gözbebeklerinin acısını
sonsuz dinlenmenin buyruğu,
ömür boyu angaryadaki ellerin
son şefkatli okşayışı içine çektiğinde
onları düşüneceksin... ve ağlayacaksın,
zavallı ihtiyar Maria.
Hayır, hayır yapma
bir hayat boyu umudunu boşa çıkaran
umursamaz Tanrı'ya kendini teslim etme,
ölümden aman dileme,
korkunç bir açlıkla kuşanmıştı hayatın,
sonunda kuşandı astımla.
Fakat bildirmek istiyorum ki sana
umutların kısık ve yiğit sesiyle
intikamların en kızılı ve yiğit olanıyla,
ideallerimin en doğru boyutuyla
yemin etmek istiyorum.
Sarı sabunla perdahlanmış ellerinin arasına al
bir çocuğunkini andıran bu erkek elini,
sertleşmiş nasırlarını ve kıvrılmış saf parmaklarını
doktor ellerimin yumuşak utancında ov.
Huzur içinde yat, ihtiyar Maria,
huzur içinde yat, ihtiyar mücadeleci,
şafağı yaşayacaklar torunlarının hepsi.
YEMİN EDİYORUM Kİ...

BERTOLT BRECHT

Halkın Ekmeği

Bilin: Halkın ekmeğidir adalet.
bakarsınız bol olur bu ekmek,
bakarsınız kıt,
bakarsınız doyum olmaz tadına,
bakarsınız berbat.
Azaldı mı ekmek, başlar açlık,
bozuldumu tadı, başlar hoşnutsuzluk
boy atmaya.

Bozuk adalet yeter artık!
Acemi ellerle yuğurulan, iyi pişirilmemiş
adalet yeter!
Yeter katıksız, kara kabuklu adalet!
Dura dura bayatlayan adalet yeter!

Bolsa insanın önünde ekmek,lezzetliyse,
gözler öbür yiyeceklere yumulsada olur.
Ama her şey bollaşmaz ki birdenbire...
Bilirsiniz, nasıl bolluk doğurur ekmek:
Adaletin ekmeğiyle beslene beslene.

Ekmek her gün nasıl gerekliyse nasıl,
adalet de gerekli her gün,
hem o,günde bir çok kez gerekli.

Sabahtan akşama dek, iş yerinde, eğlencede,
hele çalışırken canla başla,
kederliyken, sevinçliyken,
halkın ihtiyacı var pişkin, bol ekmeğe,
günlük, has ekmeğine adaletin.

madem adaletin ekmeği bu kadar önemli,
onu kim pişirmeli, dostlar, söyleyin?

Öteki ekmeği kim pişiren?

Adaletin ekmeğini de
kendisi pişirmeli halkın,
gündelik ekmek gibi.

Bol, pişkin, verimli.

Eski Ev / A.Lamartine

İlk günden hatırlarım etrafını saçağın,
Bir asma kuşatırdı körpe filizleriyle.
Kokularla cezbedip küçük, çapkın kuşları,
Buğulu taneleri uzardı pencereye.

O baldan salkımları bize yaklaştırırdı
Uzatarak annemiz bembeyaz ellerini,
Biz, onun çocukları geri verirdik tekrar
Kuşlara üzümleri, emilmiş dallarını.

Seneler aktı gitti, artık ne kuş, ne anne
Biçare yaşlı asma sarardı ve çürüdü.
Kapıyı, duvarları vahşi otlar bürüdü,
Ve ben, ben ağlıyorum, o günlerin peşinde.

MODERN SİYASA EDEBİYATI VE DÜŞÜNCEYİ SEVMİYOR

Ali Haydar Haksal

Şiir uygarlığından geliyoruz, şiir toprakları üzerinde bulunmaktayız. Çok söylenir, "şair milletiz" diye, elhak doğrudur. Yaşayış tarzımız bunu haklı çıkarıyor. Şiir toprağımızda hayatın her alanında şiir mutlaka bulunur.

Osmanlı yönetiminde sultanların her biri birer sanatçı. Şair, müzisyen, ressam, musıkişinas, oyma sanatçısı, en azından derviş. Sanata ilişkin ince dalların her biriyle bir biçimde hemhal. Osmanlı dönemi hayat tarzı bakımından tam bir şiir ormanı. Şairler geçidinin yer aldığı bir şiir uygarlığı da diyebiliriz. Her yüzyılı omzunda taşıyan çok önemli şairler bulunuyor. Bu, Osmanlı öncesinden beri süregelen, ama Osmanlı döneminde kendini gerçek anlamda şiirle varlık bulan bir durum.

Kültür kentlerimiz bulunuyor. Her kültür kentimizde önemli şairler bir merkez oluşturuyor. Bağdat, Osmanlı sınırları içinde, dönemin ulaşım koşulları göz önünde bulundurulursa dünyanın bir ucunda. Divan şairi diye nitelenen, divanla ve sarayla hiç ilgisi olmayan Fuzuli medeniyetimizin önemli şairlerinden biri. Gözden ve gönülden ırak bir yerde nasıl da bu kadar büyük şair olunur, bunu düşünmek gerek. Şu saray edebiyatı tanımlamasına da aklım ermiyor. Fuzûlî Bağdat'ta sıradan bir vatandaş. Bir tekke bekçisi. Devlet dairelerindeki kokuşmuşluktan o da yakınıyor. "*Selam verdim rüşvet değildir deyu almadılar*" şah dizesi yüzyıllara vurulmuş bir mühür gibi. Siyasanın okkasına vurulmuş dehşetli bir kırbaç. Şair, hayatın içinde bir yıldız. Bağdat'ta Türkçe şiir yazmak... Sadece bu değil, hem Arapça hem Farsça şiir yazmak, bir medeniyet bütünlüğünü imliyor. Bunu, bugün için düşünürsek ne denli anlamlı olduğu anlaşılacak.

Osmanlı döneminde padişahları şair, paşaları şair, valileri şair, şeyhülislamları, medrese mollaları, kadın sultanları şair, şehirleri bile şiir gibi. Bir ucu Bağdat, bir ucu Sarayevo, her iki ucu da şiir ile donanımlı. Şiirin başkenti de İstanbul. Edirne'yi, Bursa'yı, Kastamonu ve Diyarbakır'ı es geçebilir miyiz? Bu tarih ve kültür, şairlerini linç etse de şiirsiz edemeyecek kadar şiir ruhu hayata egemen. Bu, sadece şairlerin başına gelebilen bir durum değil. Bir musıkişinas olan Sultan Üçüncü Selim de aynı akıbetin kurbanı değil mi? Gözümüz küçük ayrıntılarda değil, büyük toplamda.

Mersiyeler yazılsa da şiirin gerçek damarı kendini koruyor. Bugün kimse mersiyelerden söz etmiyor. Fuzuli'nin "Su kasidesi" her yüzyılda yer alabilecek muhteşem bir ses olarak yer alacak. Bu, bizim sesimiz.

Bu, hayatımızın birikimi ve geçmişi. Geleceğe yol veren bir gelenek.

Modern hayata geçildiğinde birden tersyüz olunuyor. Sanat, yani şiir ve edebiyat hayatın dışına itiliyor. Politika belli adamların elinde. Sanat adamları hemen hiçbir şeyin kıyısından köşesinden geçirilmiyor. Onlar sadece orada bir süs çiçeği konumunda.

Sıradan ve hayatın içinde bir değeri olmayan şiir daha çok önem kazanıyor. "Meselesi olan şiir"e ise yer yok. Bir dize, dizedeki bir sözcük büyüteç altına alınarak şairler kovuşturmaya tabi tutuluyor. Şiir ya çok ayaklar altında, ya kovuşturmaya tabi, ya sıradanlığı seçerek şiir dilinin dışında, ya da hayattan iyice soyutlanarak bir kuşdiline dönüşüyor.

En gür sesli ve meselesi olan şairlerden Mehmed Âkif meclise girdikten sonra, kendi ifadesiyle "şeyatinül ahres" yani "dilsiz şeytan"a dönüştü. Sustu, o da şiir dilini kaybetti. Şiirinin sanatı bakımından en güzel şiirlerini Mısır'da iken "Gölgeler" adı altında yazdı. Mecliste iken, Meclisin ilk günlerinde, henüz coşkusunu ve şiir ruhunu yitirmediği bir zamanda yazdığı en güzel şiirlerden biri "İstiklâl Marşı" oldu sadece. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurtuluş marşını yazarak şairlerin namusunu kurtardı. O ruhu taşıyabilecek o büyük şairlerden hiçbiri meydana çıkmadı. O kurtuluş marşı şiirini yazdı da politika, onun şiirini kapıdan içeri sokmadı, hepsi bu. Bu büyük şairin eli kalem tutmadı nedense. 1. Meclis'te adının üzeri çizilince, kendini kapıda buldu. Pendik sokaklarında avare gezinirken bilmedik ve tanımadık isimlerin takibi onu ürküttü, soluğu Mısır'da aldı.

Meclis albümünü önüme aldım, tek tek isimleri yokluyorum, soyadı sırasına göre, bir geçit yapıyorum. Dikkatli bir gözlemle, eli kalem tutan, çeşitli alanlarda ürün verenleri atlamamaya dikkat ederek bir geçit resmi yapalım istedim. Arada dikkatimizden kaçan tek tük isimler olabilir.

Behçet Kemal'den Hamdullah Suphi Tanrıöver'e kadar dönemin irili ufaklı bir sürü isminden söz etmeye değer mi bilmem. Behçet Kemal tam bir... Kendini politikaya iyice kaptıranlardan. Çankaya'yı kutsallaştıran bir isim. Politikayı din yerine koymaya çalışanlardan, Kâbe'nin yerine Çankaya tapınılası bir yer. Bu yeni dinin mevlidini bile yazmaya yeltenenlerden. Yunus Nadi bir şiir, sever olarak belleklerimizde yer aldı.

Memduh Şevket, milletvekili oldu, CHP genel sekreterliğine kadar yükseldi, bir zaman sonra kendini kapının önünde buldu. Bir edebiyat adamından beklenen bir cesaretle kalem arkadaşlarını ve sanattaki yol arkadaşlarını, hatta ayrı yollarda yürüyen sanatçıları da meclise taşımak istedi. Ne yazık ki buna gücü yetmedi. Ahmet Hamdi Tanpınar'ı taşıdı, gücü Necip Fazıl'ı taşımaya yetmedi. İsmet Paşa'nın kırmızı kalemi onun adını çizdi, sonra da Memduh Şevket'i. Öyküleri edebiyatımızın temelini oluşturuyor. İronisi ve nahifliği geriye kaldı. Ötesi bir rüya.

Halide Edip bir dönem için var, sonra soluğu İngiltere'de aldı. Samet Ağaoğlu'nun edebî yönü törpülendi. Ahmet Rasim Bey, ne iş yaptı nerede neler oldu bilinmez. İronik dilinden bir ses kaldı geriye. Ömer Asım Aksoy denemeleriyle ve dil çabalarıyla hayal meyal anımsanıyor bugün. Remzi Oğuz Arık bir iki eseriyle geriye bir ses bıraktı. Mecliste hangi işlevi gördü bilinmez.

Arif Nihat Asya'yı gür ve çok sesli Bayrak şiirleriyle anımsıyoruz. Meclisin izlerini hiç taşımıyor gibi. O sesini ve varlığını son anına kadar sürdürdü.

Farklı alanlarda belki de en çok ses verenlerden biridir Falih Rıfkı. Keskin bir iktidar sesi. Şairlere bile tahammülü yok.

Neyse ki Doğan Avcıoğlu geriye bir Milli Mücadele külliyatı bıraktı. Ondan bize kâr kalan bu. Bilim adamlığından siyasa adamlığına ve ideoloji adamlığına olan serüveninde Mehmet Ali Aybar tutunamayanlardan, hemen dışlananlardan. Adile Ayda gene de sanatıyla bir ses bıraktı geriye. Onun meclis yönünü bilen pek yok. İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nu dergileriyle, sanatçılara yataklık etmesiyle biliriz. Bir bilim adamı olan Hasan Tahsin Banguoğlu'nu meclisin dışındaki varlığıyla biliriz, ötesi bir bilinmezlik. Eserleri bize yol göstermeye devam ediyor. Cemil Sait Barlas: *Pazar Postası*'yla şairlere yardım ve yataklıktan ötürü anılmaya değer: Büyük suçlu! II. Yeni adına iyi bir durum olarak anımsanabilir. Ahmet Hamdi Başar anı eserleriyle bir iz bıraktı. Siyasal anı tarihi açısından bir değer ifade ediyor. Ali Fuat Başgil'de soluğu dışarıda alanlardan. Bilim adamlığı da onu kurtaramadı. Adil Erdem Bayazıt, "Sebeb Ey" şairi, sebepli nedenlerle Ahmet Mesut Yılmaz'dan çizik yiyenlerden. Sanki meclise girerek şiirini kapının önünde bıraktı. Faik Baysal kimdir bilen var mı bugün? Cemil Bilsel kimdir, ne iş yapar, bilinmez, silik bir ses olarak kaldı geriye. Halil Nihad Boztepe'yi acaba nereden anımsıyoruz, ne yaptı, neler oldu, bilinmezlikler içinde yitip gidenlerden. Bütün ömrünü köşe yazarlığına adayan bir Çetin Altan kendi dairesinde dönüp duruyor hâlâ. Milletvekilliği epey iş açtı başına. Meclis onun için bir azizlik oldu, bir kaza gibi. Abidin Daver'i hem siyasal anlamda, hem de yazı anlamında kim bilir, kim tanır. Avni Doğan, Mavera dergisinde bir ses verdi meclise kapağı attıktan sonra şiir onu bıraktı. Şiiri var mıydı o da tartışılır. Olmayan şey de yitip gitti. Kâzım Nami Duru zamanının önemlilerinden. Sadece bir iki eseriyle bilinir, anımsanır. Bunlar bile onu kurtarmaya yetti. Ziyad Ebuzziya. Tanzimat dönemini bize aydınlatan en önemli isimlerden biri. Bu tarafı bize bile yeterli. Cevat Dursunoğlu, müthiş silahşorlardan. Milli Mücadele dönemine ilişkin bir eser ile bile anılabiliyor.

Mustafa Bülent Ecevit. Meclis albümünde gerçek adı bu. Bülent Ecevit'in Mustafa'sını kim bilir. Meclis albümü olmasa biz de bilmeyecektik. Şair olan tek başbakan. Konuşmalarındaki lirizm şiir sesi olarak kendini gösterdi. T. S. Eliot'tan çeviri şiirleri daha kalıcı. Şiirinden daha kalıcı. Hoş ve nahif bir insan. Bazen duygusallığıyla, şiiri ile politikanın acımasızlıkları arasında bir gel git yaşadı. Artık şair kişiliğine üçüncü sınıf muamelesi göstermek zorunda kaldı.

Süleyman Arif Emre şairliği öyle, onun bu yanını bilen pek yok. Üstat Necip Fazıl'ın yol arkadaşlarından. Yüksek ses tonu ile yaşamaya baktı. Şiirin uzağında. Mehmet Emin Erişirgil "*İslâmcı Bir Şairin Romanı Mehmet Âkif*" adlı eserini yazmış olması yeterli değil midir? Sadri Ertem. Bir zamanların mürekkep yalamışlarından, eserlerine sahafların tozlu raflarında rastlanabilir. Ne meclis ne mürekkep yalamışlığı bir işe yaradı. Gerisi çelik çomak oyunu. Milletvekilliği sıfatı onun ne işine yaradı?

İbrahim Alaettin Gövsa, belleğimizde siyasal yönüyle ilgili hiçbir bilgimiz yok. Türkiye Büyük Millet Meclisi albümünde sadece adıyla biliyoruz. Oysa merhumun çok önemli çalışmaları bulunuyor. Ansiklopedik isimler sözlüğü dönemi aydınlatan önemli eserlerden biri.

Şemsettin Günaltay'ı başbakanlık yapan biri olarak hayal meyal anımsıyoruz. Eskilerin deyimiyle ondan geriye eserleri yadigâr kaldı.

Reşat Nuri Güntekin'in meclisteki varlığını kim bilir. Reşat Nuri romanımızın önemli isimlerinden ve öncülerinden. Siyasa onu çok da etkilemişe benzemiyor. Romanları daha çok ilgi alanımızda. Zaten onun politikacı yanını kim umursadı ki. Siyasanın etkisinde kalarak *Yeşil Gece*'yi yazdı, sonra da günah çıkarırcasına *Gökyüzü* romanını. Politikaya bulaşanların bir paradoksu da budur. İktidarın egemenliğine kendini kaptırması ve teslim bayrağını çekmesi.

Hüseyin Rahmi Gürpınar da aynı durumda değil. O serazat ve tek başına roman yazarı, İstanbul'un en ücralarına girip çıkarak geriye onlarca roman bıraktı. Cinlerle, perilerle, küçük oyunların insanlarıyla içli dışlı oldu. Siz bakmayın ona, keskin bir dili var ki, onun peşinde diş bileyenleri trenlerin demir vagonlarını ısırmaya yeltenenler olarak niteler. O işine bakar, yazar ha yazardı.

Belli ki cumhuriyetin ilk yıllarında edebiyat ve düşünce adamları mecliste kendilerine öyle ya da böyle epeyce yer bulmuşlar. Bu hakkı teslim etmek gerek. Tabii onları yönetici, yani bakan yapmak kimsenin aklına gelmemiş olmalı. Bu iki büyük romancının adları bile döneminin meclisini onurlandırmaya yetiyor.

Feyzi Halıcı, Hisar şairi, kendisi de dergi çıkarmış biri. Fakat parlamentonun bilinmezliklerinde onun adı da yitmiş. Konya'dan ses veren bu şairin adını kim bilir, kim tanır?

Hasan Basri Çantay, bir âlim ve gizli şairlerden. Onu Mehmed Âkif ile olan yol arkadaşlığından biliyoruz daha çok. *Âkifnâme* eseri bir tanıklık eseri olarak çok önemli. Mehmed Âkif ile sıra arkadaşı.

Yasin Hatipoğlu, mecliste şair yönüyle daha çok temayüz edenlerden. Duygusallığını gizleyemeyenlerden. Şiir okurken ağlayanlardan. Meclis başkanvekilliği yaparken de aynı duyarlığı göstermekten çekinmeyen. Şair mizaç. Yakın dönem politikacısı olduğu için doğal olarak daha çok anımsıyoruz.

Mahmut Sadi Irmak, Goethe çevirmeni. Edebiyata bir hizmeti var doğal olarak. Hiç olmazsa bu eseriyle bile anılmayı hak ediyor. Başbakanlık makamından da geçmiş. Yeni kuşaklar bunu anımsamayabilir, ama eseri dağ gibi karşımızda duruyor.

İlerilerden Celâl Nuri'nin adı geçilmemeli. Has bir düşünce ve sanat adamı. Kadri bilinmeyenlerden, o da yitikler odasında.

Veled İzbudak, Mevlevi, Mevlâna'nın ahfadından. Önemli eserlerin sahibi. Konya'dan gün yüzüne çıkan bir ışık. Kadircan Kaflı, gazeteciliğin duayenlerinden. Hoş bir sada sahibi. Nafi Atıf Kansu, siyasal anı kitaplarıyla daha çok kültür hayatımıza adını yazdıranlardan. Mustafa Kemal Paşa ile Kâzım Karabekir Paşaları ansak mı anmasak mı? Şair değildirler edebiyatçı ise hiç. Tuğla gibi hatıra kitaplarını görmezlikten gelemeyiz. Adları bu silsile de gene de yer almalı.

Behçet Kemal Çağlar

Mehmet Âkif Ersoy

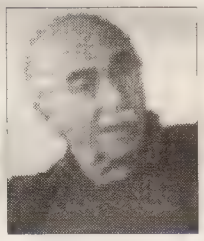
Mehmet Ali Aybar

Hüseyin Rahmi Gürpınar

Reşat Nuri Güntekin

Cemal Süreya

Halit Ziya Uşaklıgil

Kaprise ne gerek var. Onlar Osmanlı nesli olduğu için çok şey taşıyorlar belleklerinde. Osman Nuri Lermioğlu, anıları edebi tatla okunabilen ender insanlardan. Bu arada Halil Menteş'i de unutmamalıyız.

Mehmet Atilla Maraş meclis macerası çabuk bitenlerden, bir solukluk. Şiir yazmayı sürdürdü. Hem Bağdatlı çocuklar için şiir yazdı hem de Bağdatlı çocukların üzerine bomba yağdıran ABD'ciler lehine olan tezkere için oy kullandı. Bu da onun paradoksu. Politikanın çirkin yüzü. Teslim olmak ne kötü.

Nadir Nadi iyi kötü ses verenlerden, iz bırakanlardan. Dr. Rıza Nur'u üslubundan ötürü teğet geçiyoruz. Ali Fethi Okyar'ı geçemiyoruz, çünkü siyasal tarihe ışık tutanlardan.

Mehmed Emin, Faruk Nafiz, Yusuf Ziya Ortaç öyle bir kalemden geçilebileceklerden değildirler. Her birinin edebiyat tarihimizde şöyle ya da böyle özel yerleri bulunmakta. Şair Şinasi Özdenoğlu'da bir miktar meclise uğramışlardan. Ahmet Tevfik Paksu da şöyle ya da böyle şiirin kıyısından geçmiş biri. Bir edebiyat tarihçisi olan Cevdet Perin'in meclise uğradığını biz de yeni öğrendik. Edebiyatımızda Fransız tesirini belgeleyen en önemli bir bilim adamı, eserleri sahaflarda müzayedelik, ama politikası değil. Mecliste tesirinin ne kadar olduğunu biz de adını görünce öğrendik. Sabahattin selek de siyasal kültür tarihimizde önemli yeri bulunanlardan. Edebiyat tarihçisi İsmail Habip Sevük'ün meclisten geçtiğini biliyor muydunuz, ben bilmiyordum. Dündar Taşer de bu topraklardan geçmişlerden, keskin milliyetçilerden. Bütün hayatını ve kalemini antikomünizme adayan Tevetoğlu Fethi de meclise uğramışlardan. Bir öykü ustası ve edebiyat dergisi editörü Naim Tirali de mecliste bir ara soluklananlardan. Biz onu öyküleri ve editörlüğüyle iyi biliriz. Meclise uğramışlığı ne bıraktı o bizim bilinmezimiz. Basın tarihi açısından üzerinde durulması gerekenlerden biri de Ahmet İhsan Tokgöz'dür. Dönemini ayrıntılarıyla yazmıştır: *Matbuat Hatıraları* en önemli eseri. Politik yanı isimsizler mezarlığı.

Tarık Zafer Tunaya gibi büyük bir kalem ehlinin de meclisten geçtiğini okurlarımıza anımsatalım. Kültür tarihimiz açısından atlanmaması gereken isimlerden ikisi de Us kardeşlerdir. Gerek Asım Us, gerekse Hakkı Tarık Us büyük bir hizmet ehlidirler. Siyasada neler yaptılar dense bizde bir karşılığı bulunmuyor. İstanbul'a bağışladıkları kütüphaneleri hayırla anılmalarına neden.

En önemli tarihçilerimizden İsmail Hakkı Uzunçarşılı'yı, biz atlamayız da politika tarihimiz çoktan onu bilinmezler sınıfına aktarmıştır. Bir rafı sadece Osmanlı Tarihi külliyatıyla dolduran üstada nasıl hayırhah gözüyle bakmayız ki. Bu vefasızlık olur. Tarihimizi onunla öğreniyoruz.

Klâsik edebiyatımızın ve Fars edebiyatı uzmanlarından Tahsin Yazıcı da meclise bir miktar uğrayanlardan. Kitabiyat ve dil konusunda bir isim var onu ne mecliste ne de hizmetlerinden ötürü anımsayanlar var: Necip Asım Yazıksız. Mecliste yazık olanlardan. Hiç olmazsa bu yazıyla onu da biz anmış olduk. Bir diğer edebiyat tarihçisi ve estetik alanında uzman, deneme ustalarından Suut Kemal Yetkin de rahmetle anılmayı hak edenlerden. Hiç kimse onun politikacılığını bilmesin, bize bıraktığı eserleri yeter. İsmail Hakkı Yılanlıoğlu da eli kalem tutanlardan. Ali Canip Yöntem de edebiyat tarihçilerinden. Ziya Gökalp de meclise ilk uğrayanlardan. Türkiye Cumhuriyeti ideolojisinde önemli bir isim. Şirinden bir şey geriye kalmasa da ideolojisinin ağırlığını hâlâ duyumsuyoruz.

Yahya Kemal'in Ankara serüveni de şiirsizlik. İstanbul kaçışları dikkate alınmalı. Müthiş bir ikilem içinde olan büyük şair hep kıyıda, hep ürkek. Gözü hep şiirde ve İstanbul'da.

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın ise meclis te oluşu var ile yok arasında. O döneme ilişkin nesi anımsanır bilmem. Hayatının ironisi *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* oluyor. Osman Serdengeçti ise kravatı belinde, bir ironi olsun diye girdiğinde, meclisin döner kapısından içeri girer girmez bir dönekliğe uğradığını fark ediyor ama iş işten geçmiş oluyor. Zülfü Livaneli ilk girişinde bir kenara çekiliyor. Şarkılarını bile aynı tat söyleyemiyor. Bir rüyayı yaşar gibi oluyor.

Nâzım Hikmet'in şair ayakları bir kere Ankara'ya değmedi. Bir uğrayış, hepsi sonrası biliniyor. Hapishaneler ve kaçış onun kaderi. Ahmed Haşim bir kere Arap olmaktan kaybetti. Oysa o Türkçenin en iyi şairlerinden. Refik Halit Karay, bu müthiş Türkçe, dil ve ironi ustası kendisini 147'likler içinde buldu. Meşhur Deli eseri kıkır kıkır gülmemiz için yeterli. Halit Ziya Uşaklıgil, Çankaya'ya akraba oldu, ama Vedat'ını o uğurda verdi. Hep hayata küskün ve hüzünlü yaşadı. Ağır bir hüzün. Orhan Veli, Sait Faik, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Cemal Süreyya, Attila İlhan gibi bir sürü önemli isim hep uzak, hep politika dışında. Kimselerin dönüp yüzlerine bakmadığı gerçeği. Şevket Süreyya Aydemir, Vala Nurettin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu bunların bir kısmı politikanın içinde, ama kapıdan içeri alınmayanlar.

Sezai Karakoç, tek başına bir insan. Ama hayatın içinde oldukça güçlü. Diriliş Partisini kurarak meydan okuyanlardan. Bu, azmin bitmez tükenmez bir örneği. Meclise girmese de örnek bir hamle. Medeniyet düşüncesinin önemli bir sanatçı savaşçısı.

Yakın siyasa partileri Edebiyatçıları hiç sevmiyor. Politikadan geçti de serden geçmedi. Zülfü Livaneli son örneği. Kendi safını ayırarak kenara çekilenlerden.

Politikanın ayak oyunlarına bu duyarlı mizaçlar nasıl ayak uydursun ki. Bir tek neden olabilir, maişet uğruna bir solukluk katlanılabilinir, ama riskli bir alan. Sanatçı duyarlığı çok çabuk törpüler yoksu.

Genel anlamda edebiyatla ilgilenen kalem ehlinin daha çok kalemiyle varlığını sürdürdüğünü görmekteyiz. 1. sınıf diyebileceğimiz büyük kalem sahiplerini ayrı tutarsak politikaya girenlerin büyük bölümü, boş zamanlarında politika yaptıkları anlaşılmakta. Ancak kimi de bütün boş zamanını ve hayatını o kapıdan girince feda etmişlerdir.

Asıl tehlike politikacıların sanatın ruhunu sömürmeleri. Asıl kapkaççı ve hırsız onlar. Şiir ayaklarının altında paspas. Şiir onlar için sadece araç.

Allah sanatçılarımıza zeval vermesin. Siyasa mezarlığında her cinsten insanlar var. Belki şu yapılabilinir. Sanatçılarını mezarlığını politikacıların mezarlığından ayırmak gerek. Ötede bile ayrı dursunlar.

SİYASETE BULAŞMIŞ ŞAİRLERDEN...

PABLO NERUDA

Güçlülerin Yasalarını Bildirmesi
Yurtsever olduklarını söylediler.
Kulüplerde nişanlar verdiler birbirlerine
ve tarihlerini yazdılar.
Parlamento dolup taştı
Şatafattan, o günden beri
bölüştürüyorlar toprağı, yasayı,
en güzel caddeleri, havayı,
üniversiteleri ve ayakkapları.

Onların alışılmadık girişimleri
acımasız aldatılarla süslü
yöntemleriyle
kurulmuş bir Devlet oldu.
Konuşup durdular bunu her zaman
eğlencelerde ve resmi ziyafetlerde,
önceleri tarım bölgelerinde
subaylar ve avukatlarla.
Ve en sonunda getirdiler Kongre'ye
en yüce Yasa'yı, ünlü,
saygın, dokunulmaz,
Güçlülerin Yasası'nı.
Kabul edildi böylece yasa.

Tıklım tıklım ziyafet sofrası zenginlere.

Yoksullara çöpleri.

Zenginlere para.

Yoksullara iş.

Zenginlere büyük evler.

Yoksullara sefil baraka.

Ayrıcalık büyük hırsıza.

Hapis bir ekmek çalana.

Paris, Paris şovalyelere.

Madene, çöllere yoksul olan.

Senyor Rodriguez de la Crota
konuştu Senato'da bal gibi tatlı
ve lezzetli sesiyle:
Bu yasa en sonunda gerçekleştiriyor
zorunlu hiyerarşiyi
ve her şeyden önce Hıristiyanlığın
bütün ilkelerini.
Bu yasa, su kadar gerekliydi.
Yalnızca cehennemden geldiği bilinen
komünistler karşı çıkarlar,
bilge ve katı olan
bu Eşitsizliğin yasa kitabına.
Fakat alt-insana özgü
bu Asya muhalefetini ezmek
çok basit: hepsini hapse atmak yeter.
Toplama kampları var,
böylece yalnız biz kalacağız geriye,
biz harika şovalyeler
ve Radikal Parti'nin
sevimli uşakları.

Bir alkış koptu
aristokratların sırasından:
ne konuşma yeteneği,
ne kadar da ruh dolu,
ne büyük düşünür, ne ruhsal ışık!

Ve herkes fırladı dışarı
doldurmak için ceplerini işyerlerinde,
biri sütü tekelleştirdi,
öbürü çelik tellerle yolsuzluk yaptı,
başka biri şekerle,
ve hepsi yüksek sesle yurtsever dedi
kendi kendilerine, yurtseverlikte de
tekelleşerek, ve en güçlünün
Yasa'sına sığınarak.

BÜLENT ECEVİT

Çağ Başında
bir görünmez duvar indi
bilmeden aştığımız çizgiye
öncesi dumanlar içinde
bir efsane sşimdi

avucumuza soğuk çarpan
duvarın ardında gördüümüz
değil miydi dün yürüdüğümüz çayır
şimdi bir yeşil pan
eski ormanlara kaçmadadır

bize doğru koşan tunç yüzlü
kahramanalar
yansıyınca görunmeyen duvardan
günbatısında güneşlenir
batar yüce dağlardan
tunç yüzlü kahramanlar
daha dün biz değil miydik onlar

ve duaya başlarken son umutla biz
yıkılır tapınaklar ardarda
dönerler dağlarına tanrılar
kırılır dualar duvarda

çekilen sular gibi çekilmiş
saydam duvar ardına dün
bir çorak dünya kalmış bize
boşlukta bir gün

korkuyla döndük duvardan
bir umutla baktık yarına
yarın yaratılmamıştı yarın
kaldırdık başımızı kapanan göğe
izi yok tanrıların

ne yaratmak gelir elimizden
ne ölmek gelir gönlümüzden

içimizde bir ürküntü bir yalnızlık
sulardan ve çayırdan son kalan
kadınlarımıza sarıldık

tekerleği dönüyordu çağların
yaklaşıyordu bize doğru
bir yaratılmamış yarın

ne ölmek gelir gönlümüzden
ne yaratmak gelir elimizden

11 EYLÜL ROMANI

Hasine Şen

George Orwell'a "Neden yazıyorsunuz?" sorusu yöneltildiğinde en önemli sebeplerden birinin siyasal etkenler olduğunu söylemiş. Bu açıklamasının doğruluğunu tespit etmek için sadece *1984* adlı romanı bile yeter. Dünya edebiyatında birçok başka isim de ya siyasetin içinde aktif bir yer almıştır, ya da edebiyatın hayatın diğer alanlarını yansıttığı gibi siyasetten de uzak duramadığı gerçeğini yapıtlarında göstermiştir. Bazen de edebiyat siyasetin önüne geçerek ona yol göstermiştir. **Henry David Thoreau**'nın "Sivil İtaatsizlik" başlıklı makalesi, örneğin, **Mahatma Gandi** için siyasal bir manifesto değeri kazanmış ve Hindistan'ın bağımsızlık savaşında kullanılan ana silaha dönüştürülmüş. Thoreau'nın önerdiği şiddet içermeyen bu direnme yönteminden **John F. Kennedy** ve **Marthin Luther King** gibi isimler de etkilenmiştir.

Amerikan edebiyatı alanındaki son gelişmelere baktığımızda da Amerikan yazarının siyasetin içinde olduğunu, ondan beslendiğini, ülke politikalarını acımasızca eleştirirken yeni siyasal manifestolar yayınladığını görüyoruz. Amerikan toplumu için dönüm noktası haline gelen 11 Eylül tarihi, örneğin, yeni bir edebiyat türünün, 11 Eylül Romanı'nın doğmasına sebep oldu; edebiyat alanında da, aynen siyaset alanında olduğu gibi, 11 Eylül öncesi ve sonrasından söz edilmeye başlandı.

Bu romanın örneklerini diğer ülkelerde de görebiliyoruz. İngiliz yazarı **Ian Mc Ewan**'ın *Cumartesi* (*Saturday*) başlıklı eseri ve Fransız meslektaşı **Frederic Beigbeder**'in 2003 tarihli *Kuzey Kulesi 107.Kat (Window on the World)* başlıklı kitabı türün ilk örneklerini oluşturuyor. Beigbeder'in kitabı Carthew Yorsan ve iki oğlunun öyküsünü anlatıyor. Olay Kuzey Kulenin son katındaki restoranda geçiyor. Romanın her bölümü 11 Eylül'de 8:30-10:30 arasında geçen her dakikayı anlatıyor. Cezairli oyun yazarı **Slimane Benaissa**'nın ilk romanı *Lanetlenmiş bir Ruhun Son Gecesi* (*The Last Night of a Damned Soul*) başlıklı romanı da bu olaydan etkilenerek yazılmıştır.

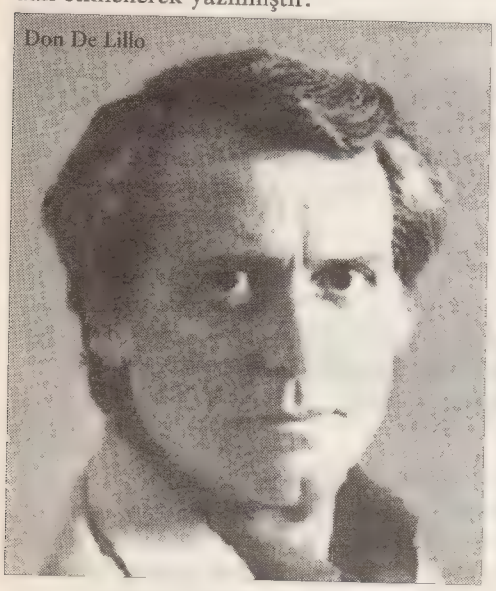
Don De Lillo

11 Eylül 2001'de yaşanan saldırı birçok Amerikan yazarının yapıtına da konu oldu: Vietnam Savaşına katılmayı reddettiği için Kanada'ya yerleşmek zorunda kalan **William Gibson** 2003'te terör saldırısını ele alan ilk romanlardan biri olan *Kalıp Tanıma* (*Pattern Recognition*) kitabını yazdı. Türün en önemli örnekleri arasında **Jonathan Safran Foer**'ın *Son Derece Yüksek ve İnanılmaz Derecede Yakın* (*Extremely Loud and Incredibly Close*), **John Updike**'ın *Terörist*, **Don De Lillo**'nun *Düşen Adam (Falling Man)*, **Claire Messud'un İmparatorun Çocukları (The Emperor's *Children*)**, **Ken Kalfus**'un *Ülkeye Mahsus bir Bozukluk (A Disorder Peculiar to the Country)* gibi başlıklar gösterilebilir. Bu listeye dolaylı da olsa konu ile bağlantısı olan **Paul Auster**'ın *Brooklyn Saçmalıkları (Brooklyn Follies)* kitabı da dahil edilebilir (Kitapta anlatılan olaylar 11 Eylülde sona eriyor.)

Birçok Amerikan yazarı 11 Eylül ile ilgili siyasi yorumlar da yaptı, saldırıları lanetlerken Amerikan hükümetinin politikasını da acımasız bir eleştiri hedefine dönüştürdü. **Gore Vidal**, örneğin, "İçerideki Düşman" ("The Enemy Within") başlıklı bir makalesinde ikiz kulelere yapılan saldırıdan "Bush cuntası" olarak nitelendirdiği Amerikan hükümetini sorumlu tutuyor, hatta bunun da ötesinde, saldırıların Afganistan'ı istila etmeye geçerli bir sebep oluşturmak için Bush hükümeti tarafından bilinçli olarak düzenlendiğini iddia ediyor. "O talihsiz salı günü kim tarafından vurulduğumuzu ve bunun gerçek nedenini hâlâ bilmiyoruz," diyor yazar, Amerikan tarihinin başka bir yeterince aydınlanmamış Pearl Harbour olayına gönderme yaparak. Gore Vidal'ın bu sözlerinin ciddiye alınmasında en büyük etkenlerden biri, edebiyatçı kimliği dışında aktif bir siyasetçi olarak da tanınan bir isim olmasıdır. 1960 yılında Vidal, Demokrat Parti adayı olarak seçimlere katılır, 1970-1972 yılları arasına Halk Partisi'nin başkanlığını yapar. Demokrat Parti ile yakın ilişkisi olsa da Vidal, Amerika'da tek bir partinin bulunduğuna, adının da Mülkiyet Partisi olduğuna inanır. Vidal, edebiyatçı ve siyasetçi kimliklerini 1968'de ABC News kanalında başka bir yazarla (**William F. Buckley**) birlikte yaptığı bir siyaset yorumu programında da sergiledi. (Karşıt siyasi görüşlere sahip iki yazarın programı talihsiz bir şekilde "Vidal-Buckley" kavgası olarak bilinen bir gerilim ile noktalandı.) Vidal'in siyasal hayatı "Gore Vidal: *Hayır Diyen Adam*" ("Gore Vidal: *The Man Who Said No*") adlı belgeselde yönetmen **Gary Conklin** tarafından belgelendi.

Önde gelen başka bir Amerikan yazarı, Norman Mailer, ise 11 Eylül saldırılarına ve bu olay sonrası ABD politikasına daha farklı, sosyo-kültürel bir açıklama getiriyor. Yazar Amerika'nın Ortadoğu politikasında nükleer tehlike, terörist yuvaları, kitle imha silahları gibi kullandığı bahaneleri göz ardı ederek farklı bir gerçeğe ışık tutuyor: Hiçbir güç beyaz erkeklerin ego takviyesinde savaş kadar etkili olamaz. Bu nedenle Afganistan ve Irak'taki askeri operasyonların sebeplerinden biri de beyaz Amerikalı erkeğin erkekliği ile ilgili korkularıdır. Bu yüzden, rütbe yükseldikçe operasyonlarda yer alan beyaz erkeklerin yüzdesinin yükselmesi tesadüf değildir yazara göre.

11 Eylül olayının Amerikan romanına yansımasına dönecek olursak türün en başarılı örneklerinden biri olarak Dan De Lillo'nun bu yıl çıkan *Düşen Adam* (*Falling Man*) eseri gösterilebilir. Komplo teorileri, paranoya derecesine ulaşan felaket korkusu, güvensizlik, şiddet De Lillo'nun ilk defa kaleme aldığı konular değildir. En çok konuşulan romanlarından biri olan *Beyaz Gürültü*' de "Her felaket daha fazlasını istememize neden oldu, daha büyük, daha muhteşem, daha şiddetli bir şey," der yazar. "Dikkatimizi ancak bir felaket çekebilir. Felaketleri severiz, onlara ihtiyaç duyarız, onlara muhtacız. Başka bir yerde oldukları sürece..." Ama 11 Eylül saldırısıyla Amerika'nın felaket tutkusu farklı bir boyuta ulaşıyor, felaket uzakta değil, ülkenin güç sembollerinden birinde olmuştur çünkü. Amerikalı'nın güvensizlik duygusu, her an ölümle yüzleşme korkusu, her yönden tehlikelerle sarılı olduğu düşüncesi artmış, hayatı paranoyaya dönüşmüştür. Romanın genel atmosferini işte bu tehlike ve güvensizlik ortamı oluşturuyor. Bunun en yoğun örneklerinden biri 7 yaşındaki roman kahramanı Justin'in **Bill Lawton** (Bin Ladin) adında bir kişi korkusuyla yaşamasıdır. 11 Eylül saldırısından kurtulan 39 yaşında bir avukatın (**Keith Neudecker**) öyküsünün anlatıldığı kitapta, yazarın daha önceki eserlerinde olduğu gibi, şiddet-popüler kültür, teknoloji-ölüm, teknoloji-şiddet, siyaset-şiddet ilişkileri irdeleniyor. Dünya Ticaret Merkezi'nde çalışan Keith, patlamadan sonra hafif yaralı halde felaket bölgesinden uzaklaşıyor ve ayrıldığı eşi Lianne ve oğlu Justin'in oturduğu eve yöneliyor, yaşadığı dram karşısında ailevi sorunları anlamını yitirmiştir çünkü. De Lillo romanda bir de saldırıyı gerçekleştiren pilotlardan birinin hayatı üzerinde yoğunlaşıyor. Hammad adındaki bu terörist Afganistan'da eğitim kampında eğitim görüyor, Hamburg'da saldırıyı düzenleyen diğer kişilerle bir araya geliyor, daha sonra da Florida'da pilot eğitimi alıyor. Roman böylece toplumsal travmayı kişisel yaralarla karşılaştırırken daha genel anlamda birey-toplum ilişkisini de inceliyor.

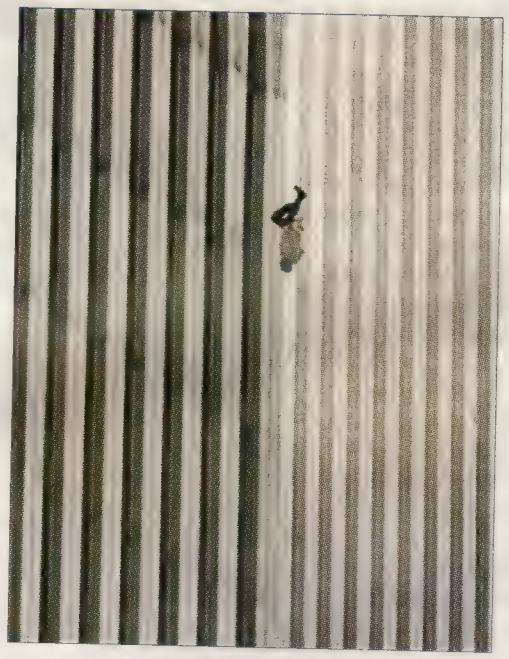

Romanın başlığı ise akla hemen **Richard Drew**'nun 11 Eylül 2001'de saldırılar esnasında çektiği ve "*Düşen Adam*" ismini verdiği fotoğrafı anımsatıyor. (Kitap, başlığını fotoğraftaki düşen adamla benzerlik gösteren, kendini iplere bağlayarak yüksek binalardan aynen fotoğraftaki adam gibi aşağıya atan bir kahramandan alıyor.) 11 Eylül felaketinin sembollerinden biri haline gelen "*Düşen Adam*" fotoğrafında Dünya Ticaret Merkezi'nden bir bacağı hafifçe bükük, başaşağı düşen bir adam görülmektedir. Amerikan gazetelerinde bu belge ancak bir kez yayınlandı, ölüme saygısızlık ve ahlaki değerlere aykırılık teşkil ettiği nedeni ile okurlardan gelen yoğun tepkilerden dolayı yayından kaldırılsa da, fotoğraf herkesin zihninde yer etti ve günümüzde Amerikalı'nın paranoyalarının somut göstergesi haline geldi. Fotoğrafçı kendini "Ben bu kişinin ölümünü değil, yaşamının bir bölümünü yakaladım" diyerek kendini savundu. Eylül 2003'te, saldırıların 2. yıldönümünde, **Tom Junod** fotoğrafla ilgili bir öykü yazdı, daha sonra fotoğraf ve öyküyü ele alan "11 Eylül: *Düşen Adam*" belgeseli çekildi. Fotoğrafta görülen kişinin kimliğinin tespit edilememesi onun sembolik ağırlığını daha da arttırdı. **Jonathan Safran Foer**, fotoğrafı *Son Derece Yüksek ve İnanılmaz Ölçüde Yakın* başlıklı kitabının son bölümüne dahil etti.

John Updike

Amerikan edebiyatının en güçlü kalemlerinden biri olan **John Updike** da 11 Eylül sonrası Amerikan toplumunu irdeleyen bir roman yazdı: *Terörist* (2006). Kitabın başlığından da anlaşıldığı gibi Updike intihar ederek başkalarını da öldürmeyi göze alan bir teröristin (Ahmet Mulloy) hayatını anlatıyor. Ahmet, New Jersey'de yaşayan, Mısırlı bir baba ve İrlanda kökenli Amerikalı bir annenin oğludur. Bir Amerikalı kadın ile Amerikan vatandaşı olmak için evlenen baba, Ahmet üç yaşındayken evden ayrılır. On bir yaşına geldiğinde Ahmet babasının dinine merak duymaya başlar ve haftada iki defa camiye gider. Buradaki imam, çocuğa İslam dinini ve Kuran'ı anlatırken Ahmet'in uzun yıllardır eksikliğini çektiği baba figürüne de dönüşür. Roman, Ahmet'i kendini tümüyle dine kaptırmış, yaşadığı toplumdan nefret duyan, onun değer yargılarından tiksinen 18 yaşında bir delikanlı olarak tasvir eder. Ahmet cinsellikten uzak durur, annesinin açık saçık giyiminden ve sayısız erkek arkadaşlarından iğrenir, televizyonda, radyoda ve etrafında sürekli duyduğu ahlaksız ifadelerden tiksinir. O, kendini Doğru Yola adamıştır. Körü körüne bağlandığı inancı sonuç olarak Ahmet'i teröre sürükler.

Terörist, Amerikan yazınının usta kalemlerinden biri olan Updike'ın yirmi ikinci romanı, ancak daha önceki eserleriyle kıyaslandığında yazarın tüm marifetini sergilemeyen, biraz sönük kalan bir kitap olduğunu ifade etmek gerekir. Bir eleştirmenin (**Michiko Kakutani**) "*The New York Times*" için hazırladığı bir tanıtım yazısında belirttiği gibi "Ahmet, New Jersey'de doğup büyüyen bir genç gibi değil, kötü bir aksiyon filmindeki Müslüman teröristler veya beyni yıkanmış ve cihat klişeleri savurmaya programlanan bir kişi gibi konuşuyor. Birçok durumda da İngilizceyi ikinci bir dil gibi konuşuyor." Ayrıca, Ahmet'in neden ölmek ve öldürmek istediği, annesiyle olan ilişkisi, Amerikan toplumundan şiddetle nefret etmesinin sebepleri yeterli derinlikte açıklanmamış, Ahmet, psikolojik motivasyona maruz bırakılan bir klişe imge gibi sunulmuştur. Yine de Updike'ın eseri terörü, İslam terörü çerçevesinden uzaklaştırarak günlük yaşamımızın ayrılmaz parçası haline gelen farklı terör örnekleri de sunuyor: ihanetler, yalanlar ve her tür zayıflık ve şiddet gösterisi de terör örneğidir yazara göre.

Kısaca da olsa tanıtmaya çalıştığım bu 11 Eylül romanı örneklerinden de anlaşıldığı gibi ikiz kulelere yapılan saldırı Amerikan edebiyatında geniş yer almıştır. Amerikan toplumunun günlük hayatını, ruhsal dünyasını ve inanç sistemini kökten değiştiren bu olay kapsamlıca incelenmiştir, ancak yine de o gün yaşanan felaket ve bu felaketin doğurduğu sancılar birçok yazarın yaratma dürtüsünü tetiklemeye devam ediyor.

"TABANCA VERİYORLAR, ALDIN MI?"

Çetin Altan

Meclis'te hükümet programının eleştirilmesine muhalefet partisi sözcüleri devam ederken, kulis salonlarının sahanlığına bir kara tahta konmuş, üstüne de tebeşirle bir ilan yazılmıştı:

"Tabanca almak isteyenler adlarını yazdırsınlar..."

Bu ilan nedir diye sağı solu kolaçan ettik. Meclis'te bir gelenek vardır. Her dönemde parlamenterlere parası karşılığında tabanca veriliyordu. Daha doğrusu önce isteklilerin adları tespit ediliyor, sonra da Büyük Millet Meclisi tarafından Makina Kimya Endüstrisine tabanca siparişinde bulunuluyordu...

Herkes tabanca alma kuyruğuna girmişti... Pek terbiyeli bir genç sivil polis, formaliteleri tamamlamakla görevlendirilmişti. İkide bir de usulca gelip soruyordu:

"Taşıma ruhsatı istiyorsunuz değil mi?"

"İki fotoğrafınız var mı?"

"Kaç kutu kurşun alacaksınız?"

Tabanca konusunda herkes uzman geçiniyordu. Kırıkkale'nin 9'u değil de 7,65 çapındakileri daha iyiydi. 9 çapındaki namlular kalibre geniş olduğu için ince oluyordu, yivleri setleri çabuk aşınıyordu. 7,65 çapındaki namlular ise kalibre küçük olduğu için etli ve kalın namlulardı. Çabuk aşınmıyordu...

Tabanca üstüne bilgi gösterileri kaç ay sürdü tam hatırlamıyorum ama epey uzun sürdü.

Sık sık arkadaşlar birbirlerine:

"Yahu ne oldu bizim tabancalar?" diye soruyorlardı.

Bazıları:

"İmalat bitmiş, her tabancanın üstüne tek tek sahiplerinin adları yazılıyormuş," diyorlardı.

Derken tabancalar grup grup dağıtılmaya başladı.

Tabancayı almış olanlar:

"Bak ben aldım," diye hemen gösteriyorlardı.

Meraklıları alışık bir tavırla tabancayı gösterenin elinden hemen çekip alıyor, şarjörün, kapağın kurşun sürüp sürmediğine bakıyorlardı. Kimisi de daha bilgiçlik etmek için tabancayı sökmeye kalkıyor, kıvıramıyor:

"Nasıl açılıyor kapak?" diye soruyordu...

"Şöyle... Bak, tetiği yana alacak, kapağı arkaya doğru bastırarak çekip çıkaracaksın..."

Tabanca sökülüyor, fena değil, deniliyordu. Acemiler, usta geçinenlere:

"Ben takamadım benimkini," diye ikiye ayrılmış tabancalar getiriyorlardı.

Bir tabanca da ben almıştım. Gidip bir yerde denemeliyim şunları, diye heveslerimiz kabarıyordu... Anadolu gezileri sırasında ıssız bir yer bulunca atış talimleri yapmak parlamentoculuğun vazgeçilmez unsurlarındandı. On, on beş metreye bir sigara paketi koyup veryansın ediyorduk.

Bu arada saatlerce silah kullanmak zorunluğu doğarsa nasıl hareket etmek gerektiği üstünde tartışmalar da oluyordu. Bileğine güvenenler:

"Kulağını sıyırtarak atarsın," diyorlardı.

Ölümün korkusunun burnuma dayandığı bazı sıkışık anlarda, can havliyle silaha sarılmanın saniyelerini sayarken bu sözler gelirdi aklıma:

"Önce kulağını sıyırtarak atmalı..."

Oysa o hengâmelerde kimin hangi kulağını sıyırtacak vakti vardı... Bir Ödemiş gecesinde sönen elektrikler, kesilen telefonlar, kaybolan kaymakam ve "Gücümüz yetmiyor," diyen polis komiseri arasında uğradığımız bu saldırıda, kulağının kenarından geçirtmeyi falan bırakmış, arabaya binecek imkânı bulamazsak bir anda bir yaylım ateşi açmaya kesin karar vermiştik.

Meclis'te muhalefet partilerinin sözcüleri hükümet programını tenkide devam ediyorlardı; MP grubu adına Faruk Önder:

"Muhterem milletvekilleri, Hükümet Programı hakkındaki tenkit ve temennilerimizin daha iyi anlaşılabilmesi için mevcut siyasi zemin ve şartlar üzerinde durmayı ve dün millet önünde ifade ettiğimiz samimi kanaatimizi bir kere daha belirtmeyi faydalı ve hatta zaruri saymaktayız," diyordu.

Kürsüdeki konuşmalarla herkesin bildiği gerçekler o kadar siyah-beyaz durumundaydı ki, milletvekilleri kulislerde bununla alay edip dururlardı,

Zaten kulislerin başlıca üç konusu vardı:

"Maaşlar artıyor mu?"

"Bu böyle yürümez, boşuna zaman kaybediyoruz.

"Ben dün komisyonda ne söyledim, biliyor musun?"

Bütün milletvekilleri parti yöneticilerinin kendi başlarına iş yürütmelerinden ve bunları gruplarına empoze ederek hiç kimseyi fazla adam yerine koymamalarından şikâyetçiydiler.

Kulis sohbetleri çaresiz ve inisiyatifsiz insanların dertleşmesi toplamından ibaretti. Bu sohbetler çokçası:

"Ne yapacaksın birader," diye iç çekmelerle biterdi.

Ve herkes milletvekili olacak kadar bir politika yapmakla yetinip kalmanın sıkıntısını çeker ama yine de bu çemberi kıramazdı.

Bazen böyle gerçekçi konuşmalar, Meclis odacılarının birinin gelip:

"Ziyaretçiniz var," demesiyle birdenbire başka plana atlar ve ziyaretçisi gelen bir saniye önce samimiyetsizlikten yakınırken:

"Namazda olduğumu söyle," deyiverirdi.

Sonra da çevresindekilere boynunu büküp göz kırpar:

"Ne yapacaksın," derdi...

Bilirdi ki herkes halden anlardı.

Sadece halden anlamayan o tabanca işiyle görevlendirilmiş terbiyeli genç sivil polis memuru oldu...

"Ne kadar kurşun istersiniz?" diye diye, paraları peşin toplayıp hepimizi elli bin lira dolandırdı, kayboldu.

Kimse üstüne gidip yakalatmadı memuru.

Meclis veznecisi de 600 bin liralık tasarruf bonosunu dolandırmıştı. Ama onu sonradan yakaladılar...

Yani bir yandan politikacılar birbirini tutmaz sözlerle yine birbirlerini manen dolandırırken, sivil polis, veznedar falan da Allah ne verdiyse, bütün Meclis'i dolandırıyordu. Ve bu hava içinde fırsat buldukça kürsüye çıkıp çıkıp bağırıyorduk:

"Demokrasi bu değildir, budur..."

"Hayır, demokrasi bu değildir, odur." Ve sonra tekrar kulislere doluşup birbirimize soruyorduk:

"Maaşları artırıyorlar mı?"

Maaşları henüz artırmıyorlardı ama on beş bin liralık kredi açıyorlardı. Haber balla kaymaktan yapılmış bir bomba gibi patladı.

"Nerde veriyorlar paraları?" diyen koşar adım, içi yığın yığın binlik dolu çantalarıyla Meclis'e gelmiş olan seyyar bankanın yerini arıyordu.

Profesyonel dolandırıcılar...

Milletvekilliğinin belalı tarafı para istemeye gelenlerdi: Anadolu'dan devamlı olarak Ankara'ya ince bir oluk akıyor ve bu oluk milletvekillerini şöyle bir anaforladıktan sonra tekrar geri dönüyordu Anadolu'ya. Ve bu akım yaz-kış, gece-gündüz devam ediyordu.

Zaten milletvekilleri aleyhlerinde yapılacak propagandayı önlemek için Ankara'ya gelen seçmenleri yedirip içirmeye mahkûmdular. Bu karşılıklı bir alışverişti. Hatta seçim kampanyasında birçok aday:

"Oylarınızı bana verir de beni gönderirseniz Ankara'ya evim hepinize açık olacaktır. Otelde değil, bende yatacaksınız,"diye açık bono vermişti.

Seçilenler şimdi bu bonoları, seçmenlerin dönüş parasını da ekstradan toka ederek ödüyorlardı.

Seçmenler yahut seçmen görünenler arasında milletvekillerini şavullamayı meslek haline getirmiş olanlar bulunduğu gibi, milletvekilleri arasında da Ankara'ya gelen seçmenleri şehirlerarası otobüs duraklarında yakalamayı ve böylece seçim bölgeleriyle devamlı bir ilgi içindeymiş havasını yaratmayı teknik bir ustalık haline getirmiş olanlar vardı. Milletvekillerinin bayramlarda seçmenlere yüzlerce, hatta binlerce tebrik kartı göndermeleri de bu tekniğin gereklerindendi...

Hatta bu nedenle her bayram her milletvekili ve senatöre, üzerinde adları yazılı TBMM tarafından bastırılmış tebrik kartları dağıtılırdı.

Aslında Anadolu ile parlamenterler arasındaki akımı sürdürenler seçmenlerden çok parti örgütlerine dalmış Anadolu açık gözleriydi. Poturları, kasketleri ve çok bilmiş tavırlarıyla bir milletvekili yakaladılar mı, şikâyetlerini öyle yalvar yakar değil, te-peden tepeden sıralarlar, milletvekillerine, karşı hizibin çalışmaları hakkında bilgi verirler ve:

"Gelecek seçim için sen sağlamsın ya yalnız Hüseyin Bey'i yahut Veysel Bey'i bilmem gayri," gibilerden karşılaştıkları kişi-nin durumuna göre yürek serinletici tahminler yaparlardı.

Aynı çarıklı erkânıharpler, Hüseyin yahut Veysel Bey'i görünce de:

"Sen sağlamsın ama Nuri Bey'i bilmem gayri," diye bir gün önce garanti verdiklerinin durumunu kuşkulu gösterirlerdi.

Demokrasi sayesinde tatlı bir oyun çıkmıştı Anadolu'nun kurnaz takımına. Bir yandan bölge ağalarıyla, bir yandan partilerle, bir yandan parlamenterlerle dedikodu postacılığını bunlar yapar ve aradan nüfuzlu köy politikacısı olarak geçinirlerdi.

Bazıları iyice dişli de olurdu ha:

"Bak sana söyleyeyim bir yol, o bizim işi yapmazsan artık köye hiç ayak basma," diye tehditte bulunanlar dahi çıkardı...

Onlar kendilerine göre milletvekilleriyle partileri, partilerle milletvekilleri de kendilerine göre onları kafesledikleri hesabı içindeydiler...

Ben parti kulislerinden süzülerek gelmiş bir bölge milletvekili olmadığım için bu tür seçmenim pek yoktu. Ancak Anadolu profesyonellerinden bazıları her kapıyı çaldıktan sonra binde bir bana da uğrarlar:

"Hele bir yol gelmişken seni de bir tanıyah dedih," diye nasıl bir kimse olduğumu gözden geçirirlerdi.

Pek zıttına bir laf söylemezler, hatta daha çok sosyalist görünürlerdi. Sonra bunları uzaktan AP'lilerin yanında gördüğüm de olurdu. Doğrusu bilirlerdi kime karşı nasıl konuşacaklarını... Ve bunu o kadar saf köylü rolü içinde yaparlardı ki, politikacıla-rın acemileri:

Ah keşke bütün köylülerimiz senin gibi olsa..." diye kalkıp yanaklarını öperlerdi bunların...

Ben de başlangıçta böyle birkaç kasketli profesyoneli kucaklayıp heyecanlandığımı hatırlıyorum. Bana daha çok "Nasıl olsa sosyalistmiş, fakir fukaradan yanaymış, bana da beş on kuruş verir," diye düşünenler gelirdi.

Önceleri yüzüm tutmaz, ezile büzüle ellerine bir ellilik sıkıştırmaya çalışırdım.

Ancak birbirlerine mi söylemeye başladılar, ne oldu, talepler hızla artmaya başladı. Telefonlar sade gündüzleri değil, gece yarısı da çalışıyordu. İlk tedbir olarak:

"Siz yanlış yere başvuruyorsunuz. AP Genel Merkezine gitmeniz gerek, sizin bu sıkıntılarınızdan onlar sorumlu," demeye başladım.

Hiç unutmam, bir tanesi de saf saf:

"Beni de size onlar gönderdi, 'o sosyalisttir, verir' dediler," demişti.

Gitgide gözüm açıldı tabii. Bu sefer:

"Biz doktrin milletvekiliyiz, biz paramız olduğu zaman da-hi kişilere değil, partiye veririz parayı," demek yolunu tuttum.

Bütün bunlara rağmen, bile bile dolandırıldığım yine çok oldu.

Bakardım gazetede beni bekleyen iki yahut üç kişi... Beni görür görmez:

"Nasılsın yahu," diye boynuma sarılmalar.

Nerden tanıdığımı hatırlamaya çalışır, hatırlayamaz, renk de vermek istemez, aynı canlılıkla:

"Sen nasılsın yahu"yu basardım.

"Neydi o günkü toplantı, değil mi?" diye devam ederlerdi.

"Hangi toplantı?" diye sorsam örneğin:

"Tarsus'taki," derlerdi.

Ve sosyalistlik uğruna yaptıkları kahramanlıkları sıralarlardı. Doğru mu, yalan mı söylediklerini bir türlü kestiremez, baş-langıçta lafa samimi girdiğim için de lafı sonuna kadar aynı tempoda götürmek zorunda kalırdım.

Aradan bir yirmi dakika geçince en hızlı görünenleri:

"Bir dakika," der, beni kapının kenarına çeker ve:

"Sen varken tabii başkasına gitmedim, bizim oraya tel çektim, henüz cevap gelmedi. Bir yüzlüğün varsa ver, gidince posta-larım," derdi.

O kadar rahat, güvenli ve ustaca yaparlardı ki bu numarayı, itiraz etmeye mecal bulamazdın kendinde. Üç dört defa yedik bu oyunu. Ama buna da bir karşı taktik bulduk. Kapının dibine gidince, daha yüzlük istenirken:

"Ah, dün bizim Ali'ye beş yüz verdim. Çok zorda çocuk. Buraya bak, bir beş yüz de sen ver de çocuğu sıkıntılardan kurtaralım," diye daha baskın olmaya çalıştık.

Hiçbiri de Ali'nin kim olduğunu sormuyordu. Ali'yi kurcalarlarsa benim de kendilerini daha çok kurcalayacağımdan çekiniyorlardı. Havayı birbirini yürekten seven canciğer kuzu sarması iki dost durumuna sokarak ve hiç hatırlamadığım mitinglerin şaşaasından söz açarak, tanımadığım kişilerden bilgiler vererek konuya girdikleri ve ben de onları bozuntuya uğratmadığım için Ali'yi, bütün anlattıklarından sonra, ortak tanımamız gereken biri sanıyorlardı.

"Yaa... şimdi yok üstümde ama sonra partiye gönderirim," deyip gidiyorlardı.

Hafıza zayıflığı yüzünden gelip boynumuza sarılanlara karşı soğukluk yaratmayalım derken, milletvekillerinin bu açığını çakmış hinoğlu hinler tongasına bastık işte üç dört defa...

Neyse ki doktrin milletvekili olmak ve Ali, silme enayi durumuna düşmekten kurtardı bizi...

Aksamsefasi

İŞBU YASA HÜKMÜNCE, SEN BİR İNSANOĞLUSUN

Nazlı Yalçın

İnsan sevgisiyle harmanlanmış bir vatan sevgisidir edebiyatın siyasete vurduğu damganın mürekkebi. O mürekkep şişesinin arkasındaki 'içindekiler' açıklamasında bunlar yazar. İnsanı seversin, o sevgiye batırırsın mürekkebi, çoğalırsın, millet olursun, gelir vatan edersin, kalemi değdirir kâğıda yazarsın sevgiyi sonra. Edebiyat ve siyaset aslında bu kadar iç içe, bu kadar bir, bu kadar birbirinden oluşmadır işte. Eski toprak siyasetçilerin edebiyata olan merakları, becerileri hep bu sevgiden çıkmadır. Şimdiyse...siyasete girmenin sebebi vatan sevgisinden çıkıp erk mücadelesine dönüyor ne zamandır. Bu motivasyon değişiyor ya işte, yakında coşku patlamalarını içinde tutamayarak dışarı püskürten, o güzel duygularla şiirler döktüren, romanlar yazan siyaset adamlarımız kalmayacak hiç. Biz Türk siyasetinde sadece 'güç'e dair kelimeler kullanıyor olacağız. Güç'ten türeyecek cümleler. Romantizm yoksunu kötü bir eş gibi; eşi için hoş sürprizler akıl edecek kadar ona heyecan duymayan, aşkı bitmiş, hayatındaki düzeni korumak durumunda olduğu için, yani sırf mecburiyetten evliliğini devam ettiren kötü bir koca gibi olacak siyaset adamlarımız sanki. Siyasette duygusallık, romantizm mi olur demeyin. Bunlar yoksa sevgi ve aşk da yok demektir. Vatanını, milletini, bayrağını, ama en önemlisi asıl 'insan'ı sevmeyen, ona aşkla bağlı olmayan bireylerden çıkıyordur yani siyasetçiler. İnsanı sevmeyen, onun iyi yönetildiğinde 'iyi' olacağına inancı olmayan insana nasıl hizmet eder? Muamma...

Yasa

Elmalarda diş izi
senindir bu dişlem
yapıldı hanene
gereken işlem

melekler de tanık
suçlusun
işbu yasa hükmünce
sen bir insanoğlusun

insanoğlu

MADDE BİR
dünyaya gelmelidir

MADDE İKİ
sevmeli sevilmeli
dünyayı cennetin
kendisi bilmelidir

MADDE ÜÇ
yaşama sevgisinin
kökleri gönlünde
insanoğlu günün birinde
ölmelidir

dönmelidir dudaklarına
buruk bir elmanın tadı

Bülent Ecevit

...

Yapılır hanene gereken işlem. Ne kadar seversen, o kadar artın olacaktır defterde...

Sevgi ve inanç değilse siyasete girişindeki motivasyon kaynakların, seninle daha da beter olacaktır bu sistem. Birbirini Sevmeyenler Kulübü'nün cebi zengin, gönlü fakir üyelerinden biri olacaksındır...Yazıktır.

Ve sevgili üye adayı, vatandaşına "Artistlik yapma! Lan bana anayasayı öğretme! Hadi ananı da al git buradan!" diyecek kadar yoksunsan sevgiden, adaylığını geri çek lütfen. Kulüp zaten yeterince kalabalık, sen ve arkandan getireceğin başka sevgisiz kalabalıklara ihtiyacımız yok bizim. Ya gel sev, ya da çık hayatımızdan. Biz biliyoruz ki bir sen var senden içeri, senden beter.

Birbirini Sevmeyenler Kulübü

Siyasetçi-basın-halk. Sevgi rezervlerimiz tükendi. Birbirini sevmeyenler kulübünün daimi üyeleri haline gelmekteyiz.

İktidarla muhalefet arasında, bu ikiliyle halk arasında ve bir de iktidar-basın-halk üçgeninde nefret, kin kokuları buram buram...Birbirinin zıttı tüm ideolojiler arasında hep var olan aşkla nefretin arasındaki o ince çizgi şimdi daha da hissettiriyor varlığını, çünkü yok olmak üzere. Çizgi ince, çıtı pıtı bir kadın vücudunun silueti kadar narin, kırılgan görünüyor. Ve git gide belirsizleşiyor. Solla sağın karıştığı, birbiriyle harmanlanır olduğu, sağın kendine zıt her ideolojinin de içine girer olduğu günümüz Türk siyasetinde artık keskin çizgilerle ayrılmıyor ideolojiler. Konjonktür buna izin vermiyor; sol da sağ tutumlara eğilim gösterir oluyor. Bu yüzden de halk şuan kimin ne düşündüğünü, ne yaptığını bilemiyor, bilse de inanamıyor. Sol partiler AKP'nin dış politikadaki teslimiyetçi ve tavizci tavrından rahatsız oluyor, karşıt söylemlere giriyor, ancak muhalefet gereği iş abartıldıkça bu kez de söylemler (aslında özünde öyle olmasa da) milliyetçilik kokmaya başlıyor. Tartışmalarda sesini yükseltince haksız konuma geçen sabırsız tartışmacılar gibi oluyor AKP karşıtı partiler. Sağımız solumuz karışıyor. Bizde AKP ebe, sobelenen CHP oluyor. Aslında solun tümü, olduğu gibi, kendini sobeletiyor... 2002 seçimlerinden beri AKP'nin meclisteki çoğunluğuyla başa çıkmak için muhalefetinde ciddiyetle kararlaştırılmış bir stratejiye ihtiyacı olduğunu yeterince iyi anlamamış bir portre çiziyor CHP. Sobelenmesi bu yüzden. İç hizipler de ayrı mesele tabii...

İktidar partisinin meclisteki çoğunluğu, elinde tuttuğu güç, her alandan bir çok grubu korkutuyor, iş yapma biçimi değişiyor. 2002'den beri ana haber bültenleri siyasetten uzaklaşmış durumda, kısa bir süredir daha yeni yeni şu seçim döneminin kendilerine tanıdığı birazcık özgürlükle siyasete el atar oldular. Şimdi güç biraz daha basında, ama kısa bir süre için. Bu dönemde fazla rehavete kapılıp kaleminin yönünü dikkatli belirleyemeyenlerin defteri seçimlerden sonra dürülecek...

Dürülme safhasından önce yaşananlar aklımıza kazınıyor, kazınmaya devam edecek. Aleyhinde görüş belirten basın kuruluşlarına tavır alma eğilimi sona ermedikçe, yazılamayan olumsuz düşünceler kadar az da olsa olumlu yaklaşımlara da balta vurulacak aslında. Çünkü basın, içinden geçen iyi şeyleri de tutuyor elinde olmadan. Hem basın hem halk senelerdir düzenli bir şekilde pasifize ediliyor. Kendini geri çekmesi fısıldanıyor kulağına sessizce, ve özellikle basın mesajı hemen alıyor. Almak istemeyene daha keskin manevralarla iletiliyor mesaj. Genelkurmay Başkanlığı anti-laik olduğunu düşündüğü gazeteleri akredite etmiyor, hükümet aleyhine çok konuşan olursa onun da akreditasyonu kesiliyor, gazeteci korkuyor. Gazeteci sürekli sistemi sistemin kurallarına göre oynama yolundan geçerek eleştirmeye çalışmak zorunda kalıyor. Bu yolda girdiği bazı patikaların ona yaşattığı vicdan muhasebesi zamanla fulaşıyor, gazeteci de yavaş yavaş asimile oluyor sistemin içinde. Bu sistem adamı asimile etmeyi çok iyi biliyor! Ayn Rand'ın 'Hayatın Kaynağı'ndaki kararlı mimarı Howard Roark geliyor insanın aklına. İnandığı binaları düzene kabul ettiremeyen Roark asla taviz vermiyor ne de olsa. Rand'ın aynı kitabı bir de siyasetçi kahraman koyarak yazması ne ilginç olurdu diyorum... Roark prototipindeki bir adamı Türk siyasetinde düşünsenize? Taviz vermeden ne alırsın bu sistemden nankörlükten ve kötülükten başka, daha da önemlisi ne verebilirsin sisteme? Veremediklerin ne eder seni gün boyu? Roark kadar dirayetli olabilir misin Türkiye'de? Oldururlar mı?

İşin özü... Düşünceleri sağlam, bakış açısı oturmuş gazeteciler tarihten siliniyor... Hükümetten herkes korkuyor. Basın-yayın kuruluşları yalnız kalmaktan korkuyor en çok. Tandoğan mitingini canlı girip girmeyeceğine karar vermek için diğer kanalların canlı bağlantıya geçip geçmediklerini kontrol ederek beklememek, 'kimse vermez de ben verirsem, tek başıma dikilemem karşılarında' korkusu yaşamamak gerekiyor. Bunu duymak, buna tanık olmak çok acı geliyor. Hükümetin medya üzerindeki baskısını hafifletmesi gerekiyor. Yeni hükümetin gazeteciyi korkutmaması, onun saygısını tekrar kazanması gerekiyor. Yoksa her yeni seçim dönemi, hele ki iktidar partisinin güç kaybedeceği düşünülüyorsa, intikam ve nefret kokuyor olacak. Müsabaka listelerinin not edildiği tozlu defterler yeni seçim döneminde raftan indirilecek, veresiyeler kapatılacak basın tarafından. Halkın kafası daha da karışacak, kim ne diyor, ne düşünüyor, hangisi doğru?

CHP 22. dönem Adana milletvekili Uğur Aksöz'ün meclis oturumlarından birinde 'medyanın özgürlükten yoksunluğu' konusunu tartışırken dediği gibi: Arkadaşlar, bırakalım komedyayı, kurtaralım medyayı...

Dünya, bankasının başkanının delik çoraplarına kafayı takarken "Bizim adab-ı muaşeret yoksunu 'Kültür!' Bakanımızı görseler ne derler acaba?" diyorum içimden. Yırtık çoraplar mı daha kötüdür, yoksa delikleri hiçbir silikon desteğiyle asla doldurulamayacak bir eğitim mi? "Edebiyat, edep'ten türemedir. Siyaset ve edep bir arada yaşayamazlar." demişti biri. Haklıydı işte. Özellikle Türkiye'de, hele ki son birkaç senedir, siyaset ve edep hakikaten iyi geçinemiyor. Basın mensuplarına homini gırtlak yemek yerken ağzından fırlayan zeytin parçaları arasında demeçler verecek, "Taş gibi Aspendos, bir şeycik olmaz, gösteriye devam!" diyecek kadar bilinçsiz, bir o kadar da vurdumduymaz bakanlarla bizim Birbirini Sevmeyenler Kulübü hiç kapanmaz, bu ülkede edep ve siyaset bir arada yaşamaz...

Yalnız kulüp üyelerinin ve üye adayların dikkatine: Charles De Gaulle "Siyasetçi efendi olabilmek için uşak gibi görünür" sözünü bile uygulamaya gerek görmeyecek kadar duyarsızsan, buna ihtiyaç duymayacak kadar güveniyorsan kendine, faka basma ihtimalin de bir o kadar yüksektir. Elinde tuttuğun güç ne kadar büyükse, onu kaybetme ihtimalin de o kadar kuvvetli olacaktır. Çünkü attığın adımlarda hata yaparsan, etkileri senin gücünle doğru orantılı vuracaktır millete. Ve yeni yeni hareketlenmeye başlayan, izinden dönen halk seni alaşağı edecektir eninde sonunda. "Atam izindeyiz!" deyip dururken aslında "Atam, müsaadenle biraz izne çıktık biz, pasifiz bu aralar" da diyen, bu kendisine dedirtilen halk izinden dönünce seni üzecektir. Alanlarda toplanacak, bağıracak, karşı çıkacaktır. Yani bilginize sayın üye adayı; izin bitmiştir, görevdeyiz.

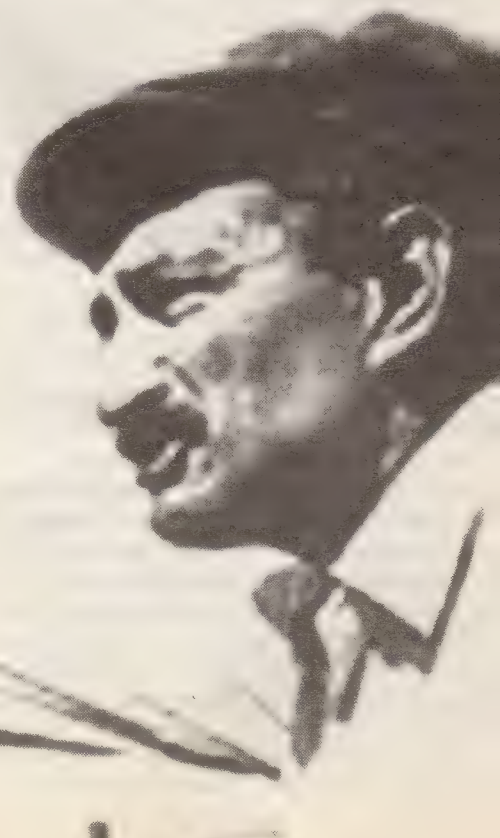

DÜNYANIN SOKAKLARI

Metin Yeğin

SEÇİMLER VE KARİKATÜR DEMOKRASİ

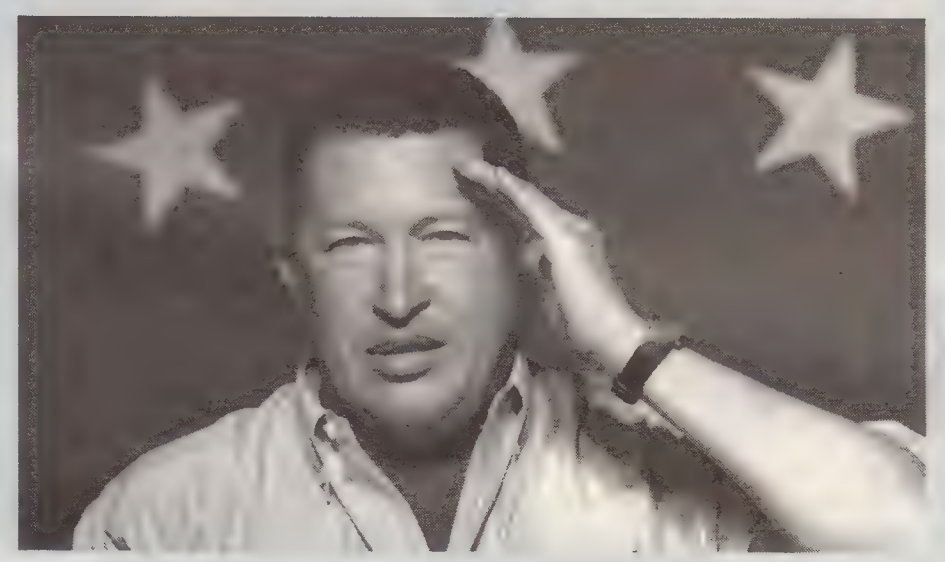

Bunlar alçak; gerçekten kelimenin tam anlamıyla alçaklar. Öyle bir yok ediş süreci yaşatıyorlar ki, bugüne kadar hiç görülmemiş bir travmanın mümessilleri durumundalar. Bugüne kadar elimizde ne varsa; üç kuruş, 8 saat çalışma hakkı, parasız sağlık hakkımızdan geriye kalanlar, eğitim -ki her şeyin başı eğitimdi hani, bir buçuk sendika, sadece buçuk öğrenci dernekleri ve bir sürü bir sürü hepsi, hepsini elimizden alıyorlar. Yerine kurumsal dilenci sivil toplum dükkânları, fonlardan beslenen sendika, devlet ödenekli kamu çalışanları örgütleri yerleştiriyorlar. Bütün olarak bizi örgütsüz bıraktılar, kişiliksiz ve kimliksiz kıldılar, sonra elimize bir bayrak tutuşturdular, salla babam salla. Yurdun her yerini sattılar, sattırdılar şimdi her yere metrelerce büyüklükte bayrak asıyorlar. Fabrikaları, telekomünikasyonu, madenleri, limanları satıyorsun bu yetmeyince havalimanlarını satıyorsun, bu da yetmeyince yenilerini inşa edip yine satıyorsun, gecekondudaki yoksulları kapı dışarı edip finans dünyasının labor faizleriyle beslenmiş camdan penis kulelerini yerleştiriyorsun, sonra da üstüne bayrak ve başörtüsü tartışmalarıyla, toz dumanla ortalığı karartıyorsun. Bana acı gelen bütün bunları sürdürürken, *'Demokrasi'*, *'Katılım'*, *'Sivil Toplum'* hatta *'Özgürlük'* adlarını kullanmaları. -Gerçi bu yeni değil hep böyledir. Cezaevindeki tutsaklara bomba ve kurşunlarla saldırıp insanları öldürdükleri operasyona 'Hayata dönüş' adını vermişlerdi. -Şimdi bu toz duman içersinde elimizde bir elma şekeri tutuşturdular: SEÇİM. Bu elma şekerini, yala babam yala. Aslında hepimiz biliyoruz yaladıkça sonunda elimize sapından başka bir şey kalmayacağını ama umutsuzluk ve çaresizlik içinde, en azından şekerin tadına varmak için yalıyoruz. Peş peşe taciz ve tecavüzlerle iğdiş edilmiş yaşantımızda iki taciz, tecavüz arasında küçük bir mutluluk verecek oyunumuzu oynuyoruz.

Bunlar alçak. Demokrasi dedikleri oyuna isterlerse uyarlar, istemezlerse yan çizerler. Onların demokrasilerinde, Florida eyaleti valisi kardeşinse sen kazanırsın. ABD'de, **George W. Bush** katıldığı ilk seçimde vali kardeşin tezgâhı ile kazandı. Demokrasinin beşiği İngiltere'de genel seçimlerde kullanılan oy sayısı *'Biri Bizi Gözetliyor'* programında kullanılan oy sayısından daha düşüktür. İşine gelmezse demokrasi oyunu, bunu bozarsın. Filistin'de de böyle yaptılar. Hamas kazanınca, kuşatılmış Filistin halkına yeni bir darbe vurup her şeylerini kestiler. İç savaş koşullarını hazırladılar, beslediler işte bu onların demokrasisi. Farkında değil misiniz bütün dünya Filistin'e dönüşmeye başlıyor. Meksika'da hile ve desise ile bile kazandıramadıkları neoliberal Fox iktidarını seçimden sonra ne yaptılar ettiler, başkanlık salonunu terk etmediği için yeniden başkan kıldılar. Haiti'de başkan **Aristete**'yi, dünyanın en zalim diktatöründen sonra başkan seçilmiş Nobel ödüllü bir bilimadamını, telekomünikasyonu, suyu ve elektriği özelleştirmiyor diye darbeyle sürgüne gönderdiler. Zaten Şili'de bakır madenlerini kamulaştıran, uluslararası ilaç şirketlerini denetleyen seçilmiş Sosyalist başkan **Salvador Allende**'nin faşist cunta tarafından katledilmesi hâlâ unutulmamıştır ve neoliberalizm o katliamın üstünde dünyada ilk defa Şili'de doğmuştur. Venezuela da aynı. Halkçı başkan **Chavez**'e, seçilmiş başkana, bir referandum ile sonra bir kez daha seçilmiş başkana karşı darbeyi halk bozunca, oligarşi ile birlikte gene çok bozuldular. Hâlâ güçleri yetse bir an bile durmayacaklar. Mesela şimdi bir televizyon kanalı lisansı iptal edildi diye onlar da hükümeti, parlamentoyu ve tabii ki yoksullar için **Bolivar**cı devrimin yaptığı bütün her şeyi iptal etmek istiyorlar.

Onların demokrasisi dört yılda bir, beş yılda bir oy kullanılan karikatür demokrasidir. Demokrasi onlara göre dört ya da beş yılda bir, uygun görülmüşler arasından, kapalı kapılar arasında, sayısal loto yazılmasından daha güç bir biçimde tespit edilen, varlığımızı armağan ettiğimiz vekillerin seçilmesidir. Demokrasi ise bir bütündür. İletişimde demokrasi, eğitimde demokrasi, toprağın ve zenginliğin dağıtımında bir demokrasi olmalıdır. Ancak adaletli bir toplumsal yapıda var olabilir ki, adaletde zaten adaletsiz bir toplum da doğan bir taleptir. Yoksa demokrasi koskoca yalanlarının üzerindeki papyon kravattır.

Bütün bu alçaklıklar karşısında nasıl olsa bir şey yapamıyoruz diye bizi seçimsel sistemin içine çekip bırakıp, çekip bırakıp soygunlarını meşrulaştırmaya çalışıyorlar. Sistem orospusu olduk. Biz her seçimde taktik ve strateji kuramları tartışıp Duma seçimlerine katılan ve boykot eden Bolşevik tarihini bir kez daha, bir daha okuyoruz ve bir yalan uyduruyoruz duma duma dum. Geriye ehveni şeri seçmek ama adı üzerinde şer'i seçmek ya da kimsenin farkında ve umurunda olmadığı boykotlar ilan etmek ve yahut masalarımızın başına dönüp kadehlerimizle dünyayı değiştirmek seçenekleri arasında sıkışıp kalıyoruz. -'Bari dünyayı değiştiremiyoruz konuyu değiştirelim.' der Ulysses'te **James Joyce**- Ama bu sefer öyle büyük bir alçaklık var ki. Alçaklığın evrensel tarihi böyle bir güne tanıklık etmedi. Bir yandan her şeyimizi satarlarken, bedenlerimizi, karaciğerlerimiz ve dalaklarımızı müşteri potansiyeli olarak pazarlarlarken, eğitim diye sattıkları diplomaların üstüne yeni yeni satın almak zorunda kaldığımız unvanlar ve kağıtlar dünyasında işsiz ve aç, yoksul ve aç, eğitilmiş ve aç, eğitim satın alamamış ve aç kalmaya mahkum olduğumuz yakın geleceğimiz varken, elimizi kolumuzu bağlayıp oturamayız. Bütün bunları yaparken bizi birbirimize kırdırmaktan başka çareleri de yok. Bakmayın siz "yüzyıllardır biz birlikte yaşadık" iyi niyetli laf kalabalığına. Ben Yugoslavya ve Abhazya'ya gittiğimden beri buna inanmıyorum. 1978'de Maraş katliamını yaşayan hiç kimse buna inanmaz. Eğer devrimciler olmasaydı Çorum'da bu katliamı bir kez daha yaşayacak olanlar buna inanmaz. Bakın Yeni Rakı'yı bile sattılar. Hatta yetmedi bir daha sattılar. Her geçen gün kadehlerimizle dünyayı değiştirmemiz bile daha zorlaşıyor. Yeter artık. Her şeyi yapmalıyız. Bu yüzden onların seçimlerine de dahil olup, biz de varız demeli. Seçimi ciddiye alıp, hiçe sayıp 23 temmuzda bir kez daha buluşmak, yine feleğin tekerine çomak sokmak üzere. Alçaklıklarına karşı elimizden ne gelirse ardımıza koymadığımız bir şeyler yapmalı. Bir anlatıcı olarak size yemin ediyorum. Dünyanın her yerinde bu alçaklıkları yaptılar ve insanları daha da yoksulluğa sürüklediler. Orta sınıfı yoksul yaptılar. IMF ve Dünya Bankası programını uygulayan ve buna karşı mücadele etmeyen bütün hükümetlerin Allah belasını versin. Bakın yemin ettim, bela okudum, küfür ettim. Bunlar son şanslarımız, yoksa ne böyle bir dergimiz olacak ne de bizi satın alabilecek okurumuz.

Gezici vaiz olarak dolaşırken bütün konuşmalarımı şöyle bitiriyordum: Ya hep beraber örgütleneceğiz, güzel günler göreceğiz ya da hep beraber cehennemin dibine gideceğiz. Şimdi buna bir şey ekliyorum, eğer halk ozanımız **Orhan Gencebay**'ın dediği gibi olacaksa yani *'Daha mutlu, daha özgür, barış dolu bir dünya olacaksa eğe. Batsın Bu Dünya...* BBD yani.

Aksomatik

Cemal Dindar

HİÇ BİR YERDEDİRLER....

her şeye siner tırnaklarının ağırlığı
elleri ve ayakları aynaya başka düşer
yolculuğa çıkar dağları tepeleri geçer
taşları, yaprakları, sürülmüş tarlaları
kurumuş dalları oynanmış parkları
gezer dolaşırlar hesaplar arasında
nedense dokunmaz gözleri parmakları
insana...

herkes aptal bir onlar akıllıdır
çocuklarına ve dünyaya aynı kelimeleri
gönderirler
aynı sabun köpükleriyle yıkayıp
aynı bileylenmiş dillerin sancısıyla
o sancıyı dert edinmeden
hiçbir mihenge sürmeden ömürlerini
nice yanlış kitaplardan geçer
hace-i evvel efendi edasızlığıyla
ders verirler

öfke kelimelerinden ibarettirler
sülfirle aşınmıştır kimlikleri
kincidirler, kin saatleriyle uyanır her sabah
yüreklerindeki gece safrası
çarşıda pazarda satır aralarında
bulantıdır
tüketirler

dilleri sokaklar kadar kalabalık
ve kabadır seslerindeki çıngırak
insanla Tanrı arasında
insanla dünya arasında
insanla insaf arasında
hiç bir yerdedirler.

Volkan Hacıoğlu

İLK AĞLAYIŞ

gözlerimden sular akıyor
sarsılıyorum
sesimi dişlerimle kilitliyor sanki
ağzım
kasılan yüzümü iri bir göz gibi
yuman
boğuk hıçkırıklarla bükülüyor
dudaklarım

gülmeye çok benziyor ama o değil
okyanusların tuzu akıyor
yanaklarımdan
kırmızı yüzümü bir serinlik sarıyor
yemyeşil
dalgaların arası gittikçe uzayan
sıklıklarından

gözlerimden sular akıyor
anlamıyorum

Özgül Apaçe

VAY BAŞIMA GELENLER... "ÇETİN ALTAN'LA BİR RÖPORTAJ DENEMESİ"

Dikkat!!! Bu yazıda, hiddet, nefret, hakaret, aşağılama, sevgi ve hayranlık, bir de şiddetle ortamı terk eden genç bir kız var. Size içinden gayet rahatlıkla bir genç kızın romanı kıvamında bir kitap çıkabilecek iki saatin hikâyesini anlatacağım.

Geçtiğimiz ay seçimlerden edebiyata Allah ne verdiyse konuşuruz diyerek Çetin Altan'ın kapısını çaldığımızda, yapacağımız röportajdan son derece umutluydum. Yaz sıcaklarının tavan yaptığı günlerde, üstadı elinde birası ile görünce de, 'vay hem çok şey öğrenebileceğim hem de keyifli bir sohbet olacak' diye geçirdim içimden. Ama sadece bir iki dakika sonra, yanıldığımı anladım.

İçeriye girdiğimiz andan itibaren, Çetin Altan bana bakarak "bu yıl bütçeden Adalet Bakanlığı'na ayrılan payı biliyor musunuz, Mahmut Yesari'nin adını daha önce duymuş muydunuz?" türünden sorular sormaya başladı. Cevap beklemeden sorduğu sorularının arkasından "onu bilmiyorsunuz, şunu bilmiyorsunuz, hiç bir şey merak etmiyorsunuz?" diyordu. Bir ara oğlu Ahmet Altan'ın yazdığı ve son günlerde dış basında çok ses getirdiği söylenen, 'Türkiye'deki kavga cami ile kışla arasındaki iktidar mücadelesidir' şeklinde özetlediği yazısına da değindi. Ama konu dönüp dolaşıp bana geliyordu. Ne benimle beraber olan Aslan Özdemir'e ne de fotoğrafçımız Uğur'a dokunuyordu... Ben muharebe meydanında cesur bir savaşçı edasıyla Çetin Altan'a cevap yetiştirmeye çalışırken, onlar adeta çatışmanın kendilerine sıçramamasından mutlu oturuyorlardı. Ben artık bir süre sonra Çetin Altan'ı dinleyemez olmuştum, gözlerimin önünde aynen şöyle bir manzara vardı. Bir dart tahtasının ortasında benim yüzüm ve Çetin Altan tam karşımda kıs kıs gülerek okları suratıma fırlatıyor. Kendimi haksızlığa uğramış hissediyordum. İçimden "Cevapları biliyorum, ben sizin bildiğiniz kızlardan değilim" diye haykırmak geliyordu. Ama zaten komik olan durum trajikomik olmasın diyerek sustum. Tam da o sırada kulağıma şu sorusu takıldı; "Nerelisin sen bakiyim?" Sesimi en alçak tonundan çıkararak "İzmirliyim" diye cevap verdim. Ve hemen ardından verdiğime vereceğime pişman oldum. Çünkü "Belli, İzmirli kızlar güzel olur. Ama güzel kızlar da tembel" deyiverdi.

Sonunda Çetin Altan gazeteci olunmaz, doğulur noktasına geldi. Savaşın sessiz tanıkları, özellikle Aslan Özdemir köşesinde bana yapılan saldırıları izlerken çatışma hiç beklemediği bir anda ona da sıçrayıverdi. Çünkü Çetin Altan "benim söylediklerimi bu ülkede yazamazsınız, 301'e girer. Hem tüm bunları bilmiyorsanız, burada ne işiniz var, çekip gidin" dedi. Artık sabır taşı çatlamıştı...

Ayağa kalktım ve "Ben gidiyorum" dedim. Bana göre ortada ağır bir hakaret vardı. Tam kapıyı açarken Solmaz Kamuran ve Aslan beni tuttular. Solmaz Hanım, Çetin Altan'ın iki gün önce 81 yaşına bastığını, bu yüzden her zamankinden daha gergin olduğunu, onu anlayışla karşılamam gerektiğini söyledi. Ve geriye dönmemi rica etti. O kadar tatlı ve kibardı ki, kıramadım.

Döndüğümde işin rengi değişmişti. Çetin Altan bu kez bana, neden bu denli sert olduğumu, kime çektiğimi falan sormaya başladı ve sonra ağzından baklayı çıkardı. Üstat o günkü köşe yazısını okumadığımızı anlamıştı. Aslında buna çok kızmış ve içerlemişti. Başından itibaren girdiği o sorgulama edası da "Karanfil Kokusu" adlı köşe yazısındakiyle aynıydı. Yani bize adeta bir tiyatro oyunundaki gibi günlük yazısını oynamış, tirat atmıştı. Sonra isteği üzerine o günkü gazete getirildi, ben yazıyı yüksek sesle hepimize okudum ve durum anlaşıldı. Çetin Altan 81 yaşına bastığı günlerde, kendi memleketinin evlatlarının ona gereken ilgiyi alakayı göstermediğini düşünüyordu. İtiraf ediyorum, bu kez haklıydı. Onun huysuz bir ihtiyar olduğunu bilmeme rağmen, bu kadarını beklemeyen ben de, biraz empati yoksunu gibi davranmıştım.

Sonunda aramızda ılımlı rüzgârlar esmeye başladı ve iyi ki de başladı. Çetin Altan mutluluğun ve başarının öyle güzel tarifini yaptı ki, sadece o cümleleri duymak için kalmaya değerdi. "Mutluluk, sevdiğinle zamanı unutabilmektir, başarı ise ahlaklı olduğun için değil ihtiyacın olmadığı için yalan söylememektir" dedi. Çetin Altan yıllar önce Sakıp Sabancı'ya "yalan söyler misiniz?" diye sormuş, o da "çok nadir" demiş. Bu anekdodu anlattıktan sonra "o bile yalan söylüyor" dedi ve güldü.

Aslında Çetin Altan'la daldan dala atlayan sohbetimizin tümünü buraya yazmak isterdim. 80 yıllık dolu dolu bir hayattan süzülüp gelen cümlelerinin hepsi de yazılmaya ve okunmaya değerdi. Ama ben o gerginlik anında röportaj yapmamaya karar vermiştim. Aslan'a dönüp 'ben röportaj yapmayacağım, istersen sen yap, sadece Çetin Altan'ı 81 yaşına bastığı günlerde ziyaret ederseniz başınıza geleceklere hazır olun, türünden bir yazı yazacağım" demiştim. Bu yüzden ne not tuttum, ne de kayıt aldım. Ama aklımda kalanlar dahi yeterli aslında.

Çetin Altan bize Necip Fazıl'dan iki güzel şiir okudu. Necip Fazıl'ın gündüzleri ailesine hakaret edip, geceleri nasıl ona içmeye geldiğini anlattı. Necip Fazıl'a 'neden yazılarında aileme hakaret ediyorsun?' diye sorduğunda, büyük şair, "sen o yazılanlara inanıyor musun, 50 kuruşluk şeyler onlar" diyormuş. Çetin Altan "Bu Bab-ı Ali çok adam yedi" diyerek özetledi konuyu. Hak vermemek elde değil. Yazının para etmediği bir ülkede yazmak uğraşının nelere mal olduğundan konuşurken, yılar önce gazetedeki odasının kapısını çalan beklenmedik ziyaretçiye geldi konu. Bu ziyaretçi Mehmet Akif'in oğluydu. İstiklal Marşı'nın şairinin oğlu hiç tanımadığı bir yazarın odasına, 20 kuruş para istemek için girmeye uğraşmıştı. Ve bu olaydan sadece bir ay sonra Çetin Altan, bir gazetenin yedinci sayfasında, Mehmet Akif Ersoy'un oğlunun bir çöplük kenarında ölüsünün bulunduğunu okumuştu. Ne kadar hüzünlü değil mi?

Aslında Çetin Altan sohbet sırasında hep gülümsese de, konuştuğumuz konular daima hüzünlüydü. Sevmek ve bilmenin iki ayrı şey olduğundan bahsederken, konu Dünyanın tarihi kalıntılarla dolu tek meydanı dediği Sultanahmet Meydanı'na geldi. "Sultanahmet Meydanı'nı dahi bilmiyor bu toplum, çünkü sevmiyor, sevmediğiniz şey sizin değildir" dedi. Yani aslında bu ülke zaten bizim değil demeye getiriyordu.

Çetin Altan tüm sohbet boyunca dönüp dolaşıp "yazık size" diyordu. Çünkü bu günlerde sık sık "Milli çıkarlar açısından" diye başlayan cümleler kuranların aslında bizler için hiçbir şey yapmadığına dikkat çekmek istiyordu. "İstanbul'un nüfusu kadar nüfusu olan Hollanda'nın, yalnız tarım ihracatı; 73 milyonluk Türkiye'nin tarım ihracatının 6-7 katı, Milli çıkarları bu kadar düşünenler neden bu durum böyle sorusunu soruyorlar mı, hayır" diyerek noktaladı konuşmasını...

Aramızda baştaki gerginlikten sonra iki konuda daha anlaşmazlık çıktı. Evimi nasıl buldunuz diye sorduğunda, lambirilerden dolayı biraz karanlık ve kasvetli göründüğünü söyleyince bozuldu. Beni güzelliği anlayamamakla suçluyordu. Bir de büyükler küçüklere saygı göstermeli midir konusu açıldığında, ben şiddetle 'evet, tabi ki göstermelidir' derken, o 'büyükler küçüklere ancak kibarlık edebilirler' görüşünü savundu. 'Zaten büyükler kibarlık ederek de, küçüklerle kendilerini eşdeğer gördüklerini belirtmiş olurlar" diyordu. Ama ben hâlâ bu iki konuda haklı olduğumu düşünüyorum.

Neyse Çetin Altan bir süre sonra yorulduğunu söyleyerek yanımızdan ayrıldı. Tabi biz de kalktık. Ama sonra beni çalışma odasına davet etti. Eskiliğinin güzelliğiyle sımsıcak duran deri bir çantayı açtı. Çantanın içindeki yabancı gazete ve dergilerde onunla yapılan söyleşileri ve hakkında yazılan yazıları gösterdi. Ve bana "Sen benim kusuruma bakma. Biraz fazla üstüne gelmiş olabilirim... Yabancılar ilgileniyor bu ülkenin yazarlarıyla. Eğer bir toplum kendi yazarına ilgi göstermezse onlar niye göstersin' dedi.

Yazdıkça, o iki saatten, daha yazacak çok şey geliyor aklıma. Ama birlikte çektirdiğimiz şu yandaki fotoğraf karesi öfke ve kızgınlıkla başlayan, aşağılamaya varan ama sevgi ve anlayışla biten bir buluşmayı özetliyor.

AL GÖZÜM SEYREYLE DÜNYAYI!...

Eflatun Nuri'den öykü tadında anılar

Onbeş gündür artarak devam eden, Afrika sıcakları güneş de 52° ye dayanmıştı. Yaprak kıpırdamıyordu. *Ege Ekspres* gazetesinin geniş salonunda, gelişi güzel yerleştirilmiş masaların arasında dolaşıyordum.

Dobra-dobra adındaki köşesinde başarılı magazin yazılarıyla daha ondukuz, yirmi yaşlarında gündemi deli gibi koşuşturarak katip eden tombul bir kız vardı. İri bol kirpikli iri gözlüydü, ona gazetede patron dahil herkez aşıktı, ama o işine öylesine kendisini kaptırmıştıki, kimseyi görecek gözü yoktu. Adı **Şenay Düdek**'di masasının üzerinde üç-dört tane boş su şişelerini boş çay bardaklarını toplayan kahveci çırağına:

- Şu boşları kaldır şurdan, zaten masaya sığamıyorum! Gelirken de çok soğuk bir su getir. Gözüm masanın altına kaydı, sere serpe oturuyordu, yere bir kova su dökmüşlerde sanki. Şenay'la göz göze geldik! O:

- Eflatun yanlış anlama bak halime, denize düşmüş gibiyim!

Hakikaten şakaklarından inip yanaklarından süzülen terler, çenesinden yere damlıyordu; kızcağız dondurma gibi eriyordu!

Bu ara koşar adım gazetenin simitçisi kan ter içinde salona girdi. Yüzü allak bullaktı, tam merdivenlerin karşısındaki Şenay'ın masasına gitti, başındaki simit tezgahını, titreyen elleriyle zor tutuyordu, panik içindeydi:

- Şenay Abla, Şenay Abla!. Taa.. Kordonboyundan, Gümrük önüne kadar tüm yollarda karidesler, pavuryalar, yengeçler, kalamarlar, ahtopotlar dolu! Devamlı denizden çıkıp caddelere hatta ara sokaklara doğru kaçışıyorlar adım atacak yer yok, trafik aksamış durumda.. Şenay ayağa kalktı erkeksi gür sesiyle:

- Yahu dışarda kıyamet kopuyor, herkes masasında miskin miskin uyukluyor. Duyduğumuz mu? Deniz boşalmış tüm hayvanlar dışarıya çıkmış, koşun bakın n'oluyor hayırdır inşallah! diye bağırdı. Bir anda gazete de hemen hemen kimse kalmadı, herkes kendini sokağa attı! **Ahmet Yazıcı**'nın arkasından merdivenlere koşan yazı işleri müdürü **Erkin Usman**:

- Ne yaygara yapıyorsun kız, Allah'ın delisi!

Benim telefon çaldı, santraldaki genç:

- Eflatun Ağbi.. **Nezih Demirkent** adında biri seni arıyor, ne dersin sallıyayım mı?

- Bağla ulan! O Hürriyet gazetesinin genel müdürü! Alo ben Eflatun Nezih Bey...

- Eflatun Hürriyet'e 'Hürriyet Pazar" adında bir mizah ilavesi yapıyoruz, senden yarım sayfa her hafta kalabalık baba bir karikatür istiyoruz. Ben üç-dört gün daha buradayım yarın, öbürgün bana uğra, hem bir yere otururuz, hem de detaylı konuşuruz, yalnız gelmeden beni, ne oluyor çocuklar fena halde sallanıyoru! Eflatun kapa telefonu deprem oluyor!

Telefonu bir türlü kapatamıyordum, bir anda yere yuvarlandım, Şenay masasının üç adım ötesinde yerde emekliyen çocuklar gibiydi. Sandalyesi devrilmiş tüm kağıtları etrafa dağılmıştı. Şenay:

- Sallantı devam ediyor, durunca hemen kendimizi dışarı atalım; çünkü bunun arkası gelir ne diyelim, şimdilik hepimize geçmiş olsun!

İzmir'de bu deprem az hasarla atlatılmıştı; ama Karşıyaka ile Alsancak arasındaki körfezin tam ortasından gökyüzüne doğru, bir yanardağın patlayıp da gökyüzüne doğru lav ve ateş püskürtmesi gibi ilk kez böyle bir doğa olayı yaşandı. O zaman denizden kendilerini karaya atan hayvanları düşündüm!

* * *

Çetin Altan

Geçen günler içinde *Hürriyet* gazetesine gönderdiğim karikatürlerim yayınlanmaya başladı.

Birkaç gün sonra yolum İstanbul"a düştü.

Nezih Bey'e uğradım bana:

- İyiki geldin Eflatun, geçen gün **Aydın Emeç**'le karşılaştık, senin biz de çıkan karikatürlerini görmüş bana "Olmaz böyle bir şey Nezih bey, o karikatürlerdeki detaylar incelikler, ne emek, o ne göz nuru aklım durdu yallahi!" dedi. Biliyorsun '*Hafta Sonu*' adında Magazin bir dergi hazırlıyor 'Hürriyet'e bağlı, o da her hafta bir karikatür istiyor haberin olsun, vaktin varsa git ona bir uğra, yerini söyleyeyim, '*Vatan*' gazetesinin binasının yerine yapılan yeni binamız da ikinci katta giderken de uğra muhasebeye çıkan karikatürlerinin parasını al, dedi.

Muhasebe odasından dışarıya kendimi zor attım, çünkü yaptığım o kalabalık karikatürlerin her biri için iki buçuk lira vermeğe kalktılar. Ben bu parayı kabul etmeyeceğimi söyleyince, 'Hürriyet Pazar' sayfasını düzenleyen Sevgi adındaki kadıncağıza telefon ettiler.

O da:

- 'Hürriyet Pazar'da her çıkan karikatüre ikibuçuk lira verdiklerini, iki kişi olsun, isterse bin kişi olsun fark etmez! demiş.

Çıkan orjinallerimi alıp, on para almadan oradan ayrıldım. İçimde tarifsiz bir sıkıntı vardı. O gece gündüz göz nuru döktüğüm karikatürleri, verdiğim emeği düşündüm!

* * *

Cağaloğlu Halkevi'nin önünde G.H.A (Günaydın Haber Ajansı) muhabirleriyle karşılatık, bana:

- Eflatun Ağbi biliyorsun **Çetin Altan** düşünce suçundan ceza evinde yatıyor. Bir hastalık nedeniyle de iki gözünü birden kaybetmek acısı yaşıyor. Ne deresin Ağbi? **Beyhan Cenkci** bir gözünü bağışlıyor...

- Ben de seve seve bir gözümü veririm güle güle kullansın! dedim.

Uzun yıllar sonra bir gün Çetin'le karşılaştım bana gazetelerde haberi okuduğunu çok hislendiğini söyledi.

"Eflatun ne iyi olurdu, senin gözünle o biçim rengarenk görürdüm dünyayı!" dedi. Ben de "Vay canına vallahi bilmiyordum siyah beyaz gördüğünü Çetin!" dedim...

Çetin Altan'a göz verenler artıyor

Gazeteci Beyhan Cenkçi'den sonra, Karikatürist Eflatun Nuri de bir gözünü bağışlamaya hazır

(GHA)- Kesinleşmiş bir fikir suçundan ötürü halen cezaevinde bulunan ve bir hastalık nedeniyle gözlerini kaybetme tehlikesi olan gazeteci-yazar Çetin Altan'a karikatürist Eflatun Nuri de bir gözünü bağışlayacağını söyledi. Bilindiği gibi Ankara Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Beyhan Cenkçi bu konuda öncülük ederek, bir gözünü Altan'a vereceğini açıklamış, yetkili mercilere başvurmuştu.

Karikatürist Eflatun Nuri bu konuda kendisiyle görüşen Günaydın Haber Ajansı muhabirine şunları söyledi: "Ben de bir gözümü Çetin Altan'a bağışlamaya hazırım. Altan'ın durumu gerçekten vahim. Sayın yazar eğer kabul buyurursa bir gözümü ona seve seve vermeye hazırım."

ALTAN'IN AFFI VE AVUKATLAR

Öte yandan yazar gazeteci Altan'ın Cumhurbaşkanı tarafından affı konusunda kendisiyle görüşülen hukukçular da bunun Cumhurbaşkanının takdirinde olduğunu söylediler.

Eflatun Nuri

Cevat Ercisli

Cevat Ercisli ... Anayasa'nın 97. maddesine göre Çetin Altan'ın affı Cumhurbaşkanının görev ve yetkileri dahilinde bir meseledir. Ancak, siyasi mülahazalar üzerinde Altan'ın cezaevinde kalmaması Sayın Korutürk'ün kişisel tasarrufudur."

Harika Demirtaş'a göre:

Harika Demirtaş: "Sağlık raporuna istinaden, gerekli şartlar da tamamsa, Anayasa'ya göre bir hükümlü Cumhurbaşkanı tarafından affedilebilir."

Harika Demirtaş

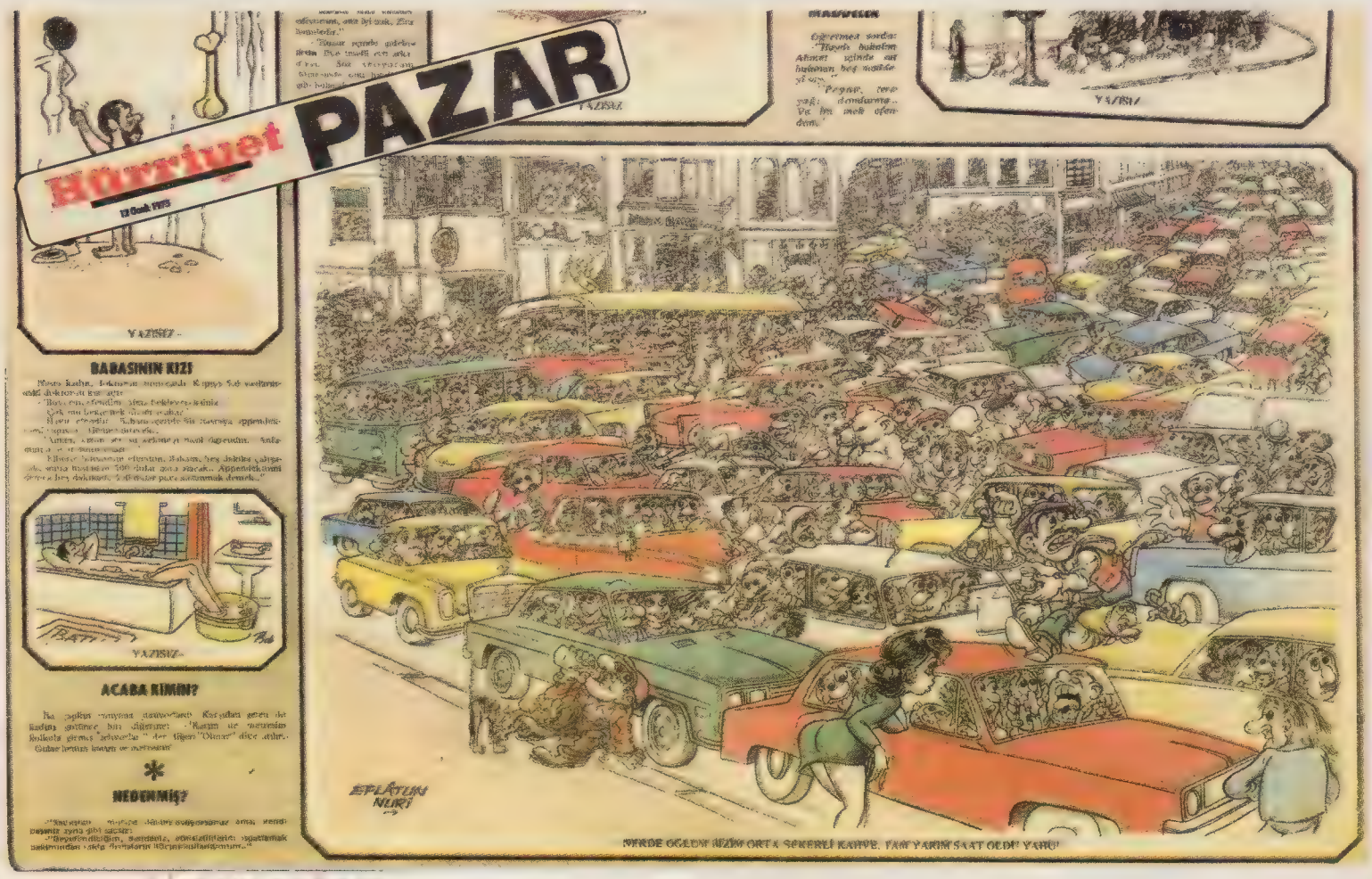

KANAT ALIŞTIRANLAR

ŞİİR ATÖLYESİ

Erkan Doğanay

Şiir bizim yoğunluğumuzdur ve belki de yazmamız da bu yoğunluktan ötürüdür. Aşkı, aşık olunanla değil de, ille de kendi içimizde yaşamak, sonrasında da bir kalem ve kağıt alıp o yoğunluğu deşmek, kanatmak isteğimizde bundandır elbet. Böylesi anlarda kendimize özgü güçsüzlüklerin çerçevesinde kalır, dışarı çıkamayız. Bakarız bir süre ortaya çıkan resme, erişememişsek istediğimiz merhale; boş verip yakarız saman renkli, "bic" marka kalemin mürekkebi ile ıslanmış kağıttan gemileri. Vazgeçeriz şiir yazmaktan ve bağlantılı olarak derinlerde yatan aşktan, hayatta olanca ağırlığı ile hissettirmeye başlar kendisini, sonra karşı cins bir tuhaf görünmeye başlar gözümüze, bu arada lise çoktan bitmiş belki üniversite belki de kaldırımlardır yeni adresimiz. Şiire devam edenlerdenseniz eğer, her kelimenin içinde gizlediği entrika ve düşüncelerimizi ava götüren profesyonel inceliği bilirsiniz. Bilirsiniz elbet, sözü fazla uzatmadan mektuplara geçelim, çunku 22 Temmuz da seçim var ve ne de olsa hepimiz birer oy pusulasıyız bu hayat sandığımız buyuk uğultuda. Pendik'ten Türkçe öğretmeni sevgili Ahmet YILMAZ, daha önce yayımladığımız ve haklı olarak yazım hatalarına itirazları ile başlayan mektubuna, iki yeni şiirini eklemiş; "Veda Balosu" ve "Evde". Ayrıca da yazdıklarının değiştirilip düzeltilmesine karşı olduğunu belirtiyorsun, haklı olduğunu söylemekten başka ne denilebilir ki! Yeni (kısa) şiirlerini bekliyor ve yanlışlıklardan dolayı özür diliyoruz.

VEDA BALOSU

I.
ağır aksak dans ettim aranızda
hiçe kadar sayıp içimden
yol almadan başladığı yere dönen
dans da değil körkütük bir yalpalama

yeni bir cennet ararken
eskisini yitirdim
bir bozkıra sürulmüş gibi
dokunduğum kadında
düş kırıklarımı kalbimin altına ittim

II.
ardımdan konuşulmadan dahası
uydurulmadan
isterdim maskelerime yüzümü geçirip
çağrıldığım baloya bilerek ters kapıdan
son dansa özürsüz gecikebilmeyi

kırmızı ışıklara yakalanmadan
ayaklarına dolaşıp gecenin
en süslü tadınızı kaçırabilmeyi
düşürüp merdivenlere harflerimin tekini

hangi suyu bulandırdımsa boğulup
hangi hançeri köreltmişse kesilip
asılıp hangi ipi kopardımsa nedensiz
hangi kalbe kriz hem zehir oldumsa sevilip
ama un beyaz ellerimle ölebilmeyi

Ahmet YILMAZ

Hey Gidi Koca Akdeniz Hey!

Bilse idim eğer önceden
Büyuk bir ovanın içine
Dolduğunun
Yüzyıllarca sürdüğünü
Kıtalara sınır çizdigini
Bir başka düşünürdüm
Balığı
Altında ve üstünde
yaşananları
Savaşları
Mussoloni'nin çızmesini
Aşklarımı
Kadınımı
Hayatımı.

Bir başka olurdu
Serinliğin
Tuzunun tadı

Çok farklı olurdu atışım kulacımı.

Ender SEZER

Bülent YEŞİLYURT, uzaklardan, Erzurum'dan bize ulaştırmış şiirlerini. Bülent, şiirlerin de umut var, ama uzun şiirler yazıyorsun anladığım kadarı ile ve bana gönderdiğim birkaç şiirinde bütün derdini büyük bir aceleyle aktarmaya çalışmışsın. Yoğunlaşamadan, doğal olarak imgeden imgeye atlayıp durmuşsun. Şiirlerin, saf ve süzgeçten geçmiş olmalı, konuşur gibi yazmışsın, bu iyi, ama kendi kendine konuşurken bile şiirsel bir dilin olmalı. Yeni şiirlerinle birlikte hakkında bilgide verirsen seni biraz olsun tanıyabiliriz.

H. Savaş UĞUR ve Mahmut CELALOĞLU, öncelikle sizlerden de yeni şiirlerinizle birlikte kısa hayat hikayelerinizi bekliyorum. İkinizin şiirlerine ortak bir eleştirim olacak; izlenimci bir çizgide yazıyor, fakat içselleşmemiş bir oykuyu aktarmaya çalışıyorsunuz. Eğer şiirde ısrarınızda devam ediyorsanız, çalışmaya devam etmeli, şiir eleştirileri ve şiir kitapları bolca okumalısınız. Seçeceğiniz şairlerin –ki iyi şairleri tercih etmelisiniz- bütün kitaplarını, dönemlerine ayırarak okurken, şiir dünyalarının analizlerini yaparak yaşamlarını da keşfetmelisiniz. Şiirlerinde sözcukleri nasıl kullandıklarını, anlam birimlerini nasıl oluşturduklarını, sözcükleri nasıl yan yana getirdiklerine bakmalısınız. Hiçbir şair, şair olarak doğmadı ve hiç birinin kulağına şair olacağı fısıldanmadı. Çalışmak, araştırmak, kendini geliştirmek ve sonrasında duygularına yön vermekle bağlantılı bir uğraşla birliktesiniz.

Seçim, küresel ısınma, susuzluk gibi sorunlar arasında, Ağustos sayımız için şiirlerinizi beklerken Georg TRAKL'ın "Üç Rüya" adlı şiirinin II-I. Bölümü ile hoşça kalın diyorum.

Nice kentler gördüm, alevlerin kurbanıydılar,
Zamanlar, vahşet üzerine vahşet getiriyordu,
Ve toprak olmuş nice ırklar,
Hepsi de günün birinde unutuluyordu.

Tanrılar gördüm, bir gecede yıkıldılar,
En kutsal çalgılar bile paramparçaydı,
Ve çürümelerden geriye kalanlar,
Yeni bir hayatla güne başlıyorlardı.

Yeni bir güne başlayıp, yeniden ölüyorlardı,
Hep aynı tragedyaydı sahnelenen,
Hem oynanan, hem de anlaşılandı,

Ve deliliğin karanlığından farksız acıları,
Güzelliğin kadife görkemini
Gülümseyen bir diken tarlası gibi sarmaktaydı.

Salih TÜRKÜCÜOĞLU – İlker GÖREN, Mersin (Sevgili İlker, şiirlerini word dosyası olarak ya da yapabilirsen kağıda aktarıp posta yolu ile bana iletirsen daha iyi olacak. Sevgiler)- Özgür ASAN (İstanbul)- Sarp GURBUZ- Nurcan DOĞRU (Merhaba Nurcan, şiirlerini bir dosya olarak Erkan Doğanay adına Leman dergisine gönderirsen mutlaka değerlendireceğim. Sevgiler) – Murat ERDOĞAN- Türcihan BOZKURT, Bursa- Melike SAYARER- Efe ATAÇ- Gülay IŞIK (Sevgili Gulay şiirlerini bekliyorum. Sevgiler) – Derya DAĞCI (Tamam Derya senimi kıralım şimdi sen mail yolu ile gönder şiirlerini. Sevgiler)- Alptekin ŞEN- Mahmut CELALOĞLU- Mehmet Ali BAYRAKTAR- Necati EKER- Doğukan IŞLER, e-posta ve mektuplarınız ulaştı, yayımlayamadığımız arkadaşların şiirlerini önumüzdeki sayılarda değerlendireceğiz. Yeni şiirlerinizi bekliyoruz. Sevgiler...

ÖNEMLİ DİP (her ay bir dip not ekleyeceğimiz bu köşe için sorularınız olursa cevaplayarak devam ettirelim, yoksa bildiğim gibi devam edeceğim.)

"Sembolizm, simge (sembol) sozcuğunün bir anlamı olduğuna inanan insanların oluşturduğu topluluktur"; Paul Valery'nın "Defter"lerinden aktarılan bu takılma basit bir şaka değildir. Yapmacıksız bir inanç ile belki de bütün yazın akımlarının kavranılmasını son derece güç ama kaçınılmaz olan bir hayal kırıklığı arasında yer almaktadır bu cumle; belki de, daha çok bir "geçit" durumundadır. Bugun biraz değerden düşmüş, ama belkı de, tarihin belli bir döneminde, dopdolu bir sozcük olan bir adın önemini dile getirmektedir.

ÖYKÜ DEĞERLENDİRMELERİ

Hürriyet Yaşar

ÖYKÜ KİŞİLERİNİ KONUŞTURMAK

Öykü sanatının en başta gelen güçlüklerinden biri, öykü kişilerini konuşturma sorunudur.

Bir oyküde öykü kişisi, yaşına, eğitimine, işine, cinsiyetine ve ortama/olaya uygun konuşmuyorsa, o öykü olmamış demektir. Öykü zaten kusuru pek kaldırmayan bir sanattır ama, öykü kişisi kendi kimliğine uygun konuşturulmamışsa, öteki gereklilikleri yerine getirilmiş bile olsa, o öykuyu kurtaramamışız demektir.

12 Eylul'ün öykü sanatımıza ettiği en büyük kötülüklerden biri, öyküculüğumuzu içe kapanık, içkonuşmayla başlayıp biten öykülere sıkıştırmış olmasıdır. Böylece öykücülerimiz, oykü kişilerinin nasıl konuşturulacağına ilişkin öykü sanatımızın kazandığı birikimden koptular. Bırakın yeni yetişen öykücüleri, birçok yetişkin ustanın kendi birikiminden bile koptuğu, yalnızca içkonuşmalı öykülere sıkıştığı ya da karşılıklı konuşmalarda kişilerini eski başarısı duzeyinde konuşturamadığı örnekler çokça görüldu. Yazınımızın en usta kalemlerinden Yusuf Atılgan'ın Bodur Minareden Öte adlı kitabının Eylemci adıyla yapılan yeni baskısına eklenen öykülerden özellikle de kitaba adını veren "Eylemci," bu geri düşmenin en somut örneklerindendir.

Karşılıklı konuşmaların öykülerden yok oluşu da, bir yanıyla, aynı gerilemenin genel görunüşünden başka bır şey değildir.

Bugün öykücülüğumüzde yaşadığımız karşılıklı konuşma azlığının kökleri, 12 Eylül'ün yarattığı bu kopuşta aranmalıdır.

Öyküde konuşmanın birden çok boyutu vardır. En kolayı, görünmez ve kimliksiz bir anlatıcının olan biteni baştan sona anlatmasıdır ki, bu da bir bakıma konuşmadır. Ancak bu konuşma, anlatıcının kimliğinin belirsizliği nedeniyle, bilinen, tanınan bir kimlik yansıtması ve öykü boyunca o kimliğe uygun olması gibi bir gereklilik çıkarmaz karşımıza. Tutarlı, inandırıcı bir söylem alır götürür öykuyü.

Oysa bilinen bir toplumsal kimliği giyinmiş olarak okurun karşısına çıkarılan anlatıcının, öyküde bu kimliğe uygun konuşması gerekir. Tekkonuşma ile başlayıp biten bir öykü olsa da, ortadan kalkmaz bu gereksinim. Öğretmen öğretmen gibi konuşmalıdır, çocuk çocuk gibi, manav manav gibi, asker asker gibi...

Karşılıklı konuşmalarda okur, bir taksi şoförüyle felsefe profesörü müşterisinin aynı söylemle konuştuğunu görünce bırakır o öyküyü, okumaz sonuna değin. Kuşkusuz, felsefeci rol yapmıyorsa.

Yalnızca meslekten mesleğe değişmez konuşmalar. Ortamdan ortama, duygudan duyguya da değişirler. Öfkelenmiş birinin konuşma biçimi başkadır, sevinçlininki başka. Kur yapanın söylemi başkadır, sarkıntılık edeninki başka. Ustelik bunların hiçbirinin kuralı, formulu yoktur. Yaşamdaki konuşmalar nasıl sonsuzca çeşitliyse, öykulerdeki konuşmalar da öyle sonsuzca çeşitlidir.

Turk oykücülüğünün en usta kalemleri, öykü kişilerini kimliklerine ve öyküdeki durumlarına uygun konuşturmanın da en usta kalemleridir. Orhan Kemal, Sait Faik, Tarık Dursun K., Haldun Taner, Ömer Seyfettin, Memduh Şevket Esendal, Sabahattin Ali, Yaşar Kemal, Refik Halıt Karay'ın öykü kişileri kimliklerine öyle uygun, yani öyle ustalıkla konuşturulmuşlardır ki, biz bu ustalardan hangi öykuyü okursak okuyalım, bir inanmazlık yaşamayız.

İnanmazlık... Evet. Okur bir öykuye inanmadı mı, kaldırın o öyküyü... O inanmazsa kime yazıyoruz?

Doğukan İşler / ANTALYA

Ah sevgili Doğukan. Coşkulu direncin, dirençli coşkun ne güzel!.. Adın gibi... Hiç durulma sen...

Öykün gelmişti aslında. Ama hep aynı adların öykülerini konuşmak, haklı olarak kızdırıyor öykusünden hiç soz edilmeyenleri. Ee, adalet diye bir şey, her şeye karşın var gibi ya... Hele "Kanat Alıştıranlar-Oykü" adasında hep olsun, değil mi?..

"Hava yeni yeni kararmakta." Tek öyküde üslup yaratmak gibi bir amacın olmadıkça, şu "-mekte, -makta" çekiminden vazgeçsen, eylemlerde şimdiki zamanın "-yor" biçimini yeğlesen...

Öykünü gülünçleştirmeye çalışmayıp, zaten gülünç olanı yakaladığında, mizahı da yakalamış olacaksın. Öykü kişilerin öykü boyunca bir değişime uğramalı, o değişim bize de geçmeli. Sanatın içindeki çatışmadır bu. "Acelenin Ecele Faydası Yok" adlı oykunun çatışması öyle zayıf ki, yok da denebilir. "Ee, ne olmuş?" sorusunun yanıtını öykünde bulduğunda, "olan biten" sana da önemli görünüyorsa, okura da önemsetmeyi başarırsın. Anahtar sorudur "Ee, ne olmuş?"

Olayların şaşırtısı çoğu kez sanatsal değildir. Olayların kendisinin çoğu kez sanatsal olmadığı gibi. Sanat, olan biteni görüşte, duyuşta, anlatıştadır.

Dilin kendinden gülmece yaratmak konusunda bana karşı çıkışında haklısın. Evet, salt dilden de yaratılır gülmece. Sözcüklerin yan anlamlarından, çağrışımlarından... Ama yağmurun boşanmasını evlilikten boşanmaya benzetirken gelişigüzel götürüp "şiddetli geçimsizliğe" dayarsan, okuru boşanmanın bir tek nedenine sıkışmaya zorlamış olursun. Her iki boşanmayı (yağmurun ve evlilerin boşanmasının tek sözcükte anlatımını) evlilerin boşanma nedenlerine götürmeden çarpıştırmalısın. Gereksiz çağrışımlar, anlamı istemediğin parçacıklara ayırır. O parçacıkların öyküne giriş nedeni gelişigüzelse, yabancı kalır yazıya, okutamazsın.

ÖSS'de sakın istemediğin bölümü yazma.

Abdülmuttalip Onay / Demetevler, ANKARA

Şakabey Perdeli'nin benim hakkımdaki övgülerinden haberdar ettiğiniz ve sizin de güveninizi açıklayan sozleriniz için teşekkür ederim. Şakabey'i darıltık mı yoksa? İki aydır oyku göndermiyor.

Sizin öykünüz "Övmek Ya da Sövmek, İşte Bütün Mesele" inandırıcı değil. Neden mi? O acılı gerilim öyle yaşanmaz da ondan. Birçok insanın ömrü boyunca rastlayabileceği düzeydeki bir gerilim, aynı düzeydeki bir acıyla yaşanıyor. Aynı düzeyde ve aynı korkularla yeniden yaşanırken evin oğlu bir önceki acının anısını, ikinci olayı yaşarken karşısındakileri (ve okurları) güldürmeye çalışarak anlatıyor. Siz inanırsanız, biz inanmaya hazırız.

Gerilimdeki, hele büyük acılı gerilimdeki mizahı yakalamak, sulandırmadan öykü dilinde verebilmek... "Bıçak sırtı" sözü bile yetersiz. "Jiletin ya da usturanın keskin çizgisinde dans etmek gibi... Örneği öyle azdır ki. Okumanızı önermek için şu anda o işin ustalarından birinin adını anımsayamıyorum. Okurlarımız yazarsa, buradan iletirim. Kaba mızahla olacak işlerden hiç değil, seçtiğiniz konu.

Gözde Kün /Avusturya

"Mayıs"ın her geçtiği yerde "mayıs ayı" diyeceğinize "mayıs" demekle yetinerek başlasanız anlatımınızı duzeltmeye. Ama "Bir Mayıs Ayı"nı değil. O öykü daha yakaladığınızı sandığınızda, yani yazmaya başlamadan kaçmış, belki de hiç yakalanamamış. Neden mi? Anlattığınız gibi bir olay olmaz da ondan. Anlattığımız gibi bir olay olmayacağını biz de biliyoruz ama yine de öyle olmuş olsa diye anlatıyorsak, onun da öyle varsayılmasını istediğimiz için öyle kurguladığımız belli etmemiz gerekir. Buna "fantastik" diyoruz. (Ben uygun öztürkçesini bulamadım.) Sizinki fantastık de değil. Inanmamızı istiyorsunuz. Evden on yedı yaşında bir kız kaçıyor, parkta rastladığı iyi niyetli anlatıcı teyzesi, "ne de guzel, ne de masummuş benim kızım," diye severek evine götüruyor. Kız kendini öldürüyor, ama onu olume götüren duygunun kokeni öyküde yeterince işlenmiyor.

Büyük olayların oykusunu anlatmak isteyip de anlatacak büyük olayları yakından bilmeyenlere şunu önerebilirim: Bilmediğiniz dünyalara özenmeyin. Kendi dünyanızı daraltmadan kapısını penceresini kapatmadan, ama o dünyada duyumsadıklarınızı yazın. <<>>

SIRA KAVGASI

Umut Sağlam

Sabah, çok soğuk, üşüyorum. Atkımı boynuma sardım. Hiçbir şey değişmedi. Kaç gündür hastayım. Üşüyüp kötüleyeceğim. Yamanlar Dağ'ından, ta buraya dek geliyor esinti. Tren yolundan gidiyorum. Kazıyorlar, kocaman makineler, işçiler çalışıyor, şefler çay içiyor, metro olacakmış burası, e, bineriz belki bir gün, sağ kalırsak!

Gürültünün içinden, heykelin yanından, karşıya, mobilyacının yanından, dosdoğru... Arabalar yok, tabii olmaz saat kaç ki? Erken. Çarşıya giden yola iki seçenek var. Dönercinin olduğu yeri seçiyorum. Biri bağırıyor; "Her şey bedava! Sudan uccuzzz!"

Etrafıma baka baka yürüyorum. Esnaf, dükkânını açıyor. Kepenklerin sesleri... Gevrekçi, bağırıyor; "Sıcak, çıtır çıtır!"

Aç değilim, geçiyorum. Daha sıra bekleyeceğim. Hiç sevmem. Keşke başka bir yolu olsa! Unutmadım, değil mi? Oh, unutmamışım, iyi, iyi! Kitap okuma alışkanlığım olmasa dayanılacak gibi değil. Konuşan konuşana, gülüşen gülüşene, dışarı çıkıp sigara içeninden tutup da boyoz yiyenine...

Çamlıkların altından yürüyorum. Hastaneye az kaldı. Yemyeşil otları sulamadan önce bir güzel biçiyorlar. Üç görevli, ikisi orta yaşlarda, emekli olmasına az kalmış, diğeri daha genç, işi uzun! Yaşlanacak mı bakalım? Mis gibi kokuyor. Tohum tohum çiçekler, güller, zambaklar... Biri çarpıyor. Omzum acıyor, yürüyüp gidiyor, susuyorum, kavga edemeyecek kadar sıkılıyorum.

Caddeye çıkınca, arabanın biri, içinde delikanlı, fren yapıyor, yüreğim ağzıma geliyor. Kaldırıma geri çıkıp, elimle saçımı, arkaya doğru atıyorum, uzadı, diyorum içimden, kendi kendime konuşunca korkuyorum, deliliğin işareti mi düşüncesi sarıyor usumu, saçmalama, diyorum, bacağıma bir ip takılıyor, kedi parçalamış, torbadan da şu ip çıkmış, aman, bu da ne, karşıya geçmek için ışıkların oraya gitmeden önce, şu ipi atıyorum, geç kalacağım, karşıdayım, bir motor, inanılmaz bir hızla, geçti, yeşil yanıyordu ama durmadı işte!

Kaldırımdan devam ediyorum. Bitkinim. Tıraş bile olmadım, ne saç, ne bıyık, ne sakal, karım kızdı. "Eee, bu ne şimdi? Yeni moda mı?"

Yeni moda ya! Hastalıktan, bitkinlikten, ah, karıcığım, miniğim, ancak ölünce anlayacaksın değerimi. Şu motor, araba ya da başka bir şey çarpsaydı keşke, kamyon da olabilir. Zaten su parasını bile ödeyemedim. At yarışı oynadım. Son günmüş! Ne bileyim, eşek kafam! Yedim o naneyi, şimdi hastanede ne yapacağım? İlaç alamam, doktor muayenesi bakalım kaça! Of, of! Nereden çıktı şu yeni uygulama? Parası olan için iyi de bizler, iyi de at yarışı var ortada, umut kapısı değil mi canım?

İşte, kapısındayım, yeni açılmış, gişeye gideyim hemen, kuyruk yine de uzun, erken geldim sözde.

"Ne sırası?"

"Muayene numarası sırası."

"Ne uzun yahu!"

"Öyle!"

Önümdeki, yanında duran kadınla sohbete dalıyor. Sanırım, eşidir. İkisi de genç. Acaba çocukları var mı? Sen de düşünecek şey mi bulamadın? En iyisi biraz okuyayım.

"Burası numara için mi?"

"Ne?"

"Numara için mi diyorum?"

"Evet, öyle!"

"Sağ ol!"

Pis bir şey, geldiğimden beri, kokuyor, nefret ettiğim bir şey, ilaç, ter, nefret, sinir, öfke, atık, kokuyor, kokuyor... Okuyorum ama yine de! Burnumu tıkıyorum harflerle, gözlerimi de kelimelere veriyorum, kulaklarım satır aralarına kepçe...

"Hemşerim, sıra sende uyumasana!"

Soruyorum, uygun, var cebimde o kadar, alıyorum, numaram, yirmi sekiz, her zaman gittiğim doktorun odası, iyi be, bu doktor sever beni, neyimi sevecek, oyalıyorum, içimi rahatlatmaya çabalıyorum, kitabım imdadıma koşuyor yine, düşüncelerim kayıyor.

*****

Öyle daldım ki! Birden bağırış olunca korktum. Soluk aldım. Sesin geldiği yöne baktım. Bir kadın, adamın tekine bağırıyor, "Giremezsin de giremezsin."

Başımı salladım, ta, ta, ta diye ses çıkardım, dilimin ucunun, üst damağıma değmesi ile o sesi veriyordum, yanımdaki teyze, beyaz saçlı, tonton, bana baktı, kitabımı okumaya başladığımda, yan gözle ona döndüm, devamlı izledi, ne yapıyorum, bu gürültüde diye... Oldukça şaşırmıştı. Ses etmeden sürdürdüm, kurtarıcımı okumaya. Dağlardan, tepelerden, zirvelere kadar çıkan, zenci birini anlatıyordu, yazar. Kuşburnu, adaçayı kokuyordu, oralar. Burasının kokusunu da değiştirmiş midir diye kokladım, hayır, yine aynıydı.

Kavga edenler iyice azıttı. Doktor dışarı çıktı; "Almam, bana bakın, sessiz olun, burası dağ başı mı? Susmazsanız, kimseye bakmam, ona göre!"

Onlar yüzünden, bana niye bakmasın ki? Gürültüde işine veremedi kendini. Haklı adam!

Sorunun ne olduğunu sordum. Bayanın numarası, on dokuz, adamınki on sekiz. On sekizi okunaksız yazdıkları için, bayan kendisinde olduğunu sanıyor, sıranın. Çok mu önemli? Değil aslında ama insanlara bir şeyler oldu. Deli gibi herkes. Sustular ama adam da sonra girmek zorunda kaldı.

Birden, beni gördü dertli dertli, yanıma sokuldu, "Arkadaşım, okur yazar adamsın, elinde kitap var, kaç saattir anlatamadım, belki seni dinlerler."

Kabak benim başıma patlamasın diye, ona baktım, sonra kitabımı okuyor gibi düşünmeye başladım, adama yeniden gözlerimi diktim;

"Kusura bakma, kitapta bu konunun çözümü yazmıyor. Ne yapalım?" Dedim.

*****

Muayene olduktan sonra, ilaçlarımı almak için eczaneye gittim. Hep aklımda verdiğim yanıt vardı. Aynı yolları geri dönerken, gülüyordum. Keyfim yerine gelmişti. Evde karımla bile güler yüzle konuştum. O da aldırmadı, at yarışı durumuna, ne yapsın alıştı. Gün geçtikçe iyileştim. Nasıl böyle iyileştiğimi soranlara;

"Kitap, kitap, kitap..."

KAÇAKYAYIN

Sayı 49
Temmuz-Ağustos 2007
2 Aylık yerel süreli yayındır

Sahibi
LM Basın Yayın Ltd. Şti. adına
Tuncay Akgün

Yayın Yönetmeni
Tuncay Akgün

Editör
Aslan Özdemir
aslanozdemir@leman.com.tr

Sorumlu Yazışleri Müdürü
Ayhan Erdoğan

Grafik Tasarım
Tanzer Ercanpolat

Fotoğraf Editörü Sinan Göksel

Düzelti Nafer Ermiş

Müessese Müdürü Ali Yavuz

Abone-Reklam Sevinç Selvi
0212 - 292 94 50/119

E-Posta kacak@leman.com.tr
Tel: 0.212.292 94 50/51
Fax: 0.212.292 44 91

Adres Firuzağa Mahallesi
Defterdar Yokuşu No:47 Beyoğlu / İst.

Baskı LeMan Matbaası

Telefon 0212-858 00 93 (Pbx)

Dağıtım D.P.P A.Ş.

RAFETÇE

Bir Ressamın Alacalı Paleti

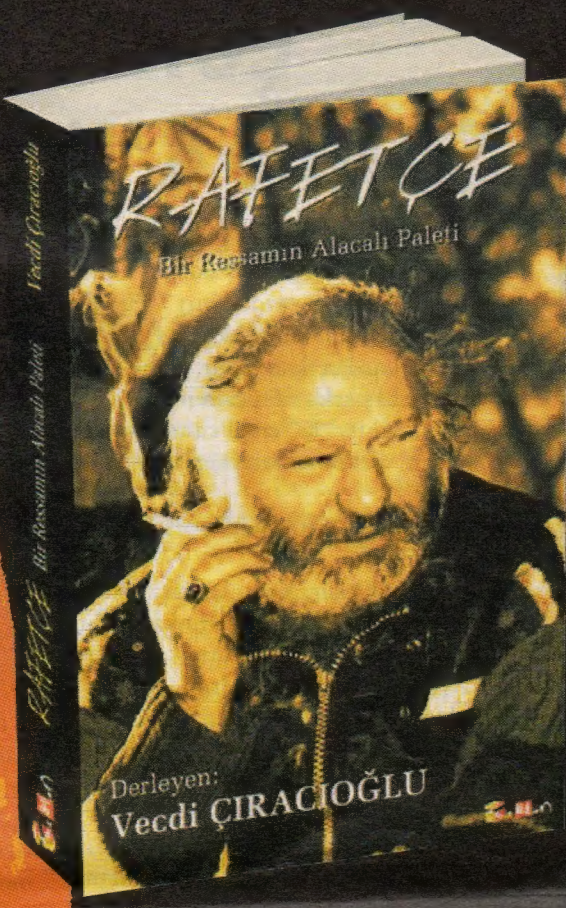

"Türk Resmi'nin Fikret Mualla'dan beri en büyük bohemi... Çağdaş Türk Resmi'nin en önemli isimlerindendi..." "...Bazı insanlar vardır, bir şekilde tanıdığınızda hayatınız boyunca onu unutamazsınız... Rafet tam böyle birisiydi..." "Gelişi, gidişi, yürüyüşü, kavgaları herşeyi olaydı. Onun bir yerdeki varlığı olaydır..." "...Genellikle sayıları en az 10-15 kişiye karşı... 100-150 kişinin üstüne çıplak yumruklarla yürüdüğü de olurdu... Kazanmak ya da kaybetmek için değil... O kavgadan sadece enerji alırdı..."

LeMan

Tüm satış noktalarında

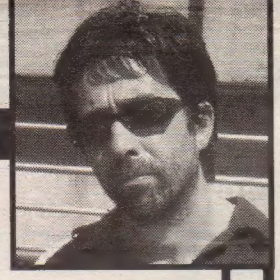

K'AYIP FİLMLER KUŞAĞI

Osman Cavcı

AYDEMİR AKBAŞ'IN ÇORAPLARI, ŞAHİN K'NIN ŞALVARI

Seks filmlerini yumaş katıp yumuşatan iki isim vardır. Biri 70'li yıllarda **Aydemir Akbaş**, diğeri 2000'li yıllarda çıkan **Şahin K**'dır. Aydemir Akbaş seks filmlerinin sembolü olurken, Şahin "K" entel camianın bile ilgisini çekmiş, internet ortamına sızmıştır.

Akbaş ile "K" arasındaki ortak özellikler şunlardır.

İkiside çirkindir, Kadınlar tarafından ilk görüşte beğenilmeleri imkânsızdır (ıssız ada dahil) Vücutlarının karikatür sanatçılarının bile sınırlarını zorlayacak denli komik oluşu onları bu yazıda buluşturmaktadır. Akbaş'ın çelimsizliği, adeta Karagöz tasviri gibi her yerinin özellikle eklem yerlerinin cıvatalarla tutturulmuş hissi vermesi bizi güldürürken düşündürmüştür. (Ya bu adam koparsa)

Bay "K"ise, kıllı, göbekli, muhtemelen teri çi köfte, kebab kokan bedeninle, devamlı sarımsak festivali kutluyor hissi uyandırmaktadır. Bay "K" nın ağzı bozuktur. Abuk subuk konuşur. Terbiyesiz laflar söyler ("Buz gibi bir tarak ister misin")

Kısacası 70'lerin deyimiyle "Karakolun önünden geçseler tipsizlikten 6 ay yerler" her ikisi de.

Peki bu iki tipsiz Eros niye lütleşti?...

Parasız, cahil, andavallı, abaza seyirci bu adamlarla kendilerini özdeşleştirirken, "ben de yaparım o yapıyorsa" motivasyonuyla şahlanmakta, az da olsa biraz umutlanmaktadır.

Bu parasız, pulsuz, cahil, çapulcu kitle televizyonlarda gee gündüz pompalanan paparazi, televole gibi programlarla uyarılmakta, zengin piçlerinin lüks jiplerininn lüks barları, konu mankenlerini görmekte kafayı yemektedir. İşte burada, "Akbaş" ve "K" imdada yetişmekte anında teşhis, tedavi, taburcu formülüyle bu kitleleri şey etmektedir.

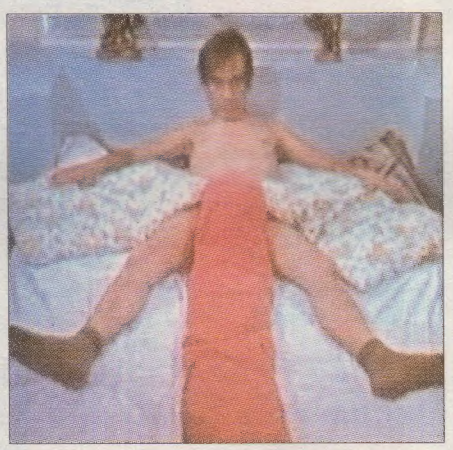

"Akbaş" çorapla ve paçalı donla yatağa girer. Derken çarşafın altından çıkıp "hayret 17" der. Bu çelimsiz, tipsiz adam bir seks makinasıdır. Bütün tipsizlere ve çelimsizlere umut olmuştur.

"Şahin K" ise şalvarıyla, kendisi gibi bir kıro arkadaşıyla Almanya Konsolosluğu'na vise almaya gider. Konsolosluk çalışanı kadın, onlara kaba davranır, vize vermez. Bunun üzerine sinirlenen "K" arkadaşına dışarı çıkmasını söyler. Arkadaşı çıkarı çıkar, kapıyı kapatır, şimdi olacaklar bellidir. "K" kadınla yalnız kalmıştır. Bu Alman kadından intikamını feci alacaktır. Bu filmde porno olduğundan Alman kadının başına gelecekleri siz tahmin edin. Şalvarını indirir. "len... cığına koduğumun karısı, sen bana vize vermiyon ha?..... len biz Avrupa Birliği'ne girmedik şimdi ben sana Avrupa Birliği'ne nasıl giriliş gösterecem" tarzı ince espirilerle kadına saldırır. (Zavallı kadın) Afrika ormanlarında bir aslanın beslenme saati gibi, acı ama naturel. "K" Almanya'daki Türklerin intikamını fena almıştır.

Yalnız "K"nın entel tezgâhlara girmesini, internete düşmesini anlayamadım, Seksi mizah haline getirdiği için midir? Bizi seksten soğuttuğu için midir? Yoksa seksin sadece porno filmlerin malzemesi olmaktan öteye gidemeyeceğini bize kanıtladığı için midir?

Onları saygı ve sevgi ile kucaklıyorum, yanaklarından öpüyorum. Hop abi yavaş.

6 Mayıs

Günler nicedir böyle başlıyor. Oldum olası uykuyu sevmem. Sabah 6.30'da çalıyor telefonun zili. On beş yıl oldu neredeyse. Şikâyet gibi alınmasın ama hep aynı. Duş, kıvırcık saçlar iyice dağınık ama temiz, gömlekler eski ama temiz, ayakkabılar temiz. Dağınık ama temiz olmak daha iyi sanki. Apartmanın önünde delicesine eriğe durmuş bir ağaç var. Adını Edip koydum. Selamlaşıyoruz. Sitenin dış kapısına doğru bir kaç papatya sonra. Koparıp şirkete götürmeyi kurduğum. Yeşil bardağımın içine biraz su koyarım, içine de papatya. Fena mı? CD'lerin, disklerin arasında papatya. Müzik çaların kulaklığını hemen takıyorum sonra. Günün bizim oradan kalkan ilk otobüsü. Taksi durağındaki şoförler çayı koyuyorlar. İlk küfürler. Gazeteler birazdan gelir. İlk yolcular. Sabah.

Sonra onlar. Hep ilk aşka benzeyen iki liseli genç. İtişe kakışa her sabah evimin yakınlarındaki okula geliyorlar. Patikadan geçiyorlar el ele. Yaz yağmuru gibiler. Anında gülüyorlar, anında kavga ediyorlar. Aynı sınıftalar mı acaba? Bu ilk daha onlar için. Heyecanlarını kendi hayatımın içinde bir yerlerden çıkarmaya çalışıyorum. Hayat neden kirlenir ki?

Hep erken. Ben gidilecek her yere hep erken geldim. Servis beni bir gün olsun bir dakika bile beklemez. Bugün de bekletmedim. Başkalarını ne kadar uzun bekliyoruz. Biner binmez kitabımı açıyorum. Paraları evde unutmuşum bu Hıdrellez sabahı. Denize kâğıttan ev yapıp bırakan teyzeler var mıdır bir yerlerde halen.

İnerken şoför dedi ki, hep okuyorsun sen. Sabah sabah zor olmuyor mu arabanın sallantısında. Yok dedim, seviyorum okumayı. Ben de okurum ama dedi, senin kadar değil. Öyle yarım yamalak bir konuşmaydı. Havada kaldı. Diyecek bir şey bulamadım. Servisten inerken seviyorum dedim yine. Ama neyi? Ben biliyor muyum bakalım neyi sevdiğimi?

12 Mayıs

Ne çok yazıyorum bu sıralar. "En Çok" bitti. "Kalbimi Yaktım" bitti. "Mevsim Hep Bahardı" bitti. "Sevincin Ödevleri" bitti. Yazamayacağımı düşündüğüm için "Kalbin ve Tenin Bütün İstekleri"nden kaçıyorum herhalde başka şeyler yazarak.

Burçin ve Uğur'la Moda çay bahçesinin karşısındaki nargile kahvesinde oturduk. Eskilerin deyimiyle iyice "boklu tiryaki" oldum galiba ben. Burçin söyleyince dikkatimi çekti. Burçin teyzemin kızı. İlkgençliklerimizin en iyi arkadaşıyız ikimiz de birbirimizin. Onun ortaokul yıllarında çektirdiği bir fotoğrafı vardır. Bir pastanede. Gözlüklü, uykulu bir kız resmi. Çıtı pıtı. Poğaça alıyor. Fakat tezgâh biraz yüksekte kalmış. Bir hüzün sinmiş resimlere. Ne çok anı. Anı oluyoruz birbirimizin hayatında. Onları anlatıyor, onlarla avunuyoruz.

Moda'yı düşündüm. 2005'in kışında burada oturuyorduk. Eski ama güzelce bir ev. Ne kadar az yaşadım orayı. Evler, mekânlar nasıl da belirliyor anıları, anları... Her evin ayrı bir kokusu vardır. Ayrı bir havası. Bir kalabalığı olduğu gibi bir yalnızlığı da vardır evin. Üst kattaki Ermeni komşu,

Mine Akverdi

MÜZİĞİN SESİ

Bu sözler suya sobuna dokunmayan popüler müzik anlayışının gittikçe yükselmeye başladığı 90'lı yıllarda politik söylemlerini en yüksek sesle dile getirmeyi başarmış rock grubu **Rage Against The Machine**'in gitaristi **Tom Morello**'ya ait. Devrimci sosyalist felsefelerini, rock-hip hop karışımı ateşli, öfkeli ve isyankâr müzikleriyle birleştiren Rage Against The Machine, politik tavırını Meksika'daki yerli halkın hakları için mücadele veren **Zapatista Ulusal Kurtuluş Örgütü (EZLN)**nin sözcülüğünü üstlenerek, ölüm cezasına çarptırılan eski **Black Panthers** üyesi **Mumia Abu-Jamal**'in ve müebbet hapse çarptırılmış politik aktivist Leonard Peltier'in serbest bırakılması için konserler vererek, emperyalizme, ABD'nin ticari yüzüne ve devletin baskısına karşı sloganları şarkılarından hiç esirgemeyerek açıkça ortaya koymuştu 90'larda. Ama yedi yıl önce dağılan grup, sadece satışa odaklı, sabun köpüğü müziklerin hâkim olduğu şu günlerde yeninden bir araya gelmeye hazırlanıyor şimdi. Neden mi? Sebebini açıklamak açısından Tom Morello'nun şu sözleri gayet manidar: "Rage Against The Machine'in ortalıkta görünmediği bu yedi yıl içinde Amerikan politikasının faşist bir batağa sürüklenmesi sadece bir tesadüf olabilir mi?"

Doğrudur; sesini çıkaran olmazsa koyun sürüsü gibi güdülmek kaderimiz olur! Ses çıkarmanın, o sesi olabildiğince yükseltmenin ve kitlelere duyurup bir şeylerin değişmesine önayak olmanın araçlarından biri de hiç şüphesiz müziktir.

'Müzik bir eğlence aracıdır, politik olamaz' diye ahkâm kesenler fena halde yanılıyor. Tam tersine müzik toplumun nabzını en iyi tutan, zamanın ruhunu, tüm iniş çıkışlarını, doğru ve yanlışlarını yansıtmayı bilen bir ayna olmuştur en başından beri.

Ancak yansıtmanın ötesinde, müziğin itici bir güç olarak etkisi de muazzamdır.

Bob Dylan, 1964 yılında *"The Times They Are A'Changin"*i söylediğinde bütün Amerika'daki bütün bir nesil de onunla birlikte bir değişim geçirmişti. Sanat ve politika artık iç içe geçmiş ve bu şarkısıyla birlikte Bob Dylan Amerika'nın ilk kültürel savaş karşıtı hareketinin alamet-i farikası olmuştu. Bundan tam 40 yıl önce San Francisco'da tarihe *'Summer Of Love / Aşkın Yazı'* olarak geçen buluşma müzik aracığıyla yüz binleri San Francisco'ya toplamış, çiçek çocukların doğuşuna sahne olmuştu. İki yıl sonra 1969'da dünyanın dört bir köşesinden 450 bin insanı New York'un dışında çamurlu bir araziye toplayan dört günlük efsanevi **Woodstock Festivali** de savaş karşıtı dev bir hareket olarak müziğin kitleleri harekete geçirme, mesaj verme, bir şeyleri değiştirebilme gücünü açıkça ortaya koymuştu. Televizyon, radyo ve internet gibi bugünün yaygın iletişim ağının olmadığı o dönemlerde Woodstock'taki konserlerden binlerce insana ulaşan müzik, dönemin sosyal ve politik iklimini yansıtarak, Vietnam savaşına karşı duruşun, insan haklarının, cinsel öz-

onur.caymaz@hotmail.com **Onur Caymaz**

yaşlı tenis öğretmeni, vişne liköründen bir türlü tadamadığım o dul kadın.

Dönüşte Dağarcık Sahaf'ta yine beni çok sevindiren bir şey: Afşar Timuçin'in belki de kimsenin hatırlamadığı bir kitabını buldum: Neden Bazı Akşamlar'ı. Alamadım fakat. Paraları unutmuşum yine, kartımı da geçen gün bankamatik rehin aldı. Kitabı usulca arkada bir yerlere sakladım. Benden başka kimse bulmasın. Ama ayaküstü kitaba adını veren hikâyeyi okumayı unutmadım. "Neden Bazı Akşamlar". Ne kadar güzel bir isim bu. Çok sevdim hikâyeyi.

Akşama doğru, Kadıköy'de bir terasta Burçin'le bira içiyoruz. Yarım mutluluğa sakın katlanma diyorum. Hayatımızda öyle çok şey yarım ki... Hiç değilse mutluluk. Beş dakika bile tam olacaksa mutluluk, o bütün bir hayata yetebilir. Yarıma sakın katlanma.

16 Mayıs

Şiiristanbul. Vedat Sakman kafedeyim. Her zamanki gibi en erken gelenlerden biriyim. Sakman orada, köşede, bara oturmuş. Arkasındaki balkon. Ağaçlar. Cezayir Sokağı'nı ilk kez böyle bir yerden görüyorum. Merhaba diyorum. Tanıtıyorum kendimi. Ansızın onun şarkılarından biri: "Ankara'da Aşık Olmak". Oysa hiç bilmem Ankara'yı. Bu şarkıyı dinlediğim oda sonra. Oranın kokusu. Her şey birdenbire geliyor insanın aklına. Az sonra mekânı dolduracak şiirseverler gibi.

Makedon şair Zoran Ancevski şiirini okuyor. Anne tarafım da baba tarafımda Selanik'lidir. Ona okuduğu şiirinin dilini anlayamadığımı ama kalbimde bir yerde onu duyduğuma söylüyorum yarım yamalak İngilizcemle. Gülümsüyor kibarca, içten.

Sonra çıkışta, orada okuduğum Kasımpatı adlı şiirimi Sakman'a armağan ediyorum. O güzelim şarkıların yaratıcısı mütevazı adama. Yollar, sokaklar...

17 Mayıs

İnsan usul usul ölmek için gelir dünyaya.
Başlar her gün biraz daha insan olmaya.
Ve ölürken usul usul ne tuhaf;
Aşık olur, kedi besler, isim verir eşyaya

Metin Altıok'un dizeleriyle gezinip duruyorum. Âşık olur, diyor. Bunca zaman oldu olmayalı. Kedi besler, diyor, "bir kedim bile yok" benim. İsim verir eşyaya, diyor. Orada buluşuyoruz şairle. Eşyalarıma, sokaktaki ağaçlara, şirketteki fincanıma isimler veriyorum. İnsanlardan daha kalıcı eşyalar...

Sanki Yarın Nisan kitabımdaki Hüzün İyidir adlı uzun öyküme Altıok'un küçücük bir şiirini almıştım. "Neden / hep /boş /bir bardağa /yüksünmeden /boynun /eğer /bir sürahi" Nasıl da çarpmıştı beni bu dizeler. Kavaklar şiiri sonra. Sezen Aksu'nun bestelediği. O şiirden aldığı parayla, evine buzdolabı alır Altıok. Sonra da yangınlar yüzünden ölür gider. Sivas'tan kurtulmaya dayanamarayak belki de.

Bir de Tomris Uyar'ın günlüklerinden birinde rastladığım bir Altıok anısı: Uyar'la birlikte içiyorlarmış. Yaz geçti demiş Uyar. Altıok da cevaplamış; Kış da geçer... Sahi geçmeyen ne var.

19 Mayıs

Füruzan hakkında bir yazı yazacaktım Eşik Cini'ne. Kitapları hazır ettim. Bu tatil gününde bir güzel Füruzan okudum. İçimin taşlıkları, avluları yıkandı sanki. Bir ara e-postalarımı kontrol etmek için internete girdim; bir de Füruzan'a bakalım ne çıkacak acaba? Gecenin Öteki Yüzü adlı güzelim öyküsüyle ilgili bilgiler buldum. Onu araştırayım dedim. Bu kez şu meşhur Youtube sitesi... Bu öykü daha önce sanırım üç bölümlük bir dizi halinde yayınlanmış TRT'de. Hayal meyal anımsıyorum. Dizinin çekildiği sıralarda atılmış Haluk Bilginer – Zuhal Olcay ilişkisinin temeli. Hikâyedeki karı kocayı canlandırıyordu ünlü çift.

Diziyi yöneten ve senaryolaştıran Okan Uysaler... Günümüz dizi kirliliği içinde Uysaler'in imzası olan şu dizileri izleyenler? Nerdesiniz? Dönemeç, Parmak Damgası, Issızlığın Ortasında, Yıldızlar Gece Büyür, Dudaktan Kalbe, Geçmiş Bahar Mimozaları. Nerdesiniz? http://www.youtube.com adresine girip arama bölümüne "gecenin öteki yüzü" yazın. İzleyin bence. Neyi kaybettiğimizi daha kolay anlayacaksınız.

Yalnız bir şeye dikkat lütfen. Zuhal Olcay üç dakika boyunca hiç konuşmuyor ama yüzü ve çoğumuzun âşık olduğu gözleriyle bir sürü şey söylüyor. Ya da açın televizyonunuzu. Modern ağalarınız, zengin beyleriniz, sizi size anlatan, size sizden başka kimseler adına fırsat tanımayan artık ne yazık ki pembe bile olamayan dizileriniz sizi bekliyor...

24 Mayıs

İkindi rakısı. Uğur'la, kardeşimle, Boyacıköy Durağı'nın (hani Murathan Mungan'ın meşhur hikayesinin geçtiği durak) üstündeki sokakta. Birer tek rakı, eski çerçevelerde resimler, yazılar. Bir tanesi çok güzel: "Anadan babadan bacılık neden /Mekke'den Kudüs'ten hacılık neden/ Şarap üzüm suyudur acılık neden..." Hep biraz daha devam edecek gibi geliyor insana.

Semt meyhaneleri yine de en güzeli. Ama güngörmüş semtlerden söz açıyorum. Sonradan görme, yeni yetme, üstünde son moda eşortmanlar, elde tesbih, altında motorsikletle gezerken selamlaşmaya gelince kafa tokuşturan yeni zaman karmaşalarının "takıldığı" yerlerden değil. Hani şu her yere pahalı gözlükleriyle giden, bir yere oturduklarında masanın üzerine, cüzdanları, telefonları ve pahalı sigaralarından başka bir şey bırakamayanlardan hiç değil.

29 Mayıs

Lefteris Papadopoulos, komşu kıyıdan bir şair. 1935 doğumlu. Yaklaşık 1200 şarkı sözüne, şiire imza atmış bir isim. Aynı zamanda gazeteci. Çok sevdiğim Haris Alexiou'dan bir şarkı dinliyorum. Şiir Papadopoulos'a ait. Öyle sevdim ki. Şarkının adı: Odos Aristotelous (Aristotelous Caddesi) Şiiri ekşi sözlük sayesinde buldum.:

cumartesi ve akşamüstü ve asetilin / o dolaştığın aristotelous'ta /ceplerimden mandalin kabukları çıkarıyordum/ gözlerine atıyordum acı çek diye

küçükler hırsız polis oynuyorlardı/ ve argiro liderleriydi/ ve üst sokaklarda ateşler yakıyorlardı/ ay yanninin günüydü galiba

eski askerler keplerini çıkarıyorlardı/ meydan çocuklarla doluyordu/ ve bir yeşil, yeşil ay vardı/ kalbini bıçaklıyan.

Kalbimi bıçaklayan...

GÜÇLÜ ÇIKAR "En iyi müzik tehlikeli olandır!"

gürlüklerin, düşünce ve ifade özgürlüğünün sembolü olmayı başarmıştı.

70'lerin başında hem müziğinde hem de hayatında aşırı uçlarda yaşayarak dünyayı değiştirmek adına önemli adımlar atan John Lennon'ın rüzgârı esiyordu. Özellikle **Beatles**'tan sonraki dönemde **John Lennon/ Plastic Ono Band** ile hem şarkıcı hem de politik bir aktivist olarak İngiltere'nin Biafra'ya, ABD'nin Vietnam'a girmesini protesto etti Lennon, barış ve daha güzel bir dünya için mesajlar ve eylemler yapmaktan vazgeçmeyeceğini de cesur hareketleriyle gösterdi. Ve *"Imagine"* müziğin dünyayı değiştirme arzusunu yansıtan en büyük şarkı oldu.

Müziğin devrimci, eleştirici, isyankâr yüzü 70'lerde İngiltere'de punk-rock akımı ile kendini göstermeye başladığında sahneye çıkan isim ise **The Clash**'ti. 1977'de çıkardıkları albüm *"White Riot"*ta The Clash'ın müziğine taşıdığı reggae gibi siyahlara ait müzikal ögeler ve yürekten haykırdığı öfkeli ve hırçın şarkıları Anglo Sakson dünyasına bomba gibi düştü. The Clash müziği aracılığıyla ırkçılığa, faşizme karşı savaştı, uluslararası terörizmden, katil politik rejimlerden, içsavaşlardan dem vurdu, özgürlük için, inandıkları için şarkı söyleyerek sesini dünyaya duyurdu. The Clash'ın solisti **Joe Strummer** "Punk-rock'a inancım sonsuz" diyordu; "Çünkü kendin için bir şeyler yaratmakla ilgili. Bir yönüyle insanlara 'Ot gibi yaşamaktan vazgeçin! Kafanızı kaldırın ve politik, toplumsal, dini konularda neler olup bittiğini fark edin; bütün puslu camların ardında yaşananları görmeye çalışın' diyen bir müzik bu." Nitekim o dönemde 'Dünyanın en etkili müzik grubu' payesini kazanan ve bu özelliğini bugün hâlâ koruyan The Clash bu dediğini yapmayı da başardı. İnsanların kendileri için düşünmelerini, ayağa kalkmalarını ve harekete geçmelerini şarkılarında hiddetle dile getiren The Clash bir neslin kanına isyan ve öfke tohumları ekip bir şeylerin değişmesi için ilk ateşi yakştı. Mesele fark yaratmaktı. Dünyayı değiştirmeyi başaramadılarsa da 30 yıldır hâlâ insanların bakış açısını değiştirerek fark yaratmayı sürdürüyor The Clash.

Yine 70'lerde "Uyan, ayağa kalk, hakların için harekete geç, savaşı bırakma" diyerek hak, adalet, barış ve özgürlük mesajlarıyla yüklü reggae şarkılarıyla **Bob Marley** ise **Peter Tosh** ile birlikte politikacıları, protestocuları, herkesi sollayarak o zamana kadar Jamaika'dan yükselen en güçlü ses olmayı müzik sayesinde başardı.

Son yıllarda sert ve direkt tutumuyla Rage Against The Machine ve 1972'de İngiliz askerlerinin Kuzey İrlanda'da savunmasız halk üzerine açtığı ateş sonucu 13 kişinin öldüğü 'Kanlı Pazar' olarak tarihe geçen olay üzerine yazdıkları 'Sunday Bloody Sunday' ile politik kimliğini 1980'lerin başında ortaya koyup hâlâ sürdüren İrlandalı ünlü rock grubu **U2** müzik ile politikayı kol kola götüren en büyük isimler. Özellikle 1999 yılında 3. dünya ülkelerinin borçlarının silinmesine önayak olan, küreselleşmeye karşı tavrını pek çok kereler ortaya koyan U2'nun solisti **Bono**, son yıllarda slogan atmak yerine George Bush'tan Gorbaçov'a ve Papa'ya kadar onlarca dünya liderlerini, yaptığı yüz yüze görüşmelerde zekice sözleriyle ikna etmek gibi daha uzlaşmacı bir tavırla politik hareketini sürüdürüyor. Diğer müzisyenleri örgütleyerek düzenlediği ses getiren dev konserlerle müziği dünyada bir fark yaratmak için kullanmak konusunda önemli başarılara imza atıyor. Öte yandan siyahlara yapılan ayırımcılık ve haksızlıklara sesini veren **Public Enemy** ve benzeri gibi pek çok rap ve hip hop gurubu, Fransa'dan **Noair Desir**'ler, İspanya'dan **Manu Chao**'lar ve dünyanın dört bir köşesinden sayısız müzisyen de aynı amaçla müzik yapmayı sürdürüyor: Sesini duyurmak, dünyayı değiştirmek, bir fark yaratmak!

"Türküleri yapanlar kanunları yapanlardan daha güçlüdür" diyen **Ruhi Su**, "Türküler susmaz halaylar sürer" diyen Türkiye'nin politik müzik denilince akla gelen ilk isimlerinden **Grup Yorum, Ahmet Kaya, Kızılırmak, Zülfü Livaneli, Cem Karaca, Moğollar, Sadık Gürbüz, Bulutsuzluk Özlemi** gibi farklı alanlarda boy gösterseler de politik görüşleri yüzünden yasaklamalara maruz kalan, tutuklanan, hapis yatan, sürgüne gönderilen ya da en azından 'sakıncalı' etiketini sırtında taşıyan onlarca müzisyen de önemli roller üslenmeyi, sesini duyurmayı, mesajını vermeyi bildi bu topraklarda. Türkiye'de U2 modelini örnek alarak daha ılımlı bir politik duruş sergilemeyi seçen **Mor ve Ötesi** ise şimdilerde apolitik genç nesile ulaşan önemli bir ses olarak parlıyor.

Şimdiki gibi kimi dönemlerde sesler kesilse, öfkeler bastırılsa da politika ve müziğin flörtünün kolay kolay sona ermeyeceği kesin. Çünkü müzik bir güç. Yüz binleri tek bir meydana toplayabilme, sözleri kitlelere hep bir ağızdan söyletebilme, duygu ve düşünceleri dışarı tüm gücüyle haykırırken sesini herkese duyurabilme, kitleleri harekete geçirebilme hatta dünyayı değiştirebilme gücüne sahip.

Politik müzik denilince akla gelen önemli isimlerden **Manic Street Preachers**'ın da bu arada eylül ayında **Rock'n Coke Festivali**'ne geleceğini burdan duyuralım. İşçi sınıfından gelme **Galli** grup Manics, sosyalist felsefesini ve politik duruşunu her daim şarkılarına yansıtmasına ve Küba'ya gidip **Castro**'nun önünde konser veren ilk rock grubu unvanını gururla taşımasına rağmen kapitalizmin sembol isimlerinden Coca Cola'nın sponsor olduğu bir festivalde çalacak İstanbul'da. İlginç. Ama belki de şöyle düşünmek gerekiyor, mesele sesini duyurmak ve fark yaratmaksa, ne kadar çok kişiye ulaşırsan o kadar iyidir. Ve şarkılar hangi koşullarda söylenirse söylensin mesaj gereken yerlere ulaşacaktır.

Aksamsefasi

colette

caniko'

nunsonu

Türkçesi | Vivet Kanetti

CADDE